

БИЛИ ХЕЙС, УИЛЯМ ХОФЪР СРЕДНОЩЕН ЕКСПРЕС

Превод от английски: Людмила Евтимова, 1988

chitanka.info

Неотдавна у нас нашумя филмът „Среднощен експрес“ на режисьора Алън Паркър — кинотворба със силата на документ, заклеяваща потъпкването на човешките права в Турция. Първоизточникът — романът „Среднощен експрес“, е разтърсваща изповед на един млад американец, нарушил законите и прекарал пет години в турските затвори. Пет години унижения, бруталност, мъчения, отсъствие на каквото и да било правосъдие — това е съдбата на Били Хейс. Литературната обработка на романа е на известния журналист и писател Уилям Хофър. Автентичният разказ завладява със страстното отрицание на узаконеното насилие и на средновековните порядки в една съвременна държава.

Героите в тази книга са действителни лица. Само в отделни случаи някои имена и други характерни черти са променени.

Посвещавам тази книга на баща си

ПЪРВА ГЛАВА

На двайсетина километра западно от Истанбул, извън пределите на града, в равнинния земеделски район по крайбрежието, се намира международното летище „Йешилкьой“. Всеки ден по обяд пристига Полет номер едно на „Пан Американ“ от Техеран. След като остави пристигащите и вземе заминаващите пътници, в един часа самолетът отново излита, за да продължи по маршрута си за Франкфурт, Лондон и Ню Йорк. На шести октомври 1970 година, чувствайки се като герой на Иън Флеминг^[1], скрит зад тъмни очила и вдигната чак до ушите яка на мушамата, наблюдавах кацането на Боинг 707 от Полет номер едно върху бетонната писта. Дръпнах периферията на шапката талисман пониско над очите си и се облегнах на стената до гишето за регистрация на пътниците.

Покрай мен мина нисичък топчест мъж на трийсет и пет-шест години и с мъка вдигна куфара си на кантара. Хубавото чернокосомомиче на гишето сложи етикет на чантата му, подпечата билета и му махна да върви към митническия контрол. От мястото си видях как кожата под оредяващата коса на главата му почервения от усилие, докато крачеше по дългия коридор. В дъното един отегчен турски служител в омачкана униформа само надникна в ръчната чанта на мъжа и бегло погледна паспорта му. Закашля се от цигарата си и пусна пътника да мине. Проследих с поглед как топчестият мъж изчезва в транзитната зала на „Пан Америкън“.

„Да, да — уверих се аз. — Точно така ще стане. Изглежда лесно...“

Отидох на гишето и с последните пари си купих билет за Ню Йорк за следващия ден.

Бях решил да проследя и излитането на самолета, но какво повече можех да видя? Кому беше нужно чак толкова да се престарavam? Охраната тук изглеждаше като на шега, едва ли не случайно хрумване. Ако побързах да взема такси, щях да успея за срещата си в „Пудинг Шоп“ с онази англичанка, с която се бях

запознал на закуска. Разправяше, че е дошла в Истанбул, за да се научи да играе кючек. Хич не ме интересуваше дали казва истината или не; само исках да имам компания преди приключението. Следобеда, вечерта, утрешния ден, всичко ми се струваше като на кино. А аз — малко нервен, но мъчейки се отчаяно да бъда спокоен, изпълнявах главната роля.

Зарях последния половин час от моите старателно обмислени планове и скочих в едно такси. Този ден самолетът на „Пан Америкън“ можеше да излети и без мен.

През десетте дни от престоя ми в Истанбул заведението „Пудинг Шоп“ почти се бе превърнало в мой дом. Славата на това диво турско свърталище на хипита се носеше из цяла Европа. Не бих се нарекъл хипи, пък и късата ми коса не беше кой знае колко на мода там, но „Пудинг Шоп“ изглеждаше подходящо място, където незабелязано можех да се смеся с другите чужденци.

Пиех подсладен турски чай на масичка отвън и чаках момичето. Навсякъде около мен се носеше говор, смях и викове. През пъстрите тъпци си пробиваха път улични продавачи, амбулантни търговци и просяци. На улицата печаха шиш-кебап. Ароматът на месото се смесваше с миризмата на конски фъшкии в канавката. Зад ъгъла се появи момченце с цигански очи, което водеше на каишка огромна мечка с намордник. Седях си там, угрижен и развълнуван, и очаквах предстоящата на другия ден опасност.

Англичанката, която щеше да играе кючек, изобщо не се появи. Може би трябваше да го изтълкувам като лоша поличба.

Бях подранил. Отидох в чакалнята на летището и се заключих в една тоалетна. Повдигнах широкото си поло. Всичко си беше на мястото. Напъхах обратно пуловера под кадифеното спортно яке и си погледнах часовника. Моментът приближаваше.

Вече беше време. Ще стане лесно. Нали вчера бях проверил всичко.

Затворих очи и се отпуснах. Сетне си поех дълбоко дъх. Превръзката около гърдите ми беше толкова стегната, че потръпнах. Помъчих се да си придам нехаен вид и излязох от тоалетната. Вече нямаше връщане назад.

На регистрационното гише стоеше същото усмихнато чернокосо момиче.

— Добър ден, мистър Хейс — каза тя на английски с турски акцент, като погледна билета ми. — Приятно пътуване. Оттук, моля.

Посочи ми същия коридор, който бях наблюдавал вчера. Отегченият мургав митничар чакаше на своето гише. Докато се приближавах, се мъчех да не гледам към пистолета в кобура му.

— Паспорт — рече той.

Извадих го от джоба на якето си и му го подадох. Митничарят му хвърли бегъл поглед и го пхна обратно в ръцете ми.

— Чантата.

Отворих чантата на рамото си. Митничарят разбута кни-гите и грабна една бяла пластмасова чиния.

— Не бу? — попита той на турски, но аз бях чувал израза. Той означаваше „Какво е това?“

— Летящ диск. — Не бу?

— Летящ диск. Летящ диск. Мяташ го и го хващаш. Това е игра.

— Ааа! — Митничарят пхна обратно чинията в чантата и взе една жълта топчица.

— Жонгльорска топка — обясних аз.

Той се намръщи. После смукна от цигарата си, закашля се, присви очи за миг.

— Аааааа! — И ми махна да вървя.

Продължих по коридора към стълбите за долната транзитна зала.

Транзитната зала! Успях да мина през митницата. Без никакви проблеми.

Една стюардеса ме попита дали ще пия нещо и аз си взех кола. Избрах си такъв ъгъл от залата, където можех да бъда с гръб към стената. В продължение на двайсетина минути седях и се преструвах, че чета „Интърнашънъл Хералд Трибюн“. Изглежда, нещата се нареждаха чудесно.

Мислите ми бяха прекъснати от високоговорителите. Женски глас съобщи първо на английски, а после на турски, че самолетът е готов за излитане. Пътниците станаха и започнаха да излизат един по един от залата. Измъкнах се на яркото слънце и се отправих заедно с останалите към раздрънкания мръснозелен автобус, който щеше да ни отведе до самолета. Избрах си място до пътеката.

— Бях на гости при сина си — каза някакъв глас до мен. Кимнах учтиво и побелялата жена взе това за приятелски отговор. Била от

Чикаго. Синът ѝ работел като авиомеханик. Много му провървяло във военновъздушните сили. Пътувал по целия свят. Съвсем наскоро го издигнали до технически не-знам-какъв си. Усмихнах се. Жената ми напомняше малко за майка ми. Притворих очи и се замислих за едно момиче на име Шерън; бяхме се разделили в Амстердам и смятах да се видим отново, като се върна в Америка. Чувствах се добре. Автобусът спря и пътниците посегнаха, всеки към багажа си. Шофьорът натисна някакъв лост, за да отвори предната врата, и оттам се качи турски полицаи. Той каза на английски:

— Моля за внимание. Жените и децата да останат в автобуса. Всички мъже да излязат през задната врата, моля. Погледнах през мръсните прозорци на автобуса. О, само това не! Автобусът и самолетът бяха оградени с дървени прегради, вързани с въжета. Двайсет-трийсет турски войници с насочени пушки бяха обкръжили мястото. Дълга дървена маса препречваше пътя към самолетната стълба. До масата спокойно стояха някакви цивилни мъже.

Две-три секунди гледах като втрещен през прозореца и не вярвах на очите си. Заповядах си да запазя спокойствие. Трябваше да измисля нещо.

Автобусът бръмчеше с едва доловимо безпокойство и раздразнение. Другите мъже послушно взеха да слизат от задната врата. Бързо коленичих на пътеката и се опитах да се мушна под седалката. Мисли! Мисли!

— Какво има? — попита ме побелялата жена. — Да не ви е лошо?

— Не... не мога да си намеря паспорта.

— Ама как, ето го! — възкликна тя сияеща и посочи към най-горния джоб на якето ми.

Да, той наистина беше там, скътан до белята, която си търсех през последните няколко безцелно пропилені години. Направо не ми се вярваше, че така внимателно обмислените ми планове се провалят. Бях си въобразил, че съм прекалено хитър, за да ме хванат. Бях минал през митниците на цяла Европа, но никога не ми се беше случвало подобно нещо. Отчаяно се мъчех да запазя малкото самообладание, което ми бе останало.

Няколко пъти дълбоко и болезнено си поех дъх. Имах само един последен шанс. С надеждата, че гласът ми не трепери, благодарих на

жената от Чикаго и бавно слязох от автобуса.

Намерих се в края на групата пътници, които се нареждаха от двете страни на масата за проверка. Огледах огромното открито пространство на летището. Нямаше къде да бягам, не се виждаше дори дупка, в която да се скрия. Трябваше да извадя огромен късмет.

От двете страни на масата стоеше по един цивилен митничар и претърсваше мъжете. Пътниците тъпчеха на място и се блъскаха един в друг. Извадих няколко книги от чантата на рамото си и почаках, докато първият митничар отляво взе да проверява поредния пътник. Промъкнах се покрай него от външната страна на опашката. Вторият митничар още не беше свършил с един от другите пътници. Пъхнах обратно книгите в чантата си, сякаш току-що са ме претърсили и отивам да се качвам в самолета. Шмугнах се покрай втория митничар и се приближих до самолетната стълба. Вдигнах единия си крак от турска земя.

Нечия ръка ме докосна по лакътя.

Ръката ме стисна за китката.

Обърнах се и с надеждата, че го правя небрежно, посочих към първия митничар. В същия момент първият митничар случайно погледна нагоре.

— Не бу? — попита този, който ме държеше.

Първият митничар му отговори на турски и изведнъж ръката ме стисна по-силно.

Дръпна ме към масата. Беше млад и неопитен. Поколеба се за миг. После тъмнокафявите му очи се присвиха, щом разбра, че току-що съм го излъгал.

Измърмори някаква команда и ми направи знак да разперя ръце встрани. Внимателно заопипва раменете ми, сетне продължи отгоре по ръцете. Когато стигна до мишниците, се натъкна на нещо твърдо. Изглеждаше невероятно, но той сякаш нищо не забеляза. Заслиза към бедрата и надолу по краката ми.

После се спря.

Осъзнах, че се моля: „Господи, дано не ме претърсва повече! Дано не проверява пак горната част на тялото ми!“

Ръцете му отново бавно се плъзнаха нагоре, първо от вътрешната страна на краката ми, после по корема. Пръстите му напипаха твърдата

издатина под пъпа ми. Едва не трепнах. Но и този път, колкото и да беше невероятно, той нищо не забеляза.

Опипващите му пръсти продължиха нагоре и нямаше начин да ги спреш. Стоях безпомощно, когато ръцете му се натъкнаха на пакетчетата под мишниците ми. За миг очите ни се срещнаха.

Внезапно той отскочи назад и измъкна пистолет от самото си. Приклекна на един крак и с треперещи ръце насочи дулото към корема ми. Около мен се разнесоха писъци и тропот — другите пътници бягаха да се скрият. Мигновено вдигнах ръце и стиснах очи. Помъчих се да не дишам.

На международното летище „Йешилкьой“ се възцари гробна тишина. Изминаха пет секунди, а може би и десет. Сториха ми се цяла вечност.

Тогава усетих как нечия ръка дръпна края на пуловера ми. В корема ми опрях пистолет. Отворих едно око и видях лъскавата черна коса на по-младия митничар, който се навеждаше да погледне под пуловера ми. Правеше го едва-едва, тъй като не знаеше какво го очаква. Зад него войниците бяха насочили пушките си към главата ми. Ръката на митничаря трепна когато придърпа нагоре пуловера ми и се показва крайчецът на едно пакетче. Застина за миг, сетне вдигна пуловера още по-нагоре.

Лицето му се отпусна. Почувствах, че се успокои. Нямаше бомба, нито ръчни гранати, нито динамит, прикрепен към тялото ми. Пусна пуловера ми и извика нещо на турски. Разбрах само една дума: „хашиш“.

Самолетът на „Пан Америкън“ се издигна в яносиньото небе. Докато го гледах как излита, изведнъж почувствах страхотна носталгия по Ню Йорк. Интересно кога ли щях отново да го видя.

---

[1] Иън Флеминг (1908—1964) — популярен английски писател, нашумял с поредицата романи за Джеймс Бонд. Б. пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Митничарите ме откараха обратно на летището със същия мръснозелен автобус. Бутнаха ме в някаква стаичка до транзитната зала. Седнах кротко на един стол, а те се настаниха удобно и се разприказваха. Началникът им седна зад бюрото и се обади няколко пъти по телефона. Странно. Сякаш изобщо не ме забелязваха.

Какво ставаше? Съвсем не си бях представял нещата по този начин. Трябваше да бъда в самолета за Ню Йорк.

Наистина ли ме бяха хванали? Дали ще ме пратят в затвора? В затвора! Не, не може да бъде.

Турците бяха толкова мудни и неорганизирани, та накрая взех да губя търпение от очакване нещо да се случи, макар да знаех, че сигурно няма да ми хареса, когато това наистина стане. Най-сетне началникът им остави телефона и с жест ме повика до бюрото. Първо разгледа лицето ми, после отвори уста да каже нещо, като с мъка търсеше точната дума:

— Име?

— Уилям Хейс.

— Вил... Вилюм... Вилюм...

— Хейс.

— Хай-йес. — Написа го на официален формуляр. — 'мериканец? — Кимнах.

— Ню Йорк. Изглеждаше озадачен.

— Ню Йорк, Ню Йорк — повторих аз. Той се замисли за миг.

— Ааа! Ню Йорк. — После го добави във формуляра. Ухили се и ми предложи цигара.

Не пуших, но исках да се отзова на всяка покана, затова взех цигарата от него. Беше турско производство. Когато началникът ми я запали, смукнах силен, остър дим, имаше много по-ужасен вкус от каквато и да било американска цигара. Закашлях се. После се превих от болка — имах чувството, че гърдите ми ще се пръснат. Трябваше да се помъча да не кашлям повече.

Началникът ми направи знак да стана. Двама други митничари се приближиха и ми съблякоха якето, пуловера и тениската: отдолу се показаха издутите пакетчета, залепени с лейкопласт под мишниците ми. Те срязаха лейкопласта и дръпнаха пакетчетата. Подскочих от болка. Хашишът, натъпкан в тънки твърди пакетчета, изтрополи на каменния под.

Началникът отново взе да търси подходяща дума:

— Още?

Кимнах и разкопчах ципа на панталоните си — под пъпа ми бяха залепени още няколко пакетчета. Един от митничарите се спусна с готовност да ми помогне, но аз умишлено го спрях и сам разрязах лейкопласта.

Четиридесетината пакетчета образуваха купчинка на пода. За митничарите беше ясно, че в сравнение с другите контрабандисти аз съм дребна риба. В Истанбул хашишът излезе по-евтин, отколкото очаквах. Двете кила ми струваха само двеста долара. По моите сметки, ако го продадох из улиците на Ню Йорк, щях да изкарам към пет хиляди. Но аз нямах намерение да го продавам по улиците. Смятах да изпуша една част, а останалото да продам на приятелите си. Повечето от тях пушеха марихуана и хашиш. Но сега хитроумният ми замисъл се оказа истинско нещастие. Купчинката хашиш, струпана на пода в стаята на летищната охрана, предвещаваше сериозни неприятности.

Вратата се отвори рязко и влезе друг митничар с голям корем и тънки подрязани мустачки. В стаята внезапно настана тишина и този, който ме разпитваше, скочи от бюрото и леко се поклони. Новият началник благодари и зае освободения стол. Бившият се настани на втория стол в редицата, като избута седящия там по-нататък. Той от своя страна изблъска съседа си. Последният в редицата стана и се изправи до стената.

— Име? — попита новият началник.

— Уилям Хейс. — Вил... Вилюм...

— Хейс — припомних аз. Повторихме съвсем същата процедура. Докато новият митничар разглеждаше хашиша, в стаята се втурна друг. Явно той също имаше някаква власт. Отново последва смяна на столовете, всеки избутваше съседа си, докато накрая още един трябваше да стане. Новият началник ме попита за името. Посочих листа на бюрото, но той ме изгледа ядосано.

— Уилям Хейс — казах аз. — Нью Йорк.

Когато дойде четвъртият, а после петият поред началник, започнах да разбирам значението на йерархията в турската система. Всеки служител трябваше да изтъкне положението си. А денят беше много забележителен — някакво тъпанарче от Нью Йорк бе пипнато с две кила. Тази официална игра ме накара, без да искам, да се усмихвам.

Вратата се отвори за не знам си кой път и в стаята нахълтаха двама души, единият с огромен фотоапарат. Те заговориха възбудено с началника, който пристигна последен. Той хвана първия си помощник, който седеше в редицата, и ми направи знак да взема хашиша. Събрах пакетчетата и ги притиснах несръчно до себе си. Двамата най-старши митничари застанаха от двете ми страни с ръце върху раменете ми и се приготвиха за снимка като ловци след едър улов. Стаята беше пълна с турски митничари, цигарен дим и фотографии, а аз стоях в средата и държах цял куп наркотик. Двамата митничари, които всъщност нямаха нищо общо с арестуването ми, ме бяха прегърнали и се хилеха срещу обектива. Може би го направих от нерви, но някак си не можех да повярвам, че всичко е на сериозно, и взех, че и аз се усмихнах.

Неочаквано началникът от лявата ми страна ме удари с опакото на ръката в слабините. Пакетчетата се изсипаха на пода и аз се свлякох на колене, останал без дъх.

— Гел! Гел!^[1] — изръмжа един митничар и ме сграбчи за ръката. Направи ми знак отново да взема хашиша. С треперещи ръце го събрах и той ме изправи на крака. Онези двамата пак ме прегърнаха през раменете. Този път лицето ми имаше подходящо за снимката смирено страдалческо изражение.

Митничарите ме накараха отново да пусна хашиша на пода и ме блъснаха на един стол. Чувствах се замаян, ужасно ми се гадеше и едва си поемах дъх.

Седях и си почивах, очаквайки нова промяна в реда на седане, когато ме сепна неприятна мисъл. Имах у себе си още хашиш. Бях мушкал по две пакетчета във всеки ботуш и съвсем ги бях забравил. Знаех, че рано или късно турците ще ме претърсят основно и ще ги намерят, затова май щеше да е най-добре доброволно да си призная.

Поседях, докато тялото престана да ме боли. Тогава вдигнах ръка и поисках разрешение да говоря. Началникът кимна и всички останали

се обърнаха да ме погледнат. С бавни движения, донякъде от предпазливост, а и от болка, издърпах единия ботуш, чукнах тока му и на пода се изсипаха две пакетчета. Всички зяпнаха. Гледаха ме как повторих същото с другия ботуш.

За миг настъпи неловка тишина. Бях задържан от няколко часа и се предполагаше, че са ме претърсили основно; на началническото място отпред се бяха сменили поне пет-шест души, дойдоха и фотографи да направят снимки — тогава защо продължавах да сипя хашиш от ботушите си?

Най-главният началник се обърна към своя непосредствен подчинен. Той гневно повиши глас и неистово закрещя. Вторият началник се извърна рязко и изля яда си върху третия от редицата. Той от своя страна продължи нататък, докато накрая се стигна до последния стол. Седящият там митничар се вбеси. Изрева нещо на двамата, които бяха застанали мирно до стената. Те се спуснаха към мен и ме вдигнаха от стола, после ме съблякоха, без да обръщат внимание на уверенията ми, че нямам нищо повече. Докато ме претърсваха, други проверяваха дрехите ми. Когато свършиха, останах чисто гол; чувствах се ужасно неловко. Откакто дойдох в Турция, стигнах до извода, че много турци имат склонност към бисексуалност. Всеки срещнат шофьор на такси, всеки сервитьор, всеки продавач на пазара ми се хилеше похотливо. Застанал гол пред митничарите, и сега усетих върху себе си същите жадни погледи. Те не се и опитваха да скрият интереса си. Грабнах дрехите си и бързо ги облякох.

Последваха нови разговори, нови телефонни обаждания, изпушиха се още цигари. Въздухът стана спарен, вонящ и лепкав. Чувствах, че ако не се измъкна навън, всеки миг ще повърна.

Вратата отново се отвори и влезе висок, слаб, рус мъж в костюм. Положително беше американец. Той се приближи към мен, без да каже дума на турците. Вирна широката си челюст към мен и с типичен тексаски акцент провлачи:

— Приивет.

Отвърнах на поздрава му. — Е, как е? Добре ли си? Кимнах.

Отиде до бюрото, поговори на турски с най-големия началник в момента и подписа някакви документи.

— Хайде, ела с мен — рече ми той и двамата излязохме от стаята, съпроводени от няколко турски митничари. Свежият и чист

въздух донякъде ми пооправи настроението. Сложи ме да седна отпред в колата му и отиде към мястото на шофьора. Няколко секунди постоя отвън, като разговаряше с турците.

Спасен съм! Тексасецът е на моя страна. Сигурно ще ме отведе в американското консулство.

Изведнъж разбрах колко близо съм до свободата. Никой не си беше направил труда да ми сложи белезници. Седях сам отпред и ми се стори, че няма да е трудно да се изтърколя от колата, след като тръгнем, и да избягам по някоя уличка. Ще си отворям очите по пътя... за там, където отиваме.

Тексасецът се качи и запали мотора. Питам се дали ще ме следи внимателно. Извърнах се да го погледна, но главата ми опря в нещо метално, което притискаше слепоочието ми. За втори път в живота ми и за втори път този ден срещу мен насочваха пистолет.

— Много ми е мъчно за тебе, Уилям... — рече провлечено той. — изглеждаш ми доста добро момче. Но ако се опиташ да избягаш от колата, ще ти пръсна гадния череп.

— Къде отиваме? — попитах аз, щом потеглихме.

— В полицейския участък в Сиркеджи. Намира се в пристанищната част на Истанбул.

— И какво ще стане там?

— Ами... ще те регистрират... ще ти зададат някои въпроси. Утре сигурно ще те прехвърлят в затвора...

— Да не сте от Интерпол или нещо подобно?

— Нещо подобно — отвърна тексасецът. Не си каза името.

— Може ли да се обадя на американския консул? Може ли въобще да се обадя някъде? Може ли да си взема адвокат?

— Чаак по-късно — отвърна провлечено тексасецът. — Ще ти позволят всички тия работи, но едва след това.

Гледах лентата на пътя, който водеше обратно към Истанбул. Всичките ми помисли за бягство се изпариха при вида на насочения пистолет. Със сигурност щях да ида в затвора. — А после... какво? — попитах плахо.

Тексасецът се замисли над въпроса ми и бавно отговори:

— Не се знае. Трудно е да се каже. Може да те осъдят на няколко години. А може и на двайсет.

— Двайсет години!

— Престъплението ти е много тежко, Уилям. Особено за Турция. Двайсет години!

— Но това е само хашиш — възразих аз. — Не е нито хероин, нито някакъв друг опиат. Това е просто трева... марихуана... хашиш... все същото.

— Да си кажа право, много не съм запознат с тия неща, Уилям. Според мен наркотикът си е наркотик. Но със сигурност знам, че си загазил.

Затворих очи поради внезапно появилото се чукане в главата ми. Двайсет години! Просто не е възможно. Опитах се да му обясня, че хашишът е екстракт от марихуаната и че не поражда зависимост, нито е опасен, освен ако, както с всичко останало, не злоупотребяваш с него. Но той не ме слушаше.

И двамата замълчахме и за първи път всичко взе да изглежда истина. Бях загазил. Щеше да бъде ужасно неприятно, и то не само за мен. Представях си колко тежко ще им бъде на нашите. Когато напуснах Маркет в горния курс, баща ми ме предупреди, че правя голяма грешка, за която един ден ще съжалявам. Той се бе трудил упорито цял живот и си бе създал солидно положение като завеждащ „Личен състав“ в застрахователната компания „Метрополитен“. Самият той никога не бе следвал. И една от най-големите му мечти беше да види и трите си деца с висше образование. Аз трябваше да бъда първият. Бях на път да го сторя, но някак си мисълта да взема диплома не ме вълнуваше. Просто не знаех какво ще я правя. Искях да обиколя света, да преживея най-различни неща.

Да пътуваш, е чудесно, каза татко. Да преживяваш разни работи също е чудесно. Но той ме посъветва най-напред да завърша. Не го послушах.

Това беше първият удар. Вторият удар дойде след няколко месеца, когато военните ме извикаха на донаторна комисия. Татко видя как гладувах два дни преди прегледа и разбра, че съм се направил на откачен пред военните лекари. Определиха ме като физически негоден за военна служба. Татко беше бесен. Как можех да откажа да служа на родината си? За него да служиш във войските на Съединените щати беше чест. Опази вечер спорихме много разгорещено. С разтревожен вид мама набързо отиде в църквата да играе бинго^[2]. Лицето на татко почервения под снежнобялата коса и ирландският му темперамент се

възпламени. Разменихме си разни думи. Беше ясно, че никой от двама ни не може да разбере възгледите на другия. Накрая татко насочи показалеца си срещу мен.

— Добре — рече той. — Напусни университета. Нека пишат в досието ти, че си психо. Върви и скитай по света. Тръгвай. Но слушай какво ще ти кажа — накрая непременно ще загазиш.

Татко, ти излезе много прав.

Дали това не беше третият удар? Дали баща ми ще вдигне ръце от мен? Наистина не знаех. С татко никога не бяхме говорили за наркотици. Сигурен съм, че според него хашишът и хероинът са почти едно и също нещо. Ако ме бяха хванали та пренасям тайно хероин, тогава щеше да има пълно право да ме остави да изгния тук... но дали разбира каква е разликата? Ами мама. Роб, Пеги — каква мъка ще им причиня! Дали ще ги видя някога отново?

— Трябва да се свържа с консула! — изтърсих аз на тексасеца.

— После ще имаш време за това. Можеш да говориш с него по-късно.

— Кога по-късно?

Тексасецът ме наблюдаваше с крайчеца на окото си. Може би имаше брат на моята възраст. Може би просто къдравата ми коса или ирландските ми сини очи будеха симпатиите му.

Бях слабичък, гладко обръснат, пропаднал американски студент. Нямах вид на контрабандист и сравнително малкото количество хашиш, което носех, доказваше, че не съм от голямата мафия. Знаех, че според него съм извършил нещо гадно, но взех да усещам, че въпреки всичко ме съжалява.

— Имаш ли близки в Ню Йорк? — попита той. Кимнах.

— В Лонг Айланд.

— Ще им бъде тежко.

— Да. — О, боже!

— Хайде, слизай — каза тексасецът.

Бяхме спрели в тясна калдъръмена уличка. Над нас се издигаха грозни и опушени стари сгради. Той ме побутна леко в една от тях. Там цареше шум и бъркотия. Току зад вратите се бяха наредили селянки, облечени в черно, които държаха по едно ревящо дете за ръка. Те охкаха, шепнеха си нещо и чакаха. Изгледаха ме предпазливо с присвити очи.

Мръсната стая вонеше на отдавна немити тела и тютюн. Турски полицаи мъкнеха затворници насам-натам. Повечето от тях бяха с окови на ръцете.

Тексасецът ме заведе до едно бюро, където поговори на турски с няколко полицаи. После се обърна към мен:

— Е, хайде. Тук ще се погрижат за тебе.

Не исках да си отива. Дори не знаех името му. Нямах представа от консулството ли е, от Интерпол, ЦРУ или от някъде другаде. Но той беше американец. И говореше английски.

— Може ли да се обадите на американския консул вместо мен?
— попитах аз.

— Не е нужно. Ще имаш възможност да се свържеш. Те ще ти разрешат да се обадиш по телефона или нещо подобно.

— Не може ли вие да го направите? Моля ви. Тексасецът замълча за миг.

— Добре. — Кимна на полицаите и си тръгна. Двамата турци ме изгледаха свирепо и ме бутнаха към някакви стълби. Поколебах се. Изръмжаха неразбираема команда и ме блъснаха да вървя. На първата площадка един затворник с разкъравена уста беше набутан в ъгъла от мъчителите си. Той нададе вик за милост, когато те го наобиколиха и отново започнаха да го бият.

Заведоха ме в малко преддверие до главната стая на горния етаж. Сега чувах писъците на няколко души. Огледах набързо стаичката със страх, че следващият крещящ затворник може да съм аз.

Сложиха ме срещу бюрото на един турски следовател, който говореше сносно английски. До него седеше едър мургав чернокос мъж в костюм. Той нямаше мустаци, нещо необичайно за турчин. За разлика от другите в сградата, и затворници, и полицаи, изглеждаше чист. Безмълвно ми се ухили.

— Откъде взе хашиша? — попита бавно следователят. Спомних си шофьора на таксито, който ми го беше продал. Може би той ме беше натопил пред полицията, но не ми се вярваше. Изглеждаше много дружелюбен, дори ме запозна със семейството си. Не исках да го доведат тук, където може би ще го бият, но нямах желание да си докарвам нови беди на главата. Изведнъж ме осени вдъхновение. Съчиних една история за две турски хипита и техния по-възрастен приятел, с които съм се запознал на пазара. Описах ги на следователя.

— Те ми го продадоха — обясних аз.

— Би ли ги познал отново?

— Ами... не съм сигурен. Вероятно.

Едрият мъж, който седеше до следователя, му каза нещо на турски.

— Той пита дали те е страх — преведе полицаят.

— Не ме е страх — излъгах аз. Те се спогледаха и се изхилиха.

— Е, може би малко — признах си аз.

— Той казва да не се боиш — добави полицаят. Кой е той?

Следователят посочи някакви големи кръгли пиринчени на цвят кутии върху бюрото си. Капакът на една от тях беше отворен. Пресегна се и извади торбичка с хашиш на прах, непресован още на пакетчета като моя. Надникнах в кутията. Беше претърпкана с наркотика. В нея сигурно имаше поне пет-шест кила. Следователят ми показва още осемдесет подобни кутии, оставени в единия край на стаята.

— Негови са — поясни той и посочи към ухиления турчин.

— И него го арестуваха, но с шейсет кила. Доста, нали?

— Да, доста — съгласих се аз.

Приех цигарата на следователя, за да се покажа дружелюбен. Но дръпнах от нея внимателно. Тогава той ми предложи да сключим сделка. Ако се върна с неколцина полицаи на площад „Султан Ахмед“, където уж бях купил наркотиците, и посоча продавачите, утре ще ме качат на самолета за Ню Йорк. Подозирах, че ме лъже, но нямаше какво да губя. Поне ще мога да прекарам още няколко часа навън. А кой знае, може би дори ще ми се удаде възможност да избягам.

Така вечерта се озовах на път за „Пудинг Шоп“, с по двама полицаи от всяка страна. Те се стараеха упорито да останат незабелязани, но докато малкият ни отряд се приближаваше до мястото, на сто метра пред нас хипитата се изпаряваха от тротоара. В мига, в който влязохме в „Пудинг Шоп“, посетителите се изнизаха. Седнах на една маса. Не бях хапвал нищо от сутринта и изведнъж се почувствах ужасно гладен. Събрах смелост и напук на охраната си поръчах пържени яйца и чай. Вкусвах с наслада всеки залък, без да бързам, докато накрая полицаите изгубиха търпение и се разкриха, издърпаха ме от масата и ме откараха обратно в участъка.

Слизах надолу и все по-надолу по тъмните хлъзгави стълби на сутерена в участъка. Беше станало вечер, стените и мракът напълно ме

обгърнаха. Играта свърши. Сега ме хващаше страх, направо умирах от страх.

В тясното преддверие полицаите ме прехвърлиха на свадлив стар тъмничар. Той погледна бегло официалните документи в мъждивата светлина на единствената гола крушка, която висеше от потъналия в паяжини висок таван. Чух сумтене и като се извърнах, видях огромна врата с решетки. В тъмното отзад надничаха почернели брадясали лица. Вонята на човешки изпражнения беше непоносима. Ужасно се стараех да не повърна пред тези хора. Трябваше да изглеждам твърд. Повече от всеки друг път съзнавах, че имам руса коса и слаба фигура. Слаб съм, но жилав, напомних си аз. Бях силен и в добра форма от тренировките по борба и от летата, които бях прекарал като спасител в Лонг Айланд. Но защо не продължих уроците по карате?

— Гит!^[3] — изкрещя той на затворниците, които се отдръпнаха от вратата с решетките. Превъртя огромен железен ключ в ключалката, дръпна тежката врата, блъсна ме вътре и хлопна решетките зад мен. Издрънчаването прокънтя в замаяната ми глава.

Вратата остана зад гърба ми. Шест-седем любопитни турци ме наобиколиха в полукръг. Бяха облечени бедно и всички до един мръсни. Един от тях почеса брадясалото си лице и ми хвърли зъбата усмивка. Друг се оригна. В стаята беше тъмно, цареше почти непрогледен мрак. Вонята бе нетърпима.

Какво щяха да правят с мене? Тук всичко можеше да се случи. Полицаите до един бяха горе и, изглежда, не даваха пет пари. Вдясно от мен се беше изправил някакъв здравеняк. Поколебах се дали да не го цапардосам с всичка сила по гърлото. Може би тогава другите ще се усетят и ще ме оставят на мира. Ако ще има бой, искаше ми се поне аз да ударя пръв.

Мъжът със зъбатата усмивка се пресегна и ме пипна по косата.

— Не бу? — каза той и всички се заляха от смях. Изведнъж от дъното на стаята се разнесе:

— Чуш!

Мъжете се пръснаха. От тъмнината долетя дрезгав, но успокоителен глас.

— Ей! Ей, Джо! Гел, гел! Погледнах натам, откъдето идваше гласът, но не видях нищо.

— Гел, гел.

Прескочих няколко хъркащи тела и се насочих към гласа. Той сякаш ме измъкваше от най-силната воня. Когато свикнах с тъмнината, премигнах. Не можах да повярвам на очите си.

На мръсния под, наред гнусотията, беше постлано чисто одеяло. Върху него бе устроен цял пир с печено пиле, портокали, грозде и хляб. Заобиколен от пет-шест усмихнати приятели, на одеялото се беше разположил като цар едрият турчин, когото бях видял горе в кабинета на следователя.

Той се ухили насреща ми и ми подаде една пилешка кълка.

— Сядай — покани ме с жест.

Свалих ботушите си и бавно се отпуснах на одеялото. Още преди да съм докоснал земята, някой ми подаде голяма запалена цигара.

Усетих безпогрешно мириса на хашиш.

---

[1] Ела! (тур.). Б. пр. ↑

[2] Хазартна игра, подобна на лото, популярна сред по-възрастните и самотни хора, особено жените. Б. пр. ↑

[3] Чупка! (тур.). Б. пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

— Пуши. Пуши — каза турчинът.

Погледнах със страх към вратата. Мъжете, насядали около одеялото, се засмяха. За миг зяпнах цигарата объркан. Сутринта ме бяха арестували заради хашиш. Заради него ме бяха хвърлили в тъмница, където първото нещо, на което се натъкнах, беше пак хашиш. Нищо не разбирах.

Но той димеше в ръката ми и моментът сякаш не беше подходящ да огорчавам домакина си. Насърчаван от другите, всмукнах от цигарата и сподавих пристъпа на кашлица. Бях свикнал да пуша лула с малки парченца хашиш, но турците смесваха наркотика с долнопробния си тютюн и го увиваха в голямо парче амбалажна хартия. Приличаше на хаванска пура. Дръпнах предпазливо няколко пъти. После подадох цигарата на мъжа до мене.

Докато ядяха, те разговаряха високо и оживено и буйно жестикулираха. Изглежда, пет пари не даваха къде се намират. Един от мъжете изрева някаква заповед на дрипавия затворник, който се беше спотаил наблизко. Той моментално наля чаша вода от пластмасовата кана. Имаше вид на пъргав слуга, винаги готов да угоди на господаря си.

Седях и се мъчех да проумея всичко това. Кои бяха тези хора, които пируваха и пушеха хашиш в полицейския арест? Чудех се как им се разминава безнаказано и защо другите затворници ги уважават.

От тъмнината наоколо ме изпиваха остри, жадни погледи. Но другите затворници сякаш се бояха да приближат, докато се радвах на гостоприемството на моите домакини.

Добре облеченият турчин ме посочи и се ухили. Вдигна два пръста.

— Две кила — рече на приятелите си. После показва гърдите си и протегна ръце, като разтвори и затвори пръсти шест пъти. Той имаше шейсет кила. Всичките му приятели избухнаха в смях.

Ядоха, пушиха, бърбиха и се смяха цели часове. Съвсем не ми беше до веселие, но нямах намерение да напусна сигурността на този кръг. Смяхът им бе заразителен. Без да искам, и аз се присъединих към тях. Димът пареше на очите ми, но поне притъпяваше зловонието, което се носеше от другия край на помещението.

Свършихме с яденето. Мъжете се надигнаха, като се оригнаха и пърдыха, сякаш това бе върхът на добрия вкус. Домакинът изсумтя. Слугата бързо почисти отпадъците от одеалото. Моментално се завърза бой за пилешките кокали и портокаловите кори, но никой от елитната група не обърна внимание. Те просто се преместиха в един ъгъл, където към каменната стена бе прикрепена изгнила дървена платформа, подпряна на дебели дървени колони. Къса стълба водеше до нещо като чардак. На него спяха дрипави мъже, сгушени един до друг, за да се топят. Моите приятели се качиха там и небрежно блъснаха спящите долу на твърдия камък.

— Аллах! — изпищяха те, когато тупнаха на пода. Но щом видяха кой ги е изпъдил, покорно се отдръпнаха.

Слугата донесе одеялото и го постла върху дъските. Едрият турчин седна на него. Другите от групата измъкнаха отнякъде вестници и ги разгънаха наоколо. Направиха ми знак да приема едно почетно местенце върху вестниците. Едрият турчин изсумтя и ми махна да отида при него на одеялото.

Усмихнах се мило, поклатих глава и посочих едно ъгълче на ръба на тяхната територия. Не исках да спя с тези силни хора, а просто да бъда близо до тях.

Седнах на тесния дървен чардак, опрял гръб о студената каменна стена. Приятелите ми се протегнаха, прозинаха, посумтяха и бързо заспаха. Доволното им хъркане показваше, че са свикнали с всичко това.

Аз обаче съвсем не бях. Главата ми се въртеше, донякъде от хашиша, но като че ли по-скоро от действителността. За първи път през деня оставах насаме с мислите си, а те не бяха никак приятни. Тексасецът спомена дваисет години. Не! Дори дваисет дни ще ме накарат да полудея.

— Хей! Хей, Джо — пошепна някой. Погледнах и видях млад зализан турчин с двуредно сако, по-голямо с няколко номера от

неговата мярка. — Ела, ела тук — каза той многозначително. — Ела де, ела.

Извърнах глава. Той продължи да шепне, но аз не му обръщах внимание. Нито той, нито другите турци смееха да се приближат. Дори когато спяха, моите покровители имаха силно влияние.

Пикочният ми мехур щеше да се пръсне. Миризмата в другия край на помещението — доста далеч, ми подсказваше къде е клозетът. Само стисках зъби. Ще издържа до сутринта.

Цялото тяло ме болеше от студената влага и от коравото дърво. Имах нужда да поспя. Но главата така ме цепеше, че не можех.

Толкова беше трудно да повярвам. Дали ще мога да издържа? Нямах избор. Сам се забърках в тази каша и сега ще трябва да се оправям някак си. Но дали ще мога? Ще имам ли достатъчно сили да преживея турския затвор? Гъста, задушаваша тъмнина ме обгърна от всички страни. Идеше ми да извикам. Господи, трябва да се измъкна оттук!

Накрая заспах. Късно през нощта ме сепна докосване на пръсти по бедрото. Някаква дребна тъмна фигура побягна. Скори от пейката на пода сред виковете и охкания, тъй като се препъваше в спящите. Един от приятелите ми се събуди. — Не олду?^[1] — попита сънено той.

Насилих се да се усмихна и вдигнах рамене. Той веднага заспа. Но на мен вече не ми се спеше. Някъде далече в мрака зави куче.

Обливах се в пот, въпреки че беше студено. Един комар кацна леко на врата ми. Не се помръднах. Бяха толкова много, че нямаше смисъл да ги бия. Затворих очи. Времето минаваше. Мислите ми се пренесоха към една сутрин много отдавна.

Седях в кухнята у дома. През прозорците струеше жълта светлина и белите дантелени пердета искряха. Майка ми си тананикаше тихичко, докато приготвяше закуската, и щастието ѝ изпълваше цялата стая. Лицето ѝ бе толкова младо. Очите ѝ блестяха, когато се обърна да ме погледне.

— Били, просто не знам какво да те правя. Вече си изпил цялата чаша мляко. Нищо чудно, че косата ти е толкова руса. Май ще трябва да ти взема крава, за да имаш постоянно мляко.

— Ще може ли да я държим в задния двор, мамо?

— Разбира се. А ти и Боби ще я яздите. — Ура, чудесно! Хайде да я вземем още днес. Тя се засмя и ме притисна до престилката си.

— Може би все пак първо трябва да поговорим с баща ти. — Тцъ. Хайде да я купим и да го изненадаме. — Тцъ — изимитира ме тя. — Нека да закусим и върви да играеш. Баща ги няма нужда от подобни изненади.

— Добре — съгласих се аз и хукнах навън да търся приятелите си Лилиан и Патрик. — Но ще поговорим за това после. Като се върна вкъщи... Като се върна вкъщи... Като се върна вкъщи...

Комарът престана да ме хапе. Махна се от врата ми. Отново бях буден. Отворих очи и забих поглед в стената.

Досега всичко се бе нареждало лесно за мен. Мама и татко ми бяха осигурили удобно съществуване. Къщата ни в Норт Бабилън, щата Ню Йорк, беше скромна, но топла. Още от самото начало пътят в живота ми изглеждаше предначертан.

Щях да уча в добрите католически училища, да получавам добри бележки, да следвам в добър колеж, да се ожения за добро момиче, да си намеря добра работа и да живея добре.

Добре. Не се и съмнявах.

В училище сестрите хвалеха старанието ми, макар че почти не се стараех. В спорта винаги бях състезател в училищните отбори, и то без никога да се напругам.

После отидох да следвам. Татко искаше да се запиша в Маркет, йезуитския университет в Милуоки. И този път не възразих, нали той поемаше разноските. За първи път през 1964 година като първокурсник заживях далеч от къщи. Изведнъж попаднах сред хора, които хранеха съмнения и задаваха въпроси. Аз също започнах да си задавам въпроси. Трябваше ли животът ми да протече по начертания път? В него има много повече възможности от онова, което моите близки считат за нормално.

Карането на сърф например. След първата година от следването реших да си позволя дълга ваканция, за да подредя обърканите си мисли. Заминах на стоп в Мексико, на Тихоокеанското крайбрежие, където се хващах да работя каквото ми падне, за да преживявам. Прекарах безброй лениви часове в каране на сърф край брега. Останах там целия първи семестър от втори курс. Майка и татко много се разстроиха. За първи път открито се опълчвах срещу желанията им.

Но войната в Югоизточна Азия обърка плановете ми. Бях принуден да се върна в университета, защото в противен случай щяха

да ме вземат войник. Когато се прибрах в Милуоки, приятелите ми ме посветиха в нещо ново. То бе изместило пиенето на бира като студентско развлечение. Изпуших първата си цигара с марихуана. После с хашиш.

Годините, които се заредиха след това, бяха още по-обезпокоителни. Продължих да следвам, за да не отида войник. Но ученето не ми бе по сърце. Оценките ми, които доскоро бяха добри, станаха средни. Много пъти, когато трябваше да съм в час, аз се шляех из Милуоки. Известно време сериозно се опитвах да пиша разкази. Стената на стаята ми скоро се покри с получените откази от различни списания. Накрая просто престанах.

У дома нашите недоумяваха защо оценките ми непрекъснато се понижават. Те, изглежда, не ме разбираха, когато им обяснявах, че след като не знам какво ще правя с това образование, как мога изобщо да се старая? Мама и татко бяха израснали във време, когато висшето образование е било привилегия. Но през шейсетте години на мен то ми се струваше банално. Отчуждихме се още повече един от друг.

Насърчен от приятели, взех участие в няколко протестни похода против войната. Но никога не се замислях защо се организират. Просто ми допадаше празничната им атмосфера. Животът ми до този момент беше един голям празник.

Още стоях с отворени очи, когато първата слаба светлина на утринното слънце проникна през високите зарешетени прозорчета на черната стена. Жълтите лъчи бавно се процеждаха през плътния задимен въздух. Загледах се в слънчевата светлина. Радвах се, че нощта е свършила. Но се боях от онова, което можеше да ми донесе денят.

Мъжът до мене се протегна и прозина, като проточи една дълга въздишка с „Аааааллах“ накрая. После се оригна, пръдна и се почеса по слабините. Изкашля се и изхрани на пода застоялата си слюнка. Запали турска цигара и изсипа цял порой ругатни вместо поздрав към утрото. Навсякъде из стаята се повтори същият ритуал. Шумът се превърна в рев, когато стотината мъже в ареста започнаха да се храчат в хор. Мъжът до мене се смъкна от пейката. После се потътри към най-отдалечения край на помещението. Там се виждаха няколко дупки на пода. Съседът ми се спря пред една от тях, свали панталоните си и

клекна. Няколко затворници се събраха пред него и го зяпнаха. Той пет пари не даваше.

Изръмжа нещо, подтикнат от естествената си нужда. Не улучи дупката.

— Туристът Вилюм. Вилюм. Вилюм Хай-йес.

Хукнах към вратата. Един полицаи ме отведе горе в тиха стаичка, в която нямаше нищо друго освен ниска маса и два стола. Чаках няколко секунди сам. Влезе слаб, спретнат турчин в костюм.

— Казвам се Ердоан — представи се той на безупречен английски и раздруса ръката ми. — Наричай ме Ерду. Работа за американското консулство.

Слава богу! Най-после пристигна помощ.

— Много съжалявам за тебе, Уилям. Ще се опитам да ти помогна с каквото мога.

— Какво ще стане с мен?

Ерду прелисти нервно някакви книжа.

— Засега не знаем. Ще ти трябва адвокат. В Турция това е много сериозно престъпление.

Той извади списък с турски имена. Бяха на адвокати, подредени по азбучен ред, със съответните препоръки до всяко едно.

— Кого да избира? — попитах аз. Ерду сви рамене.

— Нямам право да ти препоръчвам никого. Сам си избери.

— Знаят ли английски?

— Да. Някои от тях.

Погледнах списъка и мернах името Йешил. Беше завършил Мерилендския университет и бе преподавал в Мичиганския.

— Ще взема Йешил. Познавате ли го?

Ерду кимна.

— Ще се свържа с него. Той ще те потърси след няколко дни. Днес следобед ще те отведат в затвора „Сагамалджълар“. Намира се в другия край на града. Йешил ще дойде там.

Консултът също ще прескочи да те види след някой и друг ден. Тогава последва въпросът, от който се боях:

— Искаш ли да се обадим на родителите ти?

— Не. Първо бих предпочел да им напиша писмо. Ерду ми даде писалка и хартия. После ме остави сам.

8 октомври 1970 година Мамо и татко,

Ще ви бъде трудно да прочетете това писмо. И на мен ми е трудно да го напиша. Боли ме отвътре, защото знам каква мъка ще ви причини.

Загазил съм. И то може би много. В момента съм добре. Седя и пиша заключен в една стаичка в истанбулски затвор. Сигурно се чудите как съм попаднал на това ужасно място? Сега няма да ви обяснявам. Само ще ви кажа, че вчера ме арестуваха на летището, защото се опитах да се кача на самолета с малко хашиш. Току-що говорих с един служител от американското консулство. Ще ме свържат с адвокат. Има шанс да ме пуснат, но може и да ме осъдят на няколко години. Наистина нямам представа как ще свърши всичко. Възможно е и да остана тук известно време.

Ех, да можеше да не ви пиша и разправам всичко това. Представям си колко ще ви заболи и разтревожи и как ще се разочаровате. Знам, че ме обичате, но съм сигурен, че не се гордеете с мен.

Мислех, че наистина знам какво правя с живота си. Сега не съм чак толкова уверен. Надявах се, че ще мога някак си бързо да се измъкна и вие никога да не научите. Но се оказа невъзможно.

Така че сега съм в затвора в Турция, чак на другия крайна света. През много светове. И какво мога да ви кажа? Ако ви призная, че съжалявам, дали това ще промени нещо. Ще намали ли болката ви, срама, който сигурно изпитвате? Чувствам се като пълен глупак, задето ПОЗВОЛИХ животът да ми се изплъзне по този начин. Плаче ми се, щом си помисля каква мъка ви причинява. Простете ми.

Ще ви пиша скоро.

С обич, Били

Рано следобед дойдоха войници и извикаха петнайсетина от нас. Наредиха ни по двама и ни оковаха за китките. Поведоха ни навън към

отворената задна врата на червена камионетка. Качихме се и седнахме на дъсчените пейки. Откараха ни в другия край на града и ни стовариха пред задния вход на голямо каменно здание. Слязохме и се намерихме в дълга и ниска правоъгълна стая. И тук като в ареста беше мръсно. Опушените варосани стени имаха бледозелен оттенък в светлината на единствената гола крушка. Когато ни свалиха веригите, останалите затворници се наредиха в редица. Аз се измъкнах най-отзад.

Другите затворници стояха с леко наведени глави. Ръцете им висяха отпуснати до тялото. Плещестият сержант, който командваше войниците, изрева някакъв въпрос на първия затворник в редицата. Човекът отговори смирено, но сержантът го удари с опакото на ръката през устата. Друг въпрос. Отговорът отново бе покорен. Последва още по-жесток удар. От устата на човека рухна кръв. Той се разхленчи. Сержантът го обсипа с ругатни и се зае със следващия затворник.

Заваляха нови въпроси. И нови удари. Вторият затворник се опита да вдигне ръка, за да се предпази, но това още повече вбеси сержанта. И той взе да удря по-силно.

Караше наред, като крещеше на всеки затворник, а после го биеше. Имах чувството, че колкото по напредва, все по се ожесточава. А аз бях най-накрая. Мъчех се отчаяно да усвоя смирената стойка на турците.

Сержантът бе стигнал почти до средата на редицата, когато един от затворниците, изглежда, отговори доста арогантно. Удариха го по лицето и го блъснаха в стената. Той се хвана за окървавения нос. Сержантът закрещя на гърчещия се човек. Заби юмрук в корема му. Затворникът се преви надве и се свлече на пода. Тогава сержантът го сграбчи за косата и го помъкна към средата на стаята.

Нещастникът опита да се измъкне, но другите войници също се намесиха. Развика се и взе да моли за милост, докато войниците методично го налагаха по ребрата, бъбреците и краката с черни гумени палки. Той подскачаше по пода и отчаяно се мъчете да се предпази с ръце. Един войник ожесточено го мушкаше в слабините при всяка възможност. Мъжът виеше от болка и страх.

Останалите стояхме мълчаливо в редицата и чакахме. Цялото ми тяло се обля в студена пот. Какво ще стане, когато стигнат до края на редицата и намерят там един глупав турист?

Най сетне войниците завлякоха окървавения човек в един ъгъл, където той се свлече със скимтене. После се спуснаха покрай редицата и взеха да удрят и блъскат другите затворници. Малката стая ехтеше от псувни и писъци. Скоро щеше да дойде и моят ред.

Към мен се приближи огромен войник с пожълтяло лице. Наведе се и надникна в чантата на рамото ми.

— Не бу? — измърмори той, щом извади две жълти топки. — Не бу? Не бу?

Посегнах към топките. Бавно, като гледах да не го уплаша, бръкнах в чантата за третата топка.

— Не бу? Не бу? — попита войникът.

Престанете да треперите, ръце! Започнах да жонглирам.

— Не бу? Не бу? — каза друг войник и бързо се приближи да види. Спрях.

— Яп! Яп!^[2] — Направи ми знак да продължа.

Отново започнах да жонглирам, въртейки цветните топки пред себе си.

Скоро около мен се събраха и други войници, очаровани, както винаги става с хората, от движението и сръчността. Сержантът се спусна към мен и се разкрещя. Изпуснах едната топка. Той се пресегна и я хвана след първото тупване. Бутна я към мен.

— Яп!

Продължих да жонглирам. Нима можех да постъпя другояче? Докато ме гледаха, войниците не биеха никого. И най-вече мен. Затова взех да правя онова, с което толкова често забавлявах приятелите си в Ню Йорк и Милуоки. Простичко подмятане на три топки. Две в едната ръка и една в другата. Бърз междинен пас. Хвърляш една, хващаш две, хвърляш две, хващаш една. Леко превъртане във въздуха.

В един момент спрах.

— Яп! Яп! — развикаха се от всички страни.

И аз продължих.

Жонглирах поне петнайсетина минути. Ръцете ми отмаляха. Отново изпуснах една топка. Сержантът я грабна, но вместо да ми я върне, протегна ръка за другите две.

Дадох му ги. Той подхвърли една във въздуха, после и другите две. И трите паднаха сред тълпата. Сержантът изрева някаква заповед и моментално ги получи обратно. Подържа ги за миг. После

срамежливо ми направи знак да му покажа. Отидохме в един ъгъл, където се опитах да го науча. Чувството му за координация беше добро, но по никакъв начин не можех да му обясня, че трябва много да се упражнява. Той все не можеше да го направи както трябва. Започна да се изнервя. Аз също. Не ми се щеше да се върне към онова, за което го биваше.

Учтиво поисках с жест топките. Вдигнах ръка. Войниците подозрително ме наблюдаваха. Бавно взех един стол и го сложих под крушката. Няколко минути подържах трите топки близо до лампата. После слязох и направих знак на сержанта да угаси светлината. Очите му се присвиха. Но след това изкрещя нещо на войниците. Двама от тях се настаняха край вратата. Друг щракна електрическия ключ.

Жонглирах още малко. Жълтите топки се въртяха в тъмното в сложни неоновы фигури и искряха с бледозелена и синя светлина. Няколко пъти отново се качвах на стола, за да заредя топките. Всички в стаята гледаха като омагьосани.

Накрая чух, че отвън спря камионетка. Сержантът изрева нова команда. Затворниците застанаха в редица, като помогнаха на някои да се изправят на крака. Прибрах топките. Бях окован с един побелял старец, който явно също се бе отървал от побоя. Може би заради възрастта си. Освен нас двамата всички останали бяха пребити и окървавени.

На път към затвора ме обзе някакво странно, почти весело настроение. Имах късмет. Дано само той не ми изневери.

Видът на огромните сиви стени на затвора ме върна към действителността. Камионетката влезе в някакъв подлез и спря. Наизлязоха войници, отключиха колата и ни отведоха в приемната. Всичко беше от цимент или стомана, варосано на ивици. Свалиха ни веригите. Войниците ни предадоха на надзиратели в смачкани сини униформи. От устата на всички стърчаха цигари. Свъсен дребничък надзирател се приближи до мен и ме попита нещо на турски. Вдигнах рамене. Очите му моментално се присвиха и той замахна с юмрук...

Изведнъж една врата се отвори с трясък и влязоха двама мъже. Униформите им бяха същите като на другите надзиратели, само че чисти и спретнати. Четирите нашивки на ръкавите им, изглежда, бяха признак на старшинство. Другите затворници бързо-бързо застанаха мирно.

По-едрият и по-младият от двамата надзиратели обходи затворническата редица. Движеше огромното си туловище с лекота, като стъпваше бавно и страшно наперено. Спря се пред един затворник, когото май познаваше. Едва-едва вдигна месестата си лапа пред тялото му, сякаш насочваше пистолет.

Бам! С опакото на ръката цапна затворника през лицето и го простря до стената. После безмълвно продължи нататък.

Вторият надзирател беше по-възрастен, с къса прошарена коса. Имаше продълговато, слабо, хищно лице и жестоки кафяви очи. Стоеше изпънат като струна. Приличаше на онзи тип турци, за които бях чел в учебниците по история, дето накарали гърците да се издавят в морето при Смирна.

Той спря пред мен. Изглежда студено косата ми. После се втренчи в очите ми.

Срещнах погледа му, но се сетих, че може би един затворник не трябва да реагира по този начин. Отместих очи встрани. После отново го погледнах. Пергаментовото му лице се сгърчи в тънка усмивка. Аз му се усмихнах в отговор.

— Гяур! — изрева турчинът и опръска със слюнка лицето ми. Усмивката ми мигновено се стопи.

Сведох очи към каменния под. Мъчех се да не дишам. Той изкрещя нещо на стария архивар и чух в отговор: „Вилюм Хай-йес“.

— Вилюм Хай-йес — повтори надзирателят с хищното лице. — Вилюм Хай-йес. — И продължи нататък по редицата.

Обръснаха ни главите. Направиха ни снимки и ни взеха отпечатащи от пръстите. После ме отделиха от другите и ме поведоха по дълъг и тесен циментен коридор към врата с железни решетки. Един надзирател я отключи, бутна ме вътре и я затръшна подире ми.

Това бе новият ми дом.

---

[1] Какво става. (тур.). Б. пр. ↑

[2] Давай. — Буквално означава „правя, върша нещо“ (тур.). Б. пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Всичко беше студен камък и сиво желязо. Пред мен се простираше тесен коридор. Отляво имаше цяла редица прозорци с решетки, зад които зееше мракът. Отдясно се нижеха десетина-дванайсет килийки. Няколко каменни стъпала водеха към втория етаж.

Беше доста тихо. В този момент коридорът бе пуст. Отнякъде се чуваше музика, но доста приглушено. В камъка слабо кънтяха гласове.

От една килия по средата на коридора излезе човек и ме загледа. От друга се показва нечия глава. Хвърли ми бегъл поглед, после веднага се прибра. Отварянето на вратата, изглежда, беше предупредило всички обитатели. Появиха се и други, зяпнали любопитно.

Направих няколко крачки и стигнах до първата килия. Беше като бокс, циментена кутийка около метър и осемдесет на два и четирийсет. Бе открита откъм коридора, ако не се броят сивите железни решетки, спускащи се от тавана до пода. Решетъчната врата се плъзгаше на колелца. Вътре видях трима затворници; те седяха и ядяха от канчета някаква чорба.

— Ха, я гледай! — извика един як затворник, който седеше на крайчеца на леглото. Косматите му мускулести ръце бяха покрити с татуировки. — Ей, как си, мой човек? — Той стана и посегна да отвори вратата. — Откъде си? За какво те опандизиха? Как се казваш?

Говореше свободно английски, без запъване, със силен акцент, който не можех да определя. Черните му очи блестяха. Хилеше се насреща ми и не спираше да бърбори.

— Ей, момчета, вижте, ново пиле. Как ти е името? — попита ме отново и раздруса ръката ми.

— Уилям... — започнах аз, но той ме прекъсна.

— Уилям. Глупости! Аз се казвам Попай, а това са Чарлс и Арне. — Посочи другите — единия черен, другия — бял, които кротко си ядяха. — Я седни тук, Уилям — предложи Попай и бръкна под леглото да вземе нещо.

Понечих да седна на края на леглото, но Попай бързо ме хвана за ръката. Арне имаше уплашен вид.

— НЕ! Ей тук — каза Попай и припряно сложи голям железен бидон на пода. Леглото изглеждаше по удобно, но аз разбрах намека. Настаних се на бидона Попай скочи на леглото.

— Та откъде си, Уилям?

— От Ню Йорк. — Огледах се смаян. Килията бе почти красива. На стената над едно бюро бе закачена изящна японска картина от плат, изобразяваща планински пейзаж. Из цялата стая бяха пръснати сапунени фигурки и сложни хартиени изрезки на разни птици и животни. Един чаршаф, изрисуван с астрологически знаци, покриваше стената зад леглото. След събитията от изминалите два дни стаичката ми се стори топла и уютна.

— Ей, Чарлс, имаме си още един американец — извика Попай.

Чарлс само кимна.

— Чарлс е от Чикаго. Негро от града на ветровете^[1]. Да, точно така! Сега си имаме черен и бял американец. Липсва ни само... — и Попай запя. Беше естрадна песен от една плоча на групата „Гес Ху“ — „Американска жена... трала-ла-ла-лааа...“

Трябваше да се ухилия на Попай. После погледнах Чарлс.

— Здравсти, как е?

— Окей — призна той, пое неохотно ръката, която му протегнах, и бързо я пусна.

— Здравей, Уили — обади се Арне с тих, кротък глас. — Добре дошъл в килията ми. — Приличаше на скандинавец: беше висок, слаб и много светъл, с поразително спокойни сини очи.

Развълнувах се, като видях, че съм попаднал сред трима души, които говорят английски и са почти на моята възраст. А един от тях дори бе американец.

— Ей, ама тука е много хубаво! — подхвърлих аз. Чарлс се намръщи и поклати глава.

Попай се захили.

— Ха-ха-ха, ах, тоя новичкият американец! Ще ме скъсаш. Уилям. „Тука е много хубаво“, вика. Хо-хо-хо! — И той продължи да се смее над канчето си.

Арне само любезно се усмихна. Подаде ми канче с чорба леща и не вдигна поглед от мене, докато не я изсърбах на един дъх.

— Уилям? — някакъв гих глас прекъсна вечерята ми. Вдигнах очи и видях двама мъже, застанали пред килията на Арне, където вечеряхме. Единият беше на средна възраст, пълен, с тънки кичурчета черна коса, зализани на кръглата му плешива глава. Гледаше ме, присвил мрачните си кафяви очи.

Другият бе слаб и дългурест. Носеше масивни очила с кафяви рамки. Той ме повика на английски.

— Това е Емин — рече очилатият и посочи по възрастния мъж. — Аз съм Уолтър. Емин е нашият мемизир. Той отговаря за затворниците от отделението за чужденци... В кауша де. Ела. Емин ще ти покаже килията.

— Можеш да си довършиш вечерята по-късно — увери ме Арне.

Покорно тръгнах след Уолтър и Емин. Те ме заведоха в празна килия в края на коридора. Емин измърмори нещо на турски и докато говореше, от устата му потече слюнка.

Посочи вътре. Кимнах. Емин изглеждаше доволен и се отдалечи. Килията беше като тази на Арне, само че празна. И студена. Всичко тънеше в прах. За каменния под бе завинтено сиво желязно легло. На него имаше изтърбушен дюшек, който, изглежда, отдавна стоеше там. От единия му край стърчеше вата. В средата личаха тъмни петна. Разнебитена дървена маса и пейка бяха сгънати до стената. В най-задната част на миниатюрното помещение се издигаше висока до кръста преграда, а зад нея в каменния под бе издълбана дупка вместо клозет. Вонеше на урина. Желязно шкафче запълваше жалкото пространство между решетките и края на кревата. Хич не ми се щеше да прекарвам дълго време в подобно място. Но сигурно нямаше да остана много. Двайсет години? Казаха ми го само за да ме сплашат. Никой няма да ми даде двайсет години за две кила. Знаех, че няма да се наложи да разкрасявам килията си като Арне. Той положително отдавна бе тук. Интересно за какво ли.

Върнах се по коридора да си доям чорбата. Попай също беше там.

— Какви са тези? — попитах аз.

— Говна — отвърна Попай. — Емин е турчин. От доста време е тук, затова са го сложили отговорник. Уолтър е просто пиклив подмазвач, който говори около шест езика. И всичките зад гърба ти.

— Ами?

— Ами? — изимитира ме Попай. — Да не мислиш, че си в колежа, Уилям? Това е затвор, бате. Затвор. Видя ли си килията?

— Да.

— Е, как ти харесва новият ти дом?

— Нормално — отвърнах аз без особен ентусиазъм.

— Да, сигурно защото тук е толкова хубаво — каза Чарлс.

Смених темата.

— Ти защо си тук? — попитах Арне.

— За хашиш.

— Колко ти дадоха?

— Дванайсет години и половина.

— Ооо! И колко имаше?

— Сто грама.

Какво! Дванайсет години и половина за сто грама. Невъзможно. Та това е само една десета от кило. А аз имах двајсет пъти повече.

— А тебе защо те окошариха, Уилям? — попита Попай. Гласът му беше напрегнат.

— За хашиш — отговорих аз.

— Колко?

— Две кила.

— Къде?

— На летището. Като се качвах на самолета.

— О, боже. Ще бъде кофти. Беше ли минал митницата?

— Да. Пипнаха ме точно пред самолета.

Попай подсвирна като Харпо Маркс^[2] и размаха ръце във въздуха.

— Кофти, кофти. Може десет или петнайсет. Че дори и двајсет.

— Двајсет какво?

— Години, бате, години. Казвам ти, най-малко десет. Сто на сто.

Не можех да повярвам. Сигурно се шегувах. Арне стана. Стори ми се мил и недокоснат от покварата наоколо. Пресегна се през мен да вземе нещо най-отгоре на шкафчето.

— Не го слушай, Уили — каза той. — Само иска да те шашне.

Не се знае каква присъда ще им скимне да ти тръснат в Турция. Всичко е възможно. — Свали дървената фруктиера от шкафчето. В нея имаше ябълки. Предложи ми една и даде на другите. Кой знае защо му

имах доверие. Нещо в него вдъхваше сигурност. Веднага го почувствах много близък.

— Ей, не го баламосвай, Арне — обади се Попай. — По-добре отсега да се подготви за най-лошото, та да не се изненада после. Според мен ще му друснат поне десетина-петнайсет години.

— Наистина ли? — попитах аз. — Дванайсет и половина или двайсет за хашиш? Ти си луд! Настъпи неловко мълчание. Чарлс, който известно време не се беше обаждал, вдигна глава от фруктиерата.

— Тук всички са луди — каза той.

Продължихме да ядем. Аз почти не се докоснах до храната. Мъчех се да сложа в ред мислите си. Попай сигурно е смахнат. Няма страна в света, колкото и да е шантава, в която да дадат двайсет години за две кила. Това няма да се случи с мен. Пък и съм американец. А всеки знае, че с американците се отнасят по-специално.

— А на теб колко ти дадоха? — попитах Чарлс.

Той се намръщи.

— Пет. Остават ми още десет проклети месеца до края.

Пет години. И то на американец.

Е, все пак бе значително по-добре от предвиждането на Попай. Сега разбрах какъв е акцентът му. Израелски. Положително.

Естествено е да бъде песимист в мюсюлманска страна. Няма начин да не е песимист. Но аз съм американец. И винаги ми е вървяло. Все някак си ще се отърва леко.

Арне сякаш прочете мислите ми.

— Може пък да те пуснат под гаранция — рече тихо той.

Попай се намръщи и отсече:

— Дрън-дрън! — Под гаранция?

— Зависи... — Лицето на Арне стана сериозно, като че той дълбоко размишляваше. После ме погледна и се усмихна. — Ако те пуснат под гаранция, значи си свободен. Турците знаят, че ще избягаш от страната и никога няма да се върнеш. Те само задържат парите от гаранцията. Ако те пуснат под гаранция, значи, че очакват от тебе да се чупиш.

Това изглеждаше интересно.

— Но как ще се измъкна от страната?

— Лесно — отвърна Арне. — Всеки повече или по-малко нечестен турски адвокат — а те всички са мошеници — ще те снабди с

фалшив паспорт. Или пък просто можеш да опиташ да се промъкнеш през границата в Гърция. Там трябва да се иде. Така мразят турците, че няма начин да те върнат. Пуснат ли те под гаранция, турците знаят, че ще се чупиш. А стигнеш ли до Гърция, свободен си.

— Ей, ама това звучи страхотно! Мислиш ли, че има шанс да ме пуснат под гаранция?

— Ами — отговори Арне — зависи. Разбира се, че има шанс, ако ти се намират малко пари и добър адвокат.

— Просто ще ги получа. Трябва! — рекох аз. — Няма начин!

— Глупости! — срязва ме Попай. Веселото му настроение се беше изпарило. — Защо не вземеш да се изкъпеш и да млъкнеш най-после? И да се очистиш от гадните си въшки.

— Нямам въшки — възразих аз, учуден от обвинението му.

— Къде беше снощи?

— В полицейския арест.

— Значи имаш, бате. Защо мислиш, че не ти дадохме да седнеш на леглото? Окъпи се и си извари дрехите.

Арне кимна в знак на съгласие.

Всъщност една баня наистина би ми дошла чудесно, но не исках Попай да ме командва.

— По-добре да си взема душ — рекох аз. Чарлс подсвирна и се надигна.

— Писна ми от тия глупости — заяви той и излезе от стаята.

Арне ме дръпна настрана.

— Тук няма душеве — обясни. — Ще трябва да се измиеш на мивката в кухнята. — Заведе ме в съседната килия, която беше неговата, и ми даде кърпа, пластмасова кана и парченце сапун. Обясни ми, че скоро ще пуснат топлата вода за около половин час. После отидохме в кухнята зад стълбите. Показа ми как да запуша мивката с един мръсен парцал. За да се изкъпя, трябваше да се насапунисам и после да се поливам с топла вода от каната. Но най-напред реших да измия мивката.

Беше ужасно мръсна.

— Не им забелязвай на Попай и Чарлс — посъветва ме нежно Арне. — И двамата са отдавна тук. Новите... те не разбират какво става всъщност. Направо ти лазят по нервите.

— Как му е излязло името Попай^[3]?

— Моряк е. Пипнали го, като се опитвал да контрабандира четирийсет кила на кораба си.

— И на колко са го осъдили?

— На петнайсет години.

— Нищо чудно, че е луд. Арне замълча за миг.

— Да — каза накрая той. — Но всъщност не е никак лош. По ръждясалите тръби заклоочи топла вода. Арне се засмя и ме остави да се къпя. Изтърках мивката със сапун. Не стана по-чиста. Като се напълни с гореща вода, съблякох смачканите си дрехи. Направо воняха. Гол пред мивката насапунисах главата си. Беше ми странно без коса. Острата четина ми напомни за късата подстрижка, която носех в гимназията, когато тренирах борба. Гребях вода от мивката със старата кана на Арне и се обливах. Беше ми приятно, като се стичаше по главата и раменете ми. Бавно насапунисах останалата част от тялото си. После се сетих какво каза Попай. Взех да оглеждам слабините си за въшки.

Внезапно усетих, че не съм сам. Обърнах се и видях на вратата някакъв мъж, който приличаше на арабин. Зяпаше голото ми тяло широко ухилен. Възбудено изломоти нещо на турски. Свих рамене в знак, че не разбирам.

Арабинът изчезна, но след малко се върна с Арне. Гледах объркано, а на пода капеше сапунена пяна.

— Не може да се къпеш така — предупреди ме Арне. — Нямах право да се миеш гол.

— Какво? Как мога да се изкъпя тогава?

— Не трябва да си сваляш бельото. Никога не бива да се събличаш в кауша.

— Какво говориш? Как мога да се мия с дрехи? Арне започна да настоява.

— Не може, човече. Турците гледат много строго на всичко, което и най-малко напомня секс между затворниците.

— Какъв ти секс? Просто се къпя. Върви си и ме остави да се измия.

Арне вдигна рамене.

— Твоя си работа. Но по-добре побързай. Идва сайъм^[4]. Не ме интересуваше кой е тоя сайъм. Водата беше твърде приятна. Арне ме

остави. Когато се облях с още една кана гореща вода, спомних си следобед. Какъв късмет извадих, че отървах боя.

Задрънчаха ключове. Вратата на отделението се отвори. Някакъв глас извика на турски:

— Сайъм. Сайъм.

Виждаше се крайче от ръката на надзирателя, който стоеше точно пред отворената врата. Арне се втурна към мен.

— Казах ти да побързаш бе, човек. Ще има сайъм. Нямах представа какво е сайъм, но всички тия заповеди бяха започнали да ми дотягат. Продължих да си сапунисвам краката.

— Ти луд ли си? — изсъска ми Арне. — Ако те хванат гол, ще те бият.

Този път думите му проникнаха в съзнанието ми. Спомних си нещастния турски затворник, който лежеше на пода, потънал в собствената си кръв, а пазачите го риташа и налагаха с палките. Мигновено увих кърпата около кръста си. Побягнах навън, босите ми крака се хлъзгаха по каменния под.

Блъснах се в Емин. Сега бе облечен в костюм и вратовръзка. Изръмжа ми нещо, но аз продължих да тичам.

Чарлс и Попай стояха към края на редицата. И двамата се опулиха, като ме видяха. Попай се пресегна и ме сграбчи за ръката. Дръпна ме зад себе си и Чарлс. Чарлс смъкна белия си пуловер и ми го пхна в ръцете. Нахлузих го през главата. И двамата бяха високи и закриха долната част от увитото ми в кърпата тяло.

Всички затворници стояха мирно, докато един надзирател тичаше покрай редицата и броеше. Той извика нещо на друг надзирател, който провери някакъв списък. Бройката явно отговаряше.

— Аллах куртарсън^[5] — каза напевно надзирателят.

— Савул!^[6] — отвърнаха затворниците.

— Върви на майната си — измърмори под нос Попай. По-късно вечерта Арне извади китарата си. Някой друг имаше флейта, а Чарлс донесе бонгосите^[7] си. Седях доволно и слушах музика.

Арне ми обясни, че турците обичали музиката. Затова давали на затворниците да държат инструменти.

Чувствах се странно щастлив. Пандизът на чужденците изглеждаше сравнително цивилизован. Тук по можеше да се изкарат няколко дни или в краен случай няколко седмици, отколкото в участъка

в Сиркеджи. Музиката ме унасяше и си мислех за вероятността да ме пуснат под гаранция. Може и след няколко седмици да си бъда у дома в Лонг Айланд.

Музиката спря за малко и Чарлс взе да драска нещо в един бележник. Попитах го какво пише.

— Стихотворение — отвърна бързо той.

— Много ли пишеш? — Да, няма как. — Защо?

— Защото щом трябва да стоиш тук, трябва да правиш нещо.

— Аха. Аз също пописвам. Учех журналистика в Маркет. Чарлс ме изгледа многозначително.

— Аха. И печатал ли си някога?

— Не. Но изпратих един разказ в „Ескуайър“. Те ми отговориха, че много им харесал и...

— Глупости — каза Чарлс. Взе си бележника и бонгосите и рязко излезе.

Към девет часа дойде Емин, а Уолтър го следваше като опашка.

— Саат докуз — извика по-младият в коридора. — Девет часът е — каза ми на мен.

— Време за заключване, Уили. Лека нощ.

— Лека нощ, Арне. Благодаря ти. Той се усмихна.

Прибрах се в килията си. Зад мен Емин и по-младият мъж минаваха по коридора и затваряха всички по килиите. Потреперих от нощния хлад. Насреща прозорецът с решетките беше счупен. Навън бушуваше буря. В голата килия нахлуваше студен въздух.

Когато Емин се приближи, помолих Уолтър за чаршафи и одеяла. Той преведе, но Емин само вдигна рамене.

— Студено ми е. Трябват ми чаршафи и одеяла.

— Утре — преведе Уолтър. — Казва, че утре ще ти дадат. Решетъчната врата се плъзна и се затвори пред лицето ми.

Емин затършува из огромната си връзка ключове. Изглежда, не можеше да намери моя. Видях го как само се престори, че заключва.

Взех да обикалям малката килия, обгърнал с ръце тялото си, за да се стопля. Чух как Емин заключи килиите от другата страна на отделението и се качи на втория етаж. Беше ми много студено. Не можех да издържа така цяла нощ. Тихичко отворих вратата. Къде ли можех да намеря одеяло?

— Пссст! — Една ръка ме повика през решетките от съседната килия. Приблжих се и видях огромен русокос мъжага, може би германец или австриец. Беше без риза и мускулите по раменете и ръцете му силно изпъкваха. Подаде ми дълга пръчка и аз я сграбчих. В края ѝ бе забит голям пирон, извит като кука.

— Ето оттук — прошепна той и посочи към предната част на отделението. — Две-три килии по-нататък.

Заинтригуван, тръгнах по коридора. През вратите на килиите към мен занадничаха учудени, но мълчаливи обитателите им. Стигнах до празна заключена килия с чаршафи, одеяла и възглавници, струпани върху леглото. Мушнах пръчката между решетките и с протягаме и напъване успях да закача един чаршаф и две одеяла. Измъкнах ги в коридора.

После се върнах на пръсти в килията си, като дадох пръчката на притежателя ѝ. Предложих му едното одеяло.

— Благодаря — прошепна той.

Забелязах, че неговата килия не свети, докато в центъра на моята гореше гола крушка.

— А светлината? — попитах аз. — Как се изгасва? — Не е позволено — отговори той. — Но нищо няма да ти кажат. Стъпи на леглото и се протегни. Тогава ще можеш да я отвъртиш.

Промъкнах се обратно в килията си. Усещах лека умора. Бях изкарал повече от четирийсет часа почти без да спя. Сега, след като бях с понапълнен стомах, изкъпан и имах самостоятелна стая с одеяло, което макар и тънко ми стигаше, почувствах се страшно изтощен. Постлах чаршафа и одеялото на леглото. Отвъртях крушката и си легнах. Сигурно веднага съм заспал. Не знаей колко време беше минало, но изведнъж някой ме раздруса грубо и ме събуди. Емин ме гледеше кръвнишки. Изкрещя нещо на турски. Сkochих объркан. Емин сърдито дръпна одеялото от леглото ми. Хвърли го на пода. После сграбчи чаршафа. Все още сънен, и аз го сграбчих. Той взе да го тегли, но аз не го пусках.

— Бърак!^[8] — изръмжа Емин и дръпна по-силно. Вбесен, хвърли чаршафа в лицето му и той политна назад.

Спусна се към мен разярен и закрещя насреща ми. Мушна ме с показалец в гърдите за по-ясно.

Реагирах, без да мисля. Преди да разбере какво правя, Емин лежеше проснат на пода. От носа му рухна кръв.

Няколко секунди ме гледаше уплашен. После скочи на крака и хукна по коридора. Крещеше, като че го колят. Сега пък какво бях направил? Сигурно пак ще си имам неприятности.

Надърнах от килията си. Емин бе стигнал края на коридора и блъскаше по вратата.

— Той е луд — каза ми затворникът от съседната килия. — Тук е от девет години. Заклал жена си с бръснач.

Чудесно! Убиец. Огледах килията, търсейки нещо, с което да се защита. Преди да успея да събера мислите си, чух шум откъм преддверието. Задрънчаха ключове. Бързо намъкнах панталоните и обувките си. Не знаех какво ме очаква, но все пак исках да съм готов.

В килията с крясъци нахълтаха надзиратели. Повлякоха ме по коридора. Емин ломотеше нещо сърдито. Опитах се да обясня, но беше безнадеждно. Надзирателите не можеха да ме разберат. Кръвта по лицето на Емин бе достатъчно доказателство, че съм ударил техния човек.

Изведоха ме от отделението и ме замъкнаха надолу по стълбите в една стая в сутерена. Двата главни надзиратели, които бях видял по-рано, седяха на сгъваеми железни столове и пушеха. Щом влязохме, вдигнаха глави. Онзи с побелялата коса се изправи пред мен и скръсти ръце зад гърба си.

— Вилюм Хай-йес — каза той, впил очи в моите. — Вилюм Хай-йес.

Без да сваля кръвнишкия си поглед от мен, се зае да разпитва ядосано надзирателите. Бавно вдигна дясната си ръка и ме удари с дланта през лицето. Политнах в ръцете на надзирателите. Отворих уста да протестирам.

Бам! През левия ми крак сякаш премина ток. Той се огъна под мен. Като се строполих на пода, почувствах непоносима болка и чух, че извиках. Обърнах глава и видях едрият надзирател. Както се беше надвесил над мен и ме гледаше със студените си черни очи, приличаше на мечка стръвница. В ръката си държеше тежка сопа, дълга около метър и два-сет и пет-шест сантиметра дебела. Беше като цял клон.

Помъчих се да се измъкна. Но той отново замахна със сопата и ме улучи в кръста. Ударът ме повали на пода. Болката бе ужасна.

Следващият удар се стовари върху крака ми и аз подскочих. Опитах да се предпазя и сопата цапардоса палеца ми. Ръката ми се вдърви.

Върху мене се нахвърлиха и другите надзиратели. Смъкнаха обувките ми. После панталоните. Ритах и крещях. Но те ме държаха здраво. Грабнаха дебело въже и го омотаха около глезените ми. Двама надзиратели хванаха по един край, дръпнаха го и вдигнаха босите ми крака във въздуха. Лежах по гръб на студения каменен под, скован от ужас. Погледнах в тъмните очи на едрия надзирател със сопата.

Той никак не бързаше. Бавно замахна със сопата, задържа я във въздуха и после я стовари с всичка сила върху босите ми стъпала. Ударът ме зашемети, сетне по краката и гръбнака ми плъзна на тласъци пареща болка. Завиках. Отново замахна със сопата. Опитах се да дръпна краката си. Но сопата цапардоса глезена ми. Пред очите ми избухнаха ослепителни искри.

Едва не припаднах. После се помъчих да припадна, но не можех. Бавно, бавно боят продължаваше. Гърчех се и подкачах от болка. Всеки следващ удар ми се струваше още по-ужасен. Пищях, плачех и ги проклинах, но те не prestaвах. Виждах единствено злорадо ухилените лица на надзирателите, скупчили се над мен.

Ударите продължаваха да се сипят... десет, дванайсет, а може би общо петнайсет. Не ги броях. Извих се и се вкопчих в глезена на един от надзирателите. Едрият надзирател тресна сопата между краката ми. Превих се надве. Повърнах върху себе си.

— Йетер^[9] — измърмори той. Другите пуснаха въжето.

Пламналите ми крака се строполясаха на каменния под и за сетен път ме прониза страшна болка.

Развързаха ме грубо. Почти не усетих, а и ми беше все едно. Целият бях само болка. Двама надзиратели ме изправиха на крака, но аз отново се сгромолясах на пода. Пак ме вдигнаха. Краката ми сякаш изохкаха. Отново повърнах. Надзирателите се развикаха ядосано и пуснаха ръцете ми. Пак рухнах на пода. Оставиха ме да лежа няколко секунди. После някак си успяха да ме завлекат горе и ме хвърлиха в килията. Строполих се на леглото, където скъпоценните ми чаршафи и одеяла още стояха.

Лежах, дишах тежко и се мъчех да не треперя. Ударените места ме ръчкаха като ножове и започнаха да пулсират. Болката в слабините ми бе непоносима. О, боже! Измъкни ме от този кошмар.

В отделението беше тихо, чуваха се само моите стенания, всички затворници знаеха какво се е случило. Съжалявах ме. Но бяха доволни, че не са на мое място.

Паренето в краката ми не минаваше. Не можех да заспя. Но не можех да издържам и да стоя буден.

— Псст — чу се от съседната килия.

Отново.

— Псст. Уилям!

Вдигнах глава. Съседът ми се беше пресегнал през решетките покрай стената между килиите ни. Метна една запалена цигара и тя падна на леглото ми. Грабнах я. Дръпнах силно от нея.

— Благодаря — пошепнах.

Хашиш. Причината за всичките ми беди. Бях благодарен за успокоителните му свойства. Всмуквах от него и бавно, постепенно взех да усещам как тялото ми се отпуска. Болката поутихна. След малко потънах в блажен сън.

---

[1] Прозвище на Чикаго. Б. пр. ↑

[2] Един от братята Маркс — популярни американски комедийни актьори от 30-те години. Б. пр. ↑

[3] На английски „por-eyed“ означава „ококорен“. Б. пр. ↑

[4] Преброяване (тур.). Б. пр. ↑

[5] Аллах да ви е на помощ (тур.). Б. пр. ↑

[6] Разкарай се! (тур.). Б. пр. ↑

[7] Вил кубински барабани. Б. пр. ↑

[8] Пусни! (тур.). Б. пр. ↑

[9] Достатъчно (тур.). Б. пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Патрик запали фитила и хвана леко фойерверка в ръка.

— Хвърли го! Хвърли го! — извиках аз.

Той се ухили и го задържа цяла вечност. После бавно го метна в тъмнината над Лох Нес. Ама че прекарване на Халоуин^[1]! Ако това не изплаши Неси, нищо друго няма да успее. Патрик бе приготвил още десетина такива фойерверки. Аз седях срещу него в лодката, заредил прожекторите и кинокамерата. Снимките щяха да ни направят прочути и богати.

Но нещо не беше наред. Фойерверкът излетя право нагоре в тъмнината и сякаш остана там. От фитила му се пръскаха яркочервени искри. Просто висеше във въздуха над главите ни.

— О, не!

Изведнъж взе да става все по-голям и по-голям. Беше се насочил точно към мен. Продължи да пада безкрайно дълго, но все не достигаше лодката. Понечих да се измъкна. Краката ми се заклешиха под седалката и аз се проснах на мокрото дъно на лодката. От страх изтървах през борда наетата кинокамера. Тя потъна под черната повърхност на езерото.

А фойерверкът продължаваше да пада над мен. Приближаваше се бавно, бавно, вече изглеждаше огромен, беше се устремил право към моите заклещени крака. Не можех да дишам. Не можех да се помръдна. Само гледах в ужас. Горящият фойерверк избухна под стъпалата ми.

...Събудих се. Стъпалата ми горяха. Така невероятно пулсираха и боляха, че ме изтръгнаха от съня. Или това беше запади кошмара? След по-малко от три седмици трябваше да се срещна със стария си приятел Патрик в Шотландия. Бяхме решили да осъществим момчешката си мечта и на Халоуин да намерим чудовището на Лох Нес. При сегашните обстоятелства това едва ли щеше да стане.

Чаршафът ми беше мокър от пот въпреки ужасния сутрешен студ. Лежах, плувнал в собственото си повръщано.

Слушах как затворът около мен се пробужда. По тръбите клокочеше вода. Чувахе се тракането на железни ключове във вратите. Както в полицейския арест сутрешният химн се състоеше от кашляне, храчене и плюене. В другия край на отделението пуснаха радио. Гръмна музика.

— Изключи тая пущина! — изкрещя някой.

В отговор изреваха на немски.

Последваха още викове и крясъци. Чу се шум от боричкане. Нещо падна с трясък на пода. Радиото млъкна.

От горния етаж се носеше отвратителна миризма. Приличаше на изгоряла гума. Чудех се какво ли може да е.

Естествената нужда, която изпитвах, беше по-силна от болката в краката ми. Насилих се да се преместя до ръба на леглото. Едва не паднах на земята. Като се подпирах на стената, успях да доуцукам до дупката в пода, която служеше за клозет. Помъчих се да не дишам. До ниския капещ кран имаше ръждясало тенекиено канче. Напълних го със студена вода и я лиснах върху камъка. Нямаше смисъл. В носа ме удари миризма на амоняк. Опрях се с една ръка на стената, наклоних се колкото можах по-назад и опръсках дупката.

Изкуцуках обратно до леглото и разгледах краката си. Бяха яркорозови. И два пъти по-големи от обикновено. Въпреки болката се опитах да размърдам палци. Не беше за вярване, но изглежда, нямаше нищо счупено. Глезенът ме щракаше. На мястото, където ме бе ударила сопата, имаше огромна морава подутина. Гърбът ми туптеше. Същото усещах и в слабините. Веднъж по време на футболен мач в училище ме бяха сритали там и си помислих, че не може да има по-ужасна болка. Бях сгрешил. Боях се, че сега нещо вътре в мен се е пръснало.

Арне и Попай дойдоха в килията и ми донесоха варени яйца и чашка чай.

— Как си, Уили? — попита Арне.

— Е, не съм умрял. Не съвсем.

— Да, добре са те наредили. Мислиш ли, че можеш да хапнеш нещо?

— Ще се опитам. Все такова ядене ли ви дават?

— По дяволите, не — отвърна Попай. — Изобщо не го дават. От време на време идват с количка и продават. Немного често обаче. Но

все се оправяме някак. Имаш ли малко пари, можеш да си купуваш разни неща. Ако трябва да живееш само с боба, който дават, тежко ти.

Ядох лакомо. Арне прегледа краката ми. Много внимателно ги хвана и ги вдигна. Взе леко да ги опипва за счупвания.

— Трябва да ги облееш с малко вода — нареди ми той.

— Абсурд. Умирам от болка.

— Трябва. На всяка цена. Иначе ще се подуят още повече. И няма да можеш да ходиш няколко седмици.

Попай подсвирна а ла Харпо Маркс за по-убедително.

Помогнаха ми да отида до мивката. Вдигнаха краката ми и пуснаха отгоре тънка струя студена вода. Трепнах, но след първоначалния шок се почувствах по-добре.

— А сега трябва да излезеш навън и да се поразходиш из двора.

Погледнах смаян Арне.

— Да не си луд?

— Не. Казах ти. Няма друг начин. Ако продължиш да лежиш, така лошо ще се подуят, че цели седмици няма да можеш да се справиш. Но ако походиш през следващите няколко дни, веднага ще се почувстваш по-добре.

Попай отново подсвирна в знак на съгласие.

— Добре, добре.

Починах си малко. После ги прегърнах през раменете и закуцуках по коридора към двора.

Той представляваше циментена кутия без покрив. Отвсякъде се издигаха петметрови стени. Из целия двор бяха пръснати фасове, портокалови кори, смачкани вестници, камъни, клечки, натрошени стъкла. Мръсни мъже се разхождаха нагоре-надолу. Някои крачеха нервно напред-назад. Други вървяха в тесни кръгчета, забили поглед в земята. В най-отдалечения край двама маршируваха едновременно напред-назад.

Смаяха ме децата. Турски улични хлапета с крясъци играеха футбол на двора. Тичаха покрай разхождащите се, като че те бяха просто препятствия, поставени, за да затрудняват играта. Някои не обръщаха внимание на децата. Други се вбесяваха при най-малкото пресичане на пътя им.

Топката се удари в главата на Попай. Той се обърна и изкрещя нещо на турски. Децата не му обърнаха внимание.

— Какви са тези деца? — попитах Арне.

— Те са от онзи кауш — каза Арне и посочи към другото дълго отделение, което гледаше към двора. — Дворът е общ. Това е детският кауш.

— Но какво търсят тук? В затвора?

— Турците смятат, че децата са сравнително безобидни. Няма да вземат да наръгат чужденците... или поне немного често. А чужденците имат малко пари. Помагаме на децата. Страхотни просяци са. Така е по-добре и за тях, и за нас.

— Да... но какви са престъпленията им?

— Като на другите турци — отвърна Попай. — Малки копелета — конекрадци, джебчии, изнасилвачи, убийци.

— Какво? Та те са само деца.

— Тук порастват бързо — рече Попай. — Хм, кой знае!

Повървахме малко, после Арне и Попай ме оставиха сам. Свлякох се в един ъгъл на двора до стената. Държах под око хлапетата, да не би някое да се спъне в болните ми крака. В децата имаше нещо очарователно и в същото време страшно. Играеха футбол умело и енергично. Но в играта им се чувстваше някакво ожесточение.

На двора се появи Чарлс. Видях как се приближава към мен по стари избелели дънки и кецове. Беше висок и вървеше с големи крачки като баскетболист. На носа му се мъдреха очила с дебели рамки. В ръцете си държеше тетрадка. Коленичи и взе да оглежда краката ми.

— Гечмиш олсун.

— Какво значи това?

— Дано да ти мине по-бързо.

— Да. Благодаря, дай боже.

— Съжалявам, че са те пребили така. Уили. Но се радвам, че си се опънал на Емин. Нито един американец тук не е бил лигльо. Хубаво е, че не развали тази представа за нас.

— По-добре да беше пострадала представата за нас, отколкото краката ми.

— Не. Добре е, че си му се опънал. Ако турците решат, че могат да те юркат както си искат, никога няма да престанат да те тормозят. Сега поне повечето ще те оставят на мира. Понеже знаят, че си готов да се биеш. А тук трябва да си готов.

Радвах се, че се държи приятелски с мен.

— Слушай, Чарлс, съжалявам за снощните глупости, дето изтърсих за „Ескуайър“.

— Няма нищо. Не се притеснявай. Всеки, който дойде тук, иска да докаже нещо. Трябва да мине известно време, за да се опомни. Донякъде ти извади късмет. Снощи получи сериозен урок. Всеки трябва да разбере по възможно най-жестокия начин, че турците наистина могат да ти разгонят фамилията. А ти все пак се отърва сравнително леко.

— Леко ли?

— Имаш ли счупени кости?

— Не.

— Значи леко си се отървал. Преди няколко месеца пребиха един от чужденците доста яко. Беше австриец на име Пепе. Счупиха костите на краката му. Той се оплака на консула и се вдигна олелия. Затова турците вече внимават. Гледат да не прекаляват с боя при чужденците.

Сигурно бях извадил късмет, но съвсем не се чувствах така.

Чарлс ми обясни, че има да пише. Аз останах още малко. Студеният камък на двора успокояваше болката в краката ми. Седях опрян до стената в свежия утринен октомврийски въздух. Изведнъж забелязах нещо необичайно. Почти целият двор беше от цимент, но в средата имаше малък правоъгълник гола земя, а в центъра ѝ нещо като отводнителна решетка. Надигнах се да я разгледам по-добре.

— Няма смисъл — обади се дрезгав глас. Обърнах се и видях съседа си по килия. — Дупката е достатъчно голяма, за да се вмъкнеш, но под земята се стеснява. По никакъв начин не можеш да минеш.

— Просто ми беше любопитно.

— Виж какво — сниши глас той. — Съжалявам за случката с одеалата. Вчера беше просто първият ти ден. Видя какво стана още в самото начало. Тъй че гледай да научиш всичко каквото можеш за пандиза, и то веднага. Това е единственият начин да оцелееш. Единственият ти шанс да се измъкнеш.

— Не знам. Имам чувството, че някак си лесно ще се отърва, ще ме пуснат под гаранция или нещо такова. — Добре, но ако не стане, по-добре бързо се учи.

Той се казваше Йохан Зайбер. Беше австриец, осъден на четирийсет месеца за контрабанда на автомобили. Обясни ми, че в Турция винаги намалявали една трета от присъдата за добро

поведение. Така че в действителност присъдата му бе двацет и шест месеца и две трети. Беше в затвора от двацет и един месеца и му оставаше по-малко от половин година. Разправи ми, че в началото постоянно мислел за бягство. Но някак си не успял да го осъществи. Сега бе решил да излежи последните шест месеца и да излезе по законен път. Искаше да отида с него в кухнята. Имал да ми покаже нещо.

С негова помощ се върнах в кауша, като пъшках от болка. Отпуснах се на една пейка в кухнята в началото на отделението — на същото място, където предната вечер се бях измил.

Непознат затворник готвеше на малка газова печка с три котлона. В няколко чайника вреше вода. Йохан се приближи, измъкна от джоба си монети и се върна с две чаши горещ, слаб турски чай.

— Ужасен е — казах аз. — Има отвратителен вкус.

Йохан опита своя.

— Не е лош. Може би дори е малко по-добър от обикно-вено. Всеки месец продавачите на чай се сменят. Някои го правят съвсем слаб. Така изкарват повече пари. Ще свикнеш и ще вземе да ти харесва.

Не бях убеден, че ще започна да харесвам каквото и да било в това място. Сега вече знаех, че не е по-добро от полицейския арест. Нищо чудно, че Чарлс се дразнеше от мен предната вечер. Как би могъл някой да се примири с мръсотията, шума, вонята, гадната мазна бобена чорба, която видях да дават за обяд?

Йохан се обърна с гръб към продавача на чай и кимна едва забележимо към задната стена. Проследих погледа му. В стената имаше врата около метър на метър.

— Кухненски асансьор — прошепна Йохан. — Никога не го използват. От години не работи. Още от някакъв бунт. Шахтата стига от сутерена до втория етаж. — Какво има в сутерена?

— Спомняш ли си стаята, дето видя снощи?

— О, да. И как ще се измъкнеш оттам?

— Не знам. Но поне ще си вън от отделението. Може би ако подкупиш някой надзирател или пък имаш пистолет, ще успееш.

— Сигурно е рисковано да се подкупи надзирател.

— Да, но всички го правят. Ще видиш колко неща можеш да си купиш тук само с един пакет „Марлборо“. Тези проклети турски

цигари са направо ужасни.

Пиехме чая си и гледахме към кухненския асансьор.

— Ако наистина исках да се измъкна — рече внезапно Йохан, — мисля, че бих отишъл в „Бакъркьой“.

— Какво е това?

— „Бакъркьой“. Лудницата. Турците непрекъснато бягат оттам. Охраната сигурно е много слаба. Всички казват, че в „Бакъркьой“ е много лесно. Да, ако не ми оставаха само шест месеца, щях да отида в „Бакъркьой“.

— А как ще идеш там?

— Ами не знам. Ще подкупя затворническия лекар или нещо такова. Ако си много внимателен и действаш умно, можеш да уредиш почти всичко.

Разговорът ни бе прекъснат от някаква врява на двора. Йохан изтича в коридора и погледна през прозореца. Аз закуцуках бавно след него, надникнах през решетките и застинах. На двора стоеше надутият надзирател, който ме бе налагал по краката със сопата. Там беше и приятелят му с побелялата коса. Имаше и трети човек, дребен и спретнат, в елегантен тъмен костюм.

— Кой е едрият надзирател? — попитах аз.

— Хамид. Викат му „Мечката“. Той е главният надзирател. Само той носи пистолет. Не му се изпречвай на пътя.

— Твърде късно е.

— Да, така е.

— А другият?

— Ариф. Наричат го „Кокалотрошача“. Той е заместник на Хамид. И от него се пази.

Двамата надзиратели стояха заплашително пред група деца, а дребният мъж в костюма крещеше и разпитваше. Изведнъж той протегна ръка и плесна едно дете през лицето. — Тоя е най-гадният от всички! — прошепна Йохан.

— Кой?

— „Невестулката“. Мамур. Заместник-директорът. Той е началникът тук, защото главният шеф никога не си прави труда да влиза вътре. Ако Мамур се хване с тебе, свършено е.

Дните минаваха. Когато краката ми започнаха да оздравяват, взе да ме цепи глава. Още няхах никакво известие от американския

консул, нито от адвоката, когото бях поискал. Не знаех нищо за моя случай, нито колко ще ме държат в затвора до гледането на делото. Имах чувството, че просто ще ме оставят да изгния тук. Арне ми каза, че турското правителство смята да даде амнистия на затворниците. Обаче не беше сигурен, че ще включат и новите затворници. На толкова много въпроси търсех отговор. Чарлс ми обясни, че хората от консулството не идват много често.

Нямах книги, нито листове за писма, нито пари. Взех малко хартия на заем от Чарлс и се опитах да напиша писма на някои приятели. Кореспонденцията се проверяваше, макар и немного внимателно, а на мен ми беше трудно да се изразявам при мисълта, че ще ги четат. Пък и какво ли можех да им пиша? Бях в затвора, но не знаех какво става с мен. Не можех да кажа дали ще ме пуснат другата седмица или другия месец. Драснах няколко реда на Патрик и му обясних, че няма да мога да спазя уговорката ни за Лох Нес на Халоуин. Написах второ писмо на мама и татко. И едно на брат ми Роб. Друго на сестра ми Пег. Думите се нижеха трудно.

Всяка сутрин се събуждах задавен от страх. Тялото ме болеше от коравите дъски на леглото. От вонята, която се носеше от втория етаж, ме щипеше носът. Хорът от кашлящите, храчещи мъже непрестанно ми напомняше, че живея в клетка.

Краката ми бавно се възстановяваха. Всяка сутрин се разхождах из килията, докато Уолтър отвори вратата. Щом излезех оттам, зачаквах нетърпеливо кога ще дойде съненият надзирател и ще отключи вратата към двора. Понякога това ставаше в шест и половина. Друг път едва към осем. Като че нищо не се вършеше по строго определен график. Вдишвах дълбоко чистия студен въздух. Гледах откритото небе. Когато вперех очи нагоре, наоколо нямаше стени. Само облаци, птици и сини зимни утрини.

Най-накрая, една сутрин, след като бях живял повече от седмица в неизвестност, ме извика надзирателят:

— Вилюм. Вилюм. Хай-йес.

Имах посетител.

Изведоха ме от кауша и по един коридор влязох в заседателна зала с дълги маси и няколко стола. Погледът ми бе прикован от изгледа през зарешетените прозорци. Отвън се простираха хълмисти поля,

зелени дървета и огромни открити пространства. Беше толкова приятно да гледам в далечината, без пред очите ми да има стена.

На една маса ме чакаше пълен ухилан турчин. Рядката му, силно напомадена черна коса бе зализана назад в безуспешен опит да скрие плешивината му. Той се изправи рязко и се спусна да ми стисне ръка.

— Уилям Хейс — каза той на безупречен английски без никакъв акцент. — Аз съм Неджет Йешил.

Моят адвокат. Най-послед.

— Седни. Седни. — Предложи ми американска цигара. Приех я нервно. Вече бях започнал да придобивам затворническия навик непрекъснато да пуша. — Американският консул ми се обади и веднага дойдох да те видя. Всичко наред ли е?

— Как не. Какво става? Какво ме очаква?

— Не се безпокой — увери ме той. — Ако действаме незабавно, може да уредим подходящ съд, подходящ съдия и въобще всичко както трябва. Мисля, че ще успеем да уредим да те пуснат под гаранция. В най-лошия случай вероятно двайсет и четири месечна присъда. Но смятам, че ще издействаме гаранция.

— Не искам никаква двайсет и четиримесечна присъда. Искан да изляза.

— Знам, знам. Мисля, че ще можем да получим гаранция. — Йешил направи пауза за по-голям ефект. — А ще можеш ли да събереш парите?

Разбира се, че можех. Не беше ли така? Можех да ги взема на заем от татко. Но дали щеше да ми ги даде? Потреперах при мисълта за последната ни изпълнена с гняв среща. Толкова много исках да бъда самостоятелен. Нищо чудно татко наистина да ме остави да се оправям сам.

— Колко ще струва?

— Може би около двайсет и пет хиляди лири.

— А в долари?

— Две-три хиляди.

Щях някак си да намеря парите. Бях сигурен. Ще обеща на татко каквото поиска, ако успее да събере сумата. После ще му я върна. Ще се съглася дори да се върна в университета. Или да се хвана на работа. На каквото и да е. Само да се измъкна от тази каша.

— Ъъ... колко пари имаш сега? — попита Йешил. — Не трябва да губим време.

— Ами около триста долара. От билета за самолета. Казаха ми, че са ги внесли в затворническата банка.

— Трябват ми 250 — отсече внезапно Йешил и бутна пред мен някакъв лист.

В ума ми се въртяха мисли за гаранцията и подписах.

— Кой беше посетителят ти? — попита ме Йохан, когато се върнах в кауша.

— Адвокатът ми. Смята, че може да получи гаранция.

— Ъхъ. — Това, изглежда, не направи никакво впечатление на Йохан. — Кой е адвокатът ти?

— Казва се Йешил.

— Йешил... Йешил. Струва ми се, че беше адвокатът на Макс.

— Кой е Макс?

— Нали познаваш онази отвратителна миризма над нас? Това е Макс.

Йохан ме заведе на втория етаж в килията точно над моята. Беше тъмна, осветявана единствено от слънчевите лъчи, които се процеждаха през прозореца в коридора. Крушките в килията и отвън в коридора бяха счупени. Йохан ме представи на Макс ван Пен, един мършав холандец. Той се взря в мен през дебелите стъкла на очилата си, накривени на носа му. Бях го виждал из кауша, но никога на двора. Изглеждаше вгълбен и като че не обичаше да приказва. Йохан ни запозна и помоли Макс да ми разправи за Йешил.

Макс отиде до шкафчето си. Извади лъжица, шишенце с кафява течност, свещ и спринцовка. Запали свещта. После напълни една лъжица с течността. Погледнах Йохан. Той ми направи знак да почакам.

Макс вдигна лъжицата над свещта, докато течността завря. Познах тежката парлива миризма, която изпълваше толкова често килията ми.

— Какво е това? — попитах аз.

— Гастро — отвърна Макс. — Лекарство за стомах. Съдържа кодеин. Най-доброто, което мога да си набавя тук. Понякога намирам морфин, но не твърде често.

Йохан и аз гледахме мълчаливо, докато Макс приготвяше течността. На дъното на лъжицата остана лигава черна утайка. От миризмата ми се повдигаше. Като внимаваше да не разлее нито капка, Макс напълни спринцовката с тази гадост.

— Пипнаха ме с едно маце, американка — рече тихо Макс. — Опитвахме се да минем западната граница при Одрин. До Гърция. Имахме десет кила хашиш в колата си. Йешил ни беше адвокат.

Макс се мъчеше да стегне ръката си с някаква връв вместо турникет. Потърси празно място сред мръсните инфектирани следи от предишните инжекции и накрая заби иглата. После вкара черната тиня в тялото си. Разхлаби турникета. Погледна ме в очите.

— Дойде бащата на мацето... от Америка — измърмори той. — Плати на Йешил доста голяма сума. Йешил каза, че всичко ще се уреди.

Макс млъкна. Загледа ни отнесено.

— Какво? — Изглеждаше объркан.

— Йешил — подсказа му Йохан.

— Йешил — повтори Макс. — Йешил каза, че всичко ще бъде окей. Ние... отидохме в съда. Йешил... копелето... стана и заяви, че момичето е невинно... всичко било изцяло моя работа. — Главата на Макс се заклати напред-назад. — Момичето го пуснаха.

— А тебе? — попитах аз. Мълчание.

— А с тебе какво стана? — повторих аз.

— Какво?

— Колко ти дадоха?

Макс бавно отпусна глава, докато тя опря на коленете му. Гласът му беше приглушен, едва се чуваше, когато проговори.

— Трийсет години.

---

[1] Вечерта преди Всех святых. 31 октомври. Б. пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Краката ми оздравяваха бавно. Всеки ден куцуках из двора, колкото можех повече. Беше дълъг трийсет и две стъпки и широк четиринайсет. Колко хубаво би било да вървиш по права линия и да не трябва да спиращ пред грозната сива стена. Сега разбрах защо затворените в клетка животни се разхождат напред-назад.

Емин, довереникът на надзирателите, скоро откри огромния железен ключ за моята килия. Всяка вечер в девет ме затваряха в миниатюрното помещение, където ходенето ми се ограничаваше до пет стъпки напред и пет назад. Спях на пресекулки в студената килия. Събуждах се призори, няколко часа преди помощникът на Емин, Уолтър, да дойде да отключи килиите. Лежах свит под одеялото. Връщането от приятните сънища в действителността винаги ме шокираше. Известно време оставах със затворени очи, за да не виждам решетките пред себе си.

Едва дишах в тази малка клетка.

Една сутрин през отворчето на желязната врата в коридора за мен пристигна съобщение за свиждане. Сигурно бе консултът или Йешил. Беше приятно да вървиш по дългия прав коридор, без да се налага да се обръщаш след трийсет и втора-та стъпка. Надзирателите на отделните постове се държаха дружелюбно. Опитвах се да ме заприказват. Аз се усмихвах, кимах с глава и измърморвах „Америка“ и „Ню Йорк“ в отговор на въпросите им.

Надзирателят ме въведе в стаята за свиждане, където ме чакаше консултът. До него стоеше белокок и синеок нюйоркски ирландец. Приковах очи върху лицето му. Тръгнахме един към друг. Ръцете ни се сплетоха. Лявата му ръка сграбчи моята, като че никога нямаше да я пусне. Впихме погледи в навлажнените си очи. Изглеждаше толкова уморен. По цялото му лице бе изписана болка. Никога до този момент не съм знаел колко много обичам родния си баща.

— Татко... съжалявам... аз...

— Не се тревожи — прекъсна ме той с треперещ глас. Насили се да се усмихне. — И после мога да те набия. Сега ще трябва първо да се постарая да те измъкнем оттук. Добре ли си?

— Да, при дадените обстоятелства.

— Окей. Тогава слушай да ти кажа как стоят нещата при нас.

Седнахме край масата с консула и татко взе да разправя.

— Свързах се с Министерството на външните работи. Там ми дадоха имената на двама турски адвокати. Били най-добрите за случая. Ще се видя с тях днес следобед.

— Аз вече говорих с един. Казва се Йешил.

— Ще го махнем. Искам да имаш най-кадърните. Много е важно.

— Внимавай, татко. Чух доста лоши работи за турските адвокати.

— Окей. Точно затова съм сигурен в тези двамата. Препоръчаха ги нашите хора.

Кратко мълчание.

— Изглежда, ще струва скъпо.

— Не се тревожи за това сега. Можеш да ми върнеш парите после, когато всичко свърши. В момента те нямат значение.

И двамата се прокашляхме и се помъчихме да сдържим сълзите си.

— Е... как си? — попитах аз. — Къде си отседнал?

— В „Хилтън“.

— Как е мама?

— Разтревожена е, естествено. И тя искаше да дойде да те види, но прецени, че няма да издържи.

— Да. — Погледнах през прозорците към зелените поля. — Кажи й да не се тревожи. Аз съм добре. Предай й, че ще си бъда вкъщи за Коледа.

— ...Да.

Поговорихме още малко, някъде около час. Татко обеща да дойде пак на другия ден, след като се срещне с адвокатите. Попита ме от какво имам нужда, какво да ми донесе. Чувствах се ужасно неудобно да го моля да ми купува разни неща. Той бе горд човек. Знаех какво означава за него да бъде тук. Колко го болеше да види сина си затворник, задържан при опит за контрабанда на хашиш. Но татко бе пренебрегнал всичко това. Аз имах нужда от него. И той бе дошъл.

Усетих, че ме изпълва ново чувство на уважение към неговия организиран начин на живот. Татко знаеше как да овладее дадена ситуация. Как да се оправи. Точно такъв човек ми трябваше сега.

Преди да си тръгне, съставихме списък: пижама, четка за зъби, бележници, шоколад. Каза, че ще внесе сто долара на мое име в затворническата банка, за да мога да си купувам допълнително храна от амбулантната количка, когато идва, за мен и приятелите ми.

Татко стана и се сбогува.

Стиснахме си ръцете.

Преглътнах и се помъчих да се усмихна.

— Изпий една бира заради мен в „Хилтън“ — добавих аз.

— Може и две — отвърна той. — До утре. Уили.

— Да, татко. Благодаря. — Заболя ме, като си тръгнах, а той остана да стои в слънчевата светлина.

На другия ден татко отново дойде. Носеше новини от адвокатите. Беше наел д-р Беяз и д-р Сия, двама от най-прочутите истанбулски адвокати криминалисти. Те смятаха, че ще успеят да ме измъкнат с двайсетмесечна присъда, а може би дори да уредят гаранция.

— Ако ме пуснат под гаранция, ще избягам от страната — обясних на татко. — Чух, че е лесно да се мине гръцката граница.

Той бе научил повече подробности от консулството. Турците били разтревожени от зачестилите в последно време отвлечения на самолети от терористи. И решили да започнат изненадващи претърсвания на летището. Аз бях от първите им успехи. Служех за показ.

Татко ми донесе пакет с храна и бонбони, листове за писма, четка за зъби и тъмнозелена пижама на дебели черни райета.

— Прилича на униформа от „Синг-Синг“^[1] — забелязах аз.

Той се усмихна и кимна.

— Мислех, че ще ти хареса.

Посещаваше ме всеки ден почти цяла седмица. Разказвахме си разни спомени. Искях да чуя новини от вкъщи. Сега Ню Йорк ми се струваше толкова далече.

— Мама ходи ли още да играе бинго? Татко се засмя.

— Разбира се. Нали я знаеш. Нищо не може да я спре да ходи на бинго. — Той стана сериозен. — В момента това е добре за нея. Разтоварва я.

— Съседите знаят ли, татко?

— Не. Мисля, че не. Говорим за случилото се само вкъщи. На много хора казах само, че си в болница в Европа.

Смених темата.

— Как ти харесва екзотичният Истанбул?

— Ами — отвърна — интересен град, но — той сниши гласа си — ... да ти кажа право, мисля, че храната е отвратителна. Боже господи, какви боклуци продават по разните ресторантчета. Първия ден отидох да вечерям в едно. Още не смея да се отдалечавам много от тоалетната.

— Тоалетната ли? Нима искаш да кажеш, че имат и тоалетни? Тук са направили само по една дупка в пода.

— Да. Знам го от собствен опит. Нямате и вестници, нали?

— Не.

— Но аз съм отседнал в „Хилтън“. И сега се храня там. Засмях се.

— Аха. А ние наричаме това място сагамалджъларския „Хилтън“.

Говорихме доста за хашиша. Отначало на татко му беше неудобно да обсъжда тази тема. Изглеждаше искрено изненадан, когато му обясних, че хашишът се получава от марихуана.

— Мисля, че не одобрявам особено и марихуаната — рече той, — но повечето хора смятат, че е опасна Щом си решил да правиш това, защо не взе поне марихуана?

— Хашишът е по-концентриран — обясних аз. — По-лесно се укрива.

— А! — Татко замълча. — Било е глупаво. Били. Глупаво.

— Знам.

— Слушай. Не прави повече глупости. Стой мирно и ме остави да уредя нещата с адвокатите. Ще те измъкнем. Окей?

— Окей.

Обсъдихме всички възможни законни пътища. Споделих с него съвета на Йохан да ида в лудницата „Бакъркьой“, откъдето мога лесно да избягам. Идеята за бягство тревожеше татко. Но адвокатите му бяха казали, че ще е от полза да получим официално „свидетелство за лудост“ от „Бакъркьой“. С такова свидетелство в досието ми не можеха да ме осъдят за никакво престъпление. Не се чувствах по-луд (или по-

нормален) от всеки среден човек, но имах едно нещо в моя подкрепа. В американската армия ме бяха определили като психически негоден за военна служба. Това беше солидна препоръка. Татко държеше да има на разположение колкото се може повече вратички. Съгласи се да изпрати военното ми досие на Беяз и Сия.

Твърде скоро стана време татко да се връщи вкъщи. Обеща да дойде отново след два-три месеца или когато се наложи да помогне с нещо. Заръча ми да запазя спокойствие. Щях да се явя в съда след три седмици. Ще видим какво ще стане тогава. Насили се да се усмихне и ми каза довиждане.

През следващите няколко седмици Беяз и Сия дойдоха три-четири пъти да подготвят делото. Беяз беше топчест и дребен, под метър и петдесет на ръст, с бяла оредяла коса от двете страни на оплешивяващата глава. Имаше дебели космати вежди. Сия бе висок и приличаше на круша. Той оставяше предимно Беяз да говори. И двамата не знаеха добре английски, затова трябваше преводач. С тази работа с готовност се зае ухиленият Йешил, който не се съгласи баща ми да го махне от делото. Йешил бе взел 250 долара от мене и се навърташе наоколо с надеждата, че могат да паднат още. Но ние и без това имахме нужда от преводач.

Адвокатите искаха да подчертавам, че съм взел хашиша за себе си. В действителност бях възнамерявал да продам доста голяма част от него, но Беяз и Сия настояваха да излъжа. Съдията сигурно щеше да прозре истината. Но трябваше да запазим съдебния протокол чист. Това щеше да има голямо значение, когато Върховният съд в столицата Анкара преразгледа делото.

Вечерта преди делото седях в килията на Чарлс. С него и Арне обсъждахме показанията ми.

— Най напред гледай всичко да бъде просто — поучаваше ме Чарлс. — Каквото и да кажеш, ще се превежда на турски. Затова всяка дума трябва да бъде ясна. Системата тук е странна. Смятат те за виновен, докато не се докаже обратното.

— Занасяш се.

По дяволите, не! Може би не е така на книга, но на практика е точно така. Тия хора ще те приберат дори за автопроизшествие.

— Не може да бъде. Хайде де. Чак пък за автопроизшествие?

— Един българин го бяха опандизили точно за това. Изкара тук шест месеца.

— Какво беше автопроизшествието? Имаше ли убити?

— Да. Шофьорът на другата кола.

— Ето на. Произшествието е било сериозно. Може би си го е заслужавал.

Чарлс изглеждаше отегчен.

— Да. Сигурно. Само дето обядвал в „Пудинг Шоп“, когато един пиян турчин се блъснал в паркираната му кола.

— Какво? Дори не е бил в колата си?

Той отново кимна.

— И са го осъдили на шест месеца?

Той отново кимна.

— Ъъ... ами тогава... може би трябва да поупражнявам още показанията си.

Чарлс кимна за трети път.

— Простичко — напомни ми той. — Гледай да бъде простичко за тия простаци. Кратки изречения. Сбито съдържание. Ако вземеш да го усукваш, край.

— Трябва да направя добро впечатление казах аз. — Просто трябва.

— Точно тъй — съгласи се Чарлс.

— Може би ще ме пуснат под гаранция. Арне вдигна глава от книгата си.

— Може би — съгласи се тихо той. Попай надникна в килията.

— Престани да мислиш за гаранция. Ами се надявай да се отървеш поне с четири-пет години.

— Голям оптимист си, няма що — ядосах се аз. Той ме изглежда свирепо, после се засмя.

— Уилям, Уилям. Ти просто не знаеш. И явно не ме харесваш. Няма значение. Но мога да ти кажа, че догодина по това време ще бъдем приятели. Заради теб се надявам, че няма да си тук, но мисля, че има още много боб да ядеш, преди отново ча вкусиш хамбургер.

Настана неловко мълчание. Най-накрая се обади Арне.

— Няма смисъл днес да се тревожим за това, което може да се случи утре.

Погледнах Арне. Седеше толкова тихо, скръстил дългите си тънки ръце в скута. Не разбирах спокойното му примирение със съдбата. Той отново се обади.

— Но тази вечер трябва да се подготвиш за делото. Попай се сети.

— Точно тъй. Затова дойдох да те видя. Имаш ли хубав панталон?

Вдигнах рамене.

— Обуй този утре. — Подаде ми тъмнозелен памучен панталон. Трябваше доста да го подгъна, но все пак щеше да е по-подходящ от моите дънки.

— Благодаря. Попай подсвирна.

— Тоя панталон ми носи късмет. Бях с него на делото.

— Но нали са ти дали петнайсет години?

— Само петнайсет.

— На това късмет ли му викаш?

— И още как! — засмя се Попай. — Късмет, късмет, късмет. И той изтича по коридора.

— Не му обръщай внимание — каза Арне. — Той е малко перко. Винаги очаква най-лошото. Но иначе е добро момче. Просто не иска да се разочароваш утре.

Другите ми помогнаха да допълня облеклото си. Чарлс ми даде на заем и вратовръзка. Арне — сако. Йохан се отби с чифт лъскави черни обувки. Получи се международен костюм.

На следващата сутрин дойдоха войници и натовариха три камионетки със затворници, за да ги откарат в съда. Свалиха ни в същата стая, където бях жонглирал. Въздухът бе пропит с миризмата на евтин тютюн. Отидох в тоалетната. Вратата изскърца на ръждясалите си панти, когато я отворих. Подът беше мокър и хлъзгав. В ъгъла върху камъка бе постлано старо одеяло. Няколко добре облечени турци бяха наклакали на него в кръг. Хвърляха зарове. Сред възбудени и сърдити викове върху одеялото свободно се разменяха пари. В стаята вонеше от клозетите. Носеше се и миризма на хашиш.

— Джо! — извика някой.

Познах усмихнатия турчин, който ми помогна в полицейския участък вечерта след арестуването ми. Отново ми предложи хашиш.

Отказах възможно най-учтиво. Исках главата ми да е бистра в съда. Той сви рамене, надигна една бутилка ракия и продължи да играе.

Влиянието на този човек ме поразяваше. Не можех да проумея как си позволява всички тия неща.

Отвън в чакалнята извикаха моето име. Двама войници ми сложиха белезници и ме поведоха през лабиринт от подземни коридори, а после нагоре по няколко реда тъмни тесни стълби. Когато се изкачихме, свалиха белезниците ми и ме оставиха сам в някаква стаичка, не по-голяма от шкаф. Нямаше прозорци. Беше гола, с изключение на една отоплителна тръба. По стените се мъдреха надписи, повече отколкото във влакчетата на нюйоркското метро. Намерих празно местенце, извадих химикалка и написах: „Уилям Хейс, Ню Йорк, 11. X. 70 г.“

После ме извикаха в съда и ме настаниха на подсъдимата скамейка. Очите ми моментално се спряха върху едно хубаво момиче от публиката. Доста отдавна не бях виждал жена. В скута ѝ имаше жълт служебен бележник. Заплеснах се в краката ѝ.

Без и Сия седяха на една маса пред мен. Йешил им говореше нещо. После погледнах към мястото, където Чарлс ми беше казал, че ще бъде прокурорът. Притеснявах се от него. Не исках някой турски Ф. Лий Бейли^[2] да ме разкъса с кръстосан разпит. Той срещна погледа ми и се намръщи зад тъмнозелените си очила.

Влезе главният съдия. Тържествено зае мястото си между останалите двама съдии зад високото бюро в центъра на подиума. Дългата му черна роба имаше яркочервена яка. Под късата побеляла коса лицето му беше отпуснато, но добродушно.

На малка маса до подиума седеше млад човек пред допо-топна пишеща машина. В продължение на двайсетина минути разни хора ставаха, говореха нещо на турски и после отново се отпускаха на местата си. Машинката тракаше след думите им. И Без, и Сия говориха кратко. Американският консул също каза нещо. Тримата съдии се съвещаваха. Най-накрая Йешил ми направи знак да се изправа.

— Съдията иска да чуе историята ти — рече той.

— Студент съм в университета „Маркет“ — започнах аз. — Йешил превеждаше. — Намира се в Милуоки, град в Съединените американски щати. Следвам английска филология. На път съм да се

дипломирам. Трябва само да завърша дипломната си работа. Искам да стана писател. Пуша хашиш от няколко години. Смятам, че стимулира ума ми и подпомага творческите ми способности. Когато пуша, пиша по-добре. Пътувах из Европа на екскурзия. Искях да си донеса малко хашиш, защото в Щатите той е много скъп, а нямам толкова пари. Щеше ми се и да се запася, докато завърша дипломната си работа. Бях чул, че в Истанбул е много евтин, затова дойдох тук. Искях да си купя съвсем малко — може би не повече от половин кило. Попаднах на някакви турски младежи с дълги коси. Казах им, че ми трябва малко. Заведоха ме в една стая и ми показаха огромни количества хашиш. Никога не бях виждал толкова много. Обещаха ми, че ще ми дадат две кила за 200 долара. В сравнение с Щатите това е страшно евтино. Помислих си, добре, ще взема две кила и ще ми стигнат за дълго.

Съдията помълча няколко секунди. Истории за хашиш се бяха разнасяли из съдебната зала десетилетия наред. Продължихме разговора чрез Йешил.

— За своя собствена употреба ли го носехте? — попита той.

— Да.

— И нищо ли нямаше да продадете?

— О, не — излъгах аз.

— Щяхте ли да дадете от него на приятелите си? Адвокатите ме бяха подготвили за този въпрос.

— Мисля, че хашишът е много силен и може да бъде опасен за някои хора. Смятам, че е добър за мен, защото стимулира творческите ми способности и ми помага да пиша. Но за други може би не е чак толкова добър. Така че не знам. Според мен всеки човек трябва да решава сам за себе си дали да пуши или не. Затова не искам да го давам на приятелите си. Може би за тях няма да е толкова добър.

— Две кила хашиш е твърде много, за да го изпушите сам. — Ама аз не исках две кила. Искях само половин кило. Но те ми предложиха всичкия и аз сглупих. Реших да го взема.

Така щях да си имам много, като се върна в Щатите.

— Но нямаше да го продавате?

— Не. Щях да го пуша сам.

— Много ли пушите?

— Да. Пуша от години.

Съдията млъкна за миг. Посъветва се нещо със съдиите от двете му страни. После се обърна към Беяз. Изведнъж зададе някакъв въпрос на Йешил и преводът ме изненада.

— Каква е темата на дипломната ви работа?

Никой не ме беше подготвил за този въпрос. В действителност не пишех никаква дипломна работа. Отговорът ми хрумна внезапно.

— Влиянието на наркотиците върху съвременната литература и музика в Америка — изтърсих аз.

Йешил ме зяпна слисан, после бавно преведе. В съдебната зала настъпи мигновена тишина. Главният съдия сдържа усмивката си, после едва-едва поклати глава към колегите си. Насрочи делото през декември.

Нищо не можех да направя, освен да чакам, а докато чаках, бавно се приспособявах към сивото скучно ежедневие на затвора. Чарлс, Попай, Арне и Йохан — всички бяха минали през същата процедура. Шокът от арестуването, глупавата надежда за бързо освобождаване, после потъването в затворническата действителност. Всеки по своему ми помагаше да се нагодя към живота в кауша.

Чарлс работеше упорито, почти с настървение. Спазваше стриктен режим. Затворен в килията си през нощта, се мъчеше над своите разкази и стихотворения. Опитва се да ме убеди в необходимостта да имам свой режим в затвора, да си правя план за всеки ден. Така времето придобивало положителен смисъл, не само отрицателен.

— Тука можеш да се затриеш, без да разбереш какво е станало — предупреди ме Чарлс. — Може така да се отпуснеш, че да не знаеш къде си и кой си. А после няма да си в състояние да се върнеш към действителността по цели дни, седмици и дори месеци.

— Някои хора тук — добави тихо той — дотолкова се откъсват от всичко, че сетне никога не могат да се оправят.

Сетих се за Макс, но не описваше ли Чарлс и себе си също, без да го съзнава?

— Понякога наистина пощурявам — каза Чарлс. Кимнах.

Попай бе вечният песимист. Непрекъснато ми повтаряше да очаквам продължителен престой в „Сагамалджълар“. Бях сигурен, че греши, но неговото отношение се уравновесяваше с моя оптимизъм. Той се мъчеше да прикрие черногледството си зад привидно безгрижие.

Смехът и подсвиркването му постоянно нарушаваха и малкото спокойствие, което имаше в кауша. Както беше предсказал, открих, че го харесвам. С несекващото му бърборене времето минаваше по-бързо.

Но като че най-важния урок от всички ми даде Арне. Беше необикновен затворник. Навсякъде гъмжеше от шпиони и доносници, готови да се възползват от най-малкото нещо, което чуят, за да получат някоя облага. Затова хората в затвора бяха подозрителни един към друг. Не се доверяваха лесно. Когато тялото е затворено, човек затваря и чувствата си. Арне разбираше необходимостта да прикрива чувствата си. Но не по-зле разбираше, че трябва и да ги проявява. По време на дългите разговори вечер в килията му той ме предупреждаваше да не съдържам чувствата си. Иначе рискувах да си създам истински проблеми в отношенията с хората. И в затвора, и извън него.

Йохан беше от тези, които изобщо не бяха успели да се приспособят към затворническия живот. Още от самото начало бе мислил само за бягство. Иначе бе импулсивна личност. Не му се отдаваше много да прави далечни планове. Сякаш все не успяваше да изпълни замисъла си за някой номер да избяга. Но сега му оставаше да лежи толкова малко, че бягството повече не го устройваше.

— Ти обаче трябва да направиш нещо, Уили — подтикваше ме той. — Не вярвай на съда. Не вярвай на турските адвокати. Не вярвай дори на приятелите си. Разчитай само на себе си.

Като подбрах по нещичко от всички тези съвети, аз си създадох собствен режим. Утрините се превърнаха в ритуал. Научих се да ставам рано, в пет и трийсет. Почти две години се бях занимавал с йога. Лежах по корем с извит гръбнак и вдигнати крака. В тази поза прекарвах няколко минути. После се отпусках и дишах дълбоко. След това сядах на пода. Бавно повдигах единия си крак до главата. Постепенно се научих да слагам крака си зад врата. Дисциплината, която се изискваше за тези упражнения, раздвижи тялото ми. Тя събуди и ума ми. Щом отключеха килиите и вратата към двора, изтичвах навън в студения въздух. Обикновено успях да видя изгрева над изкуствения хоризонт, образуван от високата каменна стена. Сядах до стената и размишлявах или рисувах. Разглеждах формата на сенките из двора. Наблюдавах гълъбите, които кръжаха над главата ми. При подходящ вятър долавях мириса на морето. Когато се вслушвах по-внимателно, имах чувството, че го чувам. След закуска пишех писма,

играех шах или четях. Следобед се включвах във футболните или волейболни мачове на тесния претъпкан двор. Вечер бъбрех с приятели или просто седях и си мислех или мечтаех. През нощта, след като заключеха килиите ни, започвах да дялкам шахматни фигури от сапун, използвайки пилата си за нокти вместо нож.

Беше вечер. С Арне седяхме в килията на Чарлс на горния етаж в кауша. Арне дрънкаше на китарата. Чарлс удряше бонгосите. Всеки се беше унесъл в собствените си мисли. Светлините примигваха, после намаляха и накрая изгаснаха. Арне запали свещ и я сложи на паянтовата дървена масичка.

— Често се случва — обясни той. — Тюрк малъ.

— Какво значи това? — попитах аз.

— „Турско производство“. Това си е наша шега. Тук май нищо не работи както трябва. Токът в Турция не е много надежден. Следващия път, когато дойде амбулантната количка, трябва да си купиш малко свещи.

— Тук продават ли свещи?

— Да. С количката, която идва с продуктите. Мисля, че турците нарочно гасят осветлението, за да накарат хората да си купуват свещи.

— И за колко време го гасят? — полюбопитствувах аз. Може би тогава ще се отвори добра възможност за бягство.

Чарлс сигурно бе доловил подтекста на въпроса. Отговори ми, без да пропусне нито един такт на бонгосите.

— Недостатъчно дълго.

— За какво? — попитах невинно аз.

— За каквото и да било — отвърна той. — Понякога го гасят за двайсет минути, друг път за десет секунди. Никога не се знае. — Той изсвири един ритъм на бонгосите. — Пък и сме чували, че веднага щом изгасят осветлението, удвояват патрула около стената.

— Както и да е. Тъмнината е приятна за разнообразие.

— Тогава си трай и ѝ се наслаждавай.

— Правилно.

Кой знае защо, тъмнината караше затворниците да намаляват транзисторите си. Арне подрънкваше на китарата съвсем тихо. В кауша настъпваха редки мигове на спокойствие. Седях втренчен в играта на сенките, трепкащи по стената от пламъка на свещта. Беше ми топло. Бях сит. Чувствах се приятно в мрака с приятелите си.

Забравих за решетките, за съда и за огромната въпросителна, която висеше над главата ми. Стигаше ми този споделен миг тишина.

За съжаление прекалено скоро, след десетина минути, лампите светнаха. Заедно с тях в кауша отново се възцари обичайният шум. Гръмнаха радиоапарати. Загълчаха затворници. Децата се развикаха през двора. Опитяхме да се наслаждаваме на настроението си още известно време. Но с изчезването на тъмнината изчезна и магията. Отново бяхме в затвора.

Изведнъж в детския кауш настана суматоха. Наизлязохме в коридора. От прозорците на горния етаж погледнахме в долното помещение на детския кауш. Беше същият като нашия с изключение на това, че нямаше самостоятелни килии. Състоеше се само от две дълги правоъгълни стаи, разположени една над друга като в казарма.

Видяхме, че децата тичат надолу по стълбите, подгонени от крясъците на няколко надзиратели. После се строиха. Като че никое не искаше да бъде най-отпред до вратата.

Тогава забелязах Мамур Невестулката, който гледаше свирепо сред ледена тишина. От двете му страни стояха Ариф Кокалотрошача и Хамид Мечката. Виковете и бъркотията от горния етаж секваха в подножието на стълбите. Всяко дете онемяваше при вида на Мамур.

Някакво съвсем малко хлапе се беше свило до Мамур и го държеше за ръка.

— Кое е това момченце до Мамур? — попитах аз.

— Синът му — отвърна Арне. — Често го мъкне в затвора. Момченцето беше само на четири-пет години. Изглеждаше уплашено от суматоката, която предизвикваше присъствието на баща му. Мамур не се помръдна, докато всички деца не бяха изкарани от скривалищата си горе и строени пред него. Децата бяха притихнали. Надзирателите също млъкнаха. Мамур даде сина си на Хамид. Малката ръчица на момчето потъна в огромната лапа на Хамид. Мамур бавно се приближи към нестройната детска редица и застана отпред. Няколко секунди кръвнишки гледа наляво-надясно. После избълва една дума, която разцепи тишината.

— Пис! — изкрещя той. Това означава нещо гадно или неприятно.

Цялата редица деца потрепера.

Мамур размаха ръце във въздуха. Закрачи напред назад покрай тях, като крещеше в лицата им. Изглежда, разпитваше отделни деца, биеше им шамари, раздрусваше ги и им викаше. Едно разплакано дете посочи към някакви други. Мамур отдели около пет от тях. Измъкна ги за косите от редицата и ги хвърли на чакащите надзиратели. Изрева някаква заповед. Останалите деца се втурнаха в другия край на кауша.

Надзирателите хвърлиха жертвите на пода. Грабнаха дълга дървена пейка с железни крака. Децата пицяха и се боричкаха. Надзирателите ги пляскаха да не мърдат. После успяха да заклецят вдигнатите крака на децата с пейката. Децата бяха приковани на пода по гръб, превити надве, а с ходилата ритяха във въздуха. От двете страни на пейката седна по един надзирател.

Повечето от туристическия кауш се бяхме струпали по прозорците и гледахме. Новините се разпространяват бързо по затворническата мрежа. Зият, затворникът, който обслужваше чайната, ни осведоми.

— Изнасилили са едно от новите момчета, докато лампите бяха изгасени.

Мамур съблече самото си и го подаде на един надзирател, Свали копчетата на ръкавелите си и запретна ръкави, Разхлаби вратовръзката си. Децата на земята отново притихнаха с изключение на няколко, които още скимтяха. Мамур грабна една пръчка и я стовари върху чифт гърчещи се крака.

При този спомен и моите крака ме заболяха.

Той удряше пицящите, бореци се деца. Надзирателите на пейката се разкрачиха, за да пазят равновесие. По краищата се облегнаха и други. Децата се боричкаха и извиваха с писъци под гнева на Мамур. Налагаше ги по стъпалата, по задните части, по краката. От време на време поспираше, за да изреве нещо на другите деца, сгушени до стената в ъгъла на стаята.

Биеше наред с истинска ярост. Едно момче успя да се отскубне. Мамур моментално се нахвърли върху него. Момчето падна на пода и се сви. Мамур стовари с все сила пръчката върху обърнатите нагоре ръце на момчето. Не пожали и краката му.

Накрая Невестулката спря. Хвърли пръчката и кимна на надзирателите. Те вдигнаха пейката. Децата лежах на пода и плачеха. Мамур постоя известно време да си поеме дъх. Изглежда свирепо

децата. Обърна се, взе самото си от надзирателя, праметна го през ръка и се приближи до сина си. Момчето, полускрито зад Хамид още надзърташе. Заместник-директорът на Сагамалджъларския затвор сграбчи сина си за ръката и безшумно излезе от кауша.

---

[1] Известен затвор в щата Ню Йорк. Б. пр. ↑

[2] Франсис Лий Бейли — известен американски правист. Б. пр.

↑

СЕДМА ГЛАВА

Има един турски израз: шьойле бьойле, който означава „горе-долу“.

Всичко в Сагамалджъларския джезаеви (затвор) и неговите три хиляди обитатели беше шьойле бьойле. Не бе мито много хубаво, нито много лошо. Съществуваха най-различни правила и в същото време не съществуваха никакви.

Имаше надзиратели, които нямаха право да напускат определени места, и затворници, които се мотаеха свободно из целия затвор. Хазартът беше забранен, но всички турци играеха на зарове, а повечето чужденци — на покер. Съществуваха строги закони срещу наркотиците, но затворниците можеха да си купят хашиш, опиум, ЛСД, морфин и всякакви други хапчета с най-различен вид, форма и цвят. Хомосексуализмът бе не само морално, но и правно престъпление, ала се ширеше в затвора. Самите надзиратели, които трябваше да следят за това, изглежда, изпитваха сексуално удоволствие да вържат някого и да го бият без панталони. Вътре не даваха да се внасят пари. Можехме да теглим от влоговете си в затворническата банка, срещу което получавахме кредитни карти, или да носим специални купони. Въпреки това правило повечето от старите затворници държаха пари, скрити между вещите си. Или ги носеха в поясите си. В зависимост от променящите се настроения на затворническите власти и обратите на съдбата в затвора ту се караше лесно, ту ставаше ад.

Както съществуваше йерархия в администрацията, начело с Мамур, Ариф и Хамид, така имаше йерархия и сред затворниците. Най-отгоре бяха големите гангстери, турските двойници на американските мафиози. Тези изпечени престъпници се наричаха капидии. Към тях питаеха страх и уважение не само в затвора, но и извън него. Те бяха богати и безмилостни.

За повечето капидии присъдата представляваше само дребно неудобство. Независимо от обвинението с малко пари тук-таме, нов съд, нов съдия, нови показания, нови документи, нови полицейски

досиета или медицински свидетелства — и бяха свободни. Лежах по една година или най-много по осемнайсет месеца. Не повече.

Докато бяха вътре, живееха като царе. Не искаха да бягат, защото тогава трябваше да напуснат страната, а цялата им власт беше в Турция. Прекарвах времето си, като ръководеха затворническите далавери: с хазарт, наркотици, контрабандни стоки. Печалбите бяха огромни, но и рисковете не бяха никак малки. Насилието бе общоприето средство в конкуренцията между различните влиятелни групи.

Едно стъпало под капидиите стояха голям брой по-дребни гангстери. Те бяха новоизлюпени престъпници, нахакани млади убийци, тръгнали да си създават име в бранша. Убийците се ценяха високо. В Турция убийството се смята за еркек (мъжко) престъпление.

Обикновените улични крадци и джебчии се намираха на дъното на социалната структура. Но на самото дъно, поне що се отнася до турците, бяха чужденците, немюсюлманите, хипитата, пушачите на хашиш.

Не можех напълно да свикна с всички тия неща. Но се мъчех. Сутрешните ми и вечерни занимания с йога като че помагаша. Развих и собствена форма на медитиране. След йогата сутрин сядах на леглото си в тъмното и се вслушвах в шумовете на затвора, който се пробуждаше около мен.

Тишината преди разсъмване бе най-подходящото време. Чувах глухото пляскане с криле на гълъбите, които отлитаха от стрехата на нашия кауш. Понякога призори проникваше тихият скръбен стон на някой кораб в пристанището. Мечтаех за морето. Как се нося с параход по Мраморно море, докато стигна до гръцките острови. Толкова лесно можех да се разхождам навън в мислите си. Но щом другите затворници се събудеха, доброто ми настроение се изпаряваше. Трябваше да се сдържам. Настроенията се предаваха от отделни хора на цели групи, без никой да забележи, додето не станеше твърде късно. Каушът беше като емоционално буре с барут. По всяко време можеха да избухнат сбивания.

Тъй като яденето беше едно от малкото удоволствия в затвора, на него се гледаше много сериозно и повечето неприятности се случваха в кухничката ни. Затворническите власти бяха осигурили газова печка с бутилка. На нея варяхме кафе и чай. Храна се приготвяше, когато

имаше от какво. Господар на малката плоска желязна печка с трите котлона беше чайджията. Той купуваше пакетчета чай, кафе и захар от затворническите власти на по-високи цени, които съответно прехвърляше на нас. Затворът буквално представляваше закрит пазар. Всички пиеха огромни количества чай и кафе. Не винаги имаше вода, пък и бездруго тя не струваше. Чайджията продаваше напитките в малки чаши по петдесет куруша всяка (около три цента). Работеше от дванайсет до четиринайсет часа дневно през полагаемия му се месец. Но изкарваше добра печалба, особено ако правеше чая слаб и го оцветяваше с карбонат.

Когато аз пристигнах, чайната се обслужваше от един затворник на име Зиат. Макар Йохан да ми беше казал, че на тази работа обикновено се редуват, през декември Зиат още правеше чай. Беше мургав йорданец, висок колкото мен, около метър и седемдесет, но доста по-едър, с пожълтели зъби. Още от пръв поглед се усъмних в усмивката му. Йохан ми разправи, че Зиат обичал парите най-много от всичко на света и постоянно възниквали спорове за качеството на чая му.

Докато надзирателят дойдеше да отключи вратата за двора и да извика иранския затворник, който всяка сутрин донасяше хляба от кухнята, чаят беше готов. Дотогава ставаха и другите затворници. Те идваха при печката с някоя чушка, глава лук или яйце за пържене. Ставаше опашка. Хората неизбежно започваха да се бутат. Зиат с неохота отстъпваше котлоните. Вареше чай на два от тях и даваше само един за готвене. Можеше да имаш само едно яйце за пържене, но пред теб някой бавно ще вземе да пържи лук или да вари в голяма тенджерата вода за картофи. Тогава се случваше Зиат да даде на някой от приятелите си да използва другите котлони. Това предизвикваше спор. Разноезичните затворници започваха да мърморят и да се оплакват. При подходящи обстоятелства чайната се превръщаше в малко бойно поле. Политаха чаши. Понякога проблясваха и ножове. Надзирателите се втурваха вътре. Това се случваше непрекъснато.

Научих доста за Зиат от Йохан. Преди да влезе тук, Зиат бил полицейски доносител. Говореше турски, английски и немски не по-зле от родния си арабски. Запознавал се с туристи в „Пудинг Шоп“ или около площад „Султан Ахмед“ и ги питал дали не искат наркотици. Уговарял се с тях. После се обаждал в полицията. След като туристът

получел хашиша или другото, което търсел, Зиат си тръгвал и пристигала полицията. Туристът отивал в затвора. Полицията отчитала поредния арест. Зиат получавал възнаграждението си или в пари, или в натура.

Но според Йохан Зиат се полакомил. Задържал седемнайсет кила опиум в някаква сделка с турски капидия. Тогава го осъдили на пет години.

Няколко затворници бяха в „Сагамалджълар“ заради предателството на Зиат. Той много се пазеше. Преди петнайсетина месеца вече го бяха намушкали веднъж.

В затвора алчността му веднага бе изплувала. Като бивш доносник имаше много влиятелни връзки. Още преди моето пристигане беше станал главният доставчик на наркотици в кауша за туристите. Беше добър приятел на Мамур и Ариф. Всеки път, когато щеше да има „проверка“ — неочакван обиск от надзиратели или войници, той винаги успяваше да скрие наркотиците си. И никой не знаеше къде са парите, които сигурно бе натрупал.

Бях смаян от количеството пари, което циркулираше из затвора. Отначало теглех от сметката си в банката специални затворнически купони и с тях си купувах разни неща от количката за храна. После открих безкрайния свят на хазарта в затвора. Покерът беше забранен, но ние постоянно го играехме, когато наоколо нямаше надзиратели. Дори футболът и волейболът на двора често се играеха за пари. И аз като другите взех да се разхождам с пари, натъпкани в пояса. Това беше единственото място, което надзирателите рядко претърсваха — сигурно имаше някаква забрана.

Открих, че все повече се пристрастявам към хашиша. Лесно се набавяше от Зиат. Действителността беше в застой. Наркотикът ме обвиваше в мъгла, която помагаше времето да минава по-бързо. Водопроводната тръба до клозетната дупка в стаята ми бе тюрк малъ. Беше счупена, ръждясала и разядена. Но вътре имаше достатъчно място, за да мушна малко хашиш. Надзирателите мюсюлмани считаха клозета за айъп, срамно място, така че това бе чудесно скривалище. Те никога не пъхаха пръстите си в мръсната тръба.

Превръщах се в истински затворник.

В затвора като че всеки постоянно чака нещо. Сутрин чакаш да ти отключат килията и да докарат хляба. Чакаш обяда. Чакаш да дойде

водата, за да ползваш клозета или да си измиеш лицето. Чакаш свиждане. Чакаш делото си.

Чакаш да те пуснат.

И всеки ден чакаш пощата. Обикновено тя пристигаше късно следобед. При вика мектуп^[1] десетина затворници се втурваха по стълбите. Някой от пазачите или от турските отговорници пъхаше писмата и пакетите през квадратния отвор в желязната врата на коридора. Друг прочитахте пликите и извикваше имената. Винаги настъпваше бъркотия. Пощенската система също беше тюрк малъ. Много писма откън избобщо не пристигаха. Или идваха със седмици закъснение. Често марките им липсваха.

Моята кореспонденция постепенно се увеличи. Понякога целия ден чаках да получа писмо. От когото и да е. Ако не дойдеше нищо, изпитвах горчиво разочарование. Чувствах се така изолиран, затворен в чужда страна с толкова различна култура. Чувствах се забравен. Минаваха цели дни без нито едно писмо и всеки път оставах сам пред вратата, след като цялата поща бе раздадена.

Друг път наведнъж пристигаха купища писма. Тогава ми порастаха криле. Татко ми пишеше редовно, макар че писмата му идваха неочаквано. Понякога и мама добавяше по някой ред, за да ми каже, че ме обича. Мама нямаше навик да говори много, но в писмата винаги се усещаше подкрепата ѝ. Татко ми разправяше как спечелил награда в турнира по хандбал в службата си. Роб и Пеги, брат ми и сестра ми, също пишеха. Роб имал добри бележки в университета. Смяташе, че като завърши, татко може да му намери работа в неговата фирма. Пег се занимаваше с гаджета, купони и нови дрехи. Всяко писмо бе наситено с най-различни подробности от ежедневието. И от това болеше. У дома в Лонг Айленд животът продължаваше. Разкъсвах с нетърпение писмата, после ги четях все по-бавно, а болката растеше. Между редовете се чувстваше зле прикритата им мъка по загубения член от тяхното семейство.

Получавах и други писма. Пишеха ми много от старите приятели в Маркет. Най-после получих писмо и от Патрик. През последните месеци работил на риболовен кораб край бреговете на Орегон, като през деня ловял риба тон, а през нощта пишел шантави стихове, така че минало известно време, преди да научи за моето положение. Искаше да знае всичко за юридическата страна на нещата. После ме

питаше: „Чел ли си скоро «Граф Монте Кристо»?“ Типично за Патрик. Винаги клонеше към възможно най-авантюристичните решения. Ако се наложеше да действам по този начин, знаех, че мога да разчитам на него.

Един ден ме изненада някакъв плик, надписан с равен едър почерк. Изведнъж усетих дълбоко вълнение. Бях израснал с Лилиан Рийд. Тя беше моето момиче на бала на първокурсниците в гимназията преди сто години. Спомням си, че онази вечер бе облечена в червена кадифена рокля. Татко ни закара с колата си. През всичките ни юношески години периодически бяхме влюбени един в друг, после някак се отдалечихме. Пликът в ръката ми прокара мост през годините и извика образа ѝ в съзнанието ми: дългите кестеняви коси, обрамчили дълбоки кафяви очи. Късна лятна вечер в онова неопределено време между завършването на гимназията и началото на следването. Нежна младежка любов и тихо прошепнати думи. И двамата мечтаехме да пътуваме по света. Но Лилиан се омъжи. Несполучливо. Бракът ѝ продължи по-малко от година. Сега тя беше в Кеймбридж^[2] и работеше в Харвард като секретарка по правните въпроси. Разводът ѝ току-що бе станал официален.

Думите ѝ ме развълнуваха. Мислите ѝ прекосиха земното кълбо и ме стоплиха. Прочетох писмото ѝ няколко пъти, преди още същата вечер да ѝ напиша дълъг прочувствен отговор. Насърчавах я да се съвземе от преживените несполуки и да изживее живота си пълноценно. И тя, и аз си имахме проблеми. Чудно как двама стари приятели можеха така да объркат живота си. Дали пък нямаше да си помогнем един на друг?

Делото бе насрочено за 19 декември. Надявах се, че най-сетне те се случи нещо определено. Ако не ме пуснеха под гаранция, исках поне да ми дадат присъда. Тогава поне щях да знам. Вече се носеха още по-упорити слухове за амнистия. Някои затворници мислеха, че правителството може да намали с по десет години всички присъди. Ако ме осъдеха — дори на десет години, бездруго може би скоро щяха да ме пуснат.

Вечерта преди делото отново внимателно преговорих версията си. Приятелите пак ми помогнаха да се облека. Всичко зависеше от това дали ще направя добро впечатление. Ако ме пуснеха под гаранция, може би дори щях да успея да си бъда у дома за Коледа.

Сутринта дойде. Войниците ме откараха в съда. Този път бях по-нервен. Затворническият живот ставаше все по-труден. Денят бе един от най-важните в живота ми. Щеше ми се процедурата да е на английски, за да мога да разбирам всичко.

Адвокатите ми отново бяха по местата си. Беяз и Сия кимнаха учтиво, когато влязох в залата. Йешил ми се ухили успокоително насреща. Аз се усмихнах в отговор. Познах още няколко лица — на консула и на неколцина от публиката. Момичето с жълтия служебен бележник и хубавите крака също бе там.

Последва още по-неразбираем разговор на турски между моите адвокати и съдията. Седях кротко, готов за дълго заседание.

Прокурорът стана и се обърна с пламенна реч към съда. Изведнъж, преди да разбере какво става, войниците ми сложиха белезници и ме подкараха навън.

— Какво стана? — изкрещях към Йешил. — Защо ми слагат белезници? Защо ме отвеждат толкова бързо?

— Не е важно — отговори той.

— Как така не е важно! Искam гаранция. Нямам намерение да прекарам нито една нощ повече в това място.

— Да. Да. Добре, утре ще дойдем да говорим.

— Какво каза прокурорът? Какво става?

— Не е важно, чисто технически неща.

Войниците ме задърпаха за ръцете.

— Например?

— Ами представи на съда каквото искаше, нали знаеш обвинението.

Ако ръцете ми бяха свободни, сигурно щях да сграбча Йешил за реверите. Съдбата ми бе решена на турски, а Йешил не желаше да ми преведе.

— Какво искаше? — попитах отново аз.

— Не е важно. Утре ще ти кажем.

Войниците вече направо ме повлякоха. Извърнах глава за да погледна Йешил.

— Какво, по дяволите, искаше прокурорът? Йешил!

— Искa доживотен затвор.

Главата ми се мътеше, въртеше и бучеше. Вечерните светлини на Истанбул проблясваха през страничните пролуки на затворническата

камионетка. Доживотен затвор!

Щом се върнах в кауша, съобщих новината на Йохан. Той се опита да ме успокои. Увери ме, че било стандартна процедура прокурорът да се мъчи да изглежда неумолим. Бяло чиста формалност. Чарлс и Арне също ме успокояваха. Попай ме измери със своя поглед „нали ти казах“. Трябваше да знам всичко точно. Какви бяха шансовете ми? Дали съдът щеше да погледне сериозно на предложението на прокурора?

— Защо не попиташ Макс? — подсказа ми Йохан. — Той сигурно знае за тези неща повече от всеки друг.

Отидохме заедно при холандеца наркоман. Макс седеше на крайчеца на леглото си, въртеше се неспокойно и се чеше по ръцете.

— Нямам гастро — обясни прстичко той. — Трябва да изнамеря нещо.

Докато ние с Йохан го наблюдавахме, Макс порови под леглото си и измъкна дълга тънка пръчка. Присвил очи зад дебелиите стъкла на очилата си, се отправи към коридора. Огледа се да види дали има някой. После взе да маха силно с пръчката нагоре към лампата. Все не можеше да улучи крушката, но накрая тя се пръсна. По целия коридор се посипаха стъкла. Макс отиде до стълбите и се провикна:

— Ей, Уолтър, лампата тук е счупена. Кажи на Емин да прати електротехник.

Макс се върна в килията си и продължи да се чеше по ръцете.

Разказах му за делото. Той поклати глава.

— Кой знае? Едва ли ще ти дадат доживотна присъда, но и аз не вярвах, че ще ме осъдят на трийсет години. Мисля, че трябва да се измъкнеш отук по какъвто и да е начин.

— Какво ще кажеш за „Бакъркьой“?

Макс направи гримаса.

— Ааах! Бях в „Бакъркьой“ известно време. В дванайсетото отделение. За наркомани. Няма смисъл. Трябва да имаш приятели. Познаваш ли някой капидия?

— Какво?

— Капидия. Ако познаваш, може би ще успееш да подкупиш някой от пазачите в „Бакъркьой“. Лесно е да се измъкнеш, но трябва да имаш пари и дрехи и да се добереш по някакъв начин до Гърция.

Разправих на Макс за турчина, който ме взе под свое покровителство в полицейския участък. Макс ме увери, че е бил капидия.

— Те имат много приятели и вън, и вътре. Тъпкани са с пари. Пазачите са толкова бедни, че е лесно да ги подкупиш. Но ако не внимаваш, ще те извозят. Затова капидиите са важни. Никой не мами капидия. Инак получава нож в корема.

Електротехникът дойде и сложи стълбата, за да смени крушката. Макс се приближи до него, прошепна му нещо и измъкна няколко турски лири от гащите си. Електротехникът небрежно му даде шише с тъмнокафява течност.

— О, време е за лекарството — измърмори Макс.

Разговорът секна, докато приготви дозата и я инжектира във вената си. Затвори очи и се облегна на стената. С Йохан седяхме няколко минути, като се чудехме дали е в съзнание... дори дали е жив. Тогава Макс изведнъж се обади, сякаш по средата на разгорещен спор.

— ...Не, бате, не се опитвай да минеш при Одрин. — Отвори очи, наклони се напред и ме сграбчи за ръката, като при това падна от леглото. Сниши глас. — Виж какво — рече той, — на юг от Одрин има една местност. Ако ти попадне турска карта, разгледай я. От Одрин до Узункьопрю има стара железопътна линия. Била е построена много отдавна, преди една от войните да изпорти границата. В продължение на няколко километра тя практически влиза в Гърция и после отново излиза. Влакът никъде не спира, но ти можеш просто да скочиш в Гърция. Запомни това.

Оставих Макс да се наслаждава на наркотика. Питам се дали наистина ще стигна дотам.

Йешил се появи на другия ден и ме увери, че няма защо да се тревожа. Изтърси нещо неприсъщо за културния му английски: че прокурорът бил лайно. Съдията сигурно щял да ми даде двайсет месеца, а може би дори гаранция. Скоро сме щели да разберем.

Във всеки случай, изглежда, щях да прекарам празниците в много необичайна обстановка. Тогава ми хрумна една идея. Може би имаше начин да посрещна Нова година в Кеймбридж. Писах на Лили и я помолих да седне сама на 31 декември в три и половина следобед. В Истанбул щеше да бъде единайсет и половина вечерта. Щях да се разположа на леглото и да размишлявам. Заедно ще се опитаме да

настроим мозъчните си импулси на еднаква честота и аз ще пренеса мислите си през половината свят, за да мога да прекарам празника у дома, в Америка. Знаех, че писмото ще пристигне навреме, но тя няма да успее да ми отговори. Оставаше само да се надявам, че ще се съгласи с плана ми. Можеше дори да се получи.

В кауша настана празнично настроение. Макар че турците не празнуват Коледа, Нова година е голям празник за тях. Затова бяха спокойни и щастливи през цялата седмица. Разрешиха ни да си купим разни конфитюри и мармалади и дори малко брашно. Арне, който не преставаше да ме смайва, смеси всичко и опече коледни пити на един от газовите котлони. На Коледа няколко души се събрахме в неговата килия. Арне запали свещи. Тихо свири на китарата си. Йохан се шегуваше и закачаше. Оставаха му само още шест седмици. Даде ни много силен хашиш, купен от Зиат. В полунощ Арне извади питите. Бяха много вкусни, след като преминаха през буцата в гърлото ми.

Единайсет и половина вечерта. Нова година. Отново празнувах. Емин не си направи труда да заключи килиите и приятелите се събраха на групички. Пушеха хашиш и се веселяха.

Оставих ги и тихо се прибрах в килията. Съблякох се гол, в случай че и тялото ми се пренесе при Лилиан, а не само мислите ми. Увих се в едно одеяло. Седнах по турски и затворих очи. Отпуснах се и се отдадох на мислите си. Те се понесоха към Лили. Към дългата ѝ кестенява коса. Към кафявите ѝ очи. Към гладките ѝ крака. Минаха няколко минути. Можех да я докосна. Получих ерекция. Дълго време не бях имал жена. Но държах ръцете си на коленете. Онанирането бе отегчително. Арне беше прав, едно от най-опасните неща в затвора е, че потискаш чувствата си. Искях да бъда близо до жена. От десет хиляди километра се помъчих да проникна в мислите на Лилиан.

Изведнъж усетих, че не съм сам. С Лилиан ли съм? Къде съм? Премигнах и срещнах тъмните очи на Ариф. Премигнах няколко пъти да се уверя. Да, наистина беше Ариф, гледаше ме смръщен през решетките. После се върна в коридора, подпря се пиански на стената и се отдалечи.

Осъзнах, че в кауша цари страхотна врява. Покрай мен притичаха още неколцина пазачи, като бутаха затворниците в килиите им. Правеха ни „проверка“ или обиск, което по-скоро приличаше на бунт от страна на пазачите. По коридора проехтя грозният глас на

Хамид. Втурна се в килията ми. И той изглеждаше пиян. Сkochих и се изправих до стената, загърнат в одеялото. Погледът му се спря върху недовършените шахматни фигури, които дялках от сапун.

— Ах! — изрева Хамид. Огромната му ръка ги помете от шкафчето ми. Пръснаха се по пода. Той ги стъпка на прах.

Отвори рязко шкафчето и грабна няколко книги. Разтърси ги грубо. Захвърчаха листове. После претърси дрехите ми в шкафчето, като разпаряше джобовете и късаше копчетата. Тревожех се за едно парченце хашиш, скрито в тръбата, но Хамид не погледна там.

Накрая се обърна, замахна и ме блъсна в лицето. После проверката свърши така бързо, както бе започнала. Пазачите се ометоха. Емин заключи килиите. Всичко утихна.

Честита Нова година, Лил. Щастлива 1971-ва!

Няколко дни след настъпването на Новата година вратата на кауша се отвори и пазачите хвърлиха вътре нов затворник. Казваше се Вилхелм Вебер и беше германец. Първите дни ходеше от килия на килия и се хвалеше пред всеки затворник на немски или на английски, или на завален турски.

— Я, я — разправяше на Попай. — Карам състезателни коли в Монте Карло. Я, гмуркам се от скалите в Акапулко.

— Бре, момче! — възкликна Попай. — Не ми подсказвай, чакай сам да се сетя. Бас държа, че си се качвал и на Матерхорн.

— Я, я. Точно така. Я.

— Тоя е най-големият тъпанар на света! — изохка Попай. Но като се има предвид кой го казваше, бе направо комплимент.

След няколко дни целият кауш не можеше да понася Вебер. Никой не искаше да разговаря с него. Внезапно той престана да се хвали, затвори се в килията си и взе да пише писма.

Никой не го безпокоеше. Изглежда, пет пари не даваха за него. Само аз ли разбирах? Вебер играеше някаква игра. Нарочно накара всички да се вбесят от него. Може би искаше да го оставят на мира. Тихичко разпитах моите приятели за разговорите им с Вебер. Както и очаквах, никой не знаеше нищо лично за него. Вебер пред никого не беше споменавал дори защо са го арестували. Само куп глупости.

— Той е идиот — подхвърли Попай.

Не бях чак толкова сигурен.

Не знаех що е студ до идването на зимата в затвора.

Каменните стени и железните решетки не задържаха топлина. Няколко радиатора бяха пръснати под прозорците, но работеха едва-едва. А доста често дори никак. Повечето пъти сутрин, когато се събудех, от устата ми излизаше пара. Открих, че грубите затворнически одеяла изобщо не топят. Опитах да си обличам дебело бельо с дълги ръкави и крачоли, да си обувам чорапи преди лягане. Нямаше особена полза. Изпотях се и от това ми ставаше още по-студено. Накрая взех да спя свит на кълбо, увит като пашкул в одеялото и чаршафа.

Да се събуждаш премръзнал всяка сутрин, ден след ден, беше много потискащо. После въобще да не можеш да се стоплиш, дори когато слабото зимно слънце се появи на небето; да стоиш цял ден със студени ръце и крака, макар постоянно да се движиш и да вършиш нещо; да изкараш още една дълга нощ заключен в килията — всичко това парализираше ума и тялото ми.

Патрик ми изпрати книга: „Един ден от живота на Иван Денисович“ от Солженицин. В Сибир наистина е студено. Колко много съчувствах на Иван.

Най-хубавият момент от седмицата настъпваше вечерта, когато идваше моят ред за горещата баня. Затворниците бяха разпределени по групи в различни вечери. Арне говори с Емин. Сложиха ме в неговата група. Шест-седем души се събирахме в кухнята след сайъм. От крана шуртеше студена вода. Чакахме прекрасния миг, когато ще пуснат топлата.

Не се знаеше колко време ще я има. Някои вечери едва успявахме да напълним мивката. Друг път изобщо не я пускаха. Но една вечер беше вряла и тече безкрайно дълго. Малката каменна стая се изпълни с кълба пара. Обгърна ни топла мъгла. Всички болки и ядове през деня сякаш изтекоха от мен. Изливах кана след кана с гореща вода върху главата си. Наслаждавах се на топлината. Напрегнатите ми мускули се отпуснаха. Като стоях в мокрото си бельо, топлината ме възбуждаше.

С Арне останахме в кухнята дълго след като другите от нашата група се прибраха по килиите си. Беше като в сауна. Къпах се, докато кожата ми заскърца. Арне имаше твърда гъба, изпратена от близките му в Швеция. Изтърка ми гърба с нея. Беше приятно. Гъбата раздвижи кръвта ми. Аз измих белия му кльощав гръб и кожата се зачерви.

— Арне, толкова си слаб. Винаги ли си бил такъв, или това е от турската кухня?

— Да. Никога не съм бил по-пълн. Много спортувах. Бягане през пресечена местност.

Личеше си по дългите му жилести крака.

— И аз доста бягах. По плажа в Ню Йорк.

— На мен ми приличаш по-скоро на плувец.

— И с това съм се занимавал. Бях спасител и карах сърф. Обожавам океана.

— Да, а сега си имаме мивка.

Погледнах през мъглата. Около вратата се мотаеха няколко затворници и ни наблюдаваха.

— Да. Мивка и арабески.

Арне хвърли безразличен поглед натам.

— Прави им удоволствие да гледат как хората се къпят с мокрото си бельо.

За мен нямаше значение.

— Трябва да им взимаме такса.

— Хич не ме интересува — рече Арне. — Свърших за тази вечер.

— Да. И аз съм гъбясал. Но се чувствам великолепно.

— Приятно е гърбът ти да е изгъркан и да си чист от време на време. Но, господи! Как бих искал да се пека гол на някой плаж.

— Продължавай да мечтаеш — казах аз.

— Това правя — отвърна Арне.

Усмивката на Йохан грееше по-силно от утринното слънце. След две години най-после беше излежал присъдата си. Подари ми персийската си кувертюра, която беше получил от един иранец.

— Внимавай с нея, Били — предупреди ме той. — Вътре има специален подарък. Пазех го в случай че ме метнат и не ме пуснат. Ще ти пиша — обеща Йохан. — Ще ти се обаждам. Ако имаш нужда от нещо, казвай. Говоря сериозно. Ще ти помогна с всичко каквото мога.

— Приятно пътуване. Пиши ми, когато се устроиш.

— Разбира се.

Гледах как Йохан излезе от кауша на свобода. Няколко секунди щастието му стопляше и мен. После мислено направих неволно сравнение. Аз бях все още вътре. Разгърнах кувертюрата с

любопитство. В нея нямаше нищо. Внимателно я разгледах. По края бе украсена с дебела сърма. На едно място бе по-твърда. Обърнах се към стената, за да не се вижда от коридора какво правя. Внимателно издърпах конците, които държаха сърмата. Пила! Откъде ли я беше взел Йохан? Все едно. Важното бе, че я има.

Късно през нощта я опитах върху желязото на леглото си. Режеше чудесно. Реших да я запазя. Беше като капитал в банката. Пъхнах я в подвързията на дневника си.

На другия ден ме обзе още по-тежка депресия. Съседната празна килия на Йохан непрекъснато щеше да ми напомня нещо. Без много да му мисля, тръгнах да питам Емин дали не може да се преместя на втория етаж. Между Макс и Попай имаше свободно място. Емин се съгласи и след двацет минути заживях горе. Попай беше щастлив и покрай бърборенето му денят мина по-бързо. Но вечерта отново изпаднах в лошо настроение. Бях в затвора вече от шест месеца, а все още не знаех дори каква е присъдата ми. Турската съдебна система действаше невероятно бавно. Беше глупаво от моя страна да вярвам, че ще мога скоро да се измъкна. Помислих си за Макс в съседната килия. Обещах си да поговоря по-подробно с него за бягството... за пресичането на границата към Гърция. Едно знаех със сигурност: не можех да издържам повече в затвора. Бях на двацет и три. Пред мен бяха най-хубавите години. Турците бавно отнемаха от живота ми.

Накрая съм заспал. Събудих се посред нощ и чух тихо мърморене в килията на Макс. Почудих се кой ли може да е там толкова късно през нощта. Предпазливо се промъкнах до решетките. Напрегнах се да чуя гласовете в съседната килия. Имаше само един глас — на Макс. Виждах отражението му в стъклото на зарешетения прозорец отсреща в коридора. Стоеше пред отвореното си шкафче и тихо му говореше. Изкикоти се.

— Макс — прошепнах аз. — На кого приказваш? Той се извърна изненадан.

— Тъ... странно... приятелят ми е вътре.

— Наистина ли?

— Да. — Той пак се обърна към шкафчето и се изкикоти.

— Ами не може ли да говориш малко по-тихо? Приятелят ти ми пречи да спя. Става ли?

— Да. Извинявай. — Той надникна в шкафчето и каза:

— Шшшт.

През следващите няколко седмици освобождаването на Йохан не ми излизаше от ума. Арне виждаше, че съм умислен. Нито веднъж не бях говорил с него за бягство. Знаех, че никога няма да се отнесе сериозно. Ще седи кротко в килията и ще си излежи присъдата, докато турците го пуснат. Чарлс бе съвсем към края на престоя си. А на Попай не можех да имам доверие, че ще пази тайна.

Тогава оставаше Макс. Отново го попитах за „Бакъркьой“. Бе изпълнен със съмнения. Но се съгласи с мен, че ако съдът ме изпрати в психиатрия за наблюдение, трябва внимателно да потърся някаква възможност.

Отново имах дело. Бях решил да предизвикам известно раздвижване. Когато най накрая денят дойде и войниците ме отведоха в съдебната зала, спуснах се към Йешил.

— Искам днес да питаш за гаранция — казах аз. — Мислиш ли, че шансовете ни са добри?

— Шьойле бьойле — отвърна Йешил на турски. — Не съм много сигурен, че моментът е подходящ.

— Виж какво, от шест месеца съм в този затвор, а ти още не си питал за гаранция. Кажи на Беяз и Сия, че искам днес да поставят този въпрос.

Йешил се замисли.

— Може би ще е по-добре ти сам да го направиш — предложи той.

— Чудесно. Точно така ще постъпя.

За кой ли път съдът въплъщаваше безсмислието на турското правосъдие. Първо говори съдията, после адвокатите ми, сетне прокурорът, след това пак съдията. Никой не ме попита нищо. Така че аз избрах една пауза в процедурата. Изправих се и вдигнах ръка. Съдията ме погледна изненадан. Каза нещо на Йешил.

— Какво искаш? — попита Йешил.

— Знаеш какво искам.

— Добре. Кажи го на съда.

— Вече шест месеца съм в затвора — рекох аз. — Здравето ми започна да се влошава. Зъбите ми също. Имам проблеми със стомаха си. Много съм потиснат. Бих искал съдът да ме пусне под гаранция, за да изляза и да мога да се грижа за здравето си.

Йешил преведе думите ми и съдията само силно се изсмя. Обсъди нещо с адвокатите ми. Войниците пак се накукуваха да ме отвеждат.

— Какво стана? — попитах Йешил.

— Всичко е наред — ухили се той. — Съдията погледна досието ти от американската армия. Изпраща те в „Бакъркьой“ за наблюдение. Може би ще ти дадат „свидетелство за лудост“!

Или може би ще бягам като луд.

---

[1] Писмо (тур.). Б. пр. ↑

[2] Става дума за град Кеймбридж в източната част на щата Масачусетс, близо до Бостън Б. пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

Свободата ме зовеше през страничните пролуки на червената камионетка, която караше затворниците към „Бакъркьой“. В падащия здрач виждах, че на света все още има такива прекрасни неща като жени, дървета и открити хоризонти. Но камионетката хлътна в някаква дупка и главата ми се удари в твърдото дърво. Спомних си, че жените, дърветата и откритите хоризонти са за щастливците, които вероятно ги приемат за нещо съвсем естествено. В същото време аз се друсам в затворническа камионетка, окован за някакъв мършав луд младеж. От ъгълчето на устата му постоянно се точеха лиги.

Но поне бях в движение. През всичките шест месеца, докато гниех в „Сагамалджълар“, не бях направил нищо. Единствената стъпка, която бях предприел, бе, че скрих пилата на Йохан. Тя все още се намираше в подвързията на дневника ми, заключен в килията заедно с малкото ми останали вещи. Сега, ако имах късмет, никога нямаше да ми потрябва. Съдът ме бе изпратил в „Бакъркьой“ за наблюдение за седемнайсет дни. Смятах, че ще имам достатъчно време да уредя нещо.

Пътуването в претъпканата камионетка, която подскачаше и скърцаше, създаваше у мен впечатление, че се придвижвам напред. Бях сигурен, че никога няма да се върна в „Сагамал-джълар“. Щях да си взема „свидетелство за лудост“ и да остана в „Бакъркьой“, докато организирам бягството си. Това можеше да бъде големият ми шанс.

Вече почти се беше стъмнило, когато камионетката спря до стената на лудницата. В двора се виждаше голямо дърво с огромни увиснали клони, които се поклащаха под зимния вятър. Като нищо можех да се покатеря по него и да скоча от другата страна.

Влязохме в една приемна и няколко санитарии с мръсни бели престилки поеха групата ни. Най-старият изглеждаше около шейсетгодишен, но бе най-едър и все още много силен. На врата му висеше сребърна свирка. Другите му викаха полис баба^[1]. Явно изпитваха уважение към него.

— Лира? Лира? — попитаха санитарите.

Престорих се, че не забелязвам. Това беше началото на психарския ми номер. Възнамерявах да се правя на мрачен и затворен в себе си.

— Лира? — попита още веднъж един санитар и завря огромния си гърбав нос право в лицето ми.

Вдигнах рамене и бавно извадих от джоба си столирова банкнота. Той посочи часовника ми. Опита да ми обясни с жестове, че вътре ще го откраднат. Взе и него и го сложи в един плик с името ми.

Полис баба наблюдаваше внимателно. Ето един смахнат турист със столирова банкнота и хубав часовник. Сигурно там, откъдето идва, има още пари. Той се приближи до мен и ми направи знак да го последвам. Двата с олигавения луд влязохме първи в „Бакъркьой“.

Градината бе по-дива, отколкото си я бях представял по описанието на Макс. Пътеките се виеха нагоре-надолу по вълнообразни хълмчета. Пълно беше с групички дървета и избуяли храсти, където лесно можеше да се скриеш. Само да стигнеш до парка, сигурен бях, че ще успея да се измъкна от главния комплекс. Помъчих се да запомня пътя до тринайсето отделение. Но ранната февруарска вечер бе обгърнала всичко. Въздухът бе свеж, студен и ободряващ. За първи път от шест месеца виждах вечерта.

Пред нас се изпречи огромна, страшна на вид, сива каменна стена, висока около пет метра. Тръгнахме към голяма дъгообразна желязна порта, висока почти колкото стената. Здравата ѝ метална повърхност бе осеяна с огромни месингови болтове. В портата бяха изсечени две по-малки врати също от желязо. Един от санитарите извади от джоба си голям старовремски ключ. Завъртя го в ключалката. Вратичката се отвори на ръждясалите си панти.

Полис баба ми свали белезниците и лекичко ме бутна вътре. Намерих се в огромен двор с утъпкана пръст. В центъра му, потънало в тъмнина, се издигаше дълго, масивно, правоъгълно, сиво здание. Тринайсето отделение, отделението за психичноболните престъпници. Това бе новият ми дом.

Тръгнахме към зданието. Друг ключ в друга брава. Желязната врата се отвори и санитарите ни натъпкаха в някаква стаичка. Накараха ни да се съблечем по долни дрехи. После ни раздадоха по една тънка избеляла лятна пижама с къси крачоли, която изглеждаше

направо абсурдна в зимната вечер. Взеха ни обувките и чорапите и ни дадоха по чифт стари налъми. Всички подове и стени в зданието бяха от камък. Гладък студен камък. Вътре като че не беше по-топло, отколкото навън.

Полис баба ме преведе през едно помещение, което бе по-мръсно от всичко видяно в затвора. Стените някога са били варосвани, но сега изглеждаха тъмносиви, дори черни в ъглите. Стените и таваните се съединяваха в дъги, а не под прав ъгъл. Зданието приличаше на средновековна тъмница. Потреперах от студения влажен въздух.

На едно легло седяха санитарите и играеха карти с две тестета. Покровителят ми ме преведе покрай тях през отворен свод във втора стая. Веднага ме поразиха шумът и усещането за непрекъснато хаотично движение.

В близкия ъгъл, точно до стената, където санитарите играеха карти в първата стая, Полис баба ми показва едно легло. То бе заето от някакъв дебелак с тлъсто лице и мръсна пижама. Той хъркаше доволно въпреки ужасния шум, който цареше в стаята. Полис баба ми даде знак, че мога да заема леглото. Аз просто стоях и се опитвах да придам неопределен израз на смаяното си лице. Леглото беше на изгодно място, близо до закрилата на санитарите. Искях го. Но нима можех да рискувам и да се покажа достатъчно нормален, за да предложа на стария санитар подкуп?

— Не бу? — попита един развлечен мъж до лакътя ми. Дръпна ме за ръкава на пижамата.

— Не бу? — измърмори друг луд зад гърба ми. Хвана русата ми коса.

Полис баба изръмжа и ги прогони. Усмихна ми се. Отново посочи, че мога да се настаня на леглото. Тогава като че за първи път видях, че е заето. Но това не представляваше никакъв проблем. Просто протегна огромните си ръчища и търкулна спящия на пода.

— Аллах! — извика дебелият луд уплашено. Полис баба изръмжа. Мъжът офейка.

Погледнах леглото. Цялото беше в жълти петна от урина. Сигурно между гънките на скъсаните чаршафи гъмжеше от въшки.

— Пис (мръсно) — измърморих аз. Не бях толкова луд, че да спя в тази гнусотия.

— А? — попита Полис баба в недоумение. После се сети. Сивкавото му лице се разтегна в златозъба усмивка. Изрева нещо. Услужлив старец в оръфана пижама хукна и след миг се върна с тънко, скъсано парче сив плат; предположих, че е чист чаршаф. Смъкна стария мръсен чаршаф от леглото и го смени с новия, който не изглеждаше по-чист.

Полис баба показа дващест лири. Изсумтях, което той явно взе за съгласие. Можеше да си ги вземе от моята столирова банкнота по-късно. После се обърна и обсипа с порой ругатни неколцината болни, които стояха наблизко. Думата „турист“ се долавяше съвсем ясно. Изглежда, им казваше, че това легло е мое и не трябва да ме безпокоят.

Седнах на леглото и се облегнах на сигурно място в ъгъла до стената. Огледах новия си дом.

— Сигар? — попита ме някакъв гол мъж. Протегна ръка към мен. — Сигар? Сигар?

Нищо не отговорих.

Беше млад и слаб и имаше болнав вид. Ребрата му се брояха. Лявата му ръка плътно прикриваше слабините, докато дясната стоеше протегната към мен. Върховете на пръстите му бяха изгризани до кръв.

Питах ме монотонно, без да спре:

— Сигар? Сигар? Сигар?...

Наобиколиха ме и други и също взеха да викат:

— Сигар? Сигар?

Минаха няколко минути. Когато видяха, че не реагирам, някои си отидоха. Но голият продължаваше да стои.

— Сигар? — рече тихо той. Поклатих глава. Нищо не отговори. Продължи да стои пред леглото ми, треперейки от студ, и да ме зяпа с немиждащ поглед.

Като избягвах очите му, огледах стаята. Приличаше на чудновато цирково представление — с тази разлика, че и аз участвах в него, а не бях сред публиката. В „Сагамалджълар“ винаги беше много шумно, но тук бе по-лошо. Носеха се най-различни еднообразни провлечени напеви и монотонно мънкане. На фона на това постоянно бръмчене се водеха разгорещени разговори, съпроводени от крясъци. От време на време въздухът се раздираше от някой и друг пронизителен писък. Едни се караха на висок глас за чаршафи, одеяла, легла и цигари. Други просто седяха на леглата и си мърмореха нещо... клатеха се,

пищяха, смееха се, плачеха. Из стаяха безцелно се разхождаха мръсни вонящи мъже, или чисто голи, или увити в скъсани почернели чаршафи. В това сякаш се забелязваше известно постоянство. Стори ми се, че следват някакъв странен, ненормален ритъм. Трети обикаляха стаята като зверове в клетка. Движеха се безпрепятствено между претъпканите разхвърляни легла и дебнеха да открият нещо. Други пък се влачеха с ококорени, невиждащи очи, потънали в мълчание.

През няколко легла от мен седеше блед стар турчин с дълги щръкнали мустаци, каквито носят шведските портиери. Приличаше на мистър Свенсон, портиера от комикса за Арчи. На лявата му буза точно под окото имаше голяма кръгла буца, която изглеждаше твърда като орех. Беше припрян, нервен дребосък. Надзърташе в кръгло джобно огледалце и разглеждаше противната си буца от всеки възможен ъгъл, като не преставаше да я търка с трите пръста на лявата ръка. Насреща ми някакъв седеше на леглото и мърмореше: „Амъна койдум.“ Бях чувал този израз и преди в „Сагамалджълар“. (Буквално означава: „Да ти го напъхам в ...“, но в затвора турците го употребяваха, както американците казват: „Тъй, тъй.“) „Амъна койдум“, говореше на леглото си. „Амъна койдум“, мънкаше на краката си. „Амъна койдум“, разправяше на тавана. „Амъна койдум“, повтаряше на побелелия старец до него, пенсиониран съдия, който беше полудял и сега през цялото време старателно преписваше правни документи и ги събираше на куп в една папка. Срещу тяхното легло друг пък шепнеше някакво заклинание на броеницата си от маслинени костилки. Никой не обръщаше внимание на другите.

Докато наблюдавах всичко това, голият продължаваше да ме гледа свиреп. От време на време измърморваше „Сигар?“ под носа си.

За да избягам от досадния му поглед, слязох от леглото и реших да обиколя тринайсетото отделение. Искях да знам какъв е редът. Да видя къде е санитарят с ключа. Да открия има ли врати и прозорци, които може да са скрити от погледа.

Шмугнах се в първата стая. Веднаха разбрах, че атмосферата е коренно различна. Макар и мръсно според американските представи, тук бе като хотел „Хилтън“ в сравнение с моята стая. Четирийсет-петдесет легла бяха наредени в три редици. Повечето имаха чисти чаршафи върху дюшеците. Липсваха голи. Мъже в чисти избелели пижами седяха по леглата и явно бяха с ума си.

Изведнъж се спрях стъписан. Там беше Мехмед Челик, когото бях виждал в съда. И Али Аслан, когото ми бяха показали в затвора. И двамата бяха капидии, турски гангстери. Те бяха зли и ужасно коварни, но не и луди. Седяха по леглата в собствените си пижами, не в болничните, и играеха карти с няколко санитарни. Какво правеха в „Бакъркьой“? Със сигурност не бяха дошли да бягат. Не можеха да си го позволят. Какво тогава търсеха тези капидии в „Бакъркьой“? Като размишлявах над тази загадка, аз се върнах в стаята си. Тя беше пълна противоположност — по леглата крещяха и скачаха мръсни голи хора. Пред леглото ми още стоеше същият гол луд, затова реших да не се спирам и да разгледам по-нататък. Тръгнах бавно между леглата, като се вирах в различните лица по пътя си. Повечето избягваха погледа ми. Някои му отвръщаха с горящи очи. Неколцина се протегнаха да ме докоснат. Усмихнах се и продължих. В дъното имаше друг сводест вход, който водеше в трета стая. Влязох в нея.

Като че бях вдигнал камък и бях открил под него стотици бели личинки, които пълзяха наоколо. Вонята ме накара да се закова на място. Стаята бе претъпкана с легла и хора. Леглата бяха долепени на групи по три-четири и може би деветдесет мъже спяха на тях. Изглежда, се водеше непрекъсната война като в джунгла. Един луд изхвърли друг от леглото и той се върна с крясъци да си го иска обратно.

Навсякъде плачеха, ругаеха и се биеха. Тежките амонячни изпарения, ужасната воня на човешки изпражнения бяха непоносими. При входа най-силно смърдеше на нещо, което можеше да бъде само клозет.

Той бе една от основните цели на търсенето ми. Не толкова за да го използвам веднага, а защото в него можеше да има прозорец далеч от погледите на санитарите. Приближих се и надникнах вътре, но не видях нищо. Така ужасно смърдеше, че трябваше веднага да се дръпна. Реших, че няма да е много късно да го огледам на другия ден.

До клозета имаше маса, на която ухилен турчин в избеляла пижама пазеше няколко кашона цигари.

— Сигар? — попита той. — „Биринджи“? — И посочи цената: една лира и седемдесет и пет куруша — около дванайсет цента пакета „Биринджи“. Отдалечих се и се обърнах към стената. Изчаках, докато се уверя, че никой не ме наблюдава. Внимателно измъкнах от бельото

си петлирова банкнота. После се върнах при продавача на цигари. Сега поне щях да мога да прогоня голия, който се въртеше около леглото ми.

С настъпването на вечерта в стаята дойде санитар, препасал огромна престилка с няколко джоба, натъпкани с червени, сини, зелени и бели хапчета.

— Хап, хап (хапче, хапче) — викаше той.

Вдигнах рамене. Не обичах приспивателните. Но всички останали ги гълтаха като бонбони. Санитарят ги раздаваше с шепи.

Когато хапчетата действаха на повечето болни, шумът чувствително намаля до постоянно бръмчене, прекъсвано само от време на време от някой и друг писък. Санитарите подновиха играта си на карти. Тринайсето отделение се успокои за през нощта.

Легнах си, треперейки под тънкия чаршаф от студения вятър, който духаше през счупения прозорец до краката ми. Мъчех се да освободя съзнанието си от невероятните неща, които бях видял през първите часове в „Бакъркьой“. Ужасните събития през деня непрекъснато ме отвличаха от истинската цел на идването ми. Спомних си, че бях дошъл да получа „свидетелство за лудост“. После да скроя грандиозно бягство. Но кой санитар държеше ключа? И как можех да прескоча огромната стена в двора? И къде щях да ида с тази тънка памучна пижама? Реших: „Утре, утре ще се заема със сериозно планиране.“ Сигурно след два-три часа съм заспал. Посред нощ усетих, че някой стои съвсем близо до мен. Обърнах се на другата страна и видях мургаво лице. Беше някакъв младеж на двайсетина години — висок и много слаб, който се хилеше безумно. Стоеше наметнат само с почернял окъсан стар чаршаф. Беше го увил около главата си и го стискаше под брадата като селянка, която държи забрадката си. Знам, че човешките очи не могат да бъдат жълти, но неговите бяха точно такива.

Ухили се, като забеляза изненадата и страха по лицето ми. Леко отвори уста. Облиза сухите си напукани устни. Очите му играеха и оглеждаха тялото ми. Намеренията му бяха съвсем очевидни. Обърнах му гръб и се завих презглава. Но той продължи да стои.

— Сигар? — чух го да казва тихо. Не отговорих.

— Сигар?

Щях да го оставя да стои, докато се умори, но присъствието му ме притесняваше. Отвих главата си и го погледнах в лицето. Той отново се ухили. Протегна ръка.

— Сигар? — рече с тих спокоен глас. — Сигар? — Мълчание.

— S'il vous plait^[2].

Неочакваният френски така ме изненада, че измъкнах пакета „Биринджи“ изпод възглавницата си и му дадох една.

Поиска огънче. Запалих цигарата му. После още веднъж облиза устни. Накрая си отиде и се изгуби в мрака.

Събудих се рано от монотонните мюсюлмански молитви, които се носеха от третата стая. Изглежда, никой от първите две стаи не беше склонен да се присъедини към тях, явно религията бе предназначена за най-лудите. Лежах в леглото и треперех. Опитах се да избистря главата си. Още в „Сагамалджълар“ се боях, че ще откача от напрежението. Тогава какво ли ще ми се случи сред лудите в „Бакъркьой“? Ако останех тук твърде дълго, дали уязвимият ми вече мозък нямаше да започне да възприема безумието, което ме заобикаля?

Санитарите дойдоха към седем и ни подгониха с къси дървени тояги. Всички с изключение на капидиите и неколцината хроници, които не бяха в състояние да станат от леглата. Събраха ни като добичета пред трапезарията. После ни накараха да чакаме, докато мушкаха под леглата и из ъглите, за да подкарат изостаналите. Започнаха да ни броят и един по един да ни бутат в малката трапезария. Помещението, което беше само около осем на осем, бързо се препълни. Може би не по-малко от сто и дваисет души бяха направо натъпкани като сардели. Открих, че е почти невъзможно да мръднеш. Беше неприятно дори да се диша. Вонята на немити тела и усти с лош дъх бе отвратителна. Усетих нечия ръка да ме опипва отзад. После се пресегна да хване тестисите ми. Извърнах се рязко и видях похотливо ухилен турчин. Внезапно вдигнах коляното си и го ударих между краката. Сред вой от турски псувни си пробих път с лакти и потърсих убежище до стената. Санитарите брояха едва-едва, като се връщаха в стаите, за да включат в сметката капидиите и хроничите. Повече от половин час стояхме наблъскани в смрадливата задимена стаичка.

Накрая бройката им излезе и те ни пуснаха. Някой ми пхна в ръцете една паница и я напълни с рядка каша. На дъното плуваха

десетина зърна леща. Лакомо изядох хладката смес. Бях пропуснал вечерята предишния ден.

Тогава неизбежно ми се приходи по нужда. Отлагах посещението до клозета, докато почувствах, че не мога да издържам повече. Поех си дълбоко дъх и влязох в тъмното помещение. Почти целия под бе покрит с купчини лайна и локви урина. Като стъпвах внимателно с налъмите си, се насочих към една от четирите дупки на пода и клекнах по турски маниер.

Моментално се приближи някакъв мършав турчин и клекна пред мен. Започна да онанира, докато гледаше члена ми.

— Яяя! — изкрещях му. Той избяга. Но щом клекнах, пак се върна. Не ми оставаше друго, освен да не му обръщам внимание. Искях да се махна колкото може по-скоро от невероятната воня. После се дотътри друг бос турчин с празен поглед, който стъпи право в едно мокро лайно. Огледа се, като че ли за първи път осъзна къде се намира. По лицето му се изписа разбиране. След това върху крачола на пижамата му изби тъмно петно и в краката му се образува локва. Щом свърши, той се обърна и се повлече навън, оставяйки следи от стъпките си.

В този момент изпитах нужда от въздух. За щастие точно тогава санитарите решиха да отворят вратата и да ни пуснат на двора.

Зимният въздух ме пронизваше през тънката пижама. Но свежият му аромат бе страшно приятен. Поемах го на големи глътки, докато проучвах охраната навън.

Стената бе два пъти по-висока от мен. Беше направена от камък и мазилка като старата сграда. На няколко места хоросанът бе паднал и между камъните зееха огромни дупки. Внимателно разгледах стената, като търсех някое място, където дупките да са наредени така, че да мога да се покатеря. Най-отгоре стената завършваше със стара бодлива тел. Ръждясала, изпочупена на парчета, тя се беше оплела с провиснали ластари гъст бръшлян.

Тръгнах бавно да се разхождам покрай стената. Внимателно разглеждах пукнатините в мазилката. Много от огромните каменни късове в долната част бяха гладки. Колко ли луди се бяха търкали в тях? На гърба на отделението имаше стълби, които водеха към сутерена. Вратата беше заключена отвън. До стълбите се издигаше ниска стена, стигаща до гърдите. Чудех се дали ще мога да скоча от

нея върху по-високата стена. Като се стараех да не бия на очи, се качих на ниската стена и преброих стъпалата. Ако се засилех, сигурно щях да мога да се покатеря на по-високата. Ако имах късо въже с камък или дърво в края, можеше да скоча, да метна нагоре въжето с тежестта и да го закача в бодливата тел. После телта трябваше да издържи тялото ми, докато се катеря. Планът ми не беше кой знае какво, но все пак откриваше една възможност.

После свих зад третия ъгъл и видях, че шансът ми е по западната стена. На няколко места бяха паднали достатъчно парчета мазилка и ми се струваше, че лесно ще мога да се изкатеря по тази част. Нямах представа какво има от другата страна. Но не беше тринайсето отделение.

На двора до мен се приближи някакъв младеж на име Якуб и ми предложи цигара. Говореше доста сносно английски. Поприказвахме си малко. Разправи ми, че е дошъл тук, защото съдът го изпратил за изследване. Убил сестра си, тъй като била проститутка. Нали го разбирам, попита ме той. Да, естествено, отвърнах му бавно и опитах да се измъкна. Но той ми се стори доста нормален и добре запознат с тринайсето отделение. Обясни ми, че капидиите често използвали „Бакъркьой“ за почивка. Понякога им се случвало да имат проблеми в съда, които се решавали за една-две години. През това време успявали с подкупи да влязат в болницата. В нея имали по-малко неприятности. Със славата и парите си живеели в „Бакъркьой“ направо като царе. Лежали в първата стая. Не пускали мръсните луди до себе си.

— Колкото си по-луд, толкова по-далече те слагат да спиш от капидиите — каза Якуб.

От стената се чу пляскане на криле. Един огромен паун кацна на обвитата с бръшлян бодлива тел. Той крякаше и чистеше с клюн дългите пера на разперената си опашка, после отлетя. Това бе най-красивото нещо у него — свободата му. Бях притаил дъх възхитен.

Якуб само махна презрително с ръка.

— Има ги из целия парк.

Разходката навън ни освежи, но скоро започнахме неудържимо да треперим. Прибрахме се вътре. До клозета бе поставена масичка, на която продаваха разни неща. Якуб обясни, че някои болни ходят на работа отгатык стената. Купували храна и я препродавали с печалба.

Днес бяха донесли портокали, лук, хляб и кисело мляко. И както винаги много цигари.

Купих си портокал и кисело мляко за обяд, като зарязах воднистата картофена супа, която предлагаше болницата. Разделих се с Якуб и се върнах на леглото си. Обелих портокала и хвърлих корите на пода. За тях скочиха трима. Сбиха се кой да ги вземе. После се отдалечиха и ме загледаха жадно, докато ядях киселото мляко. Оставих малко на дъното на кофичката. Предложих го на един, който клечеше до краката ми. Втурна се към мен, но после се поколеба. Протегнах кофичката. Той я грабна и избяга, за да я оближе в някой ъгъл.

В най-отдалечената част на зданието, между продавачите и клозетите, забелязах стълба. Когато я посочих, Якуб каза: „Пис“ и отмина. Реших да видя какво има там.

Извитите стълби бяха тъмни, влажни и хлъзгави като покрита с мъх ската. Докато слизах бавно надолу, постепенно ме обгръщаше тъмнина. Намерих се в мрачна средновековна тъмница, ниска, потискаща стая, която сякаш бе натъпкана със загубени души. Две мънички голи крушки осветяваха съвсем слабо само едната страна на помещението. В другия край мъждукаше тумбеста печка; тя очертаваше със странна оранжева светлина неясните силуети на хора с изпити лица. Погледът ми попадна на безброй огнени очи, които се взираха немиждащо.

Ниският таван просто ме смазваше. Още в първия миг ми се прииска да избягам. Но потиснах страха си и се насочих към единия край на стаята. Опрях гръб на стената. Когато очите ми свикнаха с мъждивата светлина, видях множество мъже да обикалят бавно и мълчаливо в кръг в посока, обратна на часовниковата стрелка, около една колона в средата на помещението. Други се бяха сгушили до тумбестата печка. Трети пък стояха наблъскани върху ниска дървена платформа във формата на буквата „L“, която се простираше по продължение на две от стените.

Повечето бяха голи, а по слабите им колене, лакти и задни части се забелязваха открити рани. Други стискаха парчета от почернели чаршафи. Бяха по-тихи от онези горе. Осъзнах, че съм стигнал до най-долното стъпало в йерархията на лудите в „Баккъркьой“. Това бе дъното на кафеза. Тези хора не ставаха дори за третата стая горе. Те наистина бяха прокълнатите. Чу се писък, когато един гол се опита да

се присламчи до тумбестата печка и го бутнаха до горещото желязо. Той изръмжа и размаха юмруци. Няколко души го блъснаха сърдито. Той се опита да им отвърне, но накрая се дръпна с хлипане.

Колоната беше най-важното нещо в целия сутерен. Зловеща и тантуреста, тя крепеше надвисналия таван. Тихото, непрестанно движение на хората около нея почти ме хипнотизира. Помислих си, че е колело. Но спиците му—хората — бяха пречупени. Гледах като омагьосан как колелото със счупените спици се върти по пътя си за никъде. Постепенно усетих, че нещо ме тегли към него. Изоставих безопасното си място до стената и се присъединих към процесията. Вмъкнах се съвсем лесно в кръга на обикалящите. Носехме се като течението на мудна, безумна река. Очите ми гледаха в пода. Наблюдавах как краката ни следват някакъв вцепеняващ, но успокоителен ритъм. Погледнах хората около себе си. Приличаха на стари товарни коне, които продължават да тъпчат по същия път дълго след като юздите им са махнати. Много лесно можеше да станеш част от този кръг на лудостта.

Обикалях почти цял час. Но не исках да отсъствам от леглото си твърде дълго. Лекарите можеха да ме потърсят. Върнах се горе и преговорих параноичното бръщолеване, с което щях да им изляза.

Денят едва се влачеше. Следобедът премина във вечер. Но лекарите все не идваха.

От една цепнатина в дървения капак на счупения ми прозорец гледах западната стена и дупките в мазилката ѝ ме приканваха да се покатеря по нея. Видях как слънцето се скри зад стената, за да огрее другата половина на света, която толкова много ми липсваше.

Но тринайсето отделение бързо прекъсна мислите ми. Двама-трима мъже се промъкнаха до съседа ми — онзи, който седеше на леглото си и непрестанно се клатеше и мънкаше нещо на броеницата си. Изведнъж единият грабна броеницата му и я хвърли на друг.

— Аллах! — изохка старецът с отвращение. Стана от леглото и хукна подир броеницата си. — Йок, йок, йок — молеше той мъчителите си, докато се препъваше между леглата.

В играта се включиха и други, като си прехвърляха броеницата из стаята току под носа на притежателя ѝ.

— Бърак! — изкрещя той и подутият му нос почервения.

Горкият човек направо обезумя. Трябваше на всяка цена да си вземе броеницата. На лъскавото му плешиво теме изби пот. Движенията му станаха по бързи. Вбеси се. За него работата не беше шега. Изведнъж изрева и се хвърли към броеницата си, като разблъскваше леглата и хората по пътя си. Скачаше върху спящите и риташе всеки, който се опитваше да го спре.

Ревеше разярен и тичаше насам-натат. Броеницата летеше от ръка на ръка. В гонитбата някои взеха да се бият, да крещят и да удрят стоящите наблизо.

Най-накрая се появи един санитар, привлечен от врявата, и извика:

— Осман!

От първата стая, облечен в болнична пижама, дойде най-якият турчин, когото бях виждал. Приличаше на горила и в сбръчканите му очички проблясваше не повече разум. Закрачи тежко към притежателя на броеницата. Явно той бе виновникът за бъркотията. Сграбчи пицщия старец за раменете. Блъсна го силна в стената. Лудият моментално рухна. После Осман вдигна безжизненото тяло и го отнесе в първата стая. Санитарите се заеха да лекуват раните му.

— Осман, Осман — каза санитарят с одобрение.

Осман се ухили.

Сред непрекъснатите молби за цигари, несекващото мънкане на „Амъна койдум“ насреща ми и хаоса, който цареше наоколо, трудно можех да се съсредоточа. Трябваше да преценя положението си, да планирам действията си. Но къде можех да мисля в тази лудница?

Да, на колелото. Там можех да се разхождам спокойно и да подреждам сбръчканите си мисли. Слязох в мазето. Присъединих се към процесията, която неотстъпно крачеше към забрава обратно на часовниковата стрелка. Постоянно се сецах за западната стека, За огромните дупки в мазилката. Бях сигурен, че ще мога да се изкача. Катерех се като маймуна. Но дали щях да намеря дрехи? И паспорт? Най-важното, ако избягам оттук, дали ще имам достатъчно време да мина границата, преди да ме намерят? За да бъда свободен, трябваше да избягам от Турция, не само от болницата. Русата ми коса и късата пижама щяха да привлекат вниманието вън, в Истанбул. Реших да изчакам заключението на лекарите. Някаква ръка на рамото прекъсна мислите ми.

— Англичанин ли сте? — попита ме дрезгав глас.

Обърнах се и видях висок турчин с мъртвешки вид, прошарена брада и посивяла кожа като пергамент. Посребрената му коса бе силно сплъстена и подчертаваше формата на черепа му. Големи кичури от нея бяха паднали или оскубани.

— Англичанин ли сте? — повтори той с типичен английски акцент. Звучеше просто невероятно в пожълтялата му уста.

— Американец съм — отговорих.

— А, да, Америка. Казвам се Ахмед — усмихна се турчинът. — Учил съм в Лондон дълги, дълги години.

Повървя до мен двайсетина минути, като ми разправяше за пътуванията си до Лондон и Виена преди време. Учил икономика. Работил из цяла Европа. Разказах му за моето следване и как го бях зарязал, за да пътувам по света.

Погледна ме многозначително.

— Твърде далече сте отишли.

— Да, така изглежда — съгласих се тъжно. Тогава любопитството ми надделя.

— Откога сте тук? — попитах аз. — И защо? Лицето му не промени изражението си. Отвърна тихо:

— Мисля, че говорихме достатъчно за днес. А сега ви желая лека нощ.

После, докато гледах след него, Ахмед се загърна в дрипите си. Застана на четири крака и запълзя към мръсната тъмнина под дървената платформа във формата на буквата „L“.

На другата сутрин ме извикаха в кабинета при трима турски лекари. Всички знаеха доста добре английски.

— Добро утро. Как си, Уилям? — каза единият, който бе явно най-главният.

Нищо не отговорих.

— Защо си тук, Уилям? — попита гой.

Пак нищо не отговорих. Очите ми бяха сведени надолу. Стоях в средата на малката стая и се мъчех да се напрегна. При дадените обстоятелства това никак не беше трудно. Тялото ми започна да потръпва.

— Искаш ли да седнеш?

— Не — отстъпих в ъгъла.

— Какво ти е, Уилям? Защо си тук?

— Изпратиха ме.

— Кой те изпрати? Мълчание.

— Болен ли си? Лошо ли ти е? Имаш ли някакви проблеми? Можем ли да ти помогнем с нещо? — Въпросите бяха изречени спокойно, но категорично. Вторият лекар вписваше данните в един картон.

— Изпратиха ме от затвора. Не, от съда — изревах внезапно. — От затвора. Не знам. Не знам. Какво правят с мен?

— Имаш ли някакви проблеми?

— Имам такъв... — гласът ми заглъхна. После изведнъж се спуснах към лекаря, който пишеше в картоната. — За какво, по дяволите, драска всичко това?! — изкрещях аз. — Да не мислите, че съм животно? Какво правите с мен? Не съм животно, че да ме затваряте в клетка!

— Успокой се, Уилям. Какво има? Ние сме тук, за да ти помогнем...

— Проблемът ми е, че... ме бутнаха в този затвор... мъча се да си водя бележки... някога бях умен... учех в университет... пишех... сега не мога да прочета и една книга... постоянно ме зяпат... не мога да напиша писмо на родителите си... забравям...

Изтичах в ъгъла и се обърнах с лице към стената, за да се скрия от тях.

Лекарите си казаха нещо на турски. Не разбирах какво говорят. Не знаех дали номерът ми е минал и доколко съм успял да ги убедя. Чудех се дали да не се нахвърля върху лекаря и да го ухапя по носа за по-убедително.

— Какво искаш да направим, Уилям? Искаш ли да останеш тук?

— Не искам да остана тук.

— Искаш ли да се върнеш в затвора?

— Не искам да се върна в затвора. Там искат да ме убият. Заклучват ме в клетка като животно!

— Защо не седнеш на стола? — попита ме тихо лекарят.

— Не искам да сядам на проклетия ви стол! — изкрещях аз и го ритнах. Санитарят на вратата понечи да тръгне към мен. Лекарят вдигна ръка да го спре.

— Пет пари не давате. Все ви е едно дали ще живея, или ще умра. И вие сте като другите. Всички искате да ме затворите и да ме убиете. Не искам да стоя тук!

Хукнах през вратата, откопчих се от ръцете на санитаря и избягах във втората стая. Сгуших се на леглото си, просто не можех да повярвам какво съм направил.

След няколко минути при мен дойде единият от лекарите. Той бе мълчал по време на прегледа. Сега се опита да ме успокои.

— Върни се. Няма нищо. Върни се. Последвах го. Дръпна ме в друга стая.

Посочи ми един стол. Седна срещу мен. Постави и двете си ръце на голите ми колене и каза тихо:

— Мисля, че мога да ти помогна. Бих искал да се свържа с американския консул и да говоря с него. Не мога да ти помогна тук, в това отделение. Бих искал да те взема в моето. Но не мога да го сторя, без консултът да дойде и да гарантира за поведението ти.

Продължих да гледам безизразно, макар че главата ми се въртеше. „Ако консултът гарантира за мен!“ Това означаваше, че неговото отделение сигурно не се охранява. Няма решетки и стени. Само лекари, които помагат на такива нещастни болни като мен. О, много добре си представях всичко! Ще постоя няколко дни, ще се разхождам из парка, ще разговарям с дружелюбния доктор, който още държеше ръцете си върху коленете ми. После ще духна като вятър. Няма да има вече „Бакъркьой“. Няма да има „Сагамалджълар“. Сбогом, Турция!

Лекарят ми разреши да се обадя по телефона. Позвъних на Уилард Джонсън, заместник-консула. Като се мъчех да скрия вълнението в гласа си, обясних какво е положението. Ако дойдеше тук и говореше с лекарите, те щяха да ми помогнат. Обеща ми, че скоро ще ги потърси.

Като се върнах на леглото си, почти усетих вкуса на свободата. Можех да мина и без дупките в западната стена. Трябваше само да поддържам убеждението у доктора, че много се нуждая от помощ, и скоро щяха да ме преместят на броени сантиметри от свободата.

Под влияние на показните уроци на четиристотин и петдесетте смахнати в тринайсетото отделение взех да прибавям все повече и повече лудост към номера си. Искях да направя необходимото впечатление, в

случай че лекарите ме наблюдават. Скоро започнах да се напикавам в леглото и да се изхождам на пода. Повечето от най-лудите болни винаги бяха чисто голи. Затова няколко сутрини подред скривах парите си в една дупка в дюшека, смъквах пижамата и изтичвах на двора. Като че точно това се очакваше от мен. Ако помогнеше номерът ми да мине, тогава всички неприятности от ходенето гол сред лудите нямаше да бъдат напразни. Но санитарите не ми обърнаха никакво внимание. Беше им все тая, че се е появил още един съблечен глупак. Само Полис баба като че се разтревожи. Пренебрегнах протестите му. Единствените, които проявиха интерес към голотата ми, го направиха по съвсем други причини. Затова се отказах.

С часове обикалях на колелото.

Минаваха ден след ден. Нищо не се случваше. Защо консулт не идваше? Може би бе идвал, но не го бяха пуснали да ме вили. Защо не получавах никакво известие? Защо още се намирах в тринайсето отделение? Мислите ми бавно се превърнаха от фантазии за бягство в мъчителни съмнения.

Подкупих един санитар, за да се обадя по телефона. Отново позвъних на Уилард Джонсън. Той пак ми обеща, че ще предаде на консула.

Един ден, както си седях на леглото, към мен се приближи нисък турчин със зловещ вид. Може би имаше трийсетина години. Беше слаб, без да е кльощав. Пижамата му изглеждаше спретната и доста чиста, сигурен признак, че бе по-нормален от повечето болни. Имаше трескави, блестящи, ужасни очи. Доближи се, впил поглед право в лицето ми. Каза на безупречен английски:

— Никога няма да излезеш оттук.

Изстинах. Кой беше този човек? Какво знаеше?

— Мислиш си, че ще постоиш малко и после ще те пуснат — продължи той. — Но не е вярно.

— Кой знае? — вдигнах рамене, като се опитах да си придам нехаен вид. Мускулите ми се стегнаха. — Откъде знаеш английски?

— Учил съм. Навън.

— Какво правиш тук? — попитах аз.

— Докараха ме.

— Кой?

— Те.

— Аха, ами отдавна ли си тук?

— Да, от много отдавна. Много беше приказлив, няма що.

— Защо не си отидеш?

— Не мога. Те не ме пускат.

Не можех да кажа, че не са прави. Явно беше побъркан. От очите му ме побиваха тръпки. Бяха набраздени от изпъкнали червени жилки като малки сурови яйца. Дори само от разговора с него се чувствах неловко.

— И теб няма да те пуснат.

Не знаех откъде има тези сведения. Но самодоволното му уверено държане ме ядоса.

— Ти пък откъде знаеш? Ще ме пуснат.

— Не, никога няма да те пуснат. Ще ти обещаят, но ще останеш. Никога няма да си отидеш оттук.

Обърнах му гръб с надеждата, че ще се махне. Разговорът не ми харесваше. Човекът явно бе луд. Иначе нямаше да е тук. Защо тогава спорех с него?

Той седна без покана на леглото ми. Каза, че името му е Ибрахим. Изпроси цигара и продължи потискащия си брътвеж. Ужасно ми се искаше да го изгоня. Но това щеше да изглежда като признание, че не мога да го разубея. Постоянно му набивах в главата, че той може да е тук завинаги, но аз скоро ще си ида.

Опита се да ми обясни положението.

— Всички идваме от една фабрика — рече той като баща, който поучава детето си. — Понякога фабриката произвежда калпави машини, които не работят както трябва. Докарват ги тук. Калпавите машини не знаят, че са калпави, но хората във фабриката знаят. Те ни докарват тук и ни оставят.

— Теб може да те държат тук, но аз ще си ида.

— Не. Никога няма да си идеш. Ти си една от дефектните машини.

---

[1] Буквално означава „татко полицаи“ — израз на уважение (тур.). Б. пр. ↑

[2] Моля (фр.). Б. пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

С всеки изминал ден в „Бакъркьой“ се чувствах все по-откъснат от действителността. Лудостта, която ме заобикаляше, изглежда, беше заразителна. Стените ме потискаха. Постоянното бърборене и крясъците на болните ме измъчваха. Трябваше ла се махна от тринайсетото отделение. И то колкото се може по-скоро.

Срещу подкуп от петдесет лири Полис баба се съгласи да изпрати телеграма от мое име в американското консулство до Уилард Джонсън. Опитах се да я напиша така, че да звучи отчаяно. Той трябваше да дойде и да убеди лекаря, че могат да ми имат доверие. Тогава щяха да ме преместят в неохраняваното отделение, на една крачка от свободата. Джонсън не се обаждаше.

Минаха няколко дни. Ибрахим все така навестяваше леглото ми. Разправяше ми, че не знам какво правят с мен. Защото калпавите машини не знаят, че са такива.

Започна да ми се струва, че Ибрахим е прав. Уилард Джонсън продължаваше кой знае защо да мълчи. Лекарите вече не се занимаваха с мен. Взех да проучвам западната стена. Сега ли да опитам, или да изчакам? Ако ми дадат „свидетелство за лудост“, ще мога и по-късно да се опитам да я прескоча. Всъщност вероятно точно така ще се наложи да се измъкна. Ако наистина ме сметнеха за луд, тогава нямаше да ме пуснат по друг начин. Изглеждаше странно, но аз като че ли се опитвах да докарам нещата до положението, което предсказваше Ибрахим.

Една сутрин, когато се събудих рано от мюсюлманските молитви, се измъкнах от леглото и отидох на колелото да мисля. На минаване през третата стая видях лудите да се молят, ръководени от стария белобрад ходжа, който отдавна бе станал духовният баща на тринайсетото отделение. Някои от молещите се имаха специални килимчета за тази цел. Други разполагаха само с парче чаршаф или одеяло. Двама парализирани луди в края с мъка изпълняваха ритуала с навеж-дането и клякането. Често преплитаха крака и падаха на пода.

Като слязох долу, заварих колелото празно. Обикалящите през нощта си бяха отишли, а тези за през деня още спяха.

Дрипави фигури лежаха пръснати из ъглите на стаята. Гушеха се на групички в тъмнината под платформата. Колелото беше пусто. Изглеждаше странно. Никога досега не го бях виждал спряно. Винаги се движеше и все в една и съща посока. Но защо, запитах се аз? Защо всичко трябва да е винаги едно и също? Какво ще стане, ако тръгна в обратната посока? Обратно на часовниковата стрелка? Когато другите се събудят, дали ще ме последват? Реших да опитам.

Така тази сутрин първата спица на колелото взе да се върти едва-едва в неправилна посока. Обикалях сам около грамадната каменна главина на колелото с равномерно хипнотизиращо темпо. Бавното кръгово движение в мрака действаше много успокояващо. Сигурно щях да вървя така доста дълго, но дойдоха двама турци и започнаха да обикалят в обичайната посока. Направиха ми знак да се обърна. Поклатих глава. Приканих ги да тръгнат в моята посока.

— Гяур! — изсумтяха те и продължиха да се тътрят обратно на часовниковата стрелка.

Вървах от вътрешната им страна. Всеки път, когато се разминавахме, те се опитваха да ми препречат пътя. Но аз бях решил да не отстъпвам и да ги накарам да минават покрай мен. Кой знае защо, това ми се стори важно. Превърна се в спорен въпрос. Трябваше да се боря с лудостта около себе си.

От тъмнината се приближи Ахмед. Дръпна ме настрана. Събуждаха се и други турци и се присъединяваха към колелото.

— Добрият турчин винаги се движи надясно — обясни Ахмед. — Лявото е за комунистите. Дясното е добро. Трябва да вървиш надясно. Иначе ще си имаш неприятности.

И аз се обърнах надясно. Донякъде беше по-добре, всички се носехме заедно по пътя си за никъде. Изглежда, добре си подхождах с мълчаливите луди. Движехме се в кръг с успокоителен ритъм. Опитвахме се да задържим устрема на времето. Сигурно и след години същите тези луди щяха да вървят около същото това колело в същата посока, с единствената разлика, че аз нямаше да съм с тях. Положително. Дали? За миг през съзнанието ми премина видение: рус идиот, увит в парче дрипа и с плаща на лудостта, се върти безконечно в

колелото. Изведнъж тъмницата ми се стори много зловеща. Бързо се качих горе.

По-късно сутринта Ибрахим отново ме притисна до стената.

В цяла Турция той беше най-големият специалист по въпроса за добрите и скапаните машини. Уверяваше ме, че аз почти сигурно съм калпава машина. Никога няма да напусна „Бакъркьой“. Видът му наистина взе да ме тревожи. В очите му имаше странна светлина, която ме притесняваше много повече, отколкото бях готов да призная. Все по-трудно ми беше да не обръщам внимание на бръцолевенията му.

Тази нощ лежах и се взирах през цепнатината в дървения капак на прозореца. Над тринайсетото отделение изгря бледо пълнолуние. Писъците се усилиха. Кротките луди взеха да буйстват. А състоянието на буйните се влоши още повече. Въздухът се наелектризира. Усещах как през мен минава ток. Якуб, онзи, който бе убил сестра си, се втурна в стаята. Същия ден следобед бяхме изпушили заедно една цигара. Пижамата му беше спретната и чиста. А сега бе гол, беснееше и неистово крещеше. По лицето му имаше пресни драскотини, от които течеше кръв. Дотичаха санитари и го повалиха на земята. Стегнаха ръцете му с каиш, дебел кожен колан, който се препасваше здраво около кръста. Той държеше ръцете му отпред в кожени белезници. Гол, с изключение на колана, и като псуваше високо пазачите, Якуб бе свален в мазето.

Изваках няколко минути. Когато пазачите се върнаха, слязох долу.

Чувах виковете му от някаква стая отзад до карцера. Но като минах покрай колелото и отидох там, видях, че не е затворен в него. Вместо това беше вързан за краката и ръцете на едно легло до стената. Няколко болни го бяха наобиколили. Един клечеше на леглото и дърпаше Якуб за члена, теглеше го, като че е гумен. Друг го опипваше отдолу и се мъчеше да бръкне с пръсти в ануса му. Трети, гол и също с каиш, се беше надвесил над него, бръцолевеше нещо и го лигавеше по лицето. Това като че най-много вбесяваше Якуб. Той се хвърли напред да ухапе натрапника по лицето. Псуваше и се мъчеше напразно да се освободи от въжето и колана. Санитарите се бяха погрижили да не се качи горе тази нощ.

Втурнах се вътре. Нахвърлих се върху мъчителите му и ги прогоних. Те се пръснаха. Но щяха да се върнат веднага, щом се махна.

Опитах се да поговоря с Якуб, да му кажа, че ще го развържа. Но той не ме позна. А и аз не можах да го позная. Не приличаше на човека, с когото бях прекарал последните няколко дни, не беше същият, с когото бяхме разговаряли и се бяхме хранили заедно.

Тялото му се изви и обтегна въжетата. Изрева срещу мен. Изопна врат, от устата му пръскаха слюнки. Зъбите му хапеха във въздуха.

Не го развързах. Какво можех да направя? Оставих го на съдбата му.

През цялата вечер се разнасяха буйни крясъци, химн към пълнолунието. Санитарите раздадоха допълнителни дози от лекарствата за през нощта. Над тринайсето отделение се възцари тревожна тишина. Легнах и взех да си спомням разни легенди за върколаци в планините.

Събудих се посред нощ от сърдитите крясъци, носещи се от мястото, където санитарите играеха карти. Един гол луд, вързан с колан, политна в нашата стая. Блъсна се в леглото ми. После стана и се втурна отново към санитарите, като крещеше с все сила.

— Осман — извика един от тях.

Огромният побойник дотича като вярно пале. Сграбчи голия и го запрати в третата стая. Като не можеше да смекчи падането си с ръце, той се тресна с все сила в някакви легла и се строполи на пода. Осман постоя известно време, после се обърна и се върна в първата стая.

Но след миг онзи се надигна от каменния под. Отново тръгна към санитарите. Лицето му бе подуто. От устата му течеше кръв. Спря се до леглото ми на крачка от първата стая. Вече не крещеше, а плачеше. Помъчи се да каже нещо на санитарите, но гласът му се пресече от кратки хлипания. Стори ми се, че моли да го изслушат. От близките легла се развикаха да млъкне. Той се обърна натам, като продължаваше да плаче, и се опита да им обясни нещо, което изглеждаше толкова важно, че бе готов и да яде бой заради него.

Осман се приближи. Хвана лудия отзад. Удари лицето му в стената до краката на леглото ми. Измъченият луд се изви и заби зъбите си в едрото рамо на Осман. Осман изрева. Сграбчи болния за косата и изви главата му назад. Човекът сигурно щеше да рухне, след като Осман го прасна с коляно между краката, но Осман го държеше за косата. Огромната му ръка се стовари няколко пъти в лицето на лудия.

Осман удряше с опакото на ръката си, както обичаше да бие Хамид. Чаршафът до краката ми се опръска с кръв.

Накрая Осман грабна колана в една ръка, а косата на болния в другата. Повлече го по коридора и се спря пред витата стълба. Засили се и го хвърли към тъмницата. Тялото му изтрополи по камъка. Търколи се в мазето. Осман затръшна вратата с решетките. Отдолу не се чуваше нищо. Беше тихо.

Така ли става всичко? — питах се аз. Може би никога не пускаха хората оттук. Просто зарязваха калпавите машини, докато съвсем се повредят, и после ги хвърляха в мазето.

На другата сутрин всички се събудихме от пронизителен нечовешки писък. Замайна от срещата си с пълнолунието, лудницата бавно се съвземаше. Болните се гледаха странно. Последва втори безумен писък.

Но идваше отвън.

Изтичах до един прозорец. Надойдоха и други. Върху стената до главния вход бе кацнал паун. Мяташе се в агония. Беше се оплел сред усуканата в бръшляна ръждясала бодлива тел. От красивите му пера капеше кръв. Гърчеше се и разкъсваше месото си на смъртоносните шипове. Колкото по се бореше, толкова по-безнадеждно се оплиташе. Неколцина взеха да викат, да пляскаят с ръце и да се смеят истерично. Гледах мълчаливо, докато птицата крещеше и се мяташе в продължение на около половин час. Най-сетне умря.

Същата сутрин санитарите откриха, че един от старите хроници е свършил през нощта. Завиха го в мръсния му чаршаф и го изнесоха да прекара остатъка от вечността, потънал в собствените си изпразнения.

Отново се сетих за западната стена. Удобните опори за краката изглеждаха още по-примамливи. Но къде щях да отида? Какво щях да правя? Аз бях затворник не само в „Бакър-кьой“, но в цяла Турция. Трябваше ми паспорт. И приятели отвън, които знаят какво да предприемат.

Нямах нужда единствено от непрекъснатите подигравки на Ибрахим.

Всеки път, щом видех подсмехнатото му лице, таваните на „Бакъркьой“, които и без това бяха ниски, като че още повече се снишаваха. Бях заобиколен от толкова много луди, че се задушавях.

Мръсотията, вонята, въшките, крясъците и бълнуванията, втрепените погледи на хората с болни мозъци, всичко това все повече ме потискаше. Ибрахим продължаваше да ми повтаря, че съм една от бракуваните машини на фабриката, и аз започвах да му вярвам. Силата на внушението, съчетана с ужасната действителност, която ме заобикаляше, ме тласкаше към ръба.

Веднъж, когато обикалях колелото рано сутринта, внезапно ми хрумна отговорът. Да, отговорът, с който щях да изляза срещу аргументите на Ибрахим.

Малко след закуска той отново ме потърси.

— Още ли не вярваш, че си калпава машина? Ще видиш. Ще разбереш. По-късно, ще видиш.

— Ибрахим — казах, — аз вече знам. Знам, че си калпава машина. Затова хората от фабриката те държат тук — сниших глас. — Знам, защото и аз съм от фабриката. Аз правя машините. Тук съм само за да те проверя...

Ибрахим присви очи. Бързо стана от леглото ми и си отиде.

ДЕСЕТА ГЛАВА

Събудих се изпълнен с очакване. Това бе седемнайсетият ден от идването ми в „Бакъркьой“. Разпореждането на съда изтичаше днес. Лекарите трябваше да направят заключение. Знаех, че ще ме върнат в „Сагамалджълар“. Бях нормален. Очевидно мястото ми не беше в „Бакъркьой“.

Дойдоха войници да ме вземат. Натовариха ме отзад в една камионетка и ме откараха в затвора. Беше странно, но с нетърпение очаквах да се върна в стария кауш. Ако ще ме затварят, предпочитам да бъда с приятелите си.

Щом пазачът ме бутна в кауша, посрещна ме изсвирването на Харпо Маркс.

— Попай!

— Хей, Уили — извика той. — Как е откачалнята? Имаше ли мацета там? Какво стана? Само не ми казвай, че не си луд.

Засмях се.

Попай понижи глас.

— Нямахте ли възможност да избягаш?

— Ами, мисля, че можеше да стане. Но какво щях да правя тогава?

— Какво искаш да кажеш?

— Къде щях да ида? Бях по пижама.

— Уили! — Арне дотича и ме потупа по рамото. Тикна ми в ръцете чаша чай. Опитах го.

— Ааа! Слаб е. Арне сви рамене.

— Ами Зиат — рече той. — Какво да се прави? — Йорданският пласъор на наркотици още държеше монопола над чаената концесия.

— Хайде — каза Попай и ме дръпна за ръката. — На волейбол. Можем да спечелим по сто лири от двамата новички датчани, с които съм се уговорил.

— Почакай малко. Първо искам да поздравя всички. Къде е Чарлс?

— Горе — отвърна Арне. — Събира си багажа. — Багажа ли?
— Местят го. На един остров.

Качих се. Чарлс се беше навел над леглото и подреждаше купчина книги.

— Здравсти, Чарлс. Той вдигна глава.

— Здравей, Уили. Значи се върна. Как беше?

— Шьойле бьойле. Какви са тия работи за острова? Чарлс взе някаква карта.

— Имрали — отвърна той и посочи една точица в Мраморно море. — Още преди месеци подадох молба. Консулт дойде със съответния формуляр. Каза ми, че мога да поискам да ме преместят. Турците разрешават, когато присъдата ти е одобрена от Върховния съд в Анкара. Но дълго време нищо не ми отговориха. Реших, че са се отказали. После изведнъж се съгласиха. Тръгвам тия дни.

— Защо искаш да отидеш там?

— Да работя. Консервират зеленчуци и плодове. Ще се попека на слънце.

— Има ли други американци? Чарлс сви рамене.

— Не знам. Мисля, че няма други чужденци, но ми е все едно. Имам нужда от раздвижване. Трябва да се махна от тоя бардак.

— Е, дано да ти хареса. Чарлс се ухили.

— Спомнете си за мен следващата Коледа. Ако си правите пити с мармалад, не забравяйте, че аз съм го консервирал.

Следващата Коледа. Сто на сто няма да прекарам друга Коледа тук. Доброто ми настроение се изпари. Още бях в затвора, а грандиозният ми план се бе провалил.

Насочих се към миризмата на гастро. С Макс анализирахме прекарването ми в „Бакъркьой“. Той смяташе, че съм допуснал грешка в начина, по който съм разговарял с лекарите. Като съм отвърщал на въпросите им, съм доказал, че съм нормален, или поне прекалено нормален за „Бакъркьой“, прекалено с всичкия си, за да ми дадат „свидетелство за лудост“.

— Трябваше да прескоча стената — казах аз.

— Коя стена?

— Западната. Имаше големи дупки в мазилката. Лесно можех да се покатеря.

— Западната... — измърмори Макс. — Добре че не си го направил.

— Защо?

— Ами защото зад тази стена е дванайсето отделение. За наркоманите. Аз прекарах там известно време. Щеше да скочиш право в дванайсето отделение. От лудите престъпници да се натресеш при наркоманите.

Отговорникът Емин отключи килията. После ми донесе писмо, пристигнало в мое отсъствие. Сгръ ме отвътре, като го видях. Две-три минути съзерцавах плика, преди да го отворя. Седнах кротко на леглото и го прочетох няколко пъти. „Писмата ти ми помогнаха да преживея доста тежък период — пишеше Лилиан. — Разтрогването на един брак, дори когато е несполучлив, те изпълва с ужасно чувство за провал. Ти ми помогна да осъзная цената си. Запали отново в мен жаждата за приключения.“ Лилиан бе напуснала работата си в Харвард и се беше присъединила към група алпинисти, които заминаваха на експедиция в Британска Колумбия. Браво на нея. Поне един от нас можеше да се радва на света. Може би писмата ѝ щяха да ме спасят от този ад.

Най-голямата изненада при връщането ми беше Вебер, новият немец, който обичаше да се хвали дори повече от Попай. Вебер ходеше важно из кауша, като че беше негова собственост. Носеше пълна чанта с инструменти — отвертки, клещи и разни други дреболии. Не можех да повярвам. Попай ми каза, че Вебер някак е успял да се уреди за помощник на турските електротехници и водопроводчици. Никой не знаеше как го е постигнал. Обикновено турците не обичаха да дават работа на чужденците. Така че сега всеки ден Вебер го пускаха да излиза от кауша.

— Директорът, той прави мен шеф. На всички работи в затвора. Я, я — заяви Вебер на Попай. — Аз работи добре. Я, я. Оправям, поправям.

— Ще ми се да го цапна право в мутрата тоя, дето вика я, я — измърмори Попай.

Вебер се отдалечи. Определено беше противен. Но все пак не мислех, че е толкова глупав, отколкото се прави. Беше си наумил нещо.

Няколко дни преди Чарлс да замине за Имрали, приятелката му Мари Ан дойде от Америка да го види. В затвора щеше да я доведе

Уилард Джонсън от американското консулство. Чарлс ме помоли да отида в стаята за свиждане и да занимавам с приказки Уилард, докато те с Мари Ан седят в другия край на дългата маса.

Тя беше много красива жена. Имаше прозрачна бяла кожа и дълга кестенява коса. Погледът ми постоянно се стрелкаше към нея, докато задавах въпроси на Уилард.

— Какво става? — казах ядосано. — Защо не се обадохте на психиатъра? Защо не ми помогнахте? Цял живот ли искате да гния в тоя затвор?

Уилард беше малко смутен. Приличаше ми на възпитаник на най-престижните училища в източните щати, добронамерен, но явно се чувстваше неловко в затвора в компанията на осъдени. С елегантния си костюм и вратовръзка на райета щеше да е по на място в някой мъжки клуб в Ню Йорк или на борсата. Пълното му лице бе почервняло.

— Чакай малко, Били. Не е толкова лесно.

— Не искате ли да ми помогнете? Хич ли не ви е грижа за мене?

— Не е толкова просто. Били — отвърна твърдо Уилард. — Лекарят пожела да дам гаранция, че няма да се опиташ да избягаш. Отделението, където искаха да те вземат, не се охранява.

— И какво от това?

— Е, как можехме да им дадем гаранция? Откъде да знаем, че няма да направиш опит да избягаш?

— Нямаше да го направя.

Уилард ме изгледа многозначително. Реших да сменя темата.

— Необходими са ми някои работи от лавката. Един кашон цигари с филтър.

— Пушиш ли сега?

— Да. И без това гълтам дим. Наоколо всички пушат. Така че е все тая.

— Добре. Кашон цигари.

— И малко шоколад.

— Окей. Това ли е всичко?

Забелязах, че Мари Ан е пхнала ръката си под масата. Като че беше в скута на Чарлс. Ръката ѝ се движеше бавно нагоре-надолу.

— Ъъ... и още нещо — заекнах аз. — Трябва ми... ъъ... и една четка за зъби.

— Четка за зъби?

— Да... и... един сапун.

— Сапун. Добре. — Уилард внезапно се обърна. — Чарлс, имаш ли нужда да ти взема нещо от лавката?

Чарлс подскочи.

— Не — отвърна той рязко.

— Какво става с делото? — попитах аз. — Минаха повече от шест месеца. Още не знам каква е присъдата ми.

— Ами, съдът получи медицинското заключение от „Бакъркьой“. Новото дело е насрочено за 31 май.

— Тогава ли ще ме осъдят?

— Така мисля.

Ръката на Мари Ан се движеше по-бързо.

— Колко смятате, че ще ми дадат? — попитах Уилард.

— Според мен няма да е много. Може би трийсет месеца. Или пет години.

Чарлс беше затворил очи.

— На мен ми се струва доста — казах аз.

— Да, сигурно е така от твоя глелна точка. Но присъдата не е никак тежка за контрабанда на хашиш. — Консултът се обърна и погледна над масата. — Ти как мислиш, Чарлс?

Чарлс отвори очи и премигна.

— А? А, да. В Имрали наистина е много хубаво. Да. Ще бъде чудно.

Консултът изглеждаше объркан. Мари Ан се усмихна срамежливо и отново постави ръката си на масата.

След тъмнината на „Бакъркьой“ затворническият живот ми се струваше доста по различен. Равновесието ми беше нарушено. Заниманията с йога и медитация ме разтоварваха, но усетих, че много по-бързо реагирам на напрежението в кауша. Чарлс ми подари турско-английския си речник. Трудно разговарях с охраната и реших да науча езика. Но не винаги можех да се съсредоточавам добре. Започнах да пуша много повече, и цигари, и хашиш. Ставах все по-зависим от тези свои навици, които ми помагаша да се владея. Повечето хашиш в кауша се доставяше от Зиат. Но цените му бяха безбожни. Открих, че Макс може да осигурява по-евтин и по-добър хашиш.

Вечерта след заминаването на Чарлс за Имрали с Попай седяхме в килията на Макс и се чувствахме малко самотни. Макс се беше стопил вече от гастрото, а и без това бе винаги готов да попуши хашиш. Отиде с несигурна крачка до клозетната дупка.

Бръкна отдолу и се върна с половин пакетче. Отчупи няколко парченца и ги нави на руло. Кимна едва-едва на себе си. Слушах непрекъснато дърдоренето на Попай за евентуална революция в Турция. Помислих си, че ако на власт дойде ново правителство, може би ще обяви амнистия.

Изведнъж чух, че вратата на кауша се отвори. В подножието на стълбите спряха отмерени стъпки.

— Екшет! — извика някакъв глас. На турски това означава „скелет“, прякора, който турците бяха лепнали на Макс.

Макс не искаше пазачите да се качват в стаята му. Бързо излезе в коридора и се потътри надолу. С Попай пуснахме хашиша си в клозетната дупка и се прибрахме тихо в килиите си. Изведнъж чух Макс да крещи. Изтичах по коридора и се спрях до стълбите, откъдето съзрях как двама пазачи извиват ръцете на Макс на гърба. Ариф бръкна в джоба на дрехата му и извади хашиша. Пазачите повлякоха Макс към сутерена. После видях как Ариф прошепна нещо на Зиат, който стоеше ухилен до вратата.

Макс се върна след няколко дни. Леко накуцваше. Китките му бяха бинговани. Очилата му ги нямаше. Когато разговаряше, присвиваше мъчително очи. Разправи, че го завели долу, били го няколко минути и хукнали да доведат Хамид. Докато ги нямало, Макс счупил очилата си и с едно стъкълце си срязал вените. Пазачите се принудили да го отведат в затворническата лечебница вместо да го бият още.

— Заради Зиат беше — казах му аз.

— Знам, знам. Да го вземат мътните дано! Все пак научих нещо много важно от цялата работа.

— Какво?

Макс се наведе по-близо до мен и понижи глас.

— В тая лечебница има всякакви опиати.

Арне разглеждаше внимателно хороскопите си. Беше проучил всички от кауша. Никак не се изненада, че съм овен. Това беше най-

разпространената зодия в затвора. Хората от тази зодия са склонни към необмислени и прибързани постъпки. Да, наистина бях точно такъв.

Всяка сутрин, когато купувах от разредения чай на Зиат, самодоволната му усмивка ми напомняше как натопаи Макс. Взех да се чудя защо Зиат още обслужва чайната. Всеки месец затворниците трябваше да се сменят на тази работа. Някои от нас не се нуждаеха от нея, защото петдесет долара от къщи бяха достатъчни, за да покрият нуждите ни за няколко месеца. Но имаше и други, които не бяха във връзка с близките си. Те се нуждаеха от тези пари. Един ден, когато бях в особено гадно настроение, взех, че написах писмо до директора на затвора. Плаках се, че Зиат е приятел на Емин и му дава подкупи, за да работи в чайната всеки месец. Затова никой друг не може да се вреди. Най-напрсд занесох петицията на Вебер, тъй като, изглежда, знаеше добре и турски, и английски. Трябваше да се преведе. Вебер отказа да се намесва. Беше се уредил надзирател на строителните работи в затвора и не искаше да рискува.

Макс направи каквото можа, за да преведе писмото на турски. Обиколих всички да видя дали и други няма да го подпишат.

Зиат, разбира се, веднага научи за него. Стоях в коридора и говорех с Арне за петицията, когато Зиат дотърча при мен.

— Никой няма да подпише — беснееше той. — Напразно си губиш времето.

Преди да се усетя, сграбчих Зиат и го изхвърлих на двора.

— Хич не ми пука какво ще стане, но с тебе ще си уредим сметките — изкресях аз. — Ще те ритам из целия двор.

Зиат остана спокоен.

— Добре — рече. — Тъй да бъде. Ще се разберем по мъжки. Още сега. Но ще ти кажа, че каквото и да се случи, когато свършим, ще доведе пазачите и ще ти счупят кокалите.

— Какво! Нали само двамата ще си уреждаме сметките, не пазачите. Какви ги дрънкаш?

— Ще видиш. После ще те оправя.

Ходилата ми наредиха веднага да спра и да премисля. Зиат имате връзки. Ариф! Сопата. Зиат рече спокойно:

— Виж какво, ако ти не ме закачаш, и аз няма да те закачам. Става ли?

— Но ти ме тормозиш. Непрекъснато. Правиш гаден чай. И заради теб Макс загази. Той ми е приятел.

— Ще те оставя на мира — обеща Зиат. — И приятелите ти също. Ще ти правя специален чай. Трябва да живеем като братя. Щом сме заедно тук.

Изпитвах желание да го цапардосам по лицето. Да му платя за Макс. Но размислих. Ако се сбиехме, щях да си имам повече неприятности. Взех единственото разумно решение.

Отпуснах юмруци.

— Окей — съгласих се. — Не ми се пречкай на пътя и аз няма да ти се пречкам.

Една сутрин вратата долу се отвори. Из кауша настъпи тишина. Бързо се разнесе, че при нас е пристигнал някакъв турски мафиоз.

Казваше се Мехмед Мирза. Движеше огромното си тяло наперено и нагло като Хамид. Беше едва двайсетинагодишен, но вече му се носеше славата. Баща му и чичо му бяха гангстери от голям мащаб. Мехмед вече бе застрелял и бе убил сам няколко души. Ако беше обикновен турчин, сигурно щяха да го обесят за престъпленията му. Като капидия вероятно щеше да полежи най-много от дванайсет до осемнайсет месеца. Първите дни всички учтиво му правеха път, когато се приближаваше. Зиат умираше от страх да не би някога да е натопил негов приятел. Мехмед просто ходеше по коридорите и по двора като гладна стръвница.

Един ден двамата с Попай бяхме на горния етаж и се мъчехме да разтълкуваме какво пише вестник „Хюриет“ за анархистките бунтове, когато чухме адски писък на двора. Втурнахме се към прозореца да погледнем. Видяхме как Мехмед се бие разярено с двама чужденци. Бяха Петер и Ибо. Не ги познавах много добре, но знаех, че двамата са добри приятели.

Мехмед може и да е бил страшен убиец, когато е имал оръжие, но сега беше гола вода с бавните си юмруци. Ибо го удари отстрани в корема. Когато Мехмед погледна надолу, Петер го прасна право в окото.

— Ааааа! — изрева Мехмед. Опита се да хване и двамата и да ги стисне като мечка. Но Петер и Ибо се отскубнаха. Хукнаха към килиите си и се криха под леглата, докато Мехмед се успокои.

По-късно с Попай седяхме в кухнята, когато Мехмед дойде да си купи чаша чай. Големият гангстер носеше тъмни очила, за да скрие огромната синина над лявото си око.

Вечерта надникнах в килията на Макс. Беше се свил на леглото и четеше книга. Почти го бях подминал, когато забелязах, че държи книгата наопаки. Дори за него това бе доста необичайно.

— Макс, какво правиш? Сигурно добре си се надрусал.

Макс вдигна глава. Видя, че съм аз, и сложи пръст на устните си.

— Шшшт. Уили. Ела тук.

Книгата беше „Отвъд доброто и злото“ на Ницше. Макс разглеждаше внимателно празната вътрешна страница на задната корица.

— Днес получих това по пощата — прошепна той. Отиде до шкафчето си. Коленичи и с все сила го натисна. Нищо не стана. — По дяволите! — измърмори Макс. — Уили, ела ми помогни. Повдигни малко шкафчето.

Облегнах се върху шкафчето с цялото си тяло и го килнах назад. Макс затършува отдолу. Измъкна счупено ножче за бръснене. Седнахме заедно на леглото, като скрихме книгата между нас. Макс внимателно разреза задната корица точно по краищата. После отлепи дебелата хартия, за да се покаже картонът на корицата. В него имаше пробити дупки. В тях внимателно бяха пъхнати пакетчета, увити в алуминиево фолио. Макс ги нареди на леглото си и ги отвори. Погледна писмото към тях.

— Това трябва да е хашишът. Това марихуаната. Това амфетамините^[1]. Това морфинът!... Това ЛСД-то — каза той. — Искаш ли малко?

— Не. — ЛСД-то е съвсем различен наркотик. Знаех, че марихуаната и хашишът са сравнително безопасни. Но ЛСД-то може да направи доста поразии.

Макс събра малко в парченце фолио и ми го натика в ръката.

— Пази го. Не се знае кога може да ти потрябва. Прибрах се в килията си. Мушнах парченцето фолио в подвързията на дневника си до пилата. След това отидох да играя покер при Попай.

В американското консулство бе поставена бомба. По улиците застрелваха войници. Анархистите обявиха открита война на турското правителство. Военните взеха властта. Из цялата страна въведоха

строг полицейски час. Разправяха, че улиците са пълни с въоръжени патрули.

Всички се радвахме на промяната в правителството, защото можеше да доведе до амнистия. Но тя докара единствено нови затворници анархисти. Всеки ден ги стоварвах на цели тумби. Управата на затвора искаше да държи водачите разделени. Но в затвора имаше само един кауш с отделни килии и той бе запазен за чужденците.

На сутринта чухме врява долу. Пазачите ни казаха да побързаме да си съберем багажа. Местеха ни в друг кауш. За сетен път се убедих, че рядко оценявам нещо, докато не го загубя. Свърши се със спокойствието, което предлагаше самостоятелната ми килия. Сега ни натъпкаха в казармено помещение, с четирийсет и осем войнишки легла на втория етаж и, който знае защо, нищо на първия. Втурнах се към едно легло в ъгъла, където можех да се подпирам на стената. Взех си горно легло, за да мога да се уединя по-добре. Попай хвърли нещата си на кревата под мен, като не спираше да ругае новия кауш. Някои веднага скриха леглата си, като провесиха отгоре чаршафи.

Преди тук бяха живели турци и беше мръсно. Подът бе потънал в смет. Навсякъде се търкаляха парчета от вестници, мръсни дрипи и фасове. Измазаните в жълто стени бяха изгубили цвета си. Някои прозорци зееха счупени, а другите не бяха мити от месеци. По пода се валяха памучни фъндъци от мръсните дюшеци. Вонята беше ужасна. А в дъното на помещението смърдящият клозет бе малко по-добър от този в „Бакъркьой“.

Дворът ни беше общ с един кауш с турски затворници и когато ги видяхме за първи път, страшно се изненадахме. Неколцина играеха волейбол. Но бяха облечени в костюми и вратовръзки и така подскачаха под горещото слънце.

— Капидии — измърмори Макс.

Мехмед изглеждаше много разстроен. Сетих се, че се притеснява от другите капидии, задето му е насинено окото.

— Ей, малкият! — подхилваше се Попай. — Страшният, непобедим бияч. Големият капидия. Голямото насинено око. — Той подсвирна и затанцува. Мехмед го напсува.

В затвора всеки си бе създал свой режим. Когато някой или нещо го нарушеше, избухваха свади. Сега режимът на всички беше объркан.

Въздухът сякаш бе наелектризиран.

На другата сутрин се опитах да възстановя режима си. Станах рано и се занимавах с йога в новото празно помещение на долния етаж. В другия край Зиат правеше чай. Отидох на двора да съзерцавам формата на слънчевите петна и сенките по непознатите стени.

Внезапно дочух викове от кухнята и рязко обърнах глава. Носеха се крясъци, висок говор и ругатни. Тичаха хора. Изведнъж шумът стихна и настана гробна тишина. Бавно и предпазливо се прибрах вътре.

Двама мъже мъкнеха Попай към вратата на кауша, а отвън един пазач викаше за носилка. Тениската на Попай бе изцапана с огромни яркочервени петна, от които на пода се образуваха локвички. Беше в съзнание, но като че изглеждаше уплашен. Наблюдавах как го изнесоха от кауша. После тръгнах към кухнята. По масите седяха затворници и мълчаха. Някои още дояждаха хляба си. Една от масите беше празна. Цялата бе в кръв.

— Какво стана? — попитах аз.

— Мехмед — отвърна кратко някой. — Приблужи се към Попай в гръб и го намушка.

— Къде е Мехмед?

— Излезе на двора.

— Какво? И вие нищо ли не направихте?

— Какво можехме да направим? Притъмня ми пред очите от яд.

— Какво ви става бе, момчета? — изкрещях. — Нима ще оставите турците всички ни да убият, да ни накълцат на парчета, а? Защо не се хвърлихте срещу него, или не го ударихте с нещо? Как можете да си седите и да ядете?

Арне се опита да ме успокои. Но аз го отблъснах. Изтичах на двора. В „Бакъркьой“ може да бях луд, но сега направо бях бесен. Мехмед се разхождаше нагоре-надолу из двора с ръце в джобовете. Наблизо стояха някои от неговите приятели капидиите.

— Дели! — изкрещях му аз през двора. — Луд! Педераст такъв! — Търсех най-обидните думи, които знаех. Не можех да си простя, че не се бях научил да ругая на турски както трябва.

Но Мехмед и бездруго ме зяпна. Трудно беше да наречеш някой турчин смахнат педераст и да ти се размине. Но когато турчинът е капидия, и то с невероятно високо мнение за себе си, и когато

приятелите му гледат, простъпката е много сериозна. Емин се спусна да ме успокоява. Но аз го блъснах. Той падна на цимента. Мехмед спря да се разхожда. Обърна се към мен.

— Уили — чух гласа на Арне зад гърба си. — Ножът още е у него.

О, боже! Няма да помогна на Попай, ако и мене ме намушкат. Трябваше ми сопа или нещо друго. Каквото и да е.

Мехмед направи крачка към мен. Ножът проблесна в ръката му. Изведнъж някакви ръчища ме сграбчиха отзад, повлякоха ме и ме блъснаха в стената. Останах без въздух. Смътно видях мечешкото лице на Хамид. Огромната му месеста ръка замахна към мен.

Бам! Удари ме с все сила. Треснах се здраво в стената. Бам! Цапна ме с опакото на ръката. Главата ми се завъртя от болка, а пред очите ми изскочиха искри. После се развика на Емин и на другите пазачи и се разпореда нещо. Натикаха всички чужденци обратно в кауша и ни заключиха. Следобед щяха да ни преместят в нов кауш от същия казармен тип, от другата страна на детския. Пак щяхме да делим двора с децата.

Директорът Мамур издаде строга заповед. Да не се мешат повече турци с чужденци в кауша. Това беше награда. Емин трябваше да си иде. Мамур определи един сириец на име Неждет за нов мемизир, отговорник на кауша. Той знаеше добре много езици и бе високообразован. Излежаваше присъдата си от дванайсет години и половина за шпионаж в турската армия. Беше единственият затворник в кауша на чужденците, който нямаше какво да крие. Не се интересуваше нито от наркотици, нито от секс. Дори не играеше карти.

Главата ме цепеше от ударите на Хамид. Събрах си нещата. Направо ми се плачеше за Попай. Но Макс скоро довтаса с новина.

— Неждет е научил нещо от лечебницата — обяви той. — Казали, че Попай ще се оправи. Нямало да умре. Сигурни са.

Седнах на леглото успокоен. Макс се наведе и разгледа подпухналото ми лице, където ме беше ударил Хамид.

— Тоя Хамид е животно. Но днес ти направи услуга — промърмори Макс.

— За какво говориш?

— Той ти спаси живота, момче. Не разбираш ли? Затворих очи и си спомних ножа в ръката на Мехмед.

Съдът. Поредно заседание, пълна неразбория от турски думи, които се разменяха навсякъде наоколо. Съдбата ми се решаваше пред мене. Бях безсилен да говоря. Йешил ми направи знак да стана. Чух съдията тържествено да произнася думата дьорт, четири.

— Четири години и два месеца — каза ми Йешил. — За притежаване на хашиш. Това е добре. Прокурорът искаше да те подведат за контрабанда.

Петдесет месеца. Щяха да намалят една трета за добро поведение. Значи щях да лежа трийсет и три месеца и една седмица. Щях да бъда свободен на 17 юли 1973 година. След повече от две години.

Бях ужасен. Доглади ми се, когато войниците ми сложиха белезниците. През целия път обратно по истанбулските улици до „Сагамалджълар“ гледах с изцъклени очи и мълчах.

Ариф ме претърси грубо. Друг надзирател ме сграбчи за ръката и ме поведе по коридора към кауша на чужденците. Тракна ключ. Вратата се отвори. Надзирателят ме бутна вътре.

Тежката желязна врата хлопна зад гърба ми.

---

[1] Амфетамините съединения имат и наркотично действие. Б. пр. ↑

ЕДИНАЙСЕТА ГЛАВА

Минава ден след ден. Цяло лято от моя живот отиваше нахалост.

Чарлс ни писа от Имрали. Май наистина беше щастлив, че ще работи на острова, докато изтече присъдата му. Можел да плува в обедната почивка. В петък правел дълги разходки из острова. Храната била добра. По цял ден консервирал пресни плодове и зеленчуци и можел да яде от тях колкото си иска.

Писмото му ме накара да се замисля.

— Макс, какво ще кажеш за Имрали? — попитах аз.

— Мисля, че не е лошо. Ако обичаш да работиш.

— Не. Става дума за бягство.

— Искаш да кажеш да се чупиш?

— Да. Да фъзна.

— Неее. Брегът е поне на трийсетина километра. А дори да стигнеш някак до него, още ще си в Турция. Какво ще правиш след това? На Имрос е по-добре.

Имрос беше затвор на друг остров. Но се намираше до западния бряг на Турция в Егейско море, само на петнайсетина километра от някои гръцки острови. Ето ти една хитра възможност. Имрос бе категоризиран като „открит“ затвор. Сигурно нямаше да мога да получа разрешение за преместване, докато присъдата ми не наближи края си, когато вече ще е безсмислено да бягам. Тогава щеше да е все едно.

С Макс взехме да умуваме как да се чупим, като прехвърлихме всички възможни и невъзможни начини. Понякога той не беше на себе си и говореше несвързано. Но друг път изглеждаше наистина готов да опита. Взираше се с мъка през дебелиите стъкла. Оплакваше се, че от гастрото започнал да ослепява. Каза, че има нужда от истински морфин за разнообразие. Когато измъкна крадешком една турска карта, бях смаян; тогава разбрах какво означава това — Макс най-после ми имаше доверие.

Един ден отново ме изненада, като извади измежду връзка писма няколко чертежа.

— Планът на затвора — обяви той простичко.

— Откъде си ги взел?

— Преди време тук имаше един австриец. Архитект. Помагаше на турците да построят някои работи. Даде ми да ги прерисувам.

Разгледахме ги внимателно. Шахтата за кухненския асансьор водеше на долния етаж. И после наникъде. До свободата щеше да има прекалено много пазачи и куршуми. Ако съществуваше обаче някакъв начин, по който да се доберем до покрива на кауша, можеше и да успеем. Стигаме до края на главната стена и се прехвърляме от другата страна. Щеше да ни трябва въже. Но как да се качим на покрива?

Съгласихме се неохотно, че да избягаме направо от „Сагамалджълар“, е почти невъзможно. Вероятността да ни застрелят беше доста голяма. Всеки план би бил прекалено сложен. А охраната на кулите имаше картечници. Въпреки това прери-сувах скиците и ги скрих сред другите хартийки в дневника си.

Разработихме плана „ЛСД“. Можехме да поискаме да ни преместят в Карс, затвор в другия край на страната, близо до източната граница на Турция. Дотам щеше да се наложи да пътуваме два дни с влак. Сигурно щяха да пратят по двама войници да ни пазят. Макс още имаше ЛСД от наркотиците, изпратени му с „Отвъд доброто и злото“. Аз също пазех моето парче в подвързията на дневника си. Ако успеехме някак си да го пуснем в храната или питиетата на войниците, можехме и да избягаме. Казваме им просто: „Извинете“, и се измъкваме, докато те се любуват на цвета на релсите. Нямаше да има нужда от насилие. Проблемът беше, че вероятно щяхме да тръгнем от „Сагамалджълар“ сутринта, а щеше да е най-добре да изчакаме до вечерта, за да осъществим намеренията си. Но тогава щяхме да бъдем по средата на Турция. Черно море щеше да е на север. Съветският съюз на изток. Все едно, аз и без това не можех да претендирам за преместване, преди да дойде тасдикът ми, документът, с който Върховният съд официално потвърждаваше присъдата. Но планът „ЛСД“ оставаше в резерва. Прерисувах си и картата.

На Макс повече му допадаше идеята да отиде в болница и да се опита да избяга оттам. Всъщност Макс просто предпочиташе да влезе в болница.

Отново се сетих за „Бакъркьой“. Ако можех по някакъв начин да се върна в лудницата, струваше ми се, че наистина ще успея да избягам. Може би ще успея да се кача на западната стена и по нея да стигна до входа на тринайсетото отделение.

Но колкото и дълго да разговаряхме, накрая винаги опирахме до един и същ проблем. Дори да се измъкнем от затвора, пак си оставахме в Турция. А в Турция няхахме приятели. Освен ако успееш да убедиш Патрик да ми помогне отвън. Знаех как ще реагира. Ще започнат да му се привиждат сцени от „Граф Монте Кристо“.

Макс преведе статията от вестника. Младо английско хипи било арестувано при опит за продажба на двайсет и шест килограма хашиш на трима тайни полицаи. Погледнах снимката. Дълга тъмна коса се спускаше до раменете му. Двамата с майка си карали фургон от Индия за Истанбул. Фургонът бил пълен с дрънкулки, гривни и колани. Поместена бе и снимката на маймунката на момчето, която се казваше Беано.

Името на момчето бе Тимоти Дейви. Беше на четиринайсет години.

В нашия кауш пристигна след няколко дни — вече знаменитост. Неждет се опита да го запознае с правилата, но около него се събра цяла тълпа да зяпа дългурестата му младежка фигура. Някой го попита дали Беано обича хашиш.

— Добре, добре. Чакайте малко де — каза Тимоти. — Успокойте топката, братлета. — Прибра се в една килия и седна на леглото.

Удивително. На четиринайсет години, а не позволява на никого да му се налага.

След два-три дни открих, че докато е бил в Индия, е научил йога. Дадох му на заем няколко книги. Бързо се сприятелихме.

Не след дълго Тими се яви в съда. Прокурорът поиска петнайсет години. Английската преса моментално отрази процеса. Англичаните бяха възмутени, че ще държат в затвора едно четиринайсетгодишно момче заедно с по-възрастни закоравели престъпници. Като мен.

— Мектуп! Пощата.

— Тими — каза пазачът и му подаде един пакет. — Тими — още един. — Тимоти. Тими. Тими.

— Дявол да ме вземе! — измърмори Тими. — Все библии. Защо всички ми пращат само библии?

— За да те запазят непокован — отвърнах аз.

— Господ да ги убие! Защо не вземат да ми пратят малко научна фантастика?

Един ден вратата на кауша се отвори и се чу подсвирването на Харпо Маркс. Втурнах се надолу по стълбите.

— Попай!

Той се ухили, подсвирна и ме потупа по гърба.

— Виж! — И вдигна тениската си. Имаше белег в долната част на гърба и един до врата. Последният удар на Мехмед го бе улучил отпред, точно над сърцето.

— Извадил си късмет. Предполагам, че го знаеш.

Попай само подсвирна.

Слухът стигна по безжичния телефон до нашия кауш. Охраната направила проверка в едно отделение. По средата на двора до отводнителната решетка забелязали прясно изкопана пръст. Разровили дупката и намерили пистолет, няколко ножа, купища хапчета и голям самурайски меч. Мисля, че самурайският меч им бе дошъл твърде много. Затова управата на затвора реши да циментира всеки непавиран квадратен метър. След два дни от другата страна на стената се появи огромен кран. Дойдоха работници да разкопаят старата настилка и да я заменят с нова, циментова. Няколко от тях се разхождаха нагоре-надолу по стената. Целият кауш се изуми, когато се чу някакъв глас с немски акцент да раздава команди на турските работници.

— Я, я — викаше той. После продължаваше да ломоти на турски. Вебер. Той надзираше цялата работа!

Следобед седях с часове на двора. Гледах как Вебер ходи наперено напред-назад по стената и се разпорежда с турските работници. Беше се сдобил с невероятна власт.

Строителството продължи няколко дни. Но един следобед забелязах, че Вебер го няма на обичайния му команден пост върху стената.

Вечерта не се появи за сайъм. Не беше необичайно. Той често оставаше да работи до късно из затвора. На другата сутрин Неждет, отговорникът, съобщи новината. Вебер бил избягал. Казал на директора, че трябва да отиде в града за материали — което бе правил няколко пъти и преди. Затова директорът не се разтревожил, когато Вебер се забавил повече от допустимото. Ако е имал кола и готов

паспорт, сигурно е бил вече в Гърция, когато директорът се е сетил да се усъмни.

Браво на Вебер. Всички ни измами. Още от момента, когато дойде в кауша, имаше своя игра. Най-напред се постара да го намразим, за да го оставим на мира — направи всичко възможно да спечели доверието на директора.

А после бай-бай.

Дяволски му завиждах.

На втори август, трисотния ден от арестуването ми, седях тихо на леглото и се мъчех да размишлявам. Представях си как Лилиан изкачва красивите скалисти планини на Британска Колумбия и се надявах, че се сеща за мен. Надявах се, че усеща присъствието ми. Но се чувствах странно тъжен и разтревожен. Не можех да разбера защо.

След няколко седмици получих писмо. Лили беше в болница в Солт Лейк Сити. Като изкачвали една планина, се подхлъзнала и паднала върху ръба на глетчер. Пикелът ѝ се забил в дясната скула точно под окото. Нещастieto се случило на втори август.

Откарали я със самолет в Солт Лейк Сити за пластична операция. Уверяваше ме, че лицето ѝ щяло да се оправи, преди да я видя отново.

Времето минаваше. Сиви дни, черни нощи. Един ден дойде Уилард Джонсън от американското консулство. Изглеждаше угрижен.

— По всяка вероятност ще има ново дело.

— Какво искате да кажете?

— Май че прокурорът е направил възражение срещу присъдата ти и Върховният съд в Анкара иска първоинстанционният съд да преразгледа делото.

— И какво ще стане сега?

— Вероятно нишо. Ще се явиш пред същия съд. Със същия съдия. Той те хареса. Сигурно ще ти даде абсолютно същата присъда.

— Да, но ако прокурорът отново направи възражение?

— Няма значение. Когато първоинстанционният съд даде два пъти една и съща присъда, Анкара ще я одобри.

На път за кауша се помъчих да проумея какво става. Беше ме страх. Всички затворници разправяха какви ли не ужасии за турското правосъдие. Присъдата от петдесет месеца бе достатъчно тежка за мен. Знаех, че няма да мога да понеса нещо по-лошо.

През цялата седмица спах зле. Сънувах все един и същи кошмар. Стоях на двора. Вебер караше булдозерите да бутнат циментените стени върху мен. Нямаше къде да избягам. Сивият камък се приближаваше все повече, докато накрая притискаше гърдите ми... Събуждах се плувнал в пот, треперейки от есенния въздух.

Свиждане. Сигурно беше Уилард Джонсън с ново известие. Охраната ме въведе в адвокатската стая за свиждане и аз се намерих в нечия мечешка прегръдка.

— Йохан! Ах, ти, кучи сине! Какво правиш тук?

— Здравей, Били. Имам изненада за теб. Сега ще живея тук.

— Къде?

— В Истанбул. Намерих си работа. В един хотел. Постоянно ще идвам да те виждам. — Напъха шоколади в ръцете ми. И кутии „Марлборо“ за всичките ми приятели в кауша.

— Били — продължи той, — искам да се запознаеш с мадам Келебек. Адвокат.

Тя мълчаливо се ръкува с мен. Беше около петдесетгодишна. Трябва да е била красавица на младини. Йохан понижи глас.

— Били, тя може да ти помогне.

— Може ли да ме прати в „Бакъркьой“?

Йохан преведе въпроса ми. Отговорът бе лесен за разбиране, дори на турски. Искаше четири хиляди лири. Около триста долара.

— Може ли да ми го гарантира? — попитах аз. Йохан кимна.

— Обясни й, че мога да уредя парите. Но тя няма да получи нито куруш, докато не се измъкна оттук. Всичко с наложен платеж, нали разбираш?

Йохан преведе. Мадам Келебек кимна в знак на съгласие.

— Йохан, можеш ли да ми намериш дрехи... кола? Йохан сложи огромните си ръце на рамото ми.

— Ще направя всичко, за да те измъкна оттук.

— Добре. Ще ми трябва известно време, докато получа парите. Днес ще пиша на татко.

Поговорихме още малко, разменихме новини за приятелите. Йохан обеща да ме навести през другата седмица. Върнах се бързо в кауша и седнах да пиша до вкъщи. За да заблудя цензора, използвах двусмислени фрази. Споменавах за възможните пътища и за влаковете, които пътуват по тях. На първо място съществуваше редовният местен

влак. Ще се кача на него, ако трябва. Но той се движи бавно. А аз нямам доверие на машиниста. Пътува и среднощен експрес, писах им. Той е бърз. Признавах, че пътуването може да е опасно, но има кой да ме чака на гарата. Този влак обаче е скъп. За да съм сигурен, че парите ще ми стигнат за билета, мисля, че ще ми трябват около петнайсет снимки на Бенджамин Франклин (напечатани, разбира се, върху банкноти от по сто долара).

На шести декември 1971 година отново бях в турската съдебна зала. Въпреки уверенията на Баяз, Сия и Йешил бях разтревожен. Ами ако стане някой гаф? Направо ще умра, ако прибавят и един ден към присъдата ми. Пак чух думата дьорт. Същият съдия ми даде същата присъда за същото престъпление — цели четири години и два месеца за притежаване на хашиш. После същият прокурор направи същото възражение. Баяз ми обясни чрез Йешил, че няма абсолютно никакви проблеми. След като първоинстанционният съд е преразгледал доказателствата два пъти и е потвърдил присъдата, Анкара ще приеме решението му. Той беше сигурен, че присъдата ми ще бъде одобрена. Тасдикът ми скоро ще пристигне.

Още деветнайсет месеца бяха прекалено много за мене.

Седях и си налягах парцалите. Чаках с нетърпение отговора на писмото си. Вече ясно виждах свободата. Светкавичен подкуп, за да вляза в „Бакъркьой“. После се прехвърлям през стената, оттам в колата на Йохан, който чака, и сетне в Гърция. Просто като фасул. Трябваше само приятелите ми да помогнат малко.

Получих писмо от татко. Във всеки ред се чувстваше мъка и болка.

Дълго обсъждахме с майка ти, пишеше той. Молихме се. Плакахме. Според нас заради деветнайсет месеца не си заслужава да те убият. Решението ни е продиктувано от обич. Само се молим то наистина да е правилно. Трябва да ти откажем.

Разстроих се. Собствените ми близки се отричаха от мен. Хвърлих писмото на леглото и изфучах на двора. Целия следобед се разхождах и пуших.

После препрочетох писмото. Осъзнах, че не мога да ги обвинявам. Те ме обичаха. Не искаха да пострадам.

Седнах и написах писмо на Патрик.

ДВАНАЙСЕТА ГЛАВА

За последен път видях Патрик, когато ми дойде на гости в Милуоки малко преди да завърша училище. Беше жилав дребосък с черна брада, облечен в дънки и памучна риза на зелени и черни карета. На главата си бе нахлупил вехт цилиндър. През рамо носеше праметната брезентова мешка. Очите му блестяха.

Повече от година му пиших и го увещавах. Искях да се включи в специалния клуб, който пет-шест от нас бяха основали в Милуоки. Там се играеше една игра, нещо като ритуал, в градската зоологическа градина.

Когато пристигнахме, зоопаркът бе почти безлюден.

— Това ли е? — попита Патрик.

— Тъхъ.

Той погледна в рова на носорозите. Две огромни сиви животни спяха на слънцето в другия му край. Трето лениво търкаше дебелата си кожа в грубата каменна стена.

Патрик се засмя. Скочи върху здравата стена. Още веднъж хвърли поглед на трите животни. После рипна в рова и побягна към средата му.

Носорозите не се помръдваха. Патрик спря и се обърна да ме погледне, на брадатото му лице бе цъфнала широка усмивка. Разпери ръце и сви рамене.

Ушите на един гигантски мъжки носорог се размърдаха. В миг той скочи на крака разярен и с все сила се затича. Земята потрепери.

Патрик бе спринтьор в училище. До стената изпревари носорога поне с двайсетина метра. Отскочи нагоре и опита да се задържи. Но бедрата му се удариха в камъка, той залитна и се помъчи да запази равновесие. Не успя и тупна обратно в рова.

Сърцето ми изстина. Изведнъж играта бе престанала да бъде забавна. Ама че глупашка смърт.

Патрик пружинира от земята и изпълзя нагоре по стената като гущер. Носорогът се закова на място под него, като пръхтеше разярен.

Беше толкова близо, че Патрик можеше да се наведе и да докосне рога му, но изглежда вече се беше наситил на емоции за този ден. Като внимаваше да не се катурне и да не падне при слоновете от другата страна, той се добра с лазене до тясната стена и скочи. Сграбчи ме и избухна в смях. После бързо избягахме от зоопарка, преди да е дошла охраната.

Патрик остана в Милуоки още няколко дни. Сетне пое на автостоп в западна посока. Замина за Аляска да си търси късмета. Джек Лондон бе тръгнал така. Защо да не го стори и Патрик?

Моят път беше на изток. И двамата поехме да обикаляме света. Решихме да се срещнем при Лох Нес след по-малко от година. Щяхме да сравним успехите си.

Но срещата ни трябваше да се отложи. Сега, след повече от две години, той отново се появяваше, но в другия край на света.

Посещението му не беше случайно.

Дойде в „Сагамалджълар“, придружен от Уилард Джонсън от консулството. Ако някой посетител пристигнеше сам, завеждаха го в една от кабинките, където затворникът беше отделен с дебело стъкло. Но ако го придружаваше адвокат или човек от консулството, въвеждаха го в една стая със затворника. Присъствието на Уилард ми даде възможност да стисна ръката на Патрик. Но не исках консулт да разбере плановете ни. Все още не знаех дали мога да имам доверие на Уилард.

Патрик бърбеше нехайно за това-онова, докато Уилард седеше тихо в другия край на стаята и слушаше само с половин ухо разговора ни.

— Намерих си работа — съобщи Патрик.

— Занасяш се. Ти? Къде?

— „Джон Диър“. Тракторна фабрика. Манхайм, Германия.

— Не мога да си те представя в тракторна фабрика. Патрик се засмя.

— Аз също. Мисля, че ще мога да изкарам някак си шест месеца. Дотогава мистър Франклин сигурно ще се оправи. Ще го доведе следващия път да те види. Искаш ли да ти взема нещо? От какво имаш нужда?

— От един 45-калибров „Магнум“... с три пълнителя.

Уилард настръхна. После разбра шегата ни и се засмя.

— Е, както и да е. Тогава ще ми трябват обувки — казах аз. Гуменки. Да играя волейбол през лятото. И гледай да са с по-дебели подметки. Мистър Франклин може да ти помогне. Патрик си записа в бележника.

— Можеш ли да ми изпратиш някои книги? — попитах аз. — В момента чета „Смърт следобед“.

— А, Хемингуей. „Старецът и морето“. „Смърт следобед“. Халоуин край Лох Нес и...

— ... и ми трябва само висок кораб и пътеводна звезда — заключих аз.

Уилард се обърка.

— Харесваш ли Мейсфийлд^[1]? — попитах аз.

— О, да.

— Ами Алфред Нойс^[2]? Макар че е англичанин? — извика въодушевено Патрик. — О, „Разбойникът“. Извинете. И двамата следваме английска филология. Увеличаваме се. Дължи се на ирландския ни произход. Прадедите ни са били келти. Събличали се голи, преди да влязат в битка. Боядисвали с къпини телата си в синьо. Трябва да са представлявали страхотна гледка. Сини мъже, които връхлитат с кръсъци върху теб от хълма само по бради и със сопци.

Уилард Джонсън се размърда неспокойно на стола си. Патрик често действаше така на хората. Патрик се обърна отново към мен.

— Е, как върви любовта? — попита внезапно той. Изсмях се.

— Можеше да бъде и по-добре. А ти как я караш?

— Както преди. Срегнах една фантастична жена в Манхайм. Куражът ѝ може да се мери само с моята фантазия. Ммммм! Жалко, че е омъжена.

— Германка ли е?

— Не, американка. Мъжът ѝ е сержант в армията.

— Добре си ги избираш, няма що. Все пак внимавай.

— То се знае. Така животът е по-интересен.

До заминаването на Патрик от Истанбул вече се бяхме разбрали какво точно трябва да направим. Той щеше да поработи в тракторната фабрика, докато събере около 1500 долара. После щеше да се върне в Турция и да ми даде тайно парите в подметките на чифт гуменки. После щеше да ме чака до „Бакъркьой“.

Планът беше точно за него. Винаги си бе представял, че е един от тримата мускетари.

Започнах по-често да получавам писма от Лилиан. Те разведряваха тягостната обстановка на очакване. Тя се бе оправила бавно след премеждието в планината и бе заминала на изток, за да се възстанови. Изпрати ми снимка. Белегът ѝ едва се забелязваше. Сложих снимката на почетно място върху шкафчето си.

Отбила се да види мама и татко. Дори се опитала да им обясни, че някои хора имат по-различни представи за живота. Те неведнъж го бяха чували от мен преди. Била щастлива. Гостуването ѝ доставило удоволствие. Скоро отново потеглила за Западното крайбрежие, към планините.

Научих се да пазя писмата ѝ. Някак си не изглеждаше редно да ги отварям през деня, когато в кауша цареше всеобща лудост. Мушвах ги под ризата си и изчаках настъпването на нощта, когато всичко утихваше. Някога много отдавна бях влюбен в едно момиче на име Катлин. Когато си мислех за нея, винаги усещах дълбоко в себе си странно външение. Сега изпитвах същото от писмата на Лилиан.

Трябваше да седя и да чакам. Патрик пишеше често. Парите лека-лека се събираха. Но като четях между редовете, разбрах, че една част отиваше за развличане на сержантската жена. Дано да внимава. Нямаше нужда отново да му чупят носа.

Осъдиха Тими на петнайсет години. Английските вестници нарекоха турците варвари. Турската преса осъди опитите на англичаните да се бъркат в правосъдието на славната турска република. Министър-председателят Демирел отмени заплануваното си посещение в Лондон.

— Куп глупости — произнесе се Тими за цялата работа. — Всичката тая тупурдия няма да ме отърве оттук.

Но тупурдията намали присъдата на Тими на седем години, като се смяташе и времето за добро поведение.

— Пак е прекалено много — каза той.

Бях съгласен с него.

Уморих се да чакам, без да правя нищо, за да се измъкна. Един следобед с Попай и Арне се бяхме заели да спечелим по сто лири от трима французи на волейбол. Скочих доста високо да посрещна един

удар. Подхлъзнах се и се оплетох в мрежата. Изведнъж ми хрумна нещо.

На другата сутрин от двора се надигна ропот. Волейболната мрежа се бе изгубила. Беше изчезнала през нощта от мястото под стълбите, където я държахме. Никой не можеше да разбере какво е станало. Неколцина затворници хукнаха из кауша да я търсят по шкафовете. Взеха да се чуват сърдити гласове.

Заместникът на Емин, Неждет, дойде да успокои обстановката. Беше му все едно, че мрежата я няма. И бездруго затворниците винаги играеха волейбол за пари или за цигари. При тези условия те гледаха на играта сериозно. Може би с изчезването на мрежата сбиванията щяха да намалее.

Хората мърмореха, но по настояване на Неждет отидоха на двора да играят футбол. Седях кротко на леглото. Под мен, в купчина мръсно бельо на пода, бе скрита мрежата.

Нощ след нощ работех под одеялото си. Бавно и усърдно разплитах найлоновата мрежа. После взех да сплитам тънките здрави влакна на въже, което да издържи тежестта ми. Използвах един стар специален начин на оплитане, който бях научил като момче, когато си правех верижки за ключове.

Работата вървеше едва-едва. Скачах при всеки шум. Ако направех проверка, положително щяха да ме хванат. Въжето напредваше със сантиметри.

Приятелите ми не можеха да разберат защо спя толкова много през деня. Започнах да работя още по-трескаво. Докато не свърших въжето и не го скриех на безопасно място, бях уязвим. Ако Зият или някой друг доносник ме видеше, нямаше начин да не ме наклепа.

Най-накрая го завърших. Предполагах, че е двайсетина метра. Според плана на затвора в средата на покрива имаше антена. Ако успееш някак си да се добера до покрива, можех да вържа въжето за антената, да изтегля другия му край до стената и да се плъзна по него. Възможно бе въжето да ми потрябва някой ден.

Но нямаше как да го скрия в шкафчето си. При проверка щяха да го намерят. Затова посред нощ се промъкнах в другия край на кауша до клозета. Там имаше едно празно шкафче. Повдигнах го и пъхнах въжето отдолу.

След няколко дни Патрик ми писа от Германия. Бил почти готов.

---

[1] Джон Мейсфийлд (1878—1967) — английский писатель, поэт и драматург. Б. пр. [↑](#)

[2] Алфред Нойс (1880—1958) — английский поэт традиционалист. Б. пр. [↑](#)

ТРИНАЙСЕТА ГЛАВА

15 юни 1972 г.

Патрик,

Чета „Смърт следобед“ от Хемингуей. В нея се говори за сублимния момент на истината. Предполагам, че ще получиш това писмо в понеделник следобед. Настъпил е часът на истината — да нанесеш последния ловък удар и да хванеш бика за рогата. Няма да е късно, ако в понеделник вечерта си сложиш крилатите сандали и полетиш с бързината на Меркурий.

Тук много спортувам и затова имам нужда от нови гуменки — четирийсет и втори номер. Мисля, че трябва да ги купиш, преди да се срещнеш с мистър Франклин. Страшно ще се радвам, ако дойдеш с консула на свиждане. Надявам се, че ще можеш да му се обадиш във вторник и да ме посетите в сряда или четвъртък. Моля те, донеси ми един „Хералд Трибюн“, тъй като тук почти нямам достъп до новините. И гледай, приятелю, гуменките да са с топлите вътрешни подметки а ла мистър Франклин — това ще бъде първото движение на плаща с лявата ръка — хватката, при която бикът стои с наведена глава, преди сабята да го прониже. После ще празнуваме.

Очите ми очакват да съзрат засмяното ти лице, а стъпалата ме сърбят при мисълта за П. Ф-вите^[1] хвърчила.

Будистите говорят за вътрешна душа^[2] (обърни специално внимание) и аз твърдо вярвам в нея. Но вътрешната подметка трябва да бъде подлепена от умела ръка, защото всичко опира до мангизи.

Може би се изразявам прекалено метафорично. Сигурен съм, че разбираш накъде бия, очаквам пристигането ти.

Tempus fugit^[3], а се надявам, че също и ти, и приятелят ти.

Твой
Уили

Увеличих газта. Вятърът шибаше периферията на шапката ми талисман. Носех се с огромния мотоциклет по пътя, ограден с дървета, покрай познати места и лица. Видях Лилиан да ми маха и да се усмихва. Патрик стоеше ухилен както винаги. Прелетях покрай татко, който ми извика да внимавам.

Инстинктивно дръпнах кормилото. Мотоциклетът се отдели от земята. Понесохме се над дърветата. Вятърът бе стихнал. Мотоциклетът летеше в спокойния утринен въздух. Разбрах, че мога да го управлявам, като се облягам с цялата си тежест ту на едната, ту на другата страна. Спуснах се над върховете на дърветата, носейки се като вятър над пътя. Лили смъкна дрехите си и зачака на тревата да се приземя. Татко ми изкрещя някакво предупреждение. Но не можех да намеря Патрик. Гледах ли, гледах, но никъде не го виждах...

Събудих се. Беше вторник. Дали Патрик е получил вече писмото ми? Щеше ли да се обади днес? Колко ли време оставаше, докато задвижим нещата? Не можех повече да стоя така. Трябваше да се измъкна.

Разхождах се на двора и чаках да се случи нещо. В хубавото време беше още по-мъчително да гледаш грозния камък. На земята бе настъпило лято. Раздадоха сутрешната дажба хляб. Беше баят. Пощата пристигна едва по-късно. Нямахше нищо за мен. Опитах се да напиша писмо на Лили. Искях да ѝ кажа колко много означават за мен писмата ѝ... как копнея... жадувам да я видя отново. Но нищо не излезе. Свободата ме зовеше. Беше твърде близо. Не можех да се съсредоточа. — Вилюм. Вилюм Хай-йес. Телеграма? За мене? Дали е от Патрик? Разкъсах жълтия плик и прочетох:

Норт Бабилън, Ню Йорк

20 юни 1972 г.

До Уилям Хейс Сагамалджълар, Джезаеви Истанбул,

Турция

Патрик е мъртъв. Следва писмо. Татко

Сърцето ми замря. В душата ми се отвори огромна празнина. Всичките ми мисли полетяха в пропастта. Чувствах се кух, все едно че ме бяха сритали в корема и ми бяха изкарали въздуха. Празнината се изпълни с непоносима болка. Бях се вцепенил. Стоях в коридора и гледах телеграмата. Излязох на двора и седнах до стената. Патрик мъртъв? Как? Защо? Свих крака до гърдите и прегърнах коленете си. Разплаках се.

След два дни дойде препоръчано писмо от татко. Беше научил новината от бащата на Патрик. Патрик бил намерен от германската полиция в апартамента си, в леглото, със забит в гърдите щик. Сред малкото му лични вещи имало билет за влака за Истанбул. В пощенската му кутия намерили неразпечатано писмото ми от петнайсети юни. Германската полиция пренебрегнала очевидното доказателство, което представлявал щикът. Обявили смъртта на Патрик за самоубийство. Когато баща му пристигнал в Манхайм, той вече бил погребан.

Родителите му били съсипани. Петното от обвинението в самоубийство страшно им тежало. Подбрах някои от последните писма на Патрик и ги изпратих на родителите му. Исках да прочетат писмата на сина си от последните месеци, преди да умре, за да усетят силата и решимостта му. И щастието му. Чувствителността му. Патрик не се бе наръгал сам с щика. Бях абсолютно сигурен. Родителите му помолиха американски официални лица да окажат натиск, за да се поднови разследването. Германската полиция най-сетне промени заключението си и обяви случая за убийство. Но не разполагаше нито с улики, нито с доказателства. Смъртта си остана неразгадана. Бащата на Патрик искаше сам да открие убиеца и да отмъсти за смъртта на сина си.

Реших да не казвам на никого за сержантската жена. Не виждах смисъл. Това нямаше да върне Патрик.

Чувствах се още по-потиснат. Дори мисълта за свободата не ме вълнуваше колкото загубата на приятеля ми. Съдбата ми отне нещо много скъпо. Въпреки това продължих всяка сутрин да ставам и да слизам долу, където чаках някой мърморещ пазач най-сетне да отвори вратата за двора. Все още не се бях отказал да избягам. На всяка цена

трябваше да го направя! Необходими ми бяха пари, за да се върна в „Бакъркьой“. Сега трябваше да се осланям на възможно най-силните си връзки. И това щеше да е татко. Налагаше се някак да го убедя да промени решението си.

Писах му с шифър. Имах нужда от поне шест снимки с лика на Бен Франклин. Това бе абсолютният минимум. Татко бързо ми отговори, че ще дойде да ме види след няколко дни. Щял да се срещне с мистър Франклин в банката, преди да тръгне. Смъртта на Патрик сигурно беше разтърсила и него.

Писах на Йохан в хотела и го помолих да ме посети. Той дойде през следващата седмица. Предпазливо му намекнах, че имам нужда от шофьор, който да ме чака до „Бакъркьой“. Каза, че ще се радва да ми помогне. Аз трябваше само да му изпратя картичка, в която да му съобща шифрованите дати.

Нещата отново взеха да се нареждат.

Макс ми пожела успех, след като внимателно опакова багажа си и го изнесе от кауша. Беше успял да убеди лекаря да го прибере за известно време в затворническия диспансер. Там сред изобилието от гастро и най-различни опиати Макс щеше да прекара по-леко времето в затвора.

Лилиан, оздравяла напълно след премеждието в планината, ми писа, че е решила да се хване на работа през зимата в една кучешка ферма в някакво градче, наречено Уилоу, в Аляска. Щяла да прекара студените зимни месеци, като се грижи за кучешки впрягове. Излизаше, че така ще имаме някакво духовно родство през това време. Тя щеше да чисти кучкарниците, а аз — да се мотая из „Сагамалджълар“

Вече не можех без писмата ѝ. Чрез Лилиан виждах красотите на външния свят. Тя беше моята приятелка. Правеше фантастични неща с тялото ми, когато си мечтаех или фантазирах за нея. Лилиан бе нещо като емоционален стълб за мен. Тя наистина ме обичаше. Писмата ѝ ми бяха по-скъпи от всякога.

Минаха седмици. Усетих, че ме обгръща странна мъгла. Смъртта на Патрик продължаваше да ме потиска. Може би просто трябваше да седна и да се помъча да проумея защо стана така. Занимавах се с йога по-упорито от всякога. По цели часове стоях на двора и медитирах.

Опитах се да подражавам на бавната, отмерена и уверена походка на Арне. Спокойствието му ме изумяваше. В дълги среднощни разговори Арне ми обясни философията, която изучаваше. Беше чел произведенията на Гурджиев и Успенски. Според тях човек се състои от три центъра — интелектуален, емоционален и физически. Всичките те се ръководели от самото същество, от живата сила вътре в човека. В живота било най-важно да уравниш въздействието на тези три центъра. Когато единият от тях се изпуснал, и другите отивали на кино.

Засегна ме на болното място. Моят собствен емоционален център като че беше напълно изтърван. Наистина го бях изпуснал!

Арне се опита да ми обясни, че не съзнавам добре нещата. Накара ме да се върна мислено назад. Да, аз, естествено, си спомнях превратните моменти в живота си. Но всичко останало беше размазано като в сива мъгла. Според Арне това доказваше, че не съзнавам нещата. Иначе животът ми щеше да бъде нескончаем низ от истински ярки преживявания.

Много говорихме за религията. Той ми препоръча няколко книги, озаглавени „Мистично християнство“. Даде ми на заем някои. За първи път взех да разбирам, че Христос е човек. Истински човек. Свръхсъзнателен, буден, сериозен, жив, с една дума, личност. Тази представа се различаваше напълно от онази, с която бях възпитан.

— Когато бях на тринайсет години — разказах на Арне, — в училище дойде един свещеник. Той поговори с всички момчета. Изразяваше се с куп хубави думи, но едва накрая разбрахме какво всъщност ни разправя. Обясняваше ни, че ако онанираме, ще отидем в ада. Беше невъзможно да не онанираме. Но след това ужасно страдах. Знаех, че съм извършил смъртен грях.

— Колко тъжно — забеляза Арне.

— Да. Накрая просто трябваше да заявя мислено на този свещеник: „Айде де! Как може да ми разправяте, че нещо е смъртен грях, когато е толкова приятно?“ Не стига това, ами отгоре на всичко ни каза, че е смъртен грях дори само да си помислиш за онаниране. Дори да не го правиш. А как можеш да мислиш за друго, когато си на тринайсет години? Ами щом ще гориш във вечен огън независимо дали го вършиш, или само мислиш за него... значи е все едно? Тогава

по-добре да го правиш. Поне ще носиш вина за нещо, достойно да бъде наречено грях.

— Сексът е жизнено необходим — каза Арне. — Цялата енергия идва от физическия център. Това е сексът. Трябва да насочваш и направляваш тази енергия. Ако не я владееш, тя може да те съсипе. Но не бива и да я пилееш. Трябва да поддържаш равновесие между всичките си центрове. И прекалено малкото секс, и прекалено многото, и двете ще нарушат равновесието ти. Същото е и с разума, и с чувствата. Трябва да ги уравновесяваш. Да са в хармония. Изглежда ме внимателно.

— Интелектуалният ти център се намира в пълен безпорядък — рече накрая той. — Ти го замъгляваш. И аз едно време правех същото.

— Какво?

— Хашишът. Употребяваш го, за да се откъснеш от действителността. А ти трябва тъкмо обратното.

Замислих се дълбоко над думите му. Отдавна пуших хашиш. През последните години в колежа и през времето, докато обикалях света, той се бе превърнал в почти неделима част от живота ми. В затвора набавянето му беше трудно и често свързано с риск. Но Зиат и другите осигуряваха достатъчно и той се превръщаше в сравнително постоянен навик. Търсех го, за да избягам поне емоционално, ако не физически от затвора. Какво ще стане, ако го зарежа? Към него човек не се пристрастява физически, но може да се съсипе емоционално. Осъзнах, че обективно погледнато, хашишът бе причина за повечето ми неприятности. А и ако продължавах да го пуша, рискувах пак да мебият и да лежа по-дълго.

Седнах по турски на леглото и спокойно обмислих положението.

— Добре — рекох на Арне. — Не обещавам да се откажа завинаги, но ще опитам да видя какво е да не пушиш.

— Едновременно с това — предложи Арне — зарежи и тъпите цигари.

Съобщение за свиждане. Татко. Втурнах се в стаята. Той стоеше зад масата. До него беше Уилард Джонсън. Толкова бях погълнат от плановите си, че дори забравих да поздравя.

— Татко! Видя ли се с мистър Франклин? Искам да потърсиш Йохан от мое име. Трябва да се срещнеш с него и да говорите. Обади се и на мисис Келебек. И...

— Ей, чакай малко — прекъсна ме татко. — Дори не ме попита как е майка ти. — Татко ме накара да седна на един стол. Заприказвахме за дреболии. Прочетох измяната по умореното му лице.

— Не си се видял с мистър Франклин, нали? Той поклати глава. Едва не му изкрещях.

— Татко... защо?

— Говорих със свещеника. Каза, че ако ти дам парите, все едно да ти подпиша смъртната присъда. Много мислих за това. С майка ти проляхме реки от сълзи и се молихме. Не, Били. Не. Остава ти само още една година. Не можем да ти позволим да го направиш.

Пред очите ми падна червена пелена. Не ме интересуваше дали Уилард ще разбере разговора ни, или не.

— Татко, ще го направя — обещах аз. — Ще се измъкна оттук по какъвто и да е начин. Със или без твоята помощ.

Татко беше на ръба да се разплаче.

— Моля те, Били — умоляваше ме той. — Почакай. Моля те, почакай. Ходих в Министерството на външните работи. Нашият посланик тук, Макомбър, следи твоя случай много внимателно. Смята, че ще може да убеди турското правителство да те пусне по-рано.

— Защо не си ми казал досега?

— Аз самият го разбрах едва преди няколко дни.

— Но не е сигурно?

— Да. Мълчание.

— Тагко, научих доста за турците. Не им вярвам. Това не са нашите Съединени щати.

— А, значи най-после си започнал да цениш страната си.

— Да — преглътнах аз. — Достатъчно е да прекараш само няколко години във фашистки затвор.

— Съжалявам, Били. Не исках да ти причиня мъка. — Очите на татко се навлажиха. Уилард стана от масата и отиде до прозореца. — Били — продължи татко, — опитай се да разбереш. През тези две години, откакто си в затвора, с майка ти умирахме по малко всеки ден. Ти си най-големият ни син. Ако можехме, с радост бихме си сменили местата с теб. Единственото, което искаме, е да започнеш живота си отначало. Ти можеш да постигнеш немалко неща. Знаеш го. Остава само още една година. Били. Не е толкова много. Изчакай. После

можеш да започнеш отначало. Ние ще бъдем до теб и ще ти помагаме. Ние те обичаме, Били. Ние... — той се задави и изтри очите си.

---

[1] Патрик, Франклин. Б. пр. ↑

[2] В оригинала е изписано „sole“, което означава подметка. Душа е „soul“. На английски двете думи са омоними. Б. пр. ↑

[3] Времето лети! (лат.). Б. пр. ↑

ЧЕТИРИНАЙСЕТА ГЛАВА

20 ноември 1972 г. Лили,

Какво значи да си самотен през нощта ли? Аз съм мъж. Нощем съм заобиколен от пустота.

Питах ме за сексуалния ми живот. Първата година можех да ти разкажа за странни чувства на неудовлетвореност, за най-различни сънища и сутрини, когато се събуждах плувнал в пот, за похабена енергия. От година и нещо насам съм целомъдрен. Трудно е да се повярва, а може би още по-трудно да се постигне. Особено при тези условия, но животът е лесен само за онези, които си поставят лесно достижими цели.

Сега, като се огледам, самотата отново е навсякъде около мен и витае подобно на сянка в ъгъла. Но вече не ме потиска толкова много. Разговорите ми с теб помагат. Затова събирам мъката дълбоко в себе си, за да се посмея на воля някой ден. Сериозно ти говоря, че голям смях ще падне. Защото освен всичко, което трупам в себе си, има и друго, което реших заради Патрик: понеже него вече го няма, ще трябва да се смея и за двама ни.

Лека нощ, Лил.

Докосвам те,

Били

В ранните утринни часове на 10 декември три фургона минали турската граница със Сирия. Били спрени от охраната при граничния пункт край Джилвегъзу. Патрулите се усъмнили в дългокосия младеж, който карал единия от фургоните, и били очаровани от шестте красиви американки, които пътували заедно с него. Любезно предложили чай на туристите, докато един от тях проверявал фургоните. Мушнал с пръчка покрива на един. Тя пропаднала през фалшивия таван.

Изсипали се цели пакети хашиш. Смъкнали всичко от трите фургона. Събрала се немалка купчина. Официално хашишът излязъл около 99,7 кила. Турските вестници определяха уличната му цена в Съединените щати към 950 000 долара.

Мъжът, Робърт Хъбард, казваше, че е срещнал момичетата на различни места из Европа и Близкия изток. Той ги поканил да пътуват с него, за да купят „стока“ за магазина му в Мюнхен. Твърдеше, че момичетата са невинни. Но той, Катрин Зенц, Тери Гроки, Джо Ан Макданиъл, Пени Жарнеки, Маргарет Енгъл и Паула Гибсън били отведени в затвора в Антакия в Южна Турция, близо до Средиземноморското крайбрежие.

Внимателно следях статиите във вестниците. Съчувствах им. Момичетата бяха доста хубавки. Питам се дали разгласяването на техния случай най-после ще накара другите американци да се замислят, че е много сериозно да те арестуват за хашиш в Турция и може да ти коства доста години от живота.

И да бяха успели да вкарат незаконно дори част от този хашиш в „Сагамалджълар“, пак нямаше да го купувам. След време с радост забелязах, че започвам да гледам все по-оптимистично и ведро на живота. Дали защото не пуших вече хашиш, или защото бях придобил ново съзнание, или пък заради системните упражнения — или като комбинация от всички тези неща, не знаех. Но сега бях по-спокоен и изпитвах още по-силно желание да се върна сред хората. От друга страна обаче, се чувствах много по-подготвен да приема съдбата си, каквато и да е тя.

Малко преди Коледа в кауша пристигна друг американски затворник. Беше нов в „Сагамалджълар“, но бе лежал една година повече от мен в затвора, в Измир, на брега на Егейско море. (Измир се наричал Смирна, преди турците да го заграбят от гърците.) Казваше се Джоуи Мазарот. Имаше ясно-сини пронизващи очи и дълги черни щръкнали мустаци. На дясната ръка, точно под навития ръкав на избелялата му тъмночервена тениска, се забелязваше татуировка. Изобразяваше ухилено червено дяволче с тризъбец. Джоуи беше весел и дружелюбен човек. Щом дойде в кауша, веднага завзе леглото на един млад италианец, легна и спа почти непробудно цели два дни.

Бе осъден на десет години за контрабанда на осемдесет килограма хашиш.

— Да ти се намира хашишец? — попита ме той, като се събуди.

Поклатих глава.

— Трябва да изровя отнякъде.

Казах му за Зиат. Джоуи отиде в чайната да говори с йорданеца. Върна се с едно парченце страшно намръщен.

— Дяволски скъпо е — измърмори той. — Трябва да си намеря по-добър източник.

Вечерта играхме покер. Джоуи заложи костюма си срещу 125 лири. Извадих дамска кента. Нямаше да е необходимо да вземам дрехи на заем при следващото си явяване в съда.

За нула време Джоуи и Зиат станаха смъртни врагове. Една сутрин с Джоуи бяхме излезли на двора, където чухме някаква врява. Зиат крещеше на едно от децата, че се блъснало в него и той разлял чашата чай, която носел на някакъв клиент. Няколко деца тръгнаха подир Зиат към нашия кауш. Взеха да надничат през прозореца и да го дразнят. Едно го нарече педераст.

Зиат изтича на двора побеснял. Разблъска децата от прозореца. Едно падна на земята. Зиат се засили да го ритне в корема. Изведнъж откъм детския кауш се разнесе войнствен крясък и оттам се втурна Чабран, самозваният водач на турските малолетни престъпници. Чабран бе на петнайсет години и бе тренирал вдигане на тежести. Малко мъже от нашия кауш бяха навити да си имат работа с него. Чабран се нахвърли върху Зиат. Размаха юмруци и го притисна до стената. Зиат закрещя от болка. Юмруците на Чабран го улучиха в корема, в слабините, после в едното око. Най-накрая дойде Неждет и ги разтърва. Заповяда ни да се приберем в кауша, заключи вратата и остави децата на двора. Но Чабран, който още не беше уталожил яда си, изпочупи стъклата на всички прозорци. През цялото време крещеше турски ругатни. Нито един пазач не го закачаше. Неждет ни държа вътре, докато кръвта от нарязаните ръце на Чабран потуши гнева му и той се остави Неждет да го заведе в лечебницата.

Неждет отново ни пусна на двора. Зиат се върна в чайната си. Но из двора продължаваха да обикалят деца, като тъпчеха натрошените на малки парченца стъкла и мърмореха под носа си против Зиат.

Както обикновено Неждет се опита да подходи разумно към една неразумна ситуация. Пресрещна групичка разгневени деца и се помъчи да ги изслуша. Бърборещите едно през друго хлапета като че не

можеха да го накарат да разбере. Неждет се разсърди и обвини едно, че е наплюло Зиат през прозореца.

Джоуи изтича при тях.

— Това е смешно бе, човек — каза той на Неждет. — Зиат тормози децата. Бие ги. А и нас всичките ни мами с чая. Долива го с вода. Децата се оплакаха от чая му.

Зиат дотърча и се опита да напсува Джоуи на своя нескопосан английски.

— Дявол вземе, млъкни! — запелтечи той.

Бам! Юмрукът на Джоуи се стовари без никакво колебание. Улучи Зиат право в носа и той се строполи сред тълпа от деца. Те заквичаха от удоволствие. От този момент Джоуи стана техният герой.

В кауша пристигна още един нов затворник. Казваше се Жан Клод льо Рош. Бяха го задържали, за да го екстрадират във Франция по обвинение в злоупотреби. Беше елегантен и изискан около четирийсетгодишен господин. Макар да изглеждаше съвършено здрав, веднага заяви на Неждет, че е болен от туберкулоза и трябва да отиде на лекар. Оттогава веднъж седмично ходеше на лекар. Понякога прекарваше по цял ден там. Освен това имаше дълги свиждания с един човек на име Сагмир, за когото се говореше, че е голям капидийски адвокат. Разправяха, че Сагмир може да уреди почти всичко.

Веднъж, когато имах свиждане с консула, Жан Клод пък имаше свиждане със Сагмир. Жената на Жан Клод също бе дошла. Тя бе фина дребна виетнамка с дълга черна права коса. Кожата ѝ бе с цвят на праскова. Моментално се влюбих в нея.

След четири-пет седмици Жан Клод обяви, че го изпращат в болницата срещу затвора. Състоянието му се било влошило.

Нуждаел се от специално лечение. На мен все още ми изглеждаше напълно здрав.

Десет дни след отиването си в болницата Жан Клод избяга. Изглежда, никой не знаеше как. Една нощ просто изчезнал от заключеното и охранявано затворническо крило. Трябваше да минат две-три седмици, докато науча цялата история от Макс, когато дойде от диспансера на посещение. Според капидиите — приятели на Макс, бягството било скроено от Сагмир. Още първата вечер в болницата Сагмир се появил на вратата в затворническото крило. Разкошната жена на Жан Клод също била с него. Носели му кошница с храна.

Какво можел да каже пазачът? Зяпал апетитната виетнамка и разрешил на Жан Клод да отиде до вратата и да си вземе кошницата с продуктите.

Всяка вечер в продължение на десет дни Сагмир докарвал жената в болницата с поршето на Жан Клод. Пазачите очаквали с нетърпение посещенията на елегантната виетнамка. Една вечер Жан Клод казал на пазача: „Виж какво, искам да бъда за малко с жена си. Нали разбираш какво имам предвид? Но не мога да го направя тук. Искам да сляза с нея долу в колата. Като гаранция, че ще се върна, ето ти хиляда лири.“

Много чисто. Добре изпитано. Никой не бил виновен. Жан Клод напусна Турция изискано. А Сагмир продължи да кара поршето на своя клиент из Истанбул.

Емоционалната студенина в затворническия живот бе по-тежка от физическия студ. Самотата е страхотно болезнено нещо. Всичко в тебе страда. Не можеш да я изолираш само в една отделна част от тялото си.

Седмичното къпане започна да означава за мен повече от обикновено миене с топла вода. То ми даваше възможност да се докосна до друго човешко същество. И да бъда докосван. Насапунисвах мускулите по раменете на Арне с ръце. Той ми изтриваше гърба. Беше странно, че изпитвам удоволствие от докосването на мъжки ръце върху тялото си. Никога преди не ми се бе случвало. Като че не беше много редно.

Защо тогава ми бе приятно?

Започнахме да си правим един на друг масажи всяка вечер. Свалях си тениската и се изтягах на кревата на Арне. Той бе повесил чаршаф от моето легло, за да сме на спокойствие. Беше ми хубаво, когато дългите пръсти на Арне разтриваха уморените мускули на гърба и раменете ми. Приятно ми бе да усещам човешката топлина на ръцете му върху гърба си. Той бе швед и разбираше от масаж. Отнасяше се към тялото ми както към китарата си. Нежно, силно. Със спокоен ритъм.

Понякога напрежението в затвора бе толкова голямо, имах чувството, че ще се пръсна. Веднъж в точно такъв ден лежах на кревата на Арне. Той знаеше какво ми е. Бях извърнал глава и затворил очи.

Ръцете му замряха.

— Уили? — повика ме Арне.

Отворих очи. Гащетата му се бяха издули отпред. Обърнах се по гръб. Той ме прегърна и се отпусна на леглото.

— Няма нищо, Уили. Това е просто любов.

ПЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

21 януари 1973 г. Мили родители,

От доста време все чакаме, нали? Мога да чакам, но това май взе да става твърде мъчително изпитание за горката ми нервна система.

Преди няколко седмици тук пристигна още един американец. Три години лежал в затвора в Измир. Затворът бил изключителен. Базата била нова за разлика от тука, но иначе имало много общи неща. Там туристите били рядкост и с тях се отнасяли особено добре. Разполагали със самостоятелни стаи. Всеки ден могли да си купуват храна отвън и да я внасят в затвора. На американците редовно давали по три(!!!) яденета плюс прясно и кисело мляко. В момента били четирима. Всеки получавал за закуска пушена сланина с пържени яйца, колкото му душа иска овесена каша, картофи, пържоли (!!!) и т.н. Имало и библиотека, която неработещите затворници могли да посещават. Истинска радост в сравнение с тукашната казармена система.

Та... наех си адвокат, който да уреди това прехвърляне в Измир. Има само един проблем. За да ме преместят през останалите месеци, първо трябва да получа потвърждението от Анкара. Видял съм как работи този адвокат — повярвайте ми, разбира си от занаята. Според него моето дело се бавело поради трудностите, които среща сегашното правителство след идването си на власт. Но той обеща не само да го придвижи, но и най-важното да го одобрят сравнително лесно и бързо. Искане да му платят шест хиляди турски лири. Но няма да получи нито лира, докато не си свърши работата и аз не отида в Измир. И тъй като единственият начин да ме преместят е да одобрят

четиригодишната ми присъда, смятам, че това споразумение напълно заслужава доверие.

Сигурно се чудите защо го правя. Лесно мога да ви отговоря — мисля, че другите ни адвокати абсолютно нищо не вършат. Те дори не отговориха на трите ми писма (едно до Йешил на английски и две до Беяз на турски). Смятам, че е крайно важно да имаме някого в Анкара, който да движи нещата. Остават ми по-малко от шест месеца. Ако дотогава делото ми не се разгледа в Анкара, ще си остана тук. Няма да ме пуснат, докато не се вземе решение. Сигурно ви е трудно да повярвате, че е възможно. Грешите — това е Турция, виждал съм го и преди. Затова наех този човек. Искam да знам кога ще имам поне известно спокойствие и свобода, за да мога да се подготвя за излизане.

Гледам на тази стъпка като на компромис между глупостта да действаш прекалено активно и не по-малката глупост да седиш и да чакаш капризите на съдбата.

Стотачката пристигна. Благодаря ви. Сърдечни поздрави на всички.

Били

Новият ми адвокат не беше друг, а самият Сагмир, който свърши такава хубава работа за Жан Клод. Знаех, че след като той се заеме с моя случай, в Анкара много бързо ще потвърдят втората ми присъда. Тасдикът ми, потвърдената присъда, скоро щеше да пристигне. Почти усещах вкуса на хубавата храна в Измир.

Спокойствието през последните шест месеца също щеше да е много приятно, макар че Арне щеше да ми липсва. Учех го на йога. Бяхме си създали сутрешен режим.

Аз се събудих пръв и си обух гащетата. Отидох бос до леглото на Арне и сложих ръка на рамото му. Той се събуди веднага и се усмихна. Взехме одеялата си и слязохме тихо долу в празната стая. Застанах до прозореца и задишах дълбоко чистия утринен въздух. Арне се усмихна.

Стоеше мълчаливо, леко отпуснат. Дланите му бяха стиснати под брадата. Бавно се изправи на пръсти и протегна ръце над главата си. Това бе изходната стойка, при която тялото поздравява деня. Аз също се изправих и бавно се повдигнах на пръсти. Прострях ръце нагоре и в страни, достатъчно високо, за да стигна слънцето. Изпълнихме цял комплекс от пози.

След около час Арне свърши. Седна в позата лотос, за да ме изчака. Приключих и се настаних срещу него. Дишахме бавно. Телата ни се бяха отпуснали. Не мислехме за нищо. Бяхме се съсредоточили в себе си. Погледнахме се в очите. На лицето му се появи усмивка. На моето също.

„Затвор, манастир, метох, клетка...“ — каза веднъж Арне.

Знаех какво има предвид. Всяко едно от тези неща може да бъде затвор. Въпрос на виждане. Всичко зависи от гледната точка.

Понякога рано сутрин просто седяхме. Друг път се любехме... После Зиат ставаше и затопуркваше по стълбите. Вълшебното време от деня бе свършило, манастирът отново се превръщаше в затвор.

Английските и турските официални представители най-сетне стигнаха до споразумение по въпроса за младия Тимоти Дейви. Щяха да го преместят в детски затвор с минимална охрана в покрайнините на Анкара.

— Сигурно живот ще си живея — каза той, докато си събираше багажа. — Не повече от два-три месеца, струва ми се. Мама ще ме измъкне.

— Успех, Тими. Дръж се и кротувай. Ще чакам отново да прочета нещо за теб във вестниците.

— Благодаря, Уили. И на теб всичко хубаво. — Той ми махна с ръка.

На 8 април 1973 година откъснах голям лист от един скицник, който консултът ми бе донесъл. Внимателно написах в обратен ред цифрите от едно до сто. С взетите на заем от Арне цветни моливи нарисувах ярка дъга, която започваше от последния ден. Залепих листа на видно място отстрани на шкафчето си и седнах да му се полюбувам. Отсега нататък всеки ден щях да зачерквам по една цифра. На 17 юли щях да бъда свободен.

Почти бях забравил за въжето, скрито под шкафчето. Плановете на затвора и пилата, пъхнати в дневника ми, вече изглеждаха ненужни.

Но все пак ги пазех. Преди да си тръгна, може да ги дам на Попай или Джоуи, или пък на Макс. На някого могат да свършат добра работа.

Лилиан ми написа мило писмо от Аляска, където приключваше работата си с кучешките впрягове. Споменавахе за плановете си да замине за Швейцария и да си намери работа в Алпите, където ще може непрекъснато да се катери и да кара ски. Пишеше, че през лятото може да се срещнем. Да прекараме известно време в Мароко. Да лежим заедно на плажа и да се печем. Чудесно. Да бъдем в едно легло нощем. Разкошно.

Животът се превърна в мечта. Виждах как ставам сутрин, прекарвам деня по обичайния начин и си лягам вечер. Скоро щях да се събудя след три дълги години. И да бъда свободен. Светът ще ме чака, нов и интересен. Можех да изтърпя още няколко месеца.

Невероятно. Смайващи новини. Арне се връщаше вкъщи! Пазачите неочаквано дойдоха и му казаха да си събере багажа.

— Арне, какво става? — попитах слисан аз.

— Успели са, Уили! — отвърна той. — Ще ме преместят в шведски затвор. Шведският посланик се занимава с този въпрос повече от година. Не мога да повярвам.

— Защо не си ми казал досега?

Той ме погледна и престана да се усмихва.

— Не бях сигурен. Не исках да говоря за това, да не би нищо да не излезе. Нали ме разбираш?

— Да, разбирам. Но всичко е толкова неочаквано. Ще ми... ще ми липсваш, Арне.

Той отново се усмихна.

— Знам, Уили. И ти на мене. Но ще се справиш. Не ти остава много.

— Да. Слушай, колко смяташ, че ще те държат там. Арне се засмя и ми прошепна:

— Затворите в Швеция са такива, че на хората не им се излиза. Но сигурно не повече от няколко месеца, колкото да не е без хич. После ще ме пуснат.

Не взе много багаж. Раздаде почти всичко. На мен ми подари китарата си.

— Дано си се понаучил да свириш, когато отново се срещнем — каза Арне.

Засмях се.

Той прибра багажа си и обиколи кауша, да се ръкува с всички. Чаках до вратата в коридора. Очите му бяха насълзени, когато се прегърнахме.

— Горе главата, Уили.

— Ще се старая, Арне.

После ми махна с ръка и си отиде.

— Тими е избягал! — каза ми Неждет една сутрин. — Чух го по радиото.

— Чудесно! Как го е направил?

— Не знам със сигурност. По радиото съобшиха, че просто е излязъл от детския затвор снощи след сайъм. Оттогава никой не е чувал нищо за него.

— Просто великолепно! Знаех си, че ще се измъкне. Сечеше му пипето на това момче.

Но не излезе толкова умно. Вечерта в новините съобшиха за сензационното бягство и залавянето на Тимоти Дейви. Изглежда, майка му и някакъв приятел организирали бягството. Срецнали се с Тими, след като се измъкнал от слабо охранявания затвор. Сложили му дългокоса перука и го облекли в женски дрехи. Имали фалшив паспорт за него. Опитали се да го прекарат през контролно-пропускателен пункт на турско-иранската граница. Обаче паспортът, който намерили, бил в списъка на търсените. Майката на Тими и приятелят ѝ минали първи. Но Тими го хванали.

Турците го изпратили в друг детски затвор в Измир. Този път добре охраняван.

Малко по-късно чухме, че четири от момичетата, затворени миналия декември в Антакия, са пуснати под гаранция. Блазе им. Но тримата, които карали фургоните: Робърт Хъбард, Кати Зенц и Джо Ан Макданиъл, още се намираха в тамошния затвор. Хъбард твърдял, че двете момичета са невинни. Но в съда не му повярвали.

Дните минаваха бавно и еднообразно. Тасдикът ми още не беше пристигнал. Когато бях потиснат, това ме тревожеше. Но Сагмир действаше по въпроса и аз знаех, че си го бива. Нямаше да има проблеми. 17 юли бе Денят на независимостта.

С приближаването на лятото въздухът взе да става приятен и чист. Бях готов за свободата. Мислех ясно. Почти от осем месеца не

пушех хашиш.

На 24 май станах рано както обикновено и се заех с първата си задача за деня. С дебел червен флумастер зачеркнах цифрата 54 на календара си. После слязох долу за упражненията в йога и медитация. Кратка разходка из двора, закуска, сетне малка изненада. Съобщение за свиждане. Който и да беше дошъл, чакаше в адвокатската стая, а не в кабинките.

Кой ли е? Йешил? Тасдикът ми? Дали е пристигнал най-после? Днес ли ще разбере най-сетне, че на 17-и ще получа свободата си?

Влязох в стаята за свиждане и видях Уилард Джонсън. Лицето му не беше розово както обикновено, а мрачно и посърнало. Какво ли е станало?

— Седни за малко — промълви той. — Имам лоша новина за теб.

Дали не се е случило нещо вкъщи? Умрял ли е някой? Уилард преглътна с мъка. Явно не искаше да каже това, което имаше да казва.

— Известиха ни, че Анкара е отхвърлила присъдата на истанбулския съд. Взели са решение да се явиш пред нов съд в Истанбул. Той ще трябва да се съгласи с молбата на Анкара... по-точно с искането й.

— Какво е то? Бавен, колеблив глас.

— Искат... искат... доживотна присъда...

— Дайте ми една цигара.

Предложи ми една от своите „Камъл“. Дръпнах силно и едва не се задавих.

— Адвокатите ще дойдат тази седмица — каза Уилард.

— Кога е делото?

— В началото на юли. Но тогава нищо няма да стане.

— Защо?

— Ние го отлагаме. Тоест адвокатите. Няма да се явят. Ще бъде друг съдия. Той не е запознат със случая. Ще се принуди да отложи процеса до септември. А тогава ще се върне титулярът. Вече сме говорили с него. Той ще направи единственото, което му позволява законът. Ще намали присъдата на трийсет години.

Трийсет години.

Уилард замълча. Нямаше какво да си кажем. Продължихме да пушим.

— Искаш ли нещо от бюфета?

— Не.

— Имаш ли нужда от нещо?

— Не.

Мълчание.

— Съобщихме на близките ти.

— Да. Благодаря. Можем ли да обжалваме?

— Да. Адвокатите ще го направят. Но е все едно. В съда има трийсет и пет съдии. Двайсет и осем от тях са гласували за доживотна присъда.

Върнах се в кауша вцепенен, замаян, като в транс. Седнах на леглото. Дойде Попай.

— Кой ти беше на свиждане? — попита той.

— Уилард Джонсън.

— Какво искаше?

— Имаше да ми съобщи една новина.

— Добре ли си? Какво е станало?

— Спомняш ли си за тасдика, който все не идваше? Днес се е получило известие от Анкара, че не одобряват четирите години. Сега ще трябва да се явя отново в съда. Сто процента ще ме осъдят доживот.

— Какво? Занасяш ли се? Не може да ти дадат доживотна.

— Джонсън вече е говорил със съдията. Ще я намали на трийсет години. Това е всичко, което може да направи.

— Боже господи!

— Дай ми малко цигари.

— Разбира се. Мълчание.

— Уили, какво мога да ти кажа? Гечмиш олсун, братко. Дано да минат бързо.

— Да. Благодаря ти.

Попай ме остави сам. Песимизмът му наистина се оправда. Трийсет години!

Легнах и се помъчих да преглътна мъчително твърдата буца, заседнала в гърлото ми. Изведнъж погледът ми попадна върху календара със стоте дни до свободата. Скъсах го от шкафчето и го хвърлих на пода.

Почувствах нужда от въздух. Целия ден се разхождах като луд надолу нагоре из двора, палех цигара от цигара и не разговарях с никого. Всички отдалече ми правеха път.

Мислих си за Лилиан. За мама и татко, за Роб и Пег. Мислих за пропиления си живот и как ще гния в тази смрадлива дупка, докато земята се върти без мен. Видях сбирщината, с която трябваше да живея, и въздействието, което оказваше върху мен.

Тогава се сетих за пилата, плановете на затвора, въжето в шкафчето. Сега вече реших. По-добре да умра, отколкото да остана в този затвор.

ШЕСТНАЙСЕТА ГЛАВА

30 май 1973 г. Уважаеми г-н сенатор,

Казвам се Уилям Хейс и съм баща на едно момче, което от три години (приблизително) лежи в затвора в Истанбул, Турция. В „Нюсдей“ бе запланувано на 30 или 31 май да излезе статия за неговото положение. Може би вече сте я прочели.

Пиша Ви с надеждата, че ще се отнесете със съчувствие към молбата ми и ще помогнете да освободим сина ми от този турски затвор. Не омаловажавам простъпката на сина си. Като всеки порядъчен гражданин ненавиждам наркотиците. Но според мен трийсет годишната присъда, която може да му бъде наложена от анкарския съд и да му попречи да бъде освободен след три години затвор, е съвсем несправедлива и абсурдна. В случая не става дума за такива силни наркотици като хероин, кокаин и прочие, а за хашиш, който както марихуаната в близко бъдеще вероятно ще стане правноузаконен както в нашата, така и в други страни.

С първоначалната му присъда се примирихме, но откровено казано, всяко допълнително задържане, наложено от Анкара, направо ще убие жена ми и ще съсипе живота на един младеж, който може да даде много на света. Основното му престъпление е глупостта и аз смятам, че три години от неговия младежки живот са достатъчно наказание за деянията му.

В „Нюсдей“ бяха така добри да ми помогнат в молбите за помощ. Единственото, за което Ви моля, е да прецените фактите в случая, сериозността на извършеното „престъпление“ и наказанието, надвиснало над главите ни. Сигурен съм, че ако Вашата служба окаже натиск на подходящо равнище, това би могло невероятно много да ни

помогне. Вие имате влияние, с което бихте могли да се застъпите за нас.

Опитвам се да си представя колко е натоварена програмата на един сенатор, но Ви умолявам да обърнете внимание на молбата ми за помощ. Всеки баща би разбрал чувствата ми.

Благодаря Ви,

Уилям Б. Хейс

Гласността, която се даде, беше поразителна. Моят стар приятел Марк Дериш написа до „Нюсдей“, лонгайландския вестник, писмо, в което разказваше за мен. Един репортер се обади след вкъщи. Татко, който толкова често лъгал хората, че лежа в някаква европейска болница, не бил убеден, че ще има полза да се вдига шум. Но нима би могло да има по-голяма вреда? Хората в „Нюсдей“ се отнесоха със съчувствие. Отпечатаха специална статия за „самотното ми изпитание“ и за ужасната новина, че ще ме осъдят на трийсет години (или доживот). Репортерът дори отишъл в Ситън Хол в Пачог и взел интервю от директорката на гимназията ми, сестра Мари Луиз. Тя ме помнела като момче, „което сигурно ще преуспее“.

Някои от нещата, които бяха отпечатани, ме разтревожиха. Цитираха едно от писмата ми до нашите, където казвах, че ако в Анкара не потвърдят четиригодишната ми присъда, мама и татко могат „да очакват нещо съвсем безразсъдно“.

„Той няма да стои там — споделил баща ми с репортера. — Ще се опита да избяга. И ще го убият.“

Тревожех се какъв ще бъде ефектът от всичко това върху турските съдии? Все още бях длъжен да се явя пред съда на процеса за контрабанда. Може би шумът около мен ще ги ядоса и вместо трийсет години ще ми дадат доживотна присъда. Надявах се, че татко наистина знае какво прави.

Канонадата продължи и през следващите няколко седмици.

Репортерката на „Нюсдей“ Анабел Керинс бе научила, че решението на Анкара, изглежда, е продиктувано донякъде от политически съображения. Администрацията на Никсън бе поставила въпроса за външната си помощ в зависимост от закона за

преустановяване отглеждането на опиумен мак. Турските земеделски стопани били бесни. Искали да се окаже натиск върху Съединените щати. Анкарският съд заявил, че е увеличил наказанията за трафикантите на наркотици „с цел възстановяване на международния ред“. Решението в моя случай било в съответствие с „международните споразумения“.

Съдът пренебрегнал факта, че в Турция максималната присъда за контрабанда на опиум е само десет години.

„Нюсдей“ ме наричаше „пионка в опиумната игра“. От вестника изпратиха репортера Боб Грийн да ме посети. Пускаха статия след статия. Дори ме помолиха да напиша впечатленията си от затворническия живот. Аз! След толкова мечти да стана писател и след всичките откази, които събирах в Милуоки, от „Нюсдей“ ме молеха да пиша. Може би в крайна сметка нямаше вреда от толкова гласност.

В едно неделно издание на „Нюсдей“ публикувах моя снимка на три годинки, яхнал пони в бронкския зоопарк. Беше поместена точно под следното заглавие: „Един декан обвинява президента. 35 пъти обсъждали как да се потули всичко, според някои източници“. Какъв шантав свят.

Татко писа на нюйоркските сенатори Джеймс Бъкли и Джейкъб Джавитс и на неколцина конгресмени, да ги моли за помощ. Всички обещаваха, че ще направят каквото могат. Сенаторът Бъкли дори споменал името ми в американския сенат в апел за помощ от страна на правителството.

От всички части на Съединените щати заваляха писма, от стари приятели, познати и непознати. До един се опитваха да ме окуражат. Уверяваха ме, че правителството ще се постарае по скоро да ме измъкне.

В отговор на вестникарския шум адвокатът по наказателни дела Джон Сътър си предложи безплатно услугите. Макар че бе много зает със защитата на някои от замесените в Уотъргейт, намери време да разговаря с представители на Министерството на външните работи. С него пък се бе свързал друг адвокат, който също искал да помогне. Казваше се Майкъл Дж. Грифит. Кантората му се намирала в Минеола, Лонг Айланд, малко на запад от нас. Срещнал се с баща ми и също му предложил да работи безплатно. Писа ми, че заминава в Гърция на почивка, като ме питаше дали може да дойде да ме види. Отговорих, за

да му благодаря; не споменах, че ако не побърза, може и да не ме завари тук.

Сагмир може и да беше помогнал на Жан Клод да избяга, но за мен нищо не направи. Обясни ми, че турските съдилища не искали да се изложат. Но все още имал възможност да действа за мене зад кулисите. Сагмир твърдеше, че срещу подходяща сума може да убеди затворническите власти да ми загубят документите. След 17 юли нямало да фигурирам вече като затворник. Докато турските съдилища откриели грешката, той щял да ме прехвърли в Гърция. Тъй като щяло да бъде просто канцеларски пропуск, никой нямало да пострада.

Това щеше да ми струва 30 000 лири, около 2000 долара. Но Сагмир ме предупреди, че трябва да действа, преди официалната присъда да бъде променена на трийсет години. Аз от своя страна му заявих, че няма да получи нито куруш, докато не бъда в пълна безопасност извън Турция. Той се съгласи с широка усмивка.

Писах на татко и му обясних положението възможно най-ясно. Татко ми отговори, че мистър Франклин е направил втора ипотека на къщата ни в Норт Бабилън. Щял да дойде да ме види в най-скоро време.

Няколко дни по-късно се разхождах на двора, когато получих съобщение за свиждане. Вътре се запознах с млад американец, точно на моите години, двацет и шест. Майкъл Грифит, адвокатът от Минеола. Беше висок, дружелюбен младеж, амбициозен и енергичен. Веднага ми хареса.

Разказа ми за Джон Сътър и за отзвука от вестникарския шум. Министерството на външните работи проучвало възможностите да уреди да ме преместят в американски затвор. Разправих на Майк за преместването на Арне. Той бе настроен оптимистично. Но се съмняваше, че ще стане бързо. В този момент турско-американските отношения били доста обтегнати.

Тъй като постъпките едва бяха започнали, нямаше кой знае какво да обсъждаме по въпроса за преместването. Затова просто разговаряхме. И двамата с Майк бяхме израснали в Лонг Айланд и имахме много общи спомени. Оказа се, че и двамата сме били спасители. Дори познавахме едни и същи хора.

Споделих с него как жадувам да поплувам в океана. Той се засмя и каза:

— Още малко и това ще стане.

— Да.

— Разбрах, че играеш софтбо^[1]л.

— Чат-пат. Може би сега не съм съвсем във форма.

— Няма проблеми. Аз играя в лигата „Бродуей Шоу“ в Сентръл Парк. Ще трябва да играеш с нас, щом се върнеш.

— Да. Много ми се иска да играя това лято.

Майк се засмя.

— Може. Кой знае? Но със сигурност ще бъдеш на пролетните тренировки догодина.

Сега аз се засмях.

— Разбира се. Окей. Дръж ме в течение. Поздрави всички вкъщи. И посъбери малко гръцко слънце заради мен.

— Добре. Обещавам. Гор е главата. Всичко върви на добре.

Беше хубаво да видя отново татко. От напрежението през последните години по лицето му се бяха появили бръчки. Но тялото му още беше стегнато и здраво от хандбала. Татко носеше парите за Сагмир. Но първо искаше да поговорим.

— Пуснат е нов влак — каза той.

— Специалният с прехвърляне ли?

— Да. С Майк Грифит ни даваха по радиото и телевизията у дома. Опитваме се да накараме Министерството на външните работи да се заеме по-сериозно. Майк смята, че ще успеем.

Татко искаше да отложим сделката със Сагмир, докато не научим нещо повече за специалния влак с прехвърляне. Но аз му напомних какво бе казал Сагмир — че трябва да свършим работата, преди да ме съдят отново. Затова решихме да видим какво ще направи турският адвокат.

Измислихме старателно план за сделката. Татко щеше да депозира трийсетте хиляди лири в американското консулство и да покаже разписката, за да увери Сагмир, че парите са налице. Сагмир ще вземе паспорта на татко. Когато се кача на самолета, за да напусна Турция, татко ще откупи паспорта си за 30 000 лири.

Неспокойно чаках връщането на татко от срещата със Сагмир.

Когато дойде да ме види на другия ден, изглеждаше угрижен.

— Сега пее друга песен — каза татко. — Трябвали му 15 000 лири аванс. — Не можел нищо да уреди, докато не плати на някои хора

в Анкара.

Щеше ми се да вярвам, че е така. Толкова жадувах да бъда свободен. Но не можех да позволя татко да пострада. Сделката взе много да намирисва.

— Какво ли иска да намаже?

— Не знам — отвърна татко. — Мислиш ли, че казва истината?

— Не. Опитва се да те измами. Той е богат. Може да извади 15 000 само за един час. Я вземи да се върнеш и да му съобщиш, че се отказваме. Или 30 000 лири с наложен платеж, или нито куруш в аванс.

Татко дойде отново на другия ден. Стори ми се уморен и потиснат. Прочетох отговора на Сагмир в очите му.

— Ще оставя парите в банката — рече той, преди да замине. — Ако ти потрябват, ще бъдат там.

---

[1] Популярна разновидност на бейзбола. Б. пр. ↑

СЕДЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

Та ето какво излезе от всичко. След тригодишни пазарлъци и разправии, плащане на адвокати, празни надежди, тревоги и молитви, крайният резултат пак беше трийсет години. В понеделник, на 10 септември 1973 година, дойдоха войници, сложиха ми белезници и ме откараха от „Сагамалджълар“ в приземната стая, където преди цяла вечност с жонглиране бях успял да отърва боя. Денят бе горещ и войниците във вълнените си униформи силно воняха поради истанбулската жегга. Чакахме цяла сутрин. Дойде обяд и отмина. Накрая късно следобед ме отведоха по дългите тъмни задни коридори и стълби в малката чакалня горе. Името ми още стоеше надраскано на стената сред тези на останалите изгубени души.

Пустите коридори на съда бяха тихи и спокойни. В косо падащите жълти снопове слънчева светлина се носеха пращинки. Повечето работа за деня бе приключила. Наоколо имаше съвсем малко хора.

Пред затворената врата на съдебна зала № 6 три възрастни чистачки, облечени в черно, вдигнаха глави от метлите и се обърнаха да ме погледнат, когато минах покрай тях.

Като в „Макбет“? Вещиците? Засмях се.

Вратата се отвори и ние влязохме.

Председател на съда беше предишният стар симпатичен съдия, Рашид Джерикчиоглу. Но прокурорът бе друг, някакъв по-млад мъж. Когато пристъпих в препълнената зала, съдията се обърна към прокурора и му каза нещо на турски. Но сега вече разбирах някои изрази. Съдията каза:

— Това е делото, за което ти говорих.

Беше дошъл репортер от „Нюсдей“ и няколко души от телевизията и радиото. Присъстваха и студенти по право, които следяха делото ми още от самото начало, както и моята особена непозната приятелка с миниполата. Но изпитвах странна

незаинтересованост. Всичко изглеждаше невероятно и все пак беше истина. Е, да става каквото ще.

Съдията започна процедурата, като обясни, че няма избор. Решението на Върховния съд в Анкара било задължително. Цитира разпоредбата в турското право, която задължително изисква доживотна присъда.

Преди да я произнесе, ме попита дали имам да кажа нещо.

Да, имах. Много бях мислил за това.

Станах и се помъчих да държа гърба си изправен. Говорех бавно на английски, като давах възможност на преводача да превежда за цялата зала.

— Време е да взема думата — започнах аз. — Но какво мога да кажа? Когато свърша, вие ще ме осъдите за престъплението ми. Затова позволете да ви попитам... какво е престъпление? И кое е най-подходящото наказание за него? Трудно е да се отговори на тези въпроси. Отговорите са различни в зависимост от мястото, от отделния човек. Правосъдието се влияе от географията, политиката, религията. Онова, което е било законно преди двайсет години, може да е незаконно днес. А това, което е незаконно днес, може да стане законно утре. Не казвам дали е редно или не. А просто, че е така...

Заставам днес тук пред вас и животът ми е в ръцете ви... но вие всъщност не знаете най-важното за мен, не знаете кой съм. Няма значение. Прекарах последните три години от живота си във вашия затвор. Ако решението ви днес е да ме осъдите още, не мога да се съглася с вас. Мога само... да ви простя...

Съдът се оттегли за десетина минути. Около мен цареше пълна тишина. После съдията се върна, заобиколен от двамата си помощници, облечени в черно. Изправи се на мястото си и протегна към мен ръце, кръстосани на китките.

— Върховният съд ни е вързал ръцете — каза той. Бавно и ясно произнесе присъдата на турски. Чух доживот. После отуз сене, трийсет години.

Преводачът се обърна към мен, за да повтори думите на английски, но съдията го прекъсна.

— Закривам заседанието. Моля ви, преведете решението извън залата. Не мога да го понеса. По-добре да бях се пенсионирал, преди да произнеса тази присъда.

Войниците ме отведоха. Преводачът ме последва и официално ми я съобщи. Доживот, намалена на трийсет години. Освобождаването ми бе определено за 2000-та година. Като приспаднат за добро поведение, щях да бъда освободен на 7 октомври 1990 година. След седемнайсет години ще бъда на четирийсет и три. Лилиан на четирийсет и две. Халеевата комета ще се е върнала и отново ще си е отишла. Ще пропусна още четири президентски избора и четири олимпийски игри. Татко ще е пенсионер, мама ще е съвсем побеляла. Брат ми и сестра ми сигурно и двамата ще са семейни и ще имат 14—15-годишни деца, които ще посрещнат застаряващия си чичо, когато се върне от Турция. Най-хубавите години от живота ми ще се стопят в един турски затвор.

— Гечмиш олсун — каза ми единият от войниците, като ме отвеждаше. — Дано да минат бързо.

ОСЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

Една сутрин при мен дойдоха Джоуи и Попай. Попай се бил събудил посред нощ, за да отиде до клозета. Но преди да тръгне, чул лек шум. Надникнал в кауша и видял Зиат да се мотае зад огромния си радиоапарат. Отвинтил внимателно капака му и го свалил. Огледал се подозрително. После пъхнал някакви пари отзад в радиото, завинтил капака и отново го сложил отгоре на шкафчето си.

Ето къде значи Зиат държеше парите си! Всички мислеха, че ги крие на явно място — в заключеното си с два катинара шкафче. Но не, хитрият йорданец ни беше измамил до един. Държеше парите си незаклучени отзад в радиото. А всички знаеха, че Зиат има много пари. Откакто го помнехме, той беше главният доставчик на наркотици в кауша. Освен това обслужваше чайната и все гледаше да извлече максимална печалба.

Джоуи ликуващ потърка ръце. След разправията на Зиат с децата йорданецът бе станал най-върлият му враг.

— Ще го обера — прошепна той. — Такава веселба ще падне.

— Без мене обаче — казах аз. — С тоя шега не бива.

— Абе, момче! — възрази Попай. — Другия месец го пускат. Това е последната ти възможност да му подпалиш задника.

— Не, благодаря. Но ви желая успех.

Попай разпери ръце във въздуха и подсвирна. Бях забравил за случилото се, но се сетих след няколко нощи. Беше към два часа. Сънувах един от често повтарящите се сънища за Лилиан. Почти я усещах до себе си. Тя протегна меката си ръка и погали лицето ми...

Но ръката беше твърда и груба. И ме стисна за носа и устата. Останах без въздух. Започнах да се боря, но един глас ми извика: „Шшшшт!“

Отворих очи и видях отгоре щръкналите мустаци на Джоуи.

— Скрый това — прошепна той. — Една трета са твои. — Пъхна нещо в ръката ми и изчезна. Погледнах. За мое учудване държах огромна пачка банкноти, стегнати с дебел ластик.

Сигурно сънувах. Не, сънят избледняваше. Лилиан си беше отишла. Беше се върнала в Аляска. А аз лежах гол в леглото, с дебела пачка пари в ръката.

Развързах банкнотите и ги разгледах. Имаше сини, розови, зелени, жълти, черни и червени. От по сто долара, по хиляда марки и по десет лири. Сирийски, испански, италиански и австралийски пари. Разноските за среднощния експрес? Може би. Но къде да ги скрия до идването на влака?

Бързо се огледах. В кауша хъркаха и сумтяха с подобаващо за обстановката спокойствие и задоволство. Видях, че в другия му край Джоуи лежи сгъшен под завивките. Не можех да зърна леглото на Попай, но предположих, че и той прави същото. И аз се мушнах под одеялото.

Около половин час се свивах с парите под завивките и се чудех къде да ги скрия. Изведнъж ми хрумна нещо. Работих цялата нощ. Задряхах едва когато Зиат стана и слезе да стопли вода за чайната си.

Беше късна утрин. Събудих се изтощен. Но умът ми тракаше. Не можех да спя. В кауша бе тихо. Слязох долу, купих си чаша чай от Зиат и отидох на двора. Попай веднага дотърча. Беше напрегнат.

— Къде са? — попита той. — Какво направи с тях?

— Успокой се — отвърнах. — Няма да ти кажа.

— Какво! Значи мамиш...

— Шшшт. Да не искаш да пратиш телеграма на Зиат? Няма да ти кажа.

Попай си отиде бесен. След няколко секунди се появи Джоуи.

— Какво се е случило? Защо не искаш да кажеш на Попай къде са парите?

— Скрити са. Ще има проверка, нали ти е ясно? Само аз знам къде са. Значи, ако ги намерят, единствено аз ще пострадам. Пък и само аз мога да им кажа къде са. А няма да го направя. Тъй че бъди спокоен.

Джоуи разбра, че доводите ми са разумни.

— Добре. Пази ги.

Подозрението щеше да падне най-напред върху Джоуи. Затова не исках точно той да знае къде са скрити парите. Така пазачите не можеха с бой да го накарат да ги издаде.

По-късно през деня чух Зиат развълнувано да пелтечи нещо на Неждет, отговорника. След няколко минути се разнесе вик: „Сайъм, сайъм.“ Попай, Джоуи и аз се строихме колкото се може по-далече един от друг.

Влезе Мамур, последван от Хамид, Ариф и десетина други надзиратели. В очите на Мамур гореше огън. Взе да обхожда редицата и да гледа свирепо затворниците един по един. Крещеше и фучеше на турски. Неждет вървеше зад него и превеждаше на английски.

— В кауша са изчезнали някакви пари — каза Мамур. — Двайсет и пет хиляди лири. Искам всички добре да си помислите. Преместихме децата в друг кауш. Ще ви затворим в техния, докато претърсваме вашия. Ще ви изкарваме един по един. Ако някой има да каже нещо, да го каже. Никой няма да разбере кой е проговорил.

Гласът му се повиши и стана креслив.

— Който ги е взел, най-добре веднага да ги даде. Ако го стори, няма да има никакви проблеми — излъга той. — Няма да го бият. Няма да го съдят. Искаме само да се върнат парите.

Претърсиха ни един по един, преди да ни изпратят в детския кауш. Нямаше проблеми. Парите не бяха у нас.

Като ни заключиха в детския кауш, всички се заразхождахме напред-назад на долния етаж. Никой не гореше от желание да се доближава до мръсните легла на децата или до клозета.

Джоуи ме спря.

— Каква е играта на Мамур? — попита той. — Смяташ ли, че Зиат му е обещал част от парите?

Вдигнах рамене и продължих. Попай ми хвърляше неспокойни погледи.

След около час Ариф дойде в детския кауш и също му дръпна една реч.

— Ще ви държим тука цял ден — обеща той. — И цяла нощ. И утре също. И вдругиден. — Разкрещя се. — Ще ви държим цяла седмица. Ще ви държим, докато намерим парите! Ще извадим от кауша всичко, което може да бъде извадено. Ще изнесем шкафчетата, леглата, всички дрехи. Ще ги изхвърлим на двора и ще ги натрошим на трески, докато не открием тези пари. — Той приклепна и се наклони напред. — А когато ги намерим, ще съсипем затворника, който ги е

взел. — Изправи се. — Но ако ни каже сега, само ще приберем парите. Няма да го бием.

Мълчание.

— Копелета!

Минаха часове. Всички бяхме заварени неподготвени да напуснем кауша. Мъжете се разхождаха по пижами, боси и върху студения каменен под.

Попай все повече се изнервяше. Дръпна ме настрана и каза:

— Дай по-добре да ги върнем.

— Ти си полудял. Знаеш ли какво ще стане тогава? Вече сме се хванали на хорото. Трябва да издържим на бурята.

Попай обикаляше коридора. Всеки път, щом минеше покрай мен, засвирвах една стара песен на състава „Доорс“. Тя се наричаше „Пътници в бурята“.

Не бях по-спокоен от Попай. Не знаех дали скривалището ми ще се окаже достатъчно надеждно. Виждах войниците през прозорците. Те разкъсваха всичко на парчета и изтърбушваха дюшеците. Помъчих се да не мисля къде са парите, да не би някой да се досети по телепатия.

След няколко часа напрежение най-накрая дойде помощ от съвсем неочаквано място. Надир, иранският затворник, който спеше на един дюшек на първия етаж, изтича при надзирателя до вратата. Поиска да види Мамур. Невестулката дойде веднага. Надир знаеше отлично турски. Разкрещя се, че е видял как Зиат се мотае на първия етаж в кауша ни. Каза, че има там лични вещи, които иска да запази. Във възглавницата му били скрити 3000 лири. Беше направо вбесен.

Всички виждахме как Зиат тършува на първия етаж.

Мамур го заведе в кауша ни. Чухме как Надир говори разпалено по пътя.

— Откъде-накъде тоя Зиат — той буквално изплю името — ще има 25 000 лири? Откъде е взел толкова пари в затвора? Защо му вярвате? Видял ли е някой парите? Той скоро си отива. Може би просто иска да отмъсти на всички?

Във възглавницата на Надир нямаше нищо. Той се развика, че са го ограбили. Обвини Зиат. Настана страхотна бъркотия. Надзирателите крещяха. Зиат също. Надир крещеше. Кой знаеше каква е истината? Надир можеше действително да притежава тия пари или просто беше

умен. Мамур се развика да млъкнат. Изкрещя някаква заповед. Надзирателите се ометоха така бързо, както бяха и дошли.

Прибрахме се обратно. Всичко от кауша бе струпано на купчина на пода, смачкано, счупено, скъсано и разбъркано. Дюшекът ми беше смъкнат от леглото и захвърлен на пода. Всичко от шкафчето бе извадено и запокитено на земята — дори малкото неща, които бяха най-отгоре. Вдигнах дневника си от пода и проверих дали плановите на затвора са на мястото си. Потърсих пилата. Едва я напипах в подвързията. Взех кърпата си, бележниците, химикалките, свещите, цигарите, снимката на Лилиан и ги поставих отново на шкафчето. Джоуи и Попай минаха покрай мен, но не посмяха да се приближат, за да говорим. Вдигнах глава и засвирих „Пътници в бурята“.

Изтече една седмица. Зиат непрекъснато наблюдаваше Джоуи. Като че бе изгубил цялата си стръв. Заряза чайната. Мястото му бе заето от Надир. Всичките пари, за които Зиат бе работил — лъгал, крал, мамил, продавал наркотици и бяхтал по цял ден край горещата печка, се бяха изпарили. Сега присъдата му бе почти към края си. Щеше да се озове отново на улицата в Истанбул с хиляди врагове и без пукната пара. Всички в кауша така го съжаляваха, че вдигаха наздравици за него със силния осветяващ чай на Надир.

Но бяхме забравили, че Зиат има приятели сред надзирателите. Веднъж следобед слязох долу. Стъписах се, като видях, че Зиат е седнал на една маса, издокаран с костюм и вратовръзка. Защо?

Изведнъж вратата на кауша се отключи. Влязоха Мамур и Ариф.
— Сайъм, сайъм! — развикаха се те.

Обикновено затворниците се блъскаха да бъдат в края на редицата, за да са по-незабележими. Видях, че Зиат нехайно застана втори. До Неждет.

Ариф започна да претърсва редицата. След миг бръкна в джоба на Зиат и извади кибрит.

— Не бу? — изръмжа той. Отвори го и намери парченце хашиш. Дръпна Зиат и го плесна няколко пъти не особено силно. — Откъде си взел тоя хашиш? — изрева Ариф.

— От Джоуи — отвърна Зиат.

Джоуи, който стоеше до мен, настръхна. Надзирателите отведоха Зиат. Мамур извика Джоуи. Приятелят ми отиде в края на редицата.

— Какъв е тоя хашиш? — попита Мамур.

— Нищо не знам. Не съм му го продавал. Нямам нищо общо с тая работа.

Мамур се вгледа внимателно в него.

— Лицето ти ми е познато — рече той.

— Аз...

— ...Не се обаждай! — прекъсна го грубо Мамур. — Познавам те. Откъде си взел тоя хашиш?

Хвана единия край на щръкналите мустаци на Джоуи и го повдигна на пръсти.

— Откъде си взел тоя хашиш? — повтори Мамур.

— Казвам ти, че нищо не знам.

— Заведете го в мазето!

Повлякоха Джоуи. Мамур изгледа останалите от нас.

— На всеки, който си има работа с хашиш, ще му потрошим кокалите — обеща той. После се обърна рязко и си отиде.

Претърсването свърши за по-малко от минута. Те не бяха подгонили Джоуи за хашиш. Искаха парите. Търсеха повод да го свалят в мазето и да го наложат със сопата.

Изтичах при Неждет.

— Не можеш ли да идеш долу? — примолех му се аз. — Знаеш какво стана.

— Разбира се, че знам — отвърна Неждет. — Но какво мога да направя?

— Ще го пребият от бой. Знаеш, че всичко беше нагласено. Известно ти е, че Зиат от години продава хашиш тук.

Неждет като отговорник не искаше да знае такива неща.

— Зиат е продавал хашиш?

— Е, може и да не знаеш — рекох аз, опитвайки се да бъда дипломатичен. — Но долу ще потрошат Джоуи от бой. Те търсят парите. Разбираш, нали.

Неждет отиде да говори с надзирателя на вратата. Но той имаше заповед. Нищо не можехме да направим за Джоуи, освен да се надяваме. Радвах се, че не знае къде са скрити парите. Не можеха с бой да го накарат да проговори. Но той знаеше у кого са.

Цял следобед ми беше болно за него. Представих си какво правят надзирателите с юмруци, крака и сопи. И в същото време горещата ми омраза към Зиат стана неистова.

Вечерта беше мой ред да се къпя. Попай, аз и неколцина други си обухме банските, за да се измием с топла вода. Отсъствието на един от постоянните ни другари явно се забелязваше. Не говорехме за това. Чувствата ни не можеха да се изразят с думи. Чувахе се само шуртенето на водата. Целият се бях насапунисал. Тъкмо вдигнах каната да облея главата си, когато вратата на кауша се отвори. Разнесе се смях. Влезе Зиат, като се шегуваше с надзирателите. Костюмът му беше чист и без гънка. Мина покрай нас и продължи нататък по коридора. Целият в сапун и вода, се втурнах след него.

— Зиат!

Той се обърна и юмрукът ми го улучи в лицето отстрани. Блъсна се в решетките на прозореца. Изгубих равновесие на мокрия и хлъзгав циментов под. Зиат скочи и побягна в чайната. Последвах го, ругаейки него и сапуна. Няколко затворници ме хванаха. От мен се стичаше вода, а аз стоях и крещях на Зиат.

Надир извади нож. Тръгна към Зиат. Йорданецът изпищя и хукна по стълбите.

След миг Неждет дойде да ни успокои.

— Край вече — каза той. Отиде до вратата на кауша и извика охраната. — Отведете Зиат — заповяда Неждет. — Трябва да се махне от кауша.

Зиат набързо събра багажа си. Последните седмици от присъдата си прекара в лечебницата.

На другата сутрин Джоуи се върна при нас. Накуцваше, но съвсем леко. След първите удари със сопата извикал, че ще се оплаче от Мамур на американския консул. Невестулката премислил. Понякога затворническите власти бяха склонни да се опъват на дипломатически натиск, но друг път не. Мамур излязъл. Надзирателите оставили Джоуи цяла нощ сам в тъмното мазе. После просто го върнали горе.

ДЕВЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

Целият кауш получи предварително коледен подарък за 1973 година. Зият напусна. И макар че бих предпочел да бъда на негово място, беше приятно да знам, че го няма. Присъствието му винаги ме разстройваше.

Заминаването му означаваше също, че Попай, Джоуи и аз ще се сдобием с пари. Те ме подхванаха за това още на другата сутрин, след като присъдата на Зият изтече.

— Джоуи — отвърнах аз, — я иди донеси по един чай и ела на моето легло. Трябва да поговорим.

Джоуи купи необикновено силен чай от Надир. Пиехме го бавно. Джоуи и Попай пафкаха развълнувано цигарите си.

— Къде са? Къде са?

— Гледате ги от няколко седмици. Точно пред очите ви са.

— А?

Пресегнах се към шкафчето си и взех отгоре една дебела жълта свещ. Те зяпнаха от учудване. Скрих свещта между себе си и стената. Джоуи и Попай застанаха от двете ми страни. Бавно застъргах восъка с пила за нокти. Когато свърших, по цялото ми легло имаше восък, а в ръката ми разноцветни банкноти на стойност около 1500 долара.

— Как, по дяволите, си ги пхнал там? — поинтересува се Попай.

— Цяла нощ ми отне. Под завивката. Горих свещи и капех восъка върху парите. Мислех си, че няма начин да не запаля кауша.

Разделихме ги на три. По петстотин долара на човек.

— Ако ни пипнат, всеки сам да се оправя — рекох аз. — Аз не ви познавам и вие не ме познавате.

— Да, да — каза Джоуи. — Хайде! Ще подкупим някой пазач да донесе малко ядене.

През следващите дни се хранехме добре. Забелязах, че Попай се е сдобил с часовник „Сейко“, който беше на Мухто, един малайзиец. А

Мухто си поръчваше „Ротмънс“ от дребничкия турчин, който идваше да пробутва вносни цигари.

Накупих си пресни плодове и ги сложих върху перваза на прозореца до леглото. Навън беше студено и те се запазиха известно време.

Но повечето пари скрих в дневника си, просто разрязах корицата, както бях видял от Макс. Работех небрежно, като закривах книгата с тялото си, и се преструвах, че чета или пиша на леглото. Всъщност влагах парите си в банката на свободата.

Една студена зимна утрин Попай дотича при мен уплашен, като свиреше с уста и викаше:

— Наредете леглата в кръг. Нападат ни!

— Какви ги дрънкаш? — попитах аз.

— Афганистанците са тук. Нахълтали са. Бързо, преди да са докарали камилите си.

Попай преувеличаваше, разбира се. Но немного. Афганистанците представляваха истинска вихрушка от развети роби и ярки шалвари. Бяха петнайсетина. Пътували с автобус, пълен с шалове, топове плат, евтини мъжки костюми и други ръчно изработени дреболии. Когато полицията ги спряла, казали, че са поклонници, връщали се от Мека и стоките били подаръци за приятелите вкъщи. Лошото било, че Истанбул е доста далече от пътя между Мека и Афганистан. Осъдили ги за контрабанда.

Всички горни легла бяха заети. Затова афганистанците спяха по пода на долния етаж. Дадоха им стари дюшеци и одеяла. Дори да прекараха само една нощ, завивките и постелките бяха загубени. След това никой нямаше да ги иска.

Афганистанците се настаниха в дъното на долната стая. Окупираха я напълно. Сега редицата за сайъм бе особено сгъчкана. Всички се сбутаха в едната половина на стаята, като гледаха да са колкото може по-далече от новите затворници. Когато не се молеха, афганистанците се блъскаха да застанат по-напред в опашката за чорба. Грабваха всяка хартийка, конче или друг боклук и ги пъхаха в издутите си платнени торби.

Бяха много шумни. Играеха и викаха като деца. Спореха като стари баби. Но имаха белези, които ни караха да бъдем нащрек.

Старецът, който им беше главатар, имаше едно мътно синьо око и едно черно, хищно втренчено. На друг ръката му беше само с три пръста. На трети пък липсваше голямо парче от ухото.

Всички закоравели контрабандисти на хашиш в кауша на чужденците бяхме ужасени от последната присъда, дадена на американци. Докато по-голямата част от цивилизования свят, изглежда, намаляваше наказанията за трафикантите на хашиш и марихуана, Турция бе приела по-сурова линия. Робърт Хъбард, Джо Ан Макданиъл и Кати Зенц се явиха пред съда на 28 декември, очаквайки поредното скучно продължение на делото си, което се влачеше повече от година. Но съдията ги обвини в контрабанда на сто килограма хашиш от Сирия в Турция и ги осъди на смърт... която замени с доживот. Изведнъж аз вече изгубих рекорда за най-дълга присъда на американски затворник в Турция. Много ме болеше за тях. Молах се дано всички успеем да намерим някакво общо разрешение. Може би дипломатията бе най-сигурният ни коз.

Уилард Джонсън дойде от американското консулство със съобщение от посланика Макомбър. Според посланика скоро щяла да бъде обявена амнистия веднага след като турците успеят да съставят ново правителство. Всички вярваха, че през 1973 година ще има всеобща амнистия по случай петдесетгодишнината от създаването на славната турска република. Но дори да я обявят, на мен пак щяха да ми останат още доста годинки да лежа. Макомбър смяташе, че е малко вероятно амнистията да разреши депортирането на чужди затворници. Шансът да ме преместят в Съединените щати се обсъждаше от Анкара и Вашингтон, но също изглеждаше нищожен. Дори съществуваше вероятност турският парламент да се занимае специално с моя случай и да вземе решение. Но това бе правено само веднъж досега за чужденец... което значеше, че ще лежа още цели шестнайсет и половина години — трийсет минус времето за добро поведение.

В такова душевно състояние бях, когато научих, че татко ще дойде да ме види за четвърти път.

Беше се променил. Блестящите му ирландски очи бяха помръкнали. Изглеждаше уморен.

— Нося ти подарък — промълви той. Нещо в гласа му ме накара да застана нащрек. — Премини на шифър. Гледай Уилард да не разбере за какво говорим — консулт играеше честно.

Погледнах подаръка. Беше семеен албум, чисто нов. Татко бе направил копия на много от снимките в нашия албум вкъщи.

— Когато събирах снимките за „Нюсдей“, хрумна ми, че може да искаш да имаш някои, за да си ги гледаш тук. — Той се усмихна. Отново усетих предупредителния тон.

Разлистих албума. В гърлото ми заседна буца, като видях мама, застанала пред къщата, хванала за ръка русокосо момченце. Ето го Роб на колелото си. Двамата се бием със снежни топки. Мама показва розово вързопче. Пег в униформата си от колежа... Можех да отвлеча вниманието на много надзиратели с нея. Ето Нана с леля Мики и чичо Джими.

— Има много снимки на твоя стар приятел мистър Франклин от банката — каза татко.

— Да. Спомням си го добре.

— Сигурно. Той все искаше да става инженер. Около къщата му обикаляха разни влакове.

Очите ни се насочиха към албума. Татко прокара бавно пръст по ръба на задната корица. Ах, старата му лисица! Откъде ли е научил този трик?

— Татко, всичко това ти струва сума пари. Адвокатите. Пътуването. — Докоснах албума със снимките. — Някой ден ще ти ги върна.

— Знам, Били. Не се тревожи за това. — Той въздъхна. — Знаеш ли, от цялата работа научих едно — не оставяй дреболиите в живота да те разстройват.

— Точно така. Не се впрягай за дреболии.

— Всъщност сега ми е много по-лесно в работата. Дребнолиите вече не ми правят впечатление. Виждам, че някои неща не са чак толкова важни, колкото си мислех.

— Радвам се, че сега можем да говорим за това, татко.

— Да. Трябваше повече да си говорим. Има почва за различни мнения. Те не бива да откъсват хората един от друг. Всеки има право на собствено мнение.

— Татко, ако аз... когато се измъкна от тая бъркотия, ще си говорим много повече.

Той се усмихна.

Свиждането ни продължи дълго. Татко все още хранеше големи надежди да ме преместят или да обявят амнистия. Но беше много вероятно бягството да се окаже единственият изход.

— Внимавай, сине. Пази се.

Тръгнах обратно към кауша. Пазачът ме спря, за да провери албума.

— Сестра ми — казах гордо на турски.

Той зяпна Пег. После ми махна доволен да вървя. Около мен се насъбраха и други затворници да разпитат за свиждането ми, да вземат по някое парче шоколад, да изпросят по цигара. Подхвърлих небрежно албума на Джоуи. Няколко души го наобиколиха да видят снимките. Пег пожъна страхотен успех в Истанбул.

Този път татко остана само три-четири дни. Помъчи се да го скрие, но аз знаех, че е много притеснен финансово. Непрекъснато се връщах към разговора за среднощния експрес. Виждах, че се тревожи. Три години се бе опълчвал срещу всеки помисъл за бягство. Сега бе ипотекирал дома си, за да финансира опита ми. Ако не успеех, знаех, че това ще го убие. При последното си посещение, преди да замине за Америка, той стана да се сбогува. Сграбчи ме за ръката. Отвори уста да каже нещо, но не можа. Прегърна ме.

После се обърна и излезе от стаята.

Побърках се от любопитство. Но оставих албума със снимките да обикаля свободно из кауша няколко дни. Сетне го сложих най-отгоре върху шкафчето си и го зарязах. Едва след около седмица потърсих парите. Легнах си късно през нощта, пяхнах го под завивките и внимателно разрязах задната корица.

Под картоната имаше чисто нови стодоларови банкноти, наредени на три купчинки. Общо дваисет и седем снимки на Бенджамин Франклин.

Прекалено много хора проявяваха интерес към албума. Трябваше да преместя парите на по сигурно място. Две-три нощи работих тайно. Разрязах задната подвързия на дневника си. Наредих парите върху тези на Зиат и ги покрих с няколко листа тънка мека хартия. После отново залепих гърба. Беше добре. Дневникът бе натъпкан с рисунки, писма и мои бележки. Сега парите, пилата и плановите бяха на едно място. Имах дори малко ЛСД, което да пусна на някой пазач, ако се наложи. Трябваше само да грабна дневника, и багажът ми за бягство бе готов.

Не бях сигурен как точно ще използвам парите. Трябваше да поизчакам. Да видя какво ще стане с амнистията и влака с прехвърляне. Не исках да се мъча да бягам, да ме хванат и после да разбера, че инак са щели да ме пуснат.

Времето в затвора си вървеше. Миговете се превърнаха в часове, дните и седмиците в месеци. Кога щеше да свърши всичко? Кога? Кога животът ми ще започне отново?

Не виждах никаква причина тази студена сутрин да бъде различна от останалите. Отрано седях на двора. Двама-трима немци обикаляха с маршова стъпка трийсет и двете крачки напред и назад. Изглежда, щеше да вали, но студеният въздух бе освежаващ.

Надир изтича на двора.

— Хамид, Хамид — извика той ухилен. Само като чух името, и ме полазиха тръпки.

— Какво?

— Добри новини. Хамид е мъртъв.

— Хамид? Мечката? Какво, мъртъв?

— Да. Застреляли са го.

— Не може да бъде.

Надир се прибра тичешком в кауша. След няколко секунди отделението забръмча възбудено. Чабран дотича при мен от детския кауш.

— Аллах бююк (Аллах е велик)! — извика той.

Такава чудесна новина! Затворниците се втурнаха на двора с подскоци и викове. Джоуи дотърча и ме потупа по гърба. Попай се спусна на двора, подсвирквайки и танцувайки от радост. От другите кауши се носеха смях и викове. Реговете от щастие стигнаха до кресчендо. Надзирателите по коридорите изглеждаха неспокойни и уплашени.

Изведнъж осъзнах какво празнуваме. Бе умрял човек. Човешко същество. А ние се радвахме. Не беше редно. Как може хората да се радват толкова, когато е загинал друг човек? Но аз също бях щастлив. Отдъхнах си с облекчение — жестоките юмруци на Мечката никога вече нямаше да удрят лицето ми.

Никой не знаеше подробностите. Но Хамид със сигурност бе мъртъв. Бил застрелян от някого извън затвора. В ресторант. Само това научихме.

По-късно сутринта взех пакет „Марлборо“, за да накарам надзирателя при вратата на отделението да ме пусне до лечебницата. Ако някой знаеше нещо, това бе Макс. Той седеше на леглото си с изцъклен поглед, но ухилен и разговаряше с няколко турци. Поздрави ме сърдечно.

— Ядял си закуската — разправи ми Макс. — Срещу входа на затвора има ресторант. Всеки ден закусвал там. Та този... Хамид го бил опандизил за хашиш преди пет-шест години... Затворник... Турчин. Свалил го в мазето и го обработил със сопата. Но оня не гъкнал. Няколко дни го държали там, като се връщали пак да го бият... нали го знаеш Хамид... докато налагал оня, псувал. „Да ти...“ — на майка, сестра, баща, баба и така нататък. Оня не го забравил. Как би могъл?

Та преди два-три дни срокът на присъдата му изтекъл. И днес сутринта просто влязъл в ресторанта, докато Хамид закусвал. Насочил пистолета срещу него. Дръпнал спусъка и казал: „Помниш ли ме? Ето ти за майка ми.“ Бам! „И за сестра ми.“ Бам! Бам, бам, бам, осем изстрела. Хамид паднал на пода. Пистолетът щракнал няколко пъти и оня го оставил на масата. Седнал и зачакал полицията. Невероятно!

След една-две седмици убиецът се върна в стария си кауш като прочут герой. Бе станал новоизлюпен капидия. Започнаха да му викат Аслан, „Лъв“.

Седмици наред затворниците държаха надзирателите в напрежение. Който смяташе, че може да ги закачи, измърморваше на път покрай тях: „Хамид унутма“ (Не забравяй Хамид).

Надзирателите не забравиха.

Ариф изчезна внезапно. Разнесе се слух, че Кокалотрошача трябвало да влезе в болница да го оперират. Мамур поиска да го преместят на работа в Измир.

ДВАЙСЕТА ГЛАВА

7 март 1974 г. Лилиан,

Писмото ти, тишината през нощта и ред други неща ме карат да се чувствам ужасно зле. Понякога ми се струва, че умирам тук. Толкова е трудно да нямаш никой, който да ти помага, да ти бъде другар по този странен път. Приятелят ми Арне ме накара да разбера колко малко знам; и още по-чудно, колко много знам, без да го съзнавам, за безброй важни неща като това: да се смееш, да усещаш хората и да обичам живота. Арне ми липсва, но присъствието му остава, тъй както Патрик лудата глава е постоянно с мен, макар че тялото му от две години е заровено в земята.

През последните месеци ми беше много трудно. Толкова планове и възможности като че се провалиха. Дори дишам с мъка.

Тук е пролет. Тя дойде и аз се мъча да не бързам, но така се нуждая от нежност. От твоята нежност. Пазя писмата ти. Те ме крепят, дават ми сила. Новините за амнистия и освобождаване са сложни и объркани. Търпя само заради другите, родителите ми и приятелите, които правят всичко каквото могат. Не знам колко още ще издържа.

Не ме оставяй, Лил. Прегърни ме.

Били

Още първата вечер, когато дойдох в „Сагамалджълар“ преди три и половина години, затворниците говореха за амнистия. Най-накрая на 16 май 1974 година в турския парламент се прие закон за амнистия. Щеше да влезе в сила на другия ден. Всички в кауша се насъбраха

около малцината, които можеха да четат турските вестници. Ето какво научихме:

Всеки затворник в Турция получава дванайсет години амнистия за всяка присъда. Убийци, участници в изнасилвания, въоръжени грабежи, отвлечения — на всички намаляваха по дванайсет години. Времето за добро поведение също се приспадаше. Така затворник с трийсетгодишна присъда получаваше отбивка от десет години за добро поведение плюс още дванайсет години от амнистията. Оставаха му осем години да лежи.

Единствено на контрабандистите даваха по пет години амнистия.

Реших, че е по-добре, отколкото нищо. И все пак датата ми за освобождаване щеше да бъде 7 октомври 1985 година. Оттеглих се на леглото си, без да обръщам внимание на празничната атмосфера наоколо. Тия дванайсет години щяха да дадат свободата на почти всички. Дори повечето контрабандисти имаха по-малко от пет години. Джоуи щяха да го пуснат. Тими щеше да си тръгне от Измир. Радвах се за тях, разбира се, но се чувствах и нещастен. От старите ми приятели щяха да останат само Макс и Попай. А Макс прекарваше почти цялото време в лечебницата.

Джоуи спря до леглото, за да ми пожелае успех. Напомни за възможността да ме преместят. Увери ме, че скоро и аз ще бъда свободен.

— Слушай, чу ли за допълнителните седем години за контрабандистите?

— Какво?

— Във вестника пише, че някои организации, борещи се за граждански права, протестирали, че на контрабандистите отпуснали само пет години. Искали Парламентът да им даде още седем години. Така че кой знае? Може би ще получиш цялата дванайсетгодишна амнистия.

— Джоуи, аз имам трийсетгодишна присъда. Дори дванайсетгодишна амнистия не ме оправя особено.

— Да. Но все пак си по-добре от Неждет.

— Какво искаш да кажеш?

— Не си ли чул? В цяла Турция амнистията не важи само за един затворник, сирийски шпионин. Парламентът дори споменава името му и казва, че той няма да получи амнистия. Неждет.

Неждет обикаляше из кауша, поздравяваше щастливците и им пожелаваше успех. През цялото време, прекарано в затвора, не бях виждал човек, който повече да заслужава амнистия. Беше честен. Чист. Добър. Турско правосъдие, няма що.

Вечерта високоговорителите взеха да тръбят имената на онези, които щяха да бъдат освободени на сутринта. След всяко име гръмваха одобрителни възгласи. После стихваха рязко, за да може да се чуе следващият. Имената се четяха по азбучен ред. Фамилията на Джоуи започваше с „М“. Седяхме заедно на леглото му и чакахме щастливия миг. Но към полунощ, тъкмо когато свършиха имената с „Л“, гласът по високоговорителя каза, че станало много късно. Щели да продължат на сутринта.

Избухнаха гръмки протести. Джоуи направо полудя. Скочи от леглото с писък.

— Те няма да ме пуснат — изкрещя той. — Тия турски копелета искат да ме оставят тук. Не мога да го понеса. Охрана! — изрева. — Пуснете ме. Трябва да говоря с директора. Охрана!

Дръпнах го на леглото и се опитах да го разубедя.

— Да не си се побъркал? Помисли! Утре те пускат. Със сигурност. Ще съобщят името ти сутринта. Не изпортвай всичко.

— Знам си аз, че ще ми погодят някой номер, за да ме оставят тук. Знам.

След пет години в затвора Джоуи не можеше да издържи и една нощ повече. Потърси Надир, за да си купи малко хашиш. Надир дори не искаше да вземе парите му.

— Ето — каза той. — Вземи, приятелю. Парите ще ти трябват. Гечмиш олсун. — Той пхна пет жълти капсули нембутол^[1] в ръката на Джоуи. Джоуи ги лапна наведнъж и ги глътна с чаша чай.

— Не мога повече — изкрещя той. — Нервите ми са като топчета пинг-понг в перална машина. Ако никога не се събудя, ще бъде чудесно! А ако извикат името ми утре, да вървят по дяволите. Да ме почакаат. Аз ги чакам пет проклети години.

Зарови се под възглавниците и се зави презглава.

През това време аз се помъчих бързо да измисля нещо. Имах пари. Може би сега бе моментът да ги използвам. Сигурно утре щеше да е лесно да се измъкна през вратата заедно с другите. Нямаше начин да не настане бъркотия.

Отидох да говоря с Франсоа, дошъл наскоро млад французин, когото бяха осъдили на двацет месеца за притежаване на една-единствена цигара с хашиш. Той се мъчеше да натъпче парцалите си в стара торба от зебло. Беше малко смахнат.

Всички му викаха „Звънчо“. Знаех, че няма много пари, а му се ще да тръгне направо за Индия, като го пуснат.

— Хей, Звънчо! Искаш ли да изкараш 5000 лири? — попитах аз.

Той се ухили. После тъпанарската му физиономия стана подозрителна.

— Как?

— Лесно. Само дай да те вържа утре в клозета. Ще взема личната ти карта и ще се измъкна, когато извикат името ти. Когато те намерят по-късно, ще обясниш, че аз съм те вързал и съм ти запушил устата. Ще трябва да те пуснат. Какво ще кажеш? Искаш ли парите?

Може да беше Звънчо, но не бе глупав.

— Разкарай се — викна той.

В шест часа гласът от високоговорителя продължи да съобщава имената. Щастливците се наредиха, за да излязат на свобода. С Попай измъкнахме Джоуи от леглото и той тръгна, олюлявайки се, към широкия свят. Този ден от кауша ни напуснаха петдесет и двама от седемдесет и петимата затворници. Близо две хиляди и петстотин от трите хиляди души в „Сагамалджълар“ бяха освободени. С изключение на първите няколко дни в затвора, които бяха ужасни, този бе най-самотният в живота ми. Арне, Чарлс, Джоуи, почти всичките ми най-добри приятели в затвора си бяха отишли. Дори враговете ми ги нямаше. Цял ден обикалях бавно из двора. Наближаваше лято. Трябваше да живея, да любя Лил, да изпитам радости и скърби. Старите ми приятели у дома се женеха, имаха деца, печелеха пари. А турците искаха да стоя в затвора, докато стана на трийсет и осем години.

Беше тиха майска утрин. Седях, опрял гръб в стената на двора под приятното слънце. Крясъците и смехът на малкото останали деца подчертаваха тишината на деня. И моята самота.

— Вилюм Хай-йес. Какво?

— Вилюм Хай-йес.

Прибрах се и отидох до вратата на кауша. Протегнах ръка през отворчето и усмихнатият надзирател ми подаде съобщение за

свиждане. Прибра в джоба монетата от пет лири, която му оставих на первазчето. Посетител. Но не беше нито консулт, нито някой адвокат. Когато те идваха, свиждането ставаше в дълга неохранявана стая. На съобщението пишеше „кабинка“. Този, който бе дошъл, бе сам. Трябваше да се срещна с него през стъклената преграда в една от кабинките.

Кой ли можеше да е?

Бях по дънки. Не съвсем подходящо облекло за неочакван посетител. Хукнах горе и си сложих костюма.

Отидох по коридора до контролния пост. Пазачът взе разрешението и каза да почакам. Кабинките бяха наредени от лявата ми страна като тесни дървени телефонни будки. Всичките сиви. Една до друга, общо петдесет и четири на брой.

Пазачът обяви:

— Кабин он йеди.

Отправих се към седемнайсата кабинка и затворих вратата зад гърба си. Надзърнах през зацапаното огледално стъкло. От другата страна нямаше никой. Зачаках.

В тясната кабинка бе мръсно и задушно. Смърдеше на пот и застоял цигарен дим. Посетителят се отделяше от затворника с две стъклени прегради, а между тях имаше решетки. Един микрофон и високоговорител тюрк малъ бяха единствените средства за разговор. Подобно нещо трудно щеше да се осъществи.

Бях вир-вода от горещината. Проклет костюм. Бършех челото си с носната кърпа, когато вратата от другата страна на решетките се отвори.

Пред мен застана Лилиан.

Усмихна се стеснително и притисна длани до стъклото. Аз долепах моите от другата страна. Сърцето ми щеше да се пръсне. Устните ми отрониха името ѝ.

— Лил?...

На лицето ѝ разцъфна усмивка. Очите ѝ блестяха.

— О, Били...

Стояхме и мълчахме. Усмивкахме се. Дишахме едва-едва. Радвахме се един на друг. Изведнъж аз се разсмях.

— Лилиан! Лилиан! Какво правиш тук? Истина ли е?

— Истина е, Били. Как си?

— Чудесно! Като изключим това, че съм в затвора. Лил, изглеждаш страхотно. Каква коса имаш! Толкова е дълга!

Тя се засмя.

— Да, пускам я още от Аляска. Знаех, че ще ти хареса.

— Обожавам я. Много си красива.

— А ти си направо шик в тоя елегантен син костюм. Така ли ходите в затвора?

— По дяволите, не! Облякох го, за да ти се харесам. Всъщност спечелих го на покер.

— Радвам се, че не си загубил нито един от старите си пороци.

— О, не казвай това, че може да разбия стъклото и да те сграбча. Изглеждаш толкова апетитна.

Лицето ѝ стана сериозно.

— Били? Добре ли си наистина?

— Да, Лил. Всичко е наред.

— Така се притеснявах да не направиш някоя глупост и... — Тя замълча. Озърна се. Погледна ме въпросително.

— Не — отвърнах. — Не се безпокой. Не се подслушва. Та те не могат да оправят дори високоговорителите в отделението и да не спират тока, камо ли това.

— Знаех какво ще означават за теб сроковете за амнистиране, Били. Моля те, внимавай, мили. Не прави грешки.

— Няма страшно, Лили. Не се притеснявай.

— Последното ти писмо ме изплаши.

— Да. Съжалявам. Ти като че винаги ми ставаш отдушник, когато не мога да се сдържа повече.

— О, Били, няма нищо. Нали съм за това. Ще ти помагам с каквото мога. Но знам, че отново се готвиш. Страх ме е.

— Хей! Недей така. Няма да правя глупости. Нали ме знаеш.

Тя продължаваше да бъде сериозна.

— Да, познавам те и още как. Затова ме е страх.

Не бях виждал Лилиан от шест години. Но писмата сякаш възпламениха старите ни чувства. Времето не я беше променило външно. Още изглеждаше нежна и красива. Но в нежността ѝ се забелязваше някаква сила. От здравословния живот, който бе водила на открито, кожата ѝ бе поруменяла. Тялото ѝ изглеждаше стегнато под тесните дънки и пъхнатата в тях блуза. Предишното стеснително

издокарано момиче го нямаше. Пред мен сега стоеше жена. Тя търсеше. Виждах настойчивостта в очите ѝ. А зад блясъка в тях — тъга. Гърдите ѝ напиреха под блузата.

— Разкопчай се! — казах внезапно аз. Тя направи гримаса.

— О, Били, не мога. Ще си изпатиш. Може да дойдат пазачите. — И огледа празните кабинки до нас.

— Възбуждаш ме. Господи! Виждам как зърната ти настръхнаха.

— Престани! Ще се побъркаш — рече тя, като откопча найгорното си копче. — Къде отиде емоционалната ти сдържаност, за която ми пишеше? — Дългите ѝ тънки пръсти разкопчаха още едно копче. — Пък и с тия стъклени прегради помежду ни едва ли ще е кой знае колко възбуждащо. — Долепи се до стъклото. Хвана с две ръце блузата си отпред и бавно я разтвори. Напращели гърди. Дълбока ямичка между тях. Твърдите ѝ тъмни зърна се закачиха за бялата материя и за миг останаха скрити. После изскочиха потръпващи, когато целите ѝ гърди се показаха от блузата. Изохках.

— О, Били — прошепна Лилиан и се притисна до стъклото. — Да можех да направя нещо повече за теб.

Отново изохках.

— И това е добре, Лил. Много.

Отвън се чу шум. Тя се загърна. Едва не изкрещях, задето ни прекъсваха. Покрай кабинката минаха пазачи. Единият потропа на вратата да ми напомни, че времето ни е изтекло. После си отидоха.

— Покажи ги пак — казах бързо. Лилиан се засмя и закопча блузата си.

— Все така шантав си. Радвам се поне на това. Щях да се разтревожа, ако не беше.

— Можеш ли да останеш по-дълго в Истанбул?

— Съжалявам, Били. Нямам много пари. Трябваше доста да пестя, за да дойда. Но исках да те видя.

— Виж колко се радвам на идването ти — казах ѝ и посочих издутите си панталони. Тя отвори широко уста, после се засмя.

— Утре една кола се връща в Швейцария и аз на всяка цена трябва да тръгна с нея. Бездруго нямаше да мога да остана до свиждането следващата седмица.

Бях леко разочарован, но не особено. Беше достатъчно, че успях да я видя дори само веднъж, да чуя гласа ѝ и да се взра в очите ѝ.

Щеше да ме крепи още дълго в самотата ми.

— Е, тогава продължавай да пееш ой-ла-ри-пи из планините. Някой ден ще чуеш към теб да се носи странно ехо от долините. А след него ще идвам аз.

— Били, моля те, внимавай. Толкова много значиш за мен. Гледай да не те убият.

— Ей! Ти също си много за мен. Издържал съм досега. Нямам намерение да бъда убит.

Тя не се усмихваше.

— Скоро ще се уреди да те преместят. Само им дай малко време. Толкова хора у нас се мъчат да те освободят, дай им тая възможност.

— Добре, Лили.

— Много хора се молят за тебе.

— Знам, чувствам го.

— Обичам те, Били.

— И аз, Лили.

Стояхме и се гледахме през стъклото. Дойде един надзирател и отвори вратата й. Повика я да излиза. Наблюдавах я как тръгна заднишком навън, а очите ни опъваха нишка, която ни свързваше дълго след като тя си отиде...

— Нов затворник — съобщи Неждет. — Американец.

Американец.

— О, не. — Обърнах се на леглото и загърбих гласа на Неждет. Всеки нов затворник означаваше още един дърдорко, какъвто бях аз в началото. Новите затворници са ужасно досадни.

Попай изтича долу да го посрещне.

Но тоя съвсем не беше новак. Казваше се Харви Бел и бе преместен от Елязиг, за да го оперират. Бе получил херния от жесток побой, който му хвърлили надзирателите след неуспешен опит за бягство. Попай му помогна да се качи в нашия кауш. Новичкият бе успял да се напие някак си по пътя от Елязиг.

— Брей, тук било много чисто! — възкликна учуден той.

Погледнах прахоляка и мръсотията. Подуших отвратителната воня, носеща се откъм клозета. Отбелязах си наум никога да не се местя в затвора в Елязиг.

— Аз съм от Алабама — каза Харви на Попай. — Толкова е хубаво да се измъкне човек от тия проклети турци.

Минаха покрай моето легло и Попай ми свирна. Какво можех да сторя? Бях единственият друг американски затворник в кауша. Трябваше да отида и да го поздравя.

— Ти колко имаш? — попита той.

— Трийсет години.

— Олеле! — Раздруса ръката ми. — И аз.

Изведнъж ми стана симпатичен.

Изгълта чашата чай, предложена му от Попай. Огледа набързо помещението.

— Как може да се чупи човек от тая дупка? — попита високо.

— Шшшт! — предупредих го аз. — По-внимателно. Тия не са турци. Доста хора знаят английски. Всички разбират какво казваш.

— А, да. — Той се ухили и сниши глас. — Та как може да се чупи човек от тая дупка?

Засмях се. Харви отметна един бял кичур в средата на челото, който бе прошарил тъмнокестенявата му коса.

Той искаше да избяга също така силно, както и аз. През следващите няколко седмици спечели доверието ми. Разправих му за пилата, въжето и плановете на затвора — дори за Йохан в Истанбул. Само за парите нищо не му споменах.

Разгледахме прозореца с решетките в клозета. Обясних му плана си да изпиля решетките, да се покатеря на покрива, да вържа въжето за антената и да се прехвърля през стената.

— И защо не го направиш? — попита Харви.

— Ще е равносилно на самоубийство. Има прекалено голяма вероятност да ме застрелят.

— Добре, дай ми ги тогава. Аз ще го направя.

— Не, не сега. Това е скритият ми коз. Ако нищо не излезе с преместването, тогава може би...

Изненадващо посещение от Майкъл Грифит. Лъчезарно, усмихнато лице. Сърдечно ръкостискане. Току-що бе пристигнал от Анкара, столицата, където се бе срещнал с посланика Макомбър и един адвокат на име Фарук Екрем, председател на турското сдружение на адвокатите. Екрем беше автор на раздел 18, член 647 в турския наказателен кодекс, в който се казва, че чужденците, затворени в Турция, имат право да бъдат премествани в затворите на собствените си страни. Екрем обещал на Майк да каже добра дума за мене на

министър-председателя Еджевит. Майк се надяваше скоро да се уреди нещо и ми съобщи, че няколко полицаи от Насау^[2] са изявили желание да ме придружат до затвора в Щатите. Там можеше да ме пуснат условно или да ме освободят.

— Значи всичко е уредено — каза Майк. — Чакаме само да приключат с подготвянето на документите. И тогава си отиваме у дома.

У дома. Къде бях чувал това определение? „Домът е мястото, където, щом трябва да се прибереш, ще те приемат.“ Робърт Фрост^[3]. Разбира се, че трябваше да се прибера там... толкова ми се искаше, че почти усещах аромата му. А той бе на телешко печено и картофено пюре със сос, царевича и диня.

Надявах се на много, но очаквах малко. След шока, който преживях, когато ми оставаха само петдесет и три дена, а ме осъдиха на доживот, бях решил да не вярвам, че ще ме пуснат, докато това наистина не стане. Но този път ми беше трудно да не повярвам. Майк беше толкова оптимистично настроен. Дали след четири дълги ужасни години най-после не бях стигнал до края на наказанието си? Бях изплатил дълга си.

Беше 10 юли 1974 г.

След три дни, докато се занимавах с йога, се разнесе глъчка. Все повече се усилваше. През стените от другите дворове кънтяха възбудени гласове. Дотърча едно вестникарче. Затворниците се скупчиха да прочетат новините. Война! Еджевит бе заповядал на турските войски да нахлуят в Кипър, за да защитят правата на кипърските турци, потискани от гърците. Такава поне бе „истината“ според турските журналисти.

Както винаги всеки затворник се опита да си представи каква полза може да има от тази новина. Турците до един крещяха за амнистия, за да могат да се присъединят към армията и да смажат гърците. Ние, чужденците, също бяхме готови да се запишем в армията само докато успеем да стигнем до границата. С Харви Бел обсъдихме възможността гърците да нападнат и евентуално да освободят Истанбул. Гръцки танкове да сринат стените на затвора. Би било страхотна гледка.

Но всичко свърши много бързо. Турските войски сломиха гръцката съпротива, Еджевит получи прозвището „Лъв“. Стана

национален герой. Бяха минали почти две седмици и Майк, който се бе върнал в Щатите, ми се обади. След кратката война щеше да настъпи неспокоен мир и той бе сигурен, че Еджевит най-сетне ще разгледа молбата ми за преместване.

Положително бе дошло време за проява на добра воля. Еджевит също мислеше така. На върха на славата той си подаде оставката и свика нови избори. Беше сигурен, че ще спечели мнозинство в Парламента.

Но загуби. Страната продължи по своя път, като се опита да кара без правителство.

Американското правителство бе също тъй безсилно да ми помогне. Следях внимателно увеличаващите се съобщения за уотъргейтските проблеми на Америка. С годините интересът ми към външната политика бе отслабнал. Но сега исках да проследя този изключителен момент в американската история.

Неамериканските ми приятели непрекъснато искаха да говорим. За тях Никсън, Егню, Мичъл и другите бяха като някакви комични герои. Болеше ме. За първи път разбрах, че обичам родината си. Не политиците, а народа. Не правителството, а формата на управление. Фашизмът в Турция ме накара да жаждувам още веднъж за страна, където ще мога да говоря каквото мисля.

Един ден през август научих друга новина. Надир се втурна при мен.

— Никсън! — И се изплю. — Мръсен педераст такъв!

— Какво има?

— Значи не си чул. Никсън си е подал оставката. Седнах на леглото и започнах писмо до бившия президент:

Драги мой събрате по съдба...

---

[1] Успокоително. Б. пр. ↑

[2] Област в централната част на ФРГ. Б. пр. ↑

[3] „Смъртта на наемника“, стихотворение от американския поет Робърт Фрост (1875–1963). Б. пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

— Здравсти, Уили.

— Макс, какво правиш тук? Да не би в лечебницата да е свършило гастрото?

Макс се ухили.

— Не. Дойдох да те видя. В лечебницата има един надзирател, дето за пакет „Марлборо“ ме пуска да ходя където поискам из затвора.

— Той млъкна. — Още ли ти се ще да се измъкнеш оттука.

Изправих се.

— Знаеш, че е така.

— Аз трябва да се махна. — Изведнъж от очите на Макс бликнаха сълзи и той ги изтри с кокалестите си пръсти. — Това проклето гастро ме убива. От него ослепявам.

— Имаш ли някакъв план?

— Мисля, че мога да подкупя лекаря да ме изпрати в болницата отсреща. А в лечебницата има един капидия. Струва ми се, че може да ми намери малко ЛСД. Ти можеш ли да дойдеш в ... тъъ... болницата?

— Да, мисля, че да. Мога да измисля нещо. Но как ще се измъкнем от болницата?

— Ами ще... Какво каза?

— Болницата, Макс. Как ще се измъкнем оттам?

— Ами ще пуснем малко ЛСД на пазачите. В кафето например.

— А като излезем в Истанбул?

— Да, всичко съм обмислил. Като отидем в болницата, ще сложим малко ЛСД на пазачите.

— Да, добре. После излизаме навън. А по-нататък?

— Какво?

— Като излезем от болницата, Макс?

— Да, с ЛСД.

— Не. Как ще се измъкнем от Турция? — А, от Турция ще...

Макс млъкна. Като че бе заспал.

— Макс?

— Да? Какво?

— Как ще се измъкнем от Турция?

— Тъъъ... Йохан... още ли е в града?

— Да. Той ще ни помогне.

— Значи ще... идем... да видим... тъъ...

— Йохан?

— Йохан?

— Браво, Макс. Радвам се, че всичко си обмислил. Взел си предвид и най-малките подробности. Ами ако не успеем да пуснем нищо в кафето на охраната?

— Тъъ... пистолет?

— Имаш ли пистолет?

— Не, а ти?

— Макс, мислех, че ти имаш готов план!

— Уили, нямаш ли ми доверие?

— Макс, имам пълно доверие на сърцето ти. — Той премигна срещу мен през дебелиите си стъкла. — Но не вярвам на главата ти.

Макс само ме зяпаше. Главата му клюмна бавно на гърдите. Пепелта от цигарата му падна на ризата и тя се подпали.

— Макс! Ризата ти!

— Боже господи! — Макс изтръска пепелта от ризата си. Очите му отново се замъглиха от сълзи. — Уили, идва момент, в който ти става ясно, че нищо няма да излезе.

Затътри се обратно към лечебницата.

Легнах си и вперих поглед в тавана. Разбрах, че ако някога реша да се измъкна, ще трябва да вложя цялата си енергия. И да я насоча в една-единствена посока. Както фаровете на бързо преминаващ влак разсичат тъмнината. Знаех, че това означава да включи всичките си копчета на „старт“.

Тогава получих писмо от къщи.

15 ноември 1974 г.

Били,

... пиша ти и си спомням за миналото. Казват, че е признак на старост. Добре съм. Все същото. Животът

продължава, макар всеки ден сърцето ми да се свива, като
си помисля, че най голямото ми дете е толкова далече.

С обич,

мама

Писмото ме накара да изпадна в най-лошото си настроение през
тия четири дълги години. Разкъсвах се от болка. Смота и празни
копнежи. Майка ми! Каква мъка трябваше да понесе.

Взех китарата на Арне.

Вече се бях понаучил да свиря и знаех няколко акорда. Харви се
приближи. Тихичко подхвана стари блусове от Алабама. Избрахме
прост ритъм и импровизирахме няколко стиха заедно. Песента като че
сама се написа.

*Ммм... тъпо ми е, мила,
пак ме налегна тази истанбутска тъпота.
Да, тъпо ми е, мила,
пак ме налегна тази истанбуска тъпота.
Трийсет години в Турция, мила,
нямам веч какво да губя.
Пипнаха ме на границата
с две кила в патъците!
Пипнаха ме на границата.
с две кила в патъците...
И ми дадоха трийсет години, мила.
за да позная тази истанбулска тъпота.
Бог да ми е на помощ, на помощ.
Моля те, спаси ме от тази мъка.
Господи, ела и помогни ми,
спаси ме от тази мъка.
Освободи ме, мили божже,
не ще греша аз вече.*

Свиряхме известно време. Изкарахме песента до края. — Откога
си тук, Уили? Знаеше отговора.

— От четири години.

— А от колко лета?

— От четири.

— Четири лета. Тия турци те лишават от летата ти. Крадат ти от слънцето. А можеше да си се изтегнал на някой плаж до своята любима и откритото синьо небе да се простира вечно над главата ти. Вместо това ти лежиш тук вече четири лета. Ето че идва друга зима. Кажи ми, можеш ли да си върнеш загубеното време? Можеш ли?

Замислих се. Харви мълчеше, подрънквайки на китарата.

— Добре — отвърнах изведнъж. — Хайде.

— През прозореца ли?

— През прозореца.

През прозореца. Ето докъде стигнах, независимо дали ще ме убият, или не. Пилата, решетките, прозорецът, покривът, стената, охраната, картечниците, прожекторите, въжето в тъмнината, Йохан, границата, среднощният експрес за Гърция. Почувствах, че ми олекна. Може би този план с прозореца ще ме убие. Но аз бездруго бях наполовина мъртъв. Може пък и да успея. Както се казваше в песента: „... трийсет години в Турция, мила, нямам веч какво да губя...“.

Освен живота си.

— Кога? — попитах Харви.

— Довечера — отвърна бързо той. — Хороскопът ми е напълно благоприятен. Изгрява съзвездие Скорпион.

Прекарахме следобеда в събиране на багажа. Прочетох внимателно дневника си. Извадих всички пари и ги натъпках в пояса. Пилата и въжето останаха в скривалищата си. Боядисах белите си гуменки с черно мастило.

Почистих шапката си талисман от прахта.

В два часа сутринта огледах спящия кауш. Взрях се във всеки хъркаш човек. Тихичко се смъкнах от леглото с гуменките в ръка. Приблжих се до леглото на Харви. Той ме чакаше. Отидохме в клозета и се скрихме зад един ъгъл, за да не ни виждат от кауша.

— Добре, хайде.

Измъкнах пилата от ръкава си и се приблжих на пръсти до прозореца. Бавно и внимателно я прокарах по ръба на една от железните решетки. Изстърга като нокът по черна дъска. Замръзнахме на местата си.

Харви отиде да провери кауша. Изглежда, никой не беше чул. Работех бавно, като се стараех да движа пилата едва едва, но с голям натиск. Шумът не беше много силен; просто на нас така ни се струваше. Харви пазеше.

Пилях нервно. Бях сигурен, че всеки момент пазачите ще дойдат и ще ни отведат.

— Ти май каза, че ще стане за пет минути — прошепна Харви.

— Така мислех. Тая пила нещо не е наред.

— Дай аз да опитам.

Харви пили известно време. На решетката имаше само едва забележим нарез. Това щеше да трае цяла вечност.

Работихме на смени, докато единият пилеше, другият пазеше. Към пет часа едва бяхме успели да нащърбим здравето желязо. Харви смеси малко маджун с цигарена пепел и скри следите. Отново си легнахме.

По-късно сутринта се опитахме да разберем какво не е наред. Сравнихме желязото на леглата с това на прозорците. Разбрах грешката си. Бях простъргал лесно с пилата боята от леглото и бях решил, че е желязото. Сбъркал съм. Пиленето щеше да трае седмици. А мястото беше твърде открито и опасно.

Но Харви бе непоколебим. Решетките бяха разположени на голямо разстояние една от друга. Смятахме, че ако успеем да прережем само една, ще можем да се промъкнем. И тогава щеше да започне най-трудното.

Работихме още две нощи. Бяхме изпилили само една трета от пръчката.

— Няма смисъл — казах му аз през деня. — Ще трябва да пилим няколко седмици, а маджунът изобщо нищо не скрива. Сто на сто ще ни пипнат.

— Виж какво ще ти кажа — рече Харви. — От тебе искам само да ме събуждаш и да ме пазиш малко. Аз ще пиля. Когато я прережа, ще се измъкнем заедно.

Отново се замислих.

— Добре. Не съм много навит, Харв. Но от мен да мине. Харви работи тихо, но упорито още три, четири, пет нощи.

Неподатливата решетка не мърдаше. Поради шума от пилата беше невъзможно да се работи непрекъснато. Той продължаваше да

пили.

Веднъж в пет часа сутринта предрече, че след една нощ ще стане.

— Вдругиден — обеща той — ще ти купя сувлаки^[1].

Ариф! Кокалотрошача пак се беше върнал. Мислехме, че никога няма да дойде, след като видя какво се случи с Хамид.

Щом влезе, в кауша настъпи тишина. Подире му вървяха няколко едри надзиратели. Неждет се приближи и го поздрави, но Ариф само се намръщи.

— Затворникът с белия кичур — изръмжа той. — Къде е? Имаше само един, който отговаряше на това описание.

Той хъркаше в леглото след дългата работа през нощта.

Надзирателите го измъкнаха от леглото. Харви взе да се оплаква и се отскубна от ръцете им. Ариф го удари по лицето.

— Дай пилата! — изкрещя той.

— Какво?

Още един удар. Харви падна в ръцете на надзирателите. Ариф го повлече към клозета. Потърка няколко решетки, докато изчегърта маджуна на една от тях.

— Децата са те видели. Знаем, че си ти. Дай пилата. Харви вдигна рамене. Какво можеше да направи? Отиде до шкафчето си и измъкна пилата от металната рамка отзад.

Ариф изсумтя доволно и надзирателите повлякоха Харви надолу. Каушът забръмча. Всички обсъждаха работата с прозореца.

Прекарах неспокоен ден, при всеки шум скачах. Положих усилия да се съсредоточа в една книга, но не можах. Попай се приближи и взе да се шегува, за да ме развесели. Но аз не му обърнах внимание и той ме остави. През по-голямата част от нощта зяпах в тавана.

На другата сутрин мушнах на пазача при вратата няколко пакета цигари. Той ми даде малко информация. Харви бил в лечебницата. Дадох му още два-три пакета и той ме пусна да ида дотам, за да взема нещо за „главоболие“.

Влязох и тръгнах покрай редицата килийки. Къде ли беше Харви? Дали пазачът не е сбъркал? Нямах го. Обърнах се да си вървя.

Видях един затворник да лежи с подуто посиняло лице. Кой беше този нещастник?

— Харви! О, боже мой! Не те познах.

— Да. Добре ме наредиха — измърмори той с подпухналите си устни. Няколко зъба бяха разклатени и изкривени. Ушите му стърчаха кървавочервени и разранени. — Страх ме е за хернията ми. Два-три пъти ме сригнаха в слабините. Мисля, че това я е отворило. Уили, трябва да се свържеш с консула. Яко съм загазил. Имам нужда от лекар. А тия копелета няма да ми признаят времето за добро поведение и ще ме изправят пред съда за бягство. Трябва ми консула, за да предяви обвинение за нанесения побой. Може би ще успеем да се спогодим. Не знам. Но ако ме прекарат, и аз ще ги прекарам.

— Искаха да научат името ми, нали?

— Да, откъде знаеш?

— Чух Неждет, като разговаряше с охраната. Казваха, че децата са видели още един човек на прозореца. Благодаря, Харв.

— Тъй, тъй, какво друго можех да сторя, да им кажа името ти ли? — Той опита да се усмихне с подпухналите си устни. Направи гримаса. — Но поне успях да цапна тоя сводник Ариф, преди да изгасят светлината. Видя ли го?

— Не, но чух, че има буца под окото.

— Не е кой знае какво, но все пак. Слушай, Уили, обади се на консула. Мисля, че турците ще ме бутнат в някой затънт затвор. Боя се какво може да се случи.

— Ще се свържа с него, Харви.

— А ти защо не си направиш тая услуга и не вземеш да се махнеш от проклетия затвор, докато все още можеш? Това място е самият пъкъл.

— Така е.

След два дни тихомълком преместиха Харви в Антакия, в същия затвор в Югоизточна Турция, където бяха Робърт Хъбард, Джо Ан Макданиъл и Кати Зенц.

Полека-лека натрупвах поуките от четирите години. Много мислих за Вебер и Жан Клод, двамата чужденци, които избягаха от „Сагамалджълар“. И двамата се бяха заели с проблема направо, с всички сили. И двамата гледаха да не се доверяват на другите затворници. Бяха го замислили добре. За нито един от тях управата на затвора не допускаше, че има намерение да бяга. Вебер направи кариера в затвора. Жан Клод бе болен от „туберкулоза“.

За мен беше ясно, че ако искам да избягам, трябва да се махна от „Сагамалджълар“ и да отида в друг затвор. Прекалено много надзиратели и доста затворници знаеха, че не можах да свикна със затворническия живот дори след толкова време. Наблюдаваха ме. Трябваше да се преместя на ново място, където ще мога спокойно да кроя планове. Но къде? Как?

Помощта дойде от самото турско правителство. Сюлейман Демирел успя да сформира коалиционно правителство. Отнасяше се с разбиране към апела на контрабандистите. Бяха ги измамили със седем години при предишната амнистия. Обеща да убеди Парламента да даде на контрабандистите тези допълнителни седем години. До май в турския парламент се събраха достатъчно гласове, за да бъде одобрена добавката към амнистията. Попай си тръгна, ухилен и подсвиркващ в очакване на вечерта, която щеше да прекара в града. Каза, че каквото и да стане след това, няма значение. Още веднъж заминаването на мой приятел предизвика смесени чувства у мен. Радвах се за Попай, но бях нещастен заради себе си.

Амнистията намали срока ми на три години и половина. Датата за освобождаването ми бе 7 октомври 1978. Това беше добре. Нямах да възразя. Но нямах намерение и да чакам дотогава. За мен амнистията означаваше, че ще мога отново да действам да ме преместят на някой остров. Уилард дойде от консулството и ми помогна да попълня формулярите. Поисках Имрос, полуохранявания затвор на моите мечти. Шансът беше нищожен. Като втора възможност поисках Имрали, където Чарлс бе работил до изтичането на присъдата си.

---

[1] Гръцки шишчета. Б. пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

14 юли 1975 г.

Родители мои,

Ето че съм на остров Имрали и ви пиша на чист въздух под откритото синьо небе. Толкова съм изненадан от природата около мен. Високи дървета и вятър. Вода с бели вълни. Залив във формата на подкова и светлолилава мъгла далеч на хоризонта, където тъмносиньото Мраморно море се слива с азиатските хълмове.

Затворът представлява куп стари сгради, които вероятно едно време са били село. Помещенията са като в общежитие със скърцащи дървени подове и железни пружинени легла. Мръсничко е, но това вече не ми прави впечатление. В една стая съм с още трийсетина човека. Атмосферата тук доста се различава от „Сагамалджълар“. Всички затворници доизлежават присъдите си и имат сравнително добри характеристики... сбиванията и наръгванията с нож не са така чести като на предишното място.

Когато пристигнах, беше петък, почивният ни ден. Можете ли да повярвате? Плувам в морето! След като пет години съм се къпал от мивка, сега плувам в морето. Направо е удивително!

Работя във фабриката, стара сграда, пригодена за консервиране на различни видове плодове, които се отглеждат тук и другаде. Първият работен ден късахме дръжките на четирийсет милиона ягоди. Не можех да повярвам. Пет години без нито една ягодка, а сега изведнъж толкова ягоди, да ям колкото искам. След като три часа ги чистих и лапах, трябваше да изтичам до клозета. Но беше чудесно. Сега работя на машина —

работата ми е направо смешна — правя металните капачки за консервите. Не е лошо.

Поизпекъл съм се, не особено много, но достатъчно, за да се чувствам добре. Вчера и днес от дванайсет до два лежах на плажа. Пропускам обема. Разрешено ни е да се разхождаме из острова и аз слизам чак до плажа в единия край на залива, където мога да се усамотявам. Сам с морето. Толкова е хубаво да си сам, да си далече от хората за първи път от пет години, да лежиш неподвижно на слънцето и да слушаш чайките.

Разправят, че зимата тук е доста студено. Но вече мога да издържа на всичко. Заслужава си цената, като се има предвид, че мога да се движа свободно, да не говорим за възможностите... но затова ще научите повече в следващите ми писма, когато поопозная мястото.

Още не мога да забравя снимките на рода. Нана, изглежда, непрекъснато се подмладява. А ти, татко, страшно ме учуди, като ми писа, че е трябвало да подкастриш върховете на дърветата в задния двор, за да не закриват слънцето. Помислих си: „Какви дървета?“, и едва тогава си спомних, че дърветата израстват много за пет години. Като хората.

Лилиан се връща в Норт Бабилън на 24 юли. Помолих я да се отбие да ви види. Вероятно ще ви разкаже много неща от писмата, които й писах. Наистина не знам какво ще стане занапред с живота ми. Но Лилиан ми помогна да преживея един от най трудните мигове. Чудя се какво ли ще бъде, ако можем да прекараме заедно хубавите. Струва ми се, че докато бях тук, понаучих какво значи да обичаш и да даваш от себе си... За Катлин е твърде късно, но за Лилиан — не, за Лилиан, кой знае? Както и да е, тук ще бъда още три години. Може би. Ще ви пиша другата седмица, когато нещата понапреднат. Не се тревожете.

Целувки на всички,

Били

Отначало приличаше на рай. И наистина беше в сравнение със „Сагамалджълар“. Но наблюдателните кули до входа на пристанището ми напомняха, че все пак е затвор. Нощем по брега шареха прожектори. Патрулираха часови. Въпреки синьото небе над главата ни не след дълго отново ме обзе предишното мрачно отчаяние. Ако трябваше да лежа в затвора, исках да бъда тъкмо тук. Но трябваше ли въобще да лежа в затвора?

Макс каза, че никога не ще мога да избягам от Имрали. Чарлс пишеше в писмата си, че не е изключено. Шьойле бьойле.

Като гледах спокойните води на Мраморно море, си мислех, че бих могъл. Мраморно море е вътрешно море, врязано в най-северозападния край на страната между Черно и Егейско море. Северният бряг е Европа. Южният — Азия.

Имрали е дългообразен остров на трийсетина километра от югоизточния бряг. Покрай острова минава бързо течение, което се носи към Дарданелите.

През първите няколко дни водата бе толкова спокойна, че си помислих: може би ще успея да преплувам тия трийсетина километра до брега. А после? Пак щях да съм в Турция, още по-далече от Гърция, отколкото преди. Внимателно разгледах турската карта. Най-близкият голям град бе Бурса. Оттам можех да хвана автобус на север до Истанбул. Дали още можех да разчитам на Йохан да ме измъкне от страната?

Всеки петък до Имрали идваше ферибот, който превозваше нови затворници или посетители. Само седмица след като пристигнах на острова, фериботът докара двама неочаквани много скъпи гости. Единият беше Майкъл Грифит, лонгайландският ми адвокат, другият — Джоуи, който се хилеше под мустак.

Петък бе почивният ни ден. Никой не работеше. Затворниците седяха на сянка в малка градина заедно с гостите.

— Никога не съм виждал толкова много мухи — оплака се Майк, като ги биеше с две ръце.

Засмях се.

— Май не съм ги забелязал. Човек преставя да се впечатлява от тия неща, след като е живял с тях пет години.

Джоуи ми предложи кашон цигари „Уинстън“. Беше забравил, че съм ги отказал.

— Как е? — попита той.

— Много добре. Всеки ден ходя да плувам.

— Без майтап?

— Да.

— Дявол да го вземе, ако и на това му викате затвор! — рече той и се огледа. Беше започнал работа като обикновен моряк на туристическо корабче, пътуващо до Босфора.

Майк отвори куфарчето си и ми показва куп правни документи.

— Разговаряхме с баща ти, Били. И двамата знаем какъв влак чакаш. И не искаме да пострадаш.

Свих рамене.

— Ще внимавам.

— Били, за последен път спираме да заредим, преди да поемем отново. Преместването е напълно подготвено. Ако ни позволиш да използваме медицинските свидетелства — заключенията на психиатрите, смятаме, че това ще е достатъчно, за да убедим турското правителство да разреши преместването. Просто не искаме да развалиш всичко, като направиш някоя глупост.

— Разбира се. Защо не? Вземете свидетелствата. Съгласен съм на всичко, само да се върна вкъщи.

Майк се успокои.

— Значи ще стоиш мирен и ще чакаш?

— Нищо не обещавам, Майк.

Сутринта мина прекалено бързо. Бях луд от радост, че мога просто да седя на сянка и да си приказвам с приятели. Но когато Майк се извини и отиде до клозета, с Джоуи веднага подхванахме делови разговор.

— Какво ще ти трябва? — попита той.

— Лодка, Джоуи, с лодка ще бъде съвсем лесно. Мога да се разхождам из острова, колкото искам, до десет вечерта.

— Ще видя какво мога да направя. Може би ще ми трябва малко време, за да го уредя.

— Побързай, Джоуи. Вече е юли. Трябва да се измъкна, преди да застудее. Чарлс каза, че морето става много бурно през зимата.

— Окей. Ще ти пиша. Майк се върна.

— Пфу, каква воня е в клозета! Как издържаш?

Отметнах глава и се засмях. Майк изглеждаше озадачен.

— Майк, утре идва министърът на правосъдието на специално посещение. Едва вчера миха клозета. Днес е направо чист.

— Пфу! Добре че не съм го видял, когато е бил мръсен. И нямаше къс тоалетна хартия.

— Те не употребяват тоалетна хартия.

— А какво, по дяволите?

— Пръстите си. Взимат вода и...

— Стига. Достатъчно. Просто няма да ползвам повече тоалетната, докато не се прибера в хотел „Хилтън“.

Фериботът се върна. Време беше приятелите ми да си вървят. Майк се обърна към мен, преди да се качат.

— Слушай, Били, ще ти се моля, ако трябва. Не напускай острова. Дай ми възможност да уредя нещата. Само ще объркаш работата с преместването. Ще ти друснат още десет години. Могат и да те убият.

— Майк, защо непрекъснато ми говориш за бягство? Нима мислиш, че ще разваля тая прекрасна сделка?

— Били, изписано е на лицето ти.

Понижих глас.

— Майк, ти направи страхотно много за мен. Ако не беше идиотският ми късмет, отдавна да си ме върнал вкъщи. Затова, моля те, продължавай да действаш все така упорито. Прави каквото трябва. Но аз също ще направя това, което трябва.

Зачаках. За мен беше все едно кой ще успее да ме уреди пръв — Майк или Джоуи. Но след пет години разочарования от турското правителство почти не вярвах в преместването. Като че най-добрият изход бе да избягам.

Другите затворници предполагаха, че просто чакам американското и турското правителство да подпишат военно споразумение, което ще разчисти пътя за подобряване на дипломатическите отношения, и най-накрая преместването ми ще се уреди. При наличието на тази възможност нямаше причини някой да ме подозира, че кроя планове за бягство. Така исках да бъде. Спомних си за Вебер и Жан Клод.

Изявих желание да ми дадат по-тежка работа. По цял ден пренасях петдесеткилограмови чували с фасул от консервената фабрика до превозващите каруци. Оставах без сили. Но чувствах как

мускулите ми, поотпуснали се през последните пет години, заякват. През двучасовата обедна почивка непрекъснато си налагах да плувам, за да добия издръжливост. Вечер пробягвах дълги разстояния из кривите пътеки на острова.

Всеки петък с нетърпение очаквах да получа вест от Майк или Джоуи.

Минаха седмици. От външния свят не идваше нищо освен мълчание. После получих писмо от къщи. Виждах сълзите между редовете. Татко ме молеше да изчакам преместването. Пишеше, че дори нищо да не излезе от това, не бивало да губя търпение. Оставали ми само три години, а скоро щели да бъдат само две. После съм щял да броя отзад напред от последната година и щели да ме пуснат. По-добре било от още десет. По-добре, отколкото да ме застрелят.

Но аз отдавна бях премислил тези аргументи. Реших, че никой не може наистина да ме разбере, освен ако не е прекарал пет години затворен. Отвърнах на писмото му, като го уверявах, че няма да мръдна, докато не съм сигурен, че целият път до къщи е чист.

Минаха още няколко седмици. Накрая получих картичка от Джоуи. Щеше да дойде да ме види следващия петък. Имаше и бележка от Майк Грифит. Смяташе, че преместването ще се уреди всеки момент. „СТОЙ МИРЕН“, пишеше той с главни букви.

Джоуи пристигна в деня за свиждане.

— Мога да взема лодка, но моторът се нуждае от поправка. Трябват ми малко пари.

— Колко?

Върнах се в помещението и донесох дневника си, за да го покажа на Джоуи. През следващите няколко часа го четохме внимателно. Джоуи си тръгна с около 2000 долара в ръкава. Обеща да дойде на другата седмица. Тогава щяхме да обсъдим последните приготовления.

Вечерта внезапно се разрази буря. Изкачих се на върха на една трийсетметрова скала и загледах как морето се блъска в старите дървени докове под краката ми. Изведнъж пристанището взе да се пълни с лодки. Рибари от сушата, заварени в открито море, докарваха гемии си тук, за да се спасят от бурята. Рибарските гемии бяха прекалено големи и неудобни, за да се справя сам. Но всяка влачеше отзад по една малка лодка. Дали ще мога да гребя трийсет километра до брега? В буря?

На следващата нощ не можех да избия от главата си тия лодки. Дойде петък. Джоуи го нямаше на ферибота. Къде ли можеше да е? Не получих никаква поща. Това означаваше, че трябва да чакам още седмица до следващия ферибот, за да науча нещо.

Над Имрали се възцари странна тишина. Седмици наред Джоуи не се обаждаше. Нямаше известия и от Майк. Нищо. Дали Джоуи не ме беше измамил? Дали Майк не бе разбрал, че преместването е още един влак за никъде?

Една сутрин се събудих рано за йогата. В морския въздух се усещаше нещо по-различно, някакъв студен полъх. Веднага го забелязах. Първият признак на есента. Скоро щяха да настъпят и зимните бури. Ако продължавах да отлагам, ще трябва да клеча още шест месеца. Не можех да издържа друга зима.

Преди пет години се бях забъркал в тази каша. Пет години чаках близките ми, приятелите, адвокатите да ме измъкнат. Вече бях на двайсет и осем. Може би бе крайно време да взема нещата в свои ръце.

— Време е — казах аз на утринния въздух. — Време е.

ДВАЙСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

28 септември 1975 г.

Татко,

Не знам дали това няма да е последното ми писмо до теб. Всеки ден чакам да настъпи подходящо време, за да осъществя плана си, по който съм решил да действам. Ще се опитам да ти обясня оо-добре. Както си говорехме преди, не е безполезно да движим едновременно толкова влакове, колкото можем. От две години на средния коловоз с неопределена скорост пътува нашият влак с прехвърляне. Обстоятелствата непрекъснато го карат да дерайлира. Искам да кажа, че от две години все пуфти. И може би, може би някой хубав ден най-сетне ще стигне до дома.

Но ето че сега е дошъл онзи влак, който наблюдавам на най-външния коловоз, който няма да върви дълго, защото студената зима ще го накара да спре. А след пет години време пролетта ми се струва твърде далече. Знам, че ще ти е трудно да оцениш и сигурно няма да се съгласиш с моята логика, че три сигурни не са за предпочитане пред евентуални тринайсет. Не мисли, че не съм взел предвид каква мъка ще изпитат близките ми при едно дерайлиране. Съзнавам го. Но просто трябва да тръгна... да предприема нещо, за да се кача на този влак. Моля те, не се измъчвай и не ми пиши умолителни писма. И ти като мен чакаш на гарата.

Целувки на вас с мама и на всички останали,

Били

Вечерта след работа изтичах до спалното помещение, за да се приготвя, докато другите се хранят. Сложих си тъмни дрехи —

дънките и гуменките, които бях боядисал с мастило още когато с Харви Бел щяхме да бягаме през прозореца. Извадих от скривалището скъпоценната си карта на Турция, вече разпарцаливена от много разглеждане, и я увих в непромокаема хартия, после я пъхнах в кожената торбичка при тефтерчето с адресите. Преброих жалкия си паричен запас, като проклинах Джоуи; той бе прибрал повечето. Сега разполагах само с около четирийсет долара в турски лири. Мушнах парите в портмонето и го прибрах в торбичката. Вързах я здраво на кръста си и облякох тъмносино̀ поло.

Приближих се до прозореца и на два пъти проверих дали не идва някой. После отидох до леглото и измъкнах изпод дюшека нож. Умирах от страх да не ме хванат с него; притежаването на оръжие бе изключително сериозно престъпление. Бях откраднал ножа от консервената фабрика. Беше къс и остър, за белене на плодове, дървената му дръжка бе сцепена и едва се държеше на халтавите винтчета. Бях го скрил под един камък в овощната градина и предния ден го преместих под леглото си. През цялата нощ, дори докато спях, усещах забранения нож под дюшека. Увих го в хартия вместо калъф и го мушнах в джоба на дънките. Накрая нахлупих шапката талисман.

Не можех просто да седя на кея и да чакам появата на някоя гемия. Планът ми беше следният: на едно хълмче над пристанището се намираше мястото за консервиране на доматиено пюре. Събираха го в пет огромни циментови варела. Бях работил до тях и знаех, че единият в края е празен. Можех да се крия вътре всяка вечер, при подходящо време, и да наблюдавам пристанището, без да ме вижда патрулът. Рано или късно в Мраморно море щеше да се разрази нова буря и гемиите щяха да се появят.

Изчаках, докато се здрачи. После тръгнах по една от пътеките. Беше съвсем нормално. Просто още един затворник е излязъл да се поразходи и да се наслаждава на природата. Пътят ми ме отведе до варелите за доматиено пюре. Огледах се. Надникнах в празния варел. После скочих вътре.

Беше хладно и тъмно. Свих се на дъното. Небето над мен бавно почерняваше. На моменти поглеждах към пристанището, не очаквах много да видя лодки в това хубаво време, но все пак се надявах.

Чух стъпки, отмерената крачка на патрула. Застинах. Ако погледнеш вътре, какво можех да му кажа? Сетих се за ножа. Молах

се да не спре. Той отмина.

Чаках тихо до девет и четирийсет и пет. Нямах да е тази вечер. Изскочих от варела и побягнах към помещенията преди определения час. До сутринта никой не ни проверяваше, но не исках да рискувам.

Гледах и чаках така цяла седмица. След ленивите дни на циганското лято настъпваха спокойни, тихи вечери.

В четвъртък на 2 октомври се събудих от шума на вятъра и дъжда, които блъскаха по прозореца на помещението. Погледнах сивото небе навън и сърцето ми заби лудо. Знаех, че денят е настъпил. Бурята се развихри още по-силно вечерта. Работих с настървение до обяд, после изтичах до пристанището. Пет-шест рибарски гемии вече бяха пуснали котва. И прииждаха още! Дано само бурята продължи и след като се стъмни.

Следобед работих, без да се насилвам особено, за да си пестя силите за вечерта, с надеждата, че цяла нощ ще трябва да гребя. В пет и половина надзирателите ни освободиха от работа. Дъждът бе спрял, но небето бе мрачно и прихлупено, а вятърът духаше силно. Хукнах към пристанището. Морето бе бурно и развълнувано. Навсякъде бяха пръснати гемии. Върнах се в помещението, за да се приготвя.

Когато мракът обгърна остров Имрали, аз се вмъкнах във варела за домати. Един прожектор както обикновено обхождаше местността. Но вече познавах движението му. Щом минеше, отгоре по стената на варела се появяваха причудливи сенки. Гемииите светваха в тъмното пристанище.

Исках да изчакам настъпването на часа за прибиране. Тогава можех да бъда сигурен, че наоколо не се мотаят други затворници. Затова се свих и взех да кроя планове. Ще плувам до най-отдалечената гемия и ще отвържа лодката ѝ. После ще гребя към азиатския бряг.

Времето течеше бавно. Усетих, че трябва да се облекча. Изпълзях в другия край на варела и се изпиках. Урината се смеси с дъждовната вода, потече по дъното на варела и се събра в ъгълчето, където се криех. Ако се преместех, можех да бъда забелязан по-лесно от някой патрул. Затова се налагаше да клеча в локвата. Миризмата вече почти не ми правеше впечатление.

Времето като че ли пълзеше. Имах чувството, че чакам от няколко дни. Часовникът ми показваше едва осем часа. Опитах да се отпусна. Взех да си мечтая какво ще правя, когато се измъкна.

Размислих се за Лилиан. За мама и татко. Представих си как вървя по улицата в някой град. В който и да е град. Като свободен човек. Бях толкова близо. Трябваше да успея.

Някакъв шум! Стъпки. Затаих дъх. По пътеката към варелите се приближаваше патрул. Спря до скривалището ми. Избухна яркооранжево пламъче, потрепна на вятъра и изгасна. Патрулът се изкашля. После продължи нататък.

Отново заваля. Намокрих се до кости. Вятърът бе леден. Сгуших се на дъното на варела и зачаках.

Най-после часовникът ми показва десет и трийсет. Надигнах глава над ръба на варела и се ослушах. Бурята изпълваше нощта със звуци. Поех няколко пъти дълбоко въздух и праметнах единия си крак отвън. Какво беше това?

Мигновено се свлякох долу. Долепих се до стената. В далечината излая куче. Помислих си за наблюдателната кула и картечниците й.

Чаках още десетина минути, като се ослушвах. Отново подадох глава над ръба на варела и погледнах през поройния дъжд. После вдигнах единия си крак. Пак ми се чу шум и се смъкнах обратно. Потръпнах от страх.

Реших, че ми се е сторило. Ръцете ми трепереха. Почудих се дали наистина имам достатъчно смелост, за да осъществя всичко.

За трети път събрах кураж. Поех си няколко пъти дълбоко дъх. „Няма нищо — казах си. — Няма нищо. Хайде тръгвай.“

Брегът до пристанището бе осеян с натрошени камъни и изгнили домати. Беше кално и пълно с локви. Целият потънах в мръсотия, докато пълзах предпазливо надолу по корем. Бях на открито, изложен на прожектора. Всеки път, когато минаваше над мен, се заравах в калта. Не мърдах. И се молах.

Бавно се придвижих надолу до брега. Сега оставаше най-трудното. Първите пет метра от водата се намираха точно под наблюдателната кула. Вътре се виждаше един войник, който насочваше прожектора. Друг крачеше тихо с картечницата. Бях благодарен на шума от вятъра и вълните. Въпреки това трябваше да внимавам.

Влязох в студената вода. Над мен прожекторът обхождаше пристанището. Отгласнах се от брега, а сърцето ми биеше до пръсване при мисълта, че бягството, за което толкова дълго бях мечтал, е започнало и няма връщане назад. Бях се хванал вече.

Плувах бавно, защото се страхувах да не плискам. Тежките дрехи ме дърпаха надолу. Една вълна ме блъсна в лицето и напълни гърлото ми със солена вода. Потиснах кашлицата си. Напрегнато очаквах куршумите да се впият в гърба ми.

Плувах бруст, така че само главата ми да цепи водата.

Когато усетих, че не мога да продължа повече без почивка, спрях и погледнах назад. Светлините на пристанището се мерзелееха зад гърба ми. Пред себе си виждах люшкащи се фенери, всеки означаваше рибарска лодка. Смятах да плувам до най-отдалечената.

Борех се с бурята. На няколко пъти спирах, задържайки се на повърхността, за да се ориентирам, като гълтах жадно въздух. После пак продължавах към последната гемия.

Ето я, отзаде ѝ бе вързана малка лодка. Дали щеше да издържи в морето? Трябваше.

С мъка се качих през борда. Напрегнах всички сили, които ми бяха останали. Свлякох се изтощен на мокрите дъски. Няколко минути лежах, треперейки от студ, и се мъчех да си поема дъх. После бавно повдигнах глава, докато успях да надникна над ръба на лодката. Разгледах брега, очаквах да видя, че към мен се е насочило патрулно корабче. Но по следите ми нямаше никакви светлини.

Предната ѝ част бе покрита около един метър, където можех да се мушна. Останалата бе съвсем открита. Потърсих греблата в тъмното. Намерих ги. Бяха дебели и тежки.

Бам! Точно над главата ми с трясък се отвори прозорче. Замръзнах на мястото си. Над мен някакъв турски рибар изхрани нечистотиите от гърлото си и се изплю над главата ми във водата.

Сърцето ми беше замряло.

Прозорчето изскърца на пантите си и шумно се затвори.

Бавно се промуших под покривалото в предната част на лодката. Попаднах в локва студена вода и потреперах. Свих се колкото можах, но краката ми пак останаха да стърчат навън.

Исках да се махна, преди рибарят отново да отвори прозорчето си.

Погледнах нагоре към вътрешната страна на покривалото. Над главата си смътно виждах огромен възел — края на въжето, което прикрепяше лодката към гемията. Възелът бе дебел и стегнат — невъзможно беше да се развърже. Бръкнах в дънките за ножа. Бяха

мокри и залепнали за краката ми. Най-после го напипах. Въжето бе мокро и здраво. Ножът режеше мъчително бавно. Кълцах го, докато ме заболяха мускулите, а ръцете и гърбът ми се ожулиха от търкането в шпангоута на лодката. Ужасно ми се кашляше и от усилието да се сдържа гърдите ми се разкъсваха. Дробовете ми се напълниха със студена влага.

Прокарвах вкочанените си пръсти напред-назад, напред-назад. От въжето оставаха само няколко нишки. Спрях. Пак се огледах. Ослушах се. Затаих дъх и прерязах последните нишки.

Възелът падна. Прерязаният край на въжето потрепера и се изхлузи, отпърво малко, през дупката на покривалото. Сетне изстърга и изчезна. Лодката бе свободна!

Вълните ме понесоха. Изпълзях до центъра на лодката възможно по-тихо и седнах на пейката. Огледах се. Носех се към брега на острова! Грабнах веслата и тогава открих, че липсват халки или поне аз не ги виждах. Вече нямаше светлина. Ръката ми напипа свитка въже в средата на едното гребло. Имаше формата на цифрата осем. Сетих се, че примката на въжето би трябвало да се закача някъде. Опипах перилото. А, да. Отстрани на лодката имаше куки. Свитките въже се закачваха на куките.

Разбързах се, защото бях изплашен до смърт, лодката не се движеше просто към брега, а към кила на друга гемия. Нагласих веслата. Дръпнах ги. Едното не успя да загребе, лодката се наклони и аз се разклатих в тъмнината. Втората гемия се изпречваше все по-близо. Наместих се в средата на седалката и нагласих греблата, докато се уверя, че широките им части са под правилен ъгъл. Тогава загребах, сетне още веднъж. Течението намаля, после спря. Лодката тръгна в обратна посока.

Гребеше се трудно. Разлюляното море непрекъснато ме клатеше под различен ъгъл. Веслата често не успяваха да загребат. Трябваше бързо да се намествам, за да не изхвъркна от мократа пейка. Запънах краката си в дъното и постепенно след няколко минути се получи известен ритъм.

Сега трябваше да внимавам и да държа курс покрай вътрешната страна на оформения като подкова остров. Там, където се разбиваха вълните, имаше огромни скали. А по на юг открих, че са хвърлили котва още безброй гемии. Налагаше се да лъкатуша с лодката между

тия две опасности. Дъждът плющеше като завеси, образувани от поривите на вятъра. Силата му ме плашеше. Но той ме прикриваше.

Мускулите ми бяха заякнали от йогата и от вдигането на чувалите с фасул. Дърпах и натисках греблата. Постепенно краят на острова отмина.

Наблюдавах светлините в пристанището. Бяха се отдалечили и станаха като малък рояк ярки точки в тъмната нощ. Знаех, че трябва да се движа по линията, образувана от светлините и края на острова. Ако изгубех от поглед светлините, щях да се отдалеча прекалено встрани. Напрегнах сили срещу вятъра, за да не се отклонявам.

Течението бе много по-силно в открито море. То отнасяше лодката на запад. Вълните я блъскаха отстрани, а вятърът хвърляше солени пръски в очите ми. Бързо се източих. Когато спрях да гребя и проверих местоположението си, светлините на острова се бяха превърнали само в една точка. Някъде зад мен отвъд бурята се намираше турският континент. Трийсет километра на юг.

Гребях до припадък. После отново проверих къде се намирам. Наистина ли виждах светлини по посока на сушата? Пак погледнах, но нямаше нищо. Продължих да гребя, огъвайки гръб. Отново се взрях — светлини! Три бледи светлини. Но бяха някак встрани. Отнасяше ме встрани от курса.

Обзе ме пристъп на самосъжаление. Отпуснах греблата. Едното попадна в течението. Измъкна се от куката и едва не го изпуснах. Изтеглих го в лодката. Хвърлих и двете весла на дъното. Микроскопичният плавателен съд се понесе по вълните.

Нищо няма да излезе! Може би ще трябва цели дни да гребя, за да стигна до брега. Ако не се удавя по-напред. Дишах със силни хрипове. Хванах се за седалката и няколко секунди не мърдах. Лодката се повдигна от гигантска вълна. За миг увисна във въздуха, после се катурна от другата ѝ страна. Под мен се люшна още една голяма вълна. Лодката пак се издигна, после внезапно се спусна надолу. Бях ужасен.

Но страхът ми бе особен. Можех да умра тук в открито море, но поне щях да умра свободен. Самата дума като че ми даде нов прилив на сили. Свободен! Аз бях свободен! Светлините на Имрали се бяха изгубили зад мен. За първи път от пет дълги години бях извън пределите на затвора. Сърцето ми подскочи. Бях свободен! Сега

трябваше само да остана жив. Да докарам докрай пътуването с лодката и да стъпя на твърда земя.

Гребнах веслата и отново се хванах на работа. Натисках ги ядно, завъртайки лодката отново в курса. Сетне загребах, за да възстановя ритъма си. Докато се борех, си пеех на глас:

Ако ме хванат...

Ще ме бият...

Ще ме застрелят...

Ако успея...

Аз съм свободен...

Свободен...

Свободен...

Пет години бях чакал това пътуване. Няма да се откажа точно сега. В никакъв случай!

Течението продължаваше да ме отнася на запад, гребях два пъти по-силно с дясната ръка, като се мъчех да държа курс към трите бледи светлини.

Пеех си. Виках. Псувах се на турски и на английски.

Минаха часове в тъмна влажна агония. Дясната ръка ме болеше там, където преди време Хамид я бе ударил със сопата. После се схвана. Кожата и на двете ръце се беше протрила и солената вода ме щипеше по спуканите мазоли.

Спрях да гребя. Внимателно изтеглих веслата в лодката. Пръстите на дясната ми ръка не можеха да се движат. Трябваше да ги отлепя от греблото с лявата. Извадих мократа си носна кърпа и я вързах около пулсиращата ръка. Стегнах здраво възела със зъби.

После отново се залових за работа. Загребах. Гребях с непоколебима решимост. Единственото, което имаше значение, бе да продължавам да гребя, да се движа, да поддържам ритъма. Тялото ми престана да се обажда. Вече не усещах болка. Движението ме опияняваше. Бях свободен.

Светлините се приближаваха. Да, наистина! Можех да успея! Дори морето започна да ми помага. Бурята като че утихваше. Първите светлосини проблясъци обагриха небето на изток. Още един час.

Бам! Веслото удари в нещо. Сетне дъното на лодката застърга по пясък. Една малка вълна повдигна лодката и я придвижи още няколко метра напред, после тя отново заседна. Прехвърлих се през борда и се

намерих в трийсетина сантиметра дълбочина. Изтичах на брега и се свлякох на колене.

Но все още бях в Турция.

Следващата ми цел бе град Бурса. Знаех от картата, че се намира някъде по крайбрежието на североизток. Имаше около 250 000 жители. Можех да изчезна там. А от Бурса щях да намеря превоз до Истанбул. После Йохан. Той щеше да ме скрие за две-три седмици, докато прекратят издирването.

Издирването! Изгряващото слънце пред мен ми напомни, че рибарите скоро ще се размърдат. Когато един от тях отвори прозорчето си, за да се изхрани както обикновено сутрин, ще открие липсата на лодката. Затворническата охрана незабавно ще направи проверка. Трябваше да действам бързо.

Часовникът ми още работеше. Беше пет часът сутринта. Станах и поех дълбоко соления въздух с дробовете си. После тръгнах с енергична крачка по посока към слънцето. Топлата оранжева светлина ми даваше нови сили. Пред мен се простираше пустият северен бряг на Мала Азия. Това бе най-хубавата утрин в живота ми.

Побягнах. Сигурно съм бил уморен. И гладен. Но краката ми тичаха, без да спират. С всяка стъпка се отдалечавах все повече от затвора. С колко ли време разполагах? Кога ли щяха да открият лодката?

Продължих да бягам. Брегът бе все така див и пуст. Слънцето изсуши дрехите ми. Лицето и ръцете ми бяха спечени от сол. Устата ми пареше.

По едно време стигнах до група оголени скали, които препречваха брега, издадени навътре в морето. Нагазих във водата до кръста и ги заобиколих. Когато излязох от другата страна, забелязах някакво модерно село в насрещните хълмове — странни купчинки от сгради в тоя пущинак. Видях три кули. Това ли бяха трите светещи точки, които съм съзирал през нощта?

О, не! Военен лагер!

Шмугнах се обратно зад скалите. Върнах се на брега и тръгнах навътре из сушата, за да се скрия в гората. Направих широк кръг и заобиколих военната база.

Вървах още час. Знаех, че трябва много да внимавам. Сигурно вече бяха вдигнали тревога. Защо не си бях обръснал русите мустаци,

преди да тръгна? Трябваше да взема боя за обувки или нещо подобно, за да си намажа косата.

Стигнах до разорани ниви. В далечината видях няколко селяни, които работеха. Зад завоя селце.

Внимавай. Не разваляй всичко.

Тръгнах по черен път, който влезе в градчето и се превърна в калдъръмена улица. Някакъв старец с гъста побеляла брада стоеше облегнат на една стена. Пушеше лула.

— Трябва да ида в Бурса — казах аз.

Старецът ме изглежда. Турист, явно. Мръсен, мокър, кален, с превързана дясна ръка. Небрежно нахлупена шапка.

— Откъде знаеш турски? — попита. Отвърнах колебливо.

— Двайсет месеца бях в затвора в Истанбул. Хашиш.

Той се ухили.

— А какво правиш тук?

— Бях на плажа с приятели. Имахме джип. Вчера пийнах повечко ракия и се загубих. Сега трябва да стигна до Бурса.

С края на лулата си посочи нагоре по тесния път към стар автобус, марка „Фолксваген“.

— Бурса — рече старецът.

На покрива бяха струпани на камара торби от зебло, пълни с лук, маслини и други продукти. Вътре бе претъпкано със селяни. Намерих един, който приличаше на шофьор.

— Бурса?

— Шест лири.

Платих. После се свих на една от задните седалки до прозореца. Нахлупих шапката още по-ниско и се помъчих да скрия с ръка мустаците си.

Автобусът заподскача по планинските пътища, виещи се покрай калния бряг към Бурса. Възрастният шофьор взимаше завоите с голяма скорост. Отдавна не бях се возил в открито превозно средство и ми беше страшно. На острите завои центробежната сила ме накланяше над ръба на отвесните скали. Колко нелепо ще е да загина тук, помислих си. Сега. Когато наистина съм свободен. Но нищо не можех да направя. А шофьорът сигурно познаваше пътищата.

Спирахме по пазарите край шосето. Селяните слизаха да продават стоките си. Постепенно багажът олекна и шофьорът увеличи

скоростта.

Най-сетне се показа Бурса. Това бе единственият по-голям град по крайбрежието. Улиците му бяха горещи, сухи и прашни, оградени с порутени дувари в стар турски стил, с по някое административно здание от западен тип, което също едва се крепеше. Погледнах часовника си. Девет и трийсет. Знаех, че вече са открили отсъствието ми. Не бях се явил на работа.

До тротоара бе спряло раздрънкано такси. Предпазливо се обърнах към шофьора му.

— Истанбул?

— Седемстотин лири.

— Четиристотин и петдесет. — Имах само толкова.

— Йок. Седемстотин.

Вдигнах рамене. Шофьорът посочи към автогарата.

— Двайсет и пет лири.

Да, но аз не исках да се доближавам до автогарата. Тъкмо там щяха да ме търсят. Сто на сто. Погледнах в края на улицата и видях двама полицаи. Питам се дали имат описанието ми и дали точно мен търсят.

Но нямах друг избор. Трябваше да се добера до Истанбул. До Йохан. Колкото по-дълго чаках, толкова по-голям ставаше рискът.

Тръгнах към автогарата. Когато влязох, единият полицаи се прозина.

Купих си билет за Истанбул. Автобусът щеше да потегли след половин час. Седнах да почакам и изведнъж се почувствах смазан от умора. И от глад. Намерих бюфет, купих си шоколад и голям плик с гевреци.

Автобусът пристигна. Отново трябваше да мина покрай двамата полицаи. Те, изглежда, не ме забелязаха. Качих се и седнах до пътеката. Сърцето ми биеше лудо. Моля те, моля те, нека стигна до Истанбул!

Чаках автобуса да тръгне. Мислех, че това никога няма да стане. Но той най-после потегли. Напусна автогарата и пое по пътя, виещ се покрай източния край на Мраморно море за Юскюдар. Отново започнах да дишам.

Пътят бе осеян с дупки. Автобусът бръмчеше от турски говор. За гевреците ми се биеха мухи.

Стигнахме до Юскюдар. Отвъд Златния рог съзрях Истанбул, издигащ се стръмно от бреговете му, с върховете на минаретата, накацали по хълмовете. Там бе започнало всичко. Автобусът прекоси моста Йени Кьопрю и аз отново бях в Европа.

Наближаваше обяд. Бях като обезумял. Вече нямаше съмнение, че турската полиция е по следите ми. Можех само да се надявам, че ще се смеси с навалицата от други туристи.

Слязох от автобуса и забих поглед в земята. Врязах се в една група хора и с тях излязох на улицата. Едва като се поотдалечих, спрях да погледна назад. Пред входа на автогарата стояха двама полицаи. Нямаше признаци на тревога.

А сега към хотела на Йохан. Бях почти към края. Намерих такси и дадох името на хотела. Провирахме се из разни задни улички, докато пристигнахме пред вратата му. Явно беше, че не е „Хилтън“.

Замислих се за шапката си. Вярно е, че скриваше косата ми, но и самата шапка биеше на очи. Може би дори правеше повече впечатление от косата. Преди да вляза в хотела, махнах шапката и я свих под мишница.

Влязох във фоайето. На рецепцията седеше плешив турчин. Вдигна поглед.

— Йохан? — попитах аз. — Търся Йохан.

— Йохан? — Той изгледа дрехите ми. — Йохан замина вчера за Афганистан.

ДВАЙСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Объркан, вцепенен, уморен и замаян излязох на улицата. Йохан в Афганистан? Защо? И защо точно сега, когато имах най-много нужда от него?

Около половин час обикалях из улиците, докато се сетя, че трябва да се крия. Отбих се в една аптека и си купих тубичка евтина черна боя за коса. Бях в квартала на проститутките. От другата страна на улицата забелязах запуснат хотел. Влязох вътре.

— Трябва ми стая — казах на турски на пъпчивия администратор.

Той ме огледа от главата до петите.

— Къде ти е багажът?

— Откраднаха ми го.

— А паспорта?

— Заедно с багажа. Очите му се присвиха.

— Знаеш турски?

— Да. Бях известно време в затвора. Тамам^[1]?

— Тамам. Петдесет лири за стаята.

Понечих да възразя. И десет лири бяха много за тая бърлога. Но платих.

Администраторът се ухили и ми даде ключа.

Стаята се намираше горе. Няколко етажа по паянтови стълби. Гъмжеше от хлебарки. Извадих тубичката с боя от джоба си. Беше някаква лепкава паста. В упътването пишеше да се смеси с четири бели таблетки, които миришеха на амоняк, после да се мазне малко от вътрешната страна на китката. Трябваше да изчакам двацет и четири часа да видя дали не съм алергичен. Но аз нямах време за това.

С малко памук втрих сместа в косата и мустаците си. Ръцете ми трепереха от слабост. Неволно цапах и лицето си. Отстъпих назад и се погледнах в огледалото. Косата ми изглеждаше странно, но приемливо за Истанбул. Мустаците обаче на нищо не приличаха. Трябваше да се простя с тях.

Измъкнах се неспокойно от хотела и отново излязох на претъпканата улица. Намерих магазина и си купих самобръсначка и ножче.

Мустаците паднаха на топка. Сега лицето ми бе съвсем голо. Кожата на горната устна бе очертана с черно, на мястото на мустаците. Изглеждах по-зле отвсякога.

Строполих се на леглото изтощен. Сънят ме обори, но не за дълго. Всяка стъпка по стълбите, всеки съмнителен шум от улицата ме стряскаха. Погледнах през задното прозорче. Паянтови стълби водеха до тясна уличка. Опасно, но възможно. Легнах си отново. След доста време пак заспах. Утрин. Внимателно разгледах картата. Помъчих се да изровя от паметта си безбройните разговори в затвора за бягство. Главният път на запад от Истанбул водеше до Одрин. Безсмислено. Това бе основният граничен пункт. Прекалено силно охраняван. Нямах паспорт. Със сигурност митничарите вече имаха описанието ми.

На юг от Одрин се намираше Узункьопрю. Една възможност. Макс непрекъснато ми разправяше за там. На места било пусто и първобитно. Река Марица течала от българските планини и бележела границата между Гърция и Турция. Охранявали я, но не така както край Одрин.

Другата възможност бе влакът между Одрин и Узункьопрю. Този, който пресичал реката и минавал през част от Гърция. Но по всяка вероятност парите нямаше да ми стигнат за билет. Пък и гарата изглеждаше твърде рисковано място. А и откъде ще знам къде да скоча?

Реших да взема автобус до Узункьопрю. Оттам щях да намеря начин да прекося границата.

Хотелът ми се намираше на стръмен хълм точно над пристанището. През моста Галата от другата страна на Златния рог имаше трамвайна спирка. Смятах, че оттам ще мога да се добера до автогарата в покрайнините на Истанбул. Беше ясна светла утрин, към седем часа. Улиците бяха учудващо многолюдни за този час. Купих си вестник и се смесих с тълпата, която бързаше по моста. Дрехите ми бяха изпомачкани, очите — кръвясали. Косата — черна. Кожата над устната ми, където се бях опитал да изтрия боята, бе зачервена и възпалена. Знаех, че воня на пот и водорасли. Сигурно за първи път от

пет години наистина приличах на турчин. Надявах се действително да е така.

Намерих трамвая. Патрулираха полицаи със спокойна походка. Ако търсеха мене, ще гледат за блондин с мустаци. Знаех го, но ме полазиха тръпки, като си помислих колко лесно могат да ме хванат. Казах си, че трябва да бъда много внимателен. Седнах в трамвая и вдигнах вестника пред лицето си. Прегледах всички страници в очакване да намеря нещо написано за мен. Слава богу, нямаше нищо. Само това ми липсваше, цялата страна да знае, че е избягал опасен затворник.

На автогарата бе пълно с народ.

Какво ли ставаше? Хората се тълпяха на огромния пращен паркинг и се бутаха да се качат в шумните автобуси. А беше още толкова рано!

Купих си ябълка от уличен продавач и седнах под едно дърво срещу автогарата. Трябваше да разбера какво става. Отново погледнах във вестника. Тогава се сетих. Днес бе първият ден от Сладкия байрам, четиридневен празник след едномесечните мюсюлмански пости. Това бе най-големият празник през годината. Хората си ходеха на гости. Все едно да пътуваш навръх Коледа.

Пробих си път през навалищата и отидох на гарата. Намерих се в края на дълга опашка за билети. Когато най-сетне стигнах до гишетото, продавачът каза, че автобусът за Узункьопрю бил пълен.

— Ще платя отгоре — рекох аз. — Само ме качи.

Изглежда ме остро.

— Пълно е! — озъби се той.

Внимавай. Не привличай вниманието.

— Добре. Един билет за Одрин, моля.

Платих. Той сложи печат на билета и посочи с ръка. Автобусът щеше да тръгва. Качих се и намерих място до дебела селянка, която вонеше на чесън.

Какво щях да правя сега? Не можех да рискувам да мина границата при Одрин. Щом автобусът потегли, погледнах картата. Одрин се намираще на шейсетина километра северно от Узункьопрю. Местността изглеждаше пресечена. Може би щях да успея да прекося границата някъде по средата. Забелязах железопътната линия, там, където минаваше от Турция в Гърция. Теренът бе сложен. Безбройните

войни между двете страни непрекъснато бяха измествали границата ту насам, ту натам. Малката карта бе неясна. На повечето места изглеждаше, че река Марица е границата, но на други Турция като че се простираше доста навътре от нея.

Макар че октомврийската утрин бе студена, в автобуса скоро стана задушно и горещо. Той подскачаше по селските пътища като трополящ дилижанс. Опитах да се отпусна. Нямаше смисъл. Нервите ми бяха прекалено опънати. Всеки път, щом автобусът намалеше скоростта, ме обземаше страх, че ни спират войници. Трябваше да почакам да стигна Гърция, за да си почина. Затворих очи и си помечтах за гореща вана. Толкова хубаво ще бъде да смъкна петгодишната кир в една вана, пълна с чиста, вдигаща пара вода.

Събудих се внезапно. Нещо не беше наред. Автобусът бе спрял рязко. Наклоних се да видя. О, боже! На пътя стоеше полицай с протегната ръка и заповядваше на шофьора да спре. Бързо се огледах. Имаше само една врата. Бях хванат като в капан. Мисли! Мисли!

Вратата се отвори рязко и полицаят скочи вътре. Хвърли бърз поглед на пътниците. Четях си вестника и гледах внимателно с крайчеца на окото. Едрото му тяло закриваше цялата врата. Нямаше никакъв изход, освен през него.

Полицаят поиска документите на шофьора. Провери ги старателно. Изглежда още веднъж пътниците и си отиде.

Въздъхнах тихо. Предположих, че сигурно са търсили мен. Но не бяха съобщили в пресата. Може би полицията не искаше да се излага.

На хоризонта се зададоха огромни дъждовни облаци. Зарадвах им се. Не знаех какво ще стане на границата, но смятах, че ако завали, ще имам добро прикритие. Веднъж това ми бе помогнало.

Автобусът пристигна в Одрин по обяд. Градът представляваше голямо село, претъпкано и мръсно. Реших да почакам до следобед, за да тръгна на юг. Щях да атакувам границата през нощта. Междувременно щях да се потопя сред празничната блъсканица.

Обикалях из улиците, пълни с шумни, припрени хора. Пих чай и си купих плодове от покрития пазар. При други обстоятелства щеше да ми е забавно. Макс ми беше разправял много за Одрин. Някога се е казвал Адрианополис. Когато е бил гръцко владение. Как ми се искаше още да е тяхно. От някои места в града се виждаха далечни хълмове,

които сигурно бяха в Гърция. Съзирах свободата. Просто трябваше да стигна дотам.

Навсякъде бе пълно с полицаи и войници. Можех само да се движа, без да се задържам много на едно място, с надеждата, че черната ми коса и късметът ще ме пазят.

Късно следобед бях готов. Внимателно обиколих пазара, търсейки някой шофьор на такси, който да вдъхва доверие. Намерих един младеж с дълга коса.

— Приятелите ми са на къмпинг — обясних аз. — На юг от града. Трябвате да се срещнем тук тази сутрин, но сигурно съм ги изпуснал в навалицата. Можеш ли да ме закараш дотам?

— Четирийсет лири — отговори той.

Парите бяха доста, но аз имах сто лири, пък и не беше време за пазарлъци.

— Добре.

Поехме вън от града по прашен черен път.

— Откъде си се научил да говориш турски? — попита ме шофьорът.

Значи маскировката ми не го беше заблудила.

— Прекарах двайсет месеца в затвора в Истанбул.

— За хашиш?

— Да.

— Искаш ли малко? Евтино го давам.

О, не! Точно там сбърках. Само хашиш ми липсваше.

Стигнахме до някакво селце на петнайсетина километра южно от Одрин. На моята карта то бе последното преди покрайнините на Узункьопрю. На юг от селцето, от двете страни на реката, се простираше обширна открита дива местност. Граничен район.

Шофьорът на таксито намали, когато видя някакви хора край пътя.

— Къде е къмпингът? — попита той. Те го изгледаха объркани.

— Къмпинг ли?

Вдигнаха рамене.

Приблжихме се до малка кръчма. Шофьорът спря и извика на неколцината мъже, насядали на верандата.

— Някой да е виждал насам туристи с караван?

За мой ужас до колата се приближиха трима полицаи.

Яките им бяха разкопчани. В ръцете си държаха чаши с бира. Единият се надвеси през отворения прозорец точно до главата ми. Усетих бирения му дъх. Спрях да дишам.

— Не олду? — обърна се полицаят към шофьора на таксито.

— Да сте виждали някакви туристи с караван?

Полицаят измъкна главата си от прозореца и погледна по пътя. Сръбна от бирата и се втрени в другата посока. Накрая поклати глава. Смушках шофьора да вървим.

— Туристи — изкрещя той през прозореца. — Къмпинг. Фолксваген.

Полицаят сви рамене.

Пак сръгах шофьора, подканяйки го да тръгваме. Накрая полицаите се отегчиха и се върнаха на верандата. Отдъхнах си.

Подкарахме нататък.

В южния край на града дори черният път свърши.

— Не мога да продължа повече — заяви шофьорът.

— Мисля, че приятелите ми може да са малко по-нататък.

— Ще си съсия колата.

— Още малко извън селото. Съвсем малко. Ще ти платя отгоре.

Той измърмори нещо под носа си, но включи колата на скорост. Поехме по стари коловози из ниски хълмчета. Скоро се озовахме наред някакво поле. Шофьорът спря.

— Не мога да продължа повече. Трябва да се връщаме.

— Чакай да видя.

Слязох от таксито и се покатерих на очукания капак. Погледнах на запад към залязващото слънце. Трябваше да се ориентирам. На хоризонта се виждаха вълнообразни хълмове и гори. Някъде там бе и реката.

Скочих.

— Слушай, ти се връщай. Аз ще намеря приятелите си.

— Не мога да те оставя тук. Какво те прихваща? Здрачава се. Никога няма да ги намериш.

— Не се тревожи. Ще ги намеря. Знам, че са тук.

— Ти да не си луд бе, човек? Ще се загубиш. Ще бъдеш сам и не е... — Той млъкна. Размахаш сто лири под носа му.

Вдигна рамене. Грабна парите и обърна колата.

— Успех.

И си отиде.

Бързо прегазих една разорана нива и се скрих в парцел с изсъхнало жито. Зачаках настъпването на нощта.

На запад бях забелязал един хълм, по-голям от останалите. Това щеше да е първата ми цел. В полето, простиращо се далеч вдясно, се виждаха овце и няколко пастири, които се връщаха в селото. Звънците дрънчаха с тих, бавен ритъм. Звукът се чуваше надалече в ясения есенен здрач. Трябваше да бъда много внимателен.

Нападнаха ме комари. Биех ги, но бяха твърде много. Хапеха ме чак през дрехите. Накрая затворих очи и престанах да им обръщам внимание. Надявах се, че за турските комари това е последната възможност да смучат от кръвта ми. Помъчих се да мисля за Лилиан.

Падна мрак. По билото на големия хълм забелязах няколко фенерчета да се движат бавно напред-назад. Гранични патрули! Внимание!

Излязох от скривалището си. Земята бе камениста и ерозирана. Трудно се вървеше бързо. Напредвах с котешки стъпки и спирах на всяка крачка, за да се ослушвам.

След около половин час спрях. Придвижвах се прекалено бавно. Бях изминал... не знаех докъде съм стигнал... но едва ли бе далече. Помислих си, че ще съм по-безшумен, ако ходя бос. Седнах до дънера на едно чепато дърво и събух гуменките и чорапите си. Изкопах плитка дупка и ги зарових. Ако граничарите използваша кучета, не исках да оставям следи.

Заизкачвах се бавно по склона на големия хълм, като пълзях с едното рамо напред. Подобно на алпинист, внимателно опипвах почвата, преди да се отпусна с цялото си тяло. Макар и бавно, придвижването беше изтощително. Скоро плувнах в пот. Разтреперах се, когато захладня. На всеки две крачки спирах да се ослушвам.

Фенерчетата се виждаха вече по-близо на върха на хълма. Наблюдавах ги известно време, но не можах да открия никаква закономерност в движението им. Понякога граничарите ги изгасваха и вървяха на тъмно, после внезапно пак ги светваха. Чудех се дали нормално е така, или сега бяха особено бдителни.

Когато почти стигнах върха на хълма, попаднах на циментена канавка. Полека се спуснах в нея. Краката ми затънаха в гъстата кал.

Беше успокояващо. Починах си, свит в калта. След няколко секунди въздухът се изпълни с радостно квакане. Жаби!

Изчаках три-четири минути в тъмнината, щастлив, че вече не съм на открития хълм. Бавно и тихо понечих да се измъкна от канавката.

Шум! Стъпки! Плъзнах се отново в калта. Свих се на кълбо. Притиснах глава към коленете. Помъчих се да скрия бялото си лице. Изпразних ума си от всякаква мисъл. Бях неодушевен предмет. Камък на земята.

Стъпките се приближиха. Гласове. Пееха ли? Двама граничари минаха бавно покрай канавката, като тихичко си пееха турска песен.

Гласовете им бяха хрипкави и провлачени. Бяха в настроението на Сладкия байрам. Продължиха нататък по хълма. Изчаках, докато жабите отново закваха.

Бързо се изтеглих навън. Приклекнах ниско и хукнах надолу по хълма. Нямаше време да стъпвам тихо. Нямаше време да спирам и да се ослушвам. Тичах около двеста метра и се хвърлих по корем. Ослушах се дали не ме преследват. Нищо не се чуваше. Нищо, освен ударите на сърцето ми, което биеше до пръсване.

Въздухът бе неподвижен. Тялото ми се отпусна, после отново се стегна. Други гласове? Отляво? Не можех да бъда сигурен.

Като притичвах до групички редки храсти и малки ерозирани оврази, бързо слязох по хълма. Босите ми крака бяха изранени, но това като че нямаше значение в момента. Тръгнах надясно, обратно на гласовете. Открих групичка дървета. Къде е тая река? Трябваше да е някъде наблизо.

Точно тогава през клоните на дърветата съзрях да проблясва в тъмнината светлина, отразена от желязо. Какво беше това? Полека разтворих клоните. О, боже! Откри се огромното дълго дуло на танк. Приличаше на гладно животно, което се е притаило и чака.

Забелязах и други танкове. Но всички бяха неподвижни и тихи — бяха празни. Бяха маскирани с мрежи, скрити в гората и насочени към Гърция. Хич не исках да стоя повече тук.

Щом имаше танкове, значи имаше и войници. Пак тръгнах с котешки стъпки през гората. Свих наляво, далече от танковете. Гората ставаше все по-гъста. Дори звездите не се виждаха. Някакъв клон ме ръгна в лицето. Протегнах ръка, за да се предпазвам.

Спуснах се по склона на хълма. Най-после гората се разреди. Земята стана влажна, после се разкаля. Спирах на всяка стъпка и се заслушах зад гърба си. Гласове? Движение? Не можех да бъда сигурен. Но сега вече трябваше да успея. Беше толкова близо.

Тогава чух... нима беше възможно... Да! Тихо клокочене на вода. Право пред мене. Навлязох в блатиста местност. Изведнъж храстите се разделиха и пред мен се откриха водите на река. Бях сигурен, че е Марица. Седнах на брега да си почина малко, преди да я преплувам. Течението изглеждаше силно. Краката ме боляха. Пресегнах се и доколкото можах, извадих тръните в тъмното.

Нагазих в ледената вода. Тинестото дъно дърпаше краката ми. Водата течеше покрай мен така бързо, че без малко не ме събори. Студът ме сковаваше. Движех се едва-едва, като внимавах много да не плискам. От другата страна също можеше да има войници. Турски или гръцки. Нямаше значение от каква националност ще е куршумът.

Водата се въртеше около кръста ми, после изведнъж стана поплитко. Бързо се добрах до брега по дъното. Бях от другата страна. В Гърция? Дали?

Високите дървета закриваха небето. Продължавах да вървя предпазливо и изминах още десетина метра между дърветата. Отново стигнах до вода. Какво беше това? На слабата светлина видях, че се простира на неколкостотин метра. Тогава разбрах, че просто съм прекосил малко островче. Още не бях в Гърция.

Свободата беше твърде близко, за да си почивам. Нагазих право във водата. Реката тук бе много по-дълбока, течението още по-силно. Заплувах в него със силен брус. То ме отнасяше надолу. Борех се неистово, пресичайки под ъгъл тъмната река.

Тялото ми забрави умората. Ръцете ми гребяха срещу течението. Краката ми ритяха яростно ледената вода. Вече нямаше време да се тревожа дали вдигам шум или не. Бе въпрос на оцеляване. По дяволите шляпането — ритях с всичка сила.

Блъсках ли, блъсках с ръце, после с крака, пробивайки си път през течението, без да знам дали изобщо се придвижвам. Чудех се дали не стоя на едно място, безнадеждно впримчен от реката. Изведнъж коляното ми се удари в камък — дъното. Изправих се и стъпих здраво, за да не ме повлече водата. Погледнах нагоре по течението. Островчето

бе изчезнало. Реката ме бе отнесла далече на юг. Нямах представа къде е границата.

Прецапах до брега. Хвърлих се в лепкавата тиня. Умирах от студ и страх. Но все пак бях преминал тая пуста река.

Няколко минути лежах на брега. Не знам колко. Може би съм припаднал. Внезапно се сепнах и седнах, със съзнанието, че още не съм свободен. Може би бях в Гърция. А може би не. На границата бе напрегнато. Не исках да ме хване някой войник. Трябваше да продължа да вървя. На запад.

Появиха се още гори. Вече ходех като насън. От три дни бях в движение и само една нощ бях дремнал в истанбулския хотел. Бях гладен, уморен, премръзнал, мокър и объркан. Гората се сгъсти. В босите ми стъпала се набиваха клечки. Сетне гората се превърна в обрасло с растителност поле. Възпалената ми дясна ръка пулсираше. Сърцето ми започваше да бие лудо при стотици шумове — действителни или въображаеми, не знаех.

Въпреки това продължих да вървя на запад. Зад гърба ми небето на изток леко просветля. Излязох на някакъв черен път. Смътно видях къща, потънала в мрак на фона на тъмните дървета зад нея. Внезапно към мен с лай се спуснаха кучета. Забързах напред, докато кучетата престанаха да вървят подире ми.

Казах си, че трябва да се махна от пътя. Беше опасно. Но калта бе така мека и приятна за изтерзаните ми крака. Само малко. После ще се върна в полето.

Главата ме цепеше. Движех се само защото трябваше. Вече не биваше да спирам. Насилвах някак краката си да вървят по пътя. Мръсните дрехи бяха залепнали за тялото ми. Треперех и кашлях.

От двете страни на пътя пред мен се показаха редици тъмни дървета. Краката ми се насочиха към тях. Какво беше това в сянката? Приличаше на барака. Дали не халюцинирах вече от изтощение?

Приближих се към тунела от дървета.

Изведнъж пред пицето ми се стрелна щик и спря на милиметри от носа.

Някакъв пронизващ глас изрева: „Ей!“

---

[1] Достатъчно (тур.). Б. пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

16 октомври 1975 г.

Г-н Майкъл Дж. Грифит 1501

Франклин Авеню Минеола, Н. Й. 11501

Драги Майк,

Получи се тъжна ирония, когато Вашето писмо с хубавата новина, че сте напреднали в работата по преместването на Бил в американски затвор, пристигна почти едновременно със съобщението, че Бил е избягал. Можете да си представите какво изпитахме — точно когато най-сетне бяхме започнали да виждаме някакъв проблясък в края на тунела.

Сега можем само да се надяваме и да се молим, че той е добре. Ако научим нещо, веднага ще Ви се обадим, а също и на близките му. Знам, че Вие ще направите същото, ако чуете нещо.

Сърдечни поздрави,

Уилям Б. Макомбър,
посланик на Съединените щати в Турция

Килията бе четири на четири стъпки.

Беше с висок таван, заградена с до болка познатите циментени стени. Имаше само две разлики. Беше чиста. И гръцка. Трябваше да е. Не разбирах нито дума от това, което говореха войниците, така че не можеше да са турци.

След няколко часа дойде един надзирател, завърза ми очите и ме заведе в друга сграда. Свалиха ми превръзката от очите. Намирах се в малка стая. Имаше маса, два стола и мъж в официален костюм.

Говореше много добре английски. Представи се като служител от гръцкото разузнаване.

Изслуша накратко разказа ми, като си водеше бележки.

— Трябва ли да ме държите в килия? — обадох се аз. — Направо ще се побъркам вътре.

Той се облегна на стола. Взя се в очите ми. После спокойно отвърна:

— Можем да направим няколко неща с теб. Можем да те върнем на турците. Можем да те закараме на границата и да те хвърлим оттатък. Можем да те осъдим за незаконно влизане в страната. Можем дори да те заведем в гората и да те разстреляме. Никой няма да разбере.

Размърдах крака.

— Или... ако кротуваш и почакаш малко... можем да уредим да те депортираме в Съединените щати.

— Ще си кротувам и ще чакам.

— Добре. Трябва ни малко време, за да проверим историята ти. Ако казваш истината, всичко ще бъде наред. Освен това искаме да си поговорим с теб. Да научим каквото знаеш за Турция.

Дните минаваха. Вечер се разхождах в килията си. Моят разпитвач ме снабди с книги на английски. Прочетох Херодот. Няколко книги от Никос Казандзакис, който бе любимият му писател. Препрочетох „Параграф 22“ и „Пеперудата“^[1].

Всеки ден разпитвачът ми прекарваше часове наред с мен. Искаше да знае всичко за „Сагамалджълар“ и Имрали. Ами военните бази? Какъв цвят бяха униформите? А отличителните знаци? Танковете на границата? Описах ги поне хиляда пъти. Той си отбелязваше и най-малките подробности. Накара ме да си спомня какво съм видял в тъмната гора. Извади огромни подробни карти на турската територия по границата. Показах му къде съм минал.

— Ти си голям късметлия, Уилям.

— Знам.

— Не, не знаеш. По-голям късмет имаш, отколкото предполагаш. Целият този район тук — той посочи местата, където бях минал — е силно миниран. Можеше да хвъркнеш във въздуха. Като нищо.

Бог помага на светците и на глупците.

Минаха цели две седмици. Знаех, че близките ми са се побъркали от притеснение. Искях да им се обадя, а също и на Лилиан. Но не ми даваха да се свързвам с никого.

Бях избягал от Имрали през нощта на 2 срещу 3 октомври. На 4 срещу 5 минах границата. Най-накрая в петък, на 17 октомври, разпитвачът ми съобщи новината.

— Ще те депортират. — И се ухили. — На основанието, че би оказал лошо влияние върху гръцката младеж. — После се ръкува с мен и ми пожела успех.

В събота, на 18 октомври, ме откараха в Солун. Двамата млади полицаи, които ме придружаваха, дори не си направиха труда да ми сложат бележници. Знаеха, че по-доволен затворник от мене няма.

Гледах през прозореца на автобуса бягащия край мен суров гръцки пейзаж. Свободен. Аз съм свободен.

Благодарих на древните богове от планините и на боговете на безкрайното синьо небе. Мили боже, вече ще бъда твой приятел!

Късно следобед ме оставиха в солунското полицейско управление. Разрешиха ми да се обадя в американското консулство. Един прекрасен младеж на име Джим Мъри веднага дойде да ме види.

Джим пристигна с пълни ръце. Носеше ми огромно количество храна: пържено пиле, ябълки, курабийки от овесено брашно и няколко кутии пудинг с карамелизирана захар. Беше взел също и няколко броя на „Интърнашънъл Хералд Трибюн“, четири-пет списания „Тайм“ и „Хюриет“, един от турските вестници. Там на първа страница имаше смехотворна цветна рисунка на моя милост. Художникът ме бе изобразил като свиреп мускулист мъж с голи гърди, който бясно реже с дълъг нож въжето на една рибарска лодка. Типичен пример за турската журналистика.

Джим ми даде също плътна памучна блуза, чифт чорапи и стари гуменки. Бяха негови. Каза, че вече се е обадил в Министерството на външните работи. Те щели да съобщят на нашите. Слава богу! Знаех колко им е било трудно през тези пет години. Последните две седмици сигурно са били най-тежките.

Гърците заявиха, че мога да тръгна веднага щом паспортът ми бъде готов. Джим предполагаше, че това ще стане в понеделник. Помолих го да се обади на нашите.

— Предай им, че ги обичам.

— Разбира се. Ще ти трябват пари. Да им кажа ли да ти изпратят?

— Да, моля те.

— Колко?

— Колкото да стигна до вкъщи.

Двама полицаи ме заведоха в една килия в мазето. Беше около метър на метър и половина с малка мивка и преграден клозет в ъгъла. Май не беше много чисто. Но не и в сравнение с турските килии. Две тесни дървени платформи бяха опрени в стената. Надзирателите ми дадоха три тънки одеяла и заключиха вратата.

Бях във възторг. Скоро щях да бъда на свобода. Скоро близките ми щяха да научат, че съм свободен. След два дни щях да бъда в самолета. Нахвърлих се върху пърженото пиле.

Двата дни отлетяха. Бях сам в килията. Наоколо, изглежда, нямаше други затворници. Някои от гръцките полицаи знаеха турски и започнахме да разговаряме. След като чуа цялата ми история, до един се сприятелиха с мен. Всеки, който е враг на турците, е приятел на гръците.

В понеделник, на 20 октомври, отидох в американското консулство с полицейски ескорт. Татко бе изпратил 2000 долара.

Паспортът ми бе готов.

Джим се обади в пътническото бюро насреща.

— Кога искаш да тръгнеш? — попита той.

— Кой е първият самолет на запад?

— За Франкфурт. Довечера в шест.

— Него ще взема.

Преброих парите за билета. Един служител отиде да го купи, докато Джим ми уреждаше телефонен разговор с далечния Лонг Айланд и с една двойно ипотекирана къщица.

— Татко?

— Уил? Уил! Как си, момчето ми?

— Чудесно, татко. Успях! Успях, чуваш ли!

— Да, разбира се. — Той се задави от радост. — Ето майка ти.

За първи път от пет години чух гласа на майка си. Сърцето ми щеше да се пръсне.

— Мамо!

— Ох, Били, толкова е хубаво, че чувам отново гласа ти. Така се тревожихме за тебе.

— Е, вече може да се успокоите, мамо. Всичко свърши.

— Ох, Били, така се радвам, че не мога да говоря. Засмях се.

— Няма нужда, мамо. Усещам те дори по жицата. Толкова ми липсваше.

— Кога ще си бъдеш у дома?

— Колкото мога по-скоро. Първо трябва да се измия. И да се наспя. Много съм мръсен и уморен.

— Добре, само внимавай. Гледай да си дойдеш здрав и читав.

— Отгук идвам право вкъщи, мамо. Предай сърдечни поздрави на всички. Обади се, моля те, на Лили и ѝ кажи, че съм добре. Скоро ще се видим.

— Добре. Ето пак баща ти. Обичам те.

— Уил?

— Да, татко.

— Какви са плановете ти по-нататък? Непрекъснато ми се обаждат репортери и телевизионни журналисти. Искат да знаят кога пристигаш.

Изведнъж ме обзе страх. Нямах представа дали съм готов за всичко това. Какво ли представлява Ню Йорк след пет години? Аз също бях друг. Знаех, че първо трябва да си поема дъх.

— Татко, току-що си купих билет за Франкфурт, трябва ми няколко дни да се съвзема, да се подготвя да видя мама... и другите.

— Разбира се, Уил. Кога смяташ да си бъдеш вкъщи?

— Не след дълго. Сигурно в петък.

— Окей. Обади се да знаем. И внимавай, Били. Още не си у дома.

— Ще внимавам, татко. И ще ви се обадя кога пристигам.

Замълчахме.

— Татко?

— Кажи, Уил.

— Благодаря ти...

Полицията не искаше да ме остави, докато не се кача на самолета. Върнахме се в участъка да изчакаме полета. После ме откараха на летището. Беше пет и трийсет. Митничарят се канеше да сложи печат на паспорта ми.

— Уилям Хейс — обади се приятен глас по високоговорителя. — Търсят го по телефона. Уилям Хейс. На телефона.

Търсят ме по телефона? Мене?

Обаждаше се Джим Мъри.

— Били, току-що ми съобщиха от Министерството на външните работи, че Западна Германия има договор с Турция за екстрадиране. На франкфуртското летище може да те чака полиция.

— Боже господи!... И какво според теб трябва да направя?

— Били, остани още една нощ. Утре ще те качим на директен самолет. За Атина и после Нью Йорк.

Но още една нощ означаваше още един ден в затвора. Не. Не можех. Абсурд след пет години. Вече бях набрал инерция. Не исках да я губя.

— Трябва ли да остана?

— Предполагам, че ако не минаваш през митницата във Франкфурт, няма да имаш проблеми.

— Добре. Ще внимавам.

Самолетът се издигна във въздуха. Изобщо не се обърнах назад.

След като кацнахме във Франкфурт, останах в транзитната зала, далеч от митницата. Там имаше билетно гише. Попитах кой е следващият полет на запад. За Амстердам. Чудесно! Имах съкровени спомени от Амстердам. Самолетът излетя след четирийсет минути.

На едно вестникарско гише си купих „Плейбой“. Разбира се, веднага го отворих по средата. Моментално го затворих, чудежки се дали някой не е видял. После пак погледнах. За пет години много неща се бяха променили. Трябваше да мине време, докато свикна.

В Амстердам един митничар с дълга гъста коса ми подпечата паспорта и ми махна да вървя. Взех автобус до центъра на града. Като всеки друг свободен човек.

Намерих хотел. Малък, до един канал. Наех си стая. После се обадох вкъщи. Казах на мама, че ще пристигна в Нью Йорк в петък. Татко ми събщи, че на летището ще има пресконференция.

Потърсих барчето. Хората седяха, пиеха бира и се смееха. От музикбокса гърмеше фънки джаз на саксофон — музиката също много се беше променила. Красива сервитьорка ми донесе бира. Ах, живот! Толкова си сладък! Отидох в ресторанта на хотела и изпих два ягодици шейка.

Качих се в стаята си и дълго се къпах под горещия душ. Петгодишната мръсотия се смъкна и изтече в канала. Отпуснах изтощеното си тяло между чистите изгладени чаршафи. Лежах и си мислех за всичко, което се случи. Приличаше на странен сън. Но вече

бях далеч. Чувствах се толкова удовлетворен. И така благодарен. Животът бе пред мен. Знаех, че ще е безкраен.

Потънах в блажен сън.

Около три часа сутринта внезапно се събудих. Смеех се на глас.

---

[1] Нашумял френски роман през 70-те години от Анри Шериер, в който бившият каторжник описва изпълнения си с премеждия живот във Френска Гвиана и бягството си оттам. Б. пр. ↑

ЕПИЛОГ

Самолетът ми капна на нюйоркското международно летище „Кенеди“ в петък, на 24 октомври 1975 година. Татко бе дошъл да ме посрещне заедно с брат ми Роб и адвоката Майк Грифит. Мама и Пег бяха останали вкъщи. Искаха да ме поздравят насаме.

Четиримата слязохме във фоайето на летището, за да се срещнем с пресата. С едната ръка бях прегърнал татко, докато отговарях на въпросите. Беше лесно да се усмихвам пред фотоапаратите.

Следващите няколко седмици прекарах с близките и приятелите си, радвайки се на свободата. Ядях пици, сандвичи с кашкавал, ванилови шейкове и раци. Обикалях из улиците на Ню Йорк с широко отворени очи. Карах колелото на татко по оградените с дървета пътища около дома ни. И отидох да гледам първия си филм за пет години — „Челюсти“.

После се срещнах с някои от литературните агенти, редактори и холивудски режисьори, които се бяха обадили. В резултат на тези срещи се появи настоящата книга. С парите, които получих в аванс, успях да изплатя втората ипотека върху къщата в Норт Бабилън. Изпратих мама и татко на почивка в Калифорния. Сега изплащам останалата част от стария си студентски заем в Маркет и скоро ще върна на татко всички пари, които е похарчил за турските адвокати, за пътя и за фонда „бягство“. Сега, след като завърших книгата, смятам да се захвана с търговия.

Лилиан беше в планините на Британска Колумбия, когато избягах. Тя научи новината едва две седмици след като се прибрах у дома. Веднага излетя за Ню Йорк. Прекарахме щастливи мигове заедно, но скоро разбрахме, че представите, които си бяхме създали един за друг през онези пет години, не отговарят на истината. Лилиан замина за Европа. Сега пътува из Азия.

Йохан се върна от пътешествието си до Афганистан и още живее в Истанбул.

Арне е образувал оркестър. Музикантите оборудвали стар лондонски двуетажен автобус и сега са на път за Индия.

Чарлс се върна в Чикаго, пише стихове и опитва да издаде книга.

Попай живее в Израел.

Присъдата на Макс изтече няколко месеца след бягството ми.

Никога не чух повече нищо за Джоуи.

Харви Бел, Робърт Хъбард, Кати Зенц и Джо Ан Макданиъл са още в затвора в Антакия. Турция. Гечмиш олсун — дано времето им мине бързо.

Били Хейс

5 август 1976 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.